РЕСПУБЛИКА ТАТАРСТАН

СОВЕТ
Нижнекамского муниципального района

423570, г.Нижнекамск, пр.Строителей,12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ

Түбән Кама муниципаль районы
СОВЕТЫ

423570, Түбән Кама шәһәре, Төзүчеләр пр., 12
факс (8555) 41-70-00, тел.42-41-41

РЕШЕНИЕ **КАРАР**

№ 22 **2018 елның 21 феврале**

Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы Сосновка авыл җирлегенең шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативларын раслау турында

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 29.4 статьясы нигезендә Түбән Кама муниципаль районы Советы

КАРАР БИРӘ:

1. Татарстан Республикасы Түбән Кама муниципаль районы Сосновка авыл җирлегенең шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативларын расларга.
2. Әлеге карарны Түбән Кама муниципаль районының рәсми сайтында бастырырга.
3. Әлеге карарның үтәлешен контрольдә тотуны төзелеш, җир төзелеше, торак-коммуналь хуҗалык һәм транспорт буенча даими комиссиягә йөкләргә.

Түбән Кама муниципаль
районы Башлыгы А.Р.Метшин

Түбән Кама муниципаль районы
Советының
2018 елның 21 февралендәге
22 номерлы карарына
кушымта

ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ТҮБӘН КАМА МУНИЦИПАЛЬ РАЙОНЫ СОСНОВКА АВЫЛ ҖИРЛЕГЕНЕҢ ШӘҺӘР ТӨЗЕЛЕШЕН ПРОЕКТЛАШТЫРУНЫҢ ҖИРЛЕ НОРМАТИВЛАРЫ

Кереш

Түбән Кама муниципаль районы Сосновка авыл җирлегенең шәһәр төзелешен проектлаштыруның җирле нормативлары (алга таба- нормативлар) шәһәр төзелеше чаралары белән авыл җирлегенең иминлеге һәм тотрыклылыгы, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурсларны рациональ куллану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау, мәдәни мирас объектларын һәм мәдәни мирас объектлары билгеләре булган объектларны саклау, территорияләрне табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтылардан саклау, шулай ук Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнарында билгеләнгән социаль гарантияләрне, инвалидларны һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен дә кертеп, социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү, транспорт инфраструктурасы һәм төзекләндерү объектлары белән тәэмин итү өлешендә гамәлгә ашыру өчен шартлар тудыруны тәэмин итүгә юнәлдерелгән.

Нормативларның төп максаты-шәһәр төзелеше планлаштыруы белән территория үсешен социаль-икътисади планлаштыруның үзара бәйләнешен тәэмин итү. Нормативлар шулай ук территориаль планлаштыру, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларының сыйфатын бәяләү критерие булып хезмәт итә.

Әлеге нормативлар гамәлдәге федераль нормаларның төп нигезләмәләрен төгәлләштерәләр һәм үстерәләр.

Әлеге нормативлар Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары нигезендә эшләнгән.

Нормативларда кеше тормышының уңай шартларын тәэмин итүнең минималь исәп-хисап күрсәткечләре бар (шул исәптән социаль һәм коммуналь-көнкүреш объектлары, инженер-транспорт инфраструктурасы объектлары, территорияне төзекләндерү, мондый объектларның халык өчен (инвалидларны да кертеп), уңайлылыгы).

Нормативлар Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә эшләнгән.

«Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»,

«Татарстан Республикасында шәһәр төзелеше эшчәнлеге турында» 2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы нигезендә, җирлекнең табигый-климатик, социаль, икътисадый, милли һәм территориаль үзенчәлекләрен исәпкә алып, статистик һәм демографик күрсәткечләр нигезендә. Нормативларны раслау һәм аларга үзгәрешләр кертү Россия Федерациясе һәм Татарстан Республикасы законнары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

1. Куллану өлкәсе

1.1. Әлеге нормативлар җирлекне проектлауга кагыла һәм аны планлаштыруга һәм төзелешкә карата төп таләпләрне үз эченә ала.

1.2. Җирлек территориясендә шәһәр төзелеше нормалаштыру объектлары: функциональ зоналар: торак, иҗтимагый-эшлекле, җитештерү, -

рекреацион зоналар, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы, махсус билгеләнештәге, авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналар;

мәдәни мирас объектлары билгеләре булган тарихи-мәдәни мирас объектларын урнаштыру зоналары;

социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре челтәре; транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектлары.

Җирлек территориясендә шәһәр төзелеше нормалаштыру объектларының урнашуы территорияләрне планлаштыру проектлары составында яисә территориаль планлаштыру схемалары, генераль план, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре нигезендә билгеләнә.

1.3. Территориаль планлаштыру документларын, җирдән файдалану һәм төзелеш проектларын һәм территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә түбәндәгеләрне үтәргә кирәк:

конкрет әйләнә-тирә районнар өчен дифференциацияләнгән территорияне куллану интенсивлыгы;

мәдәни мирас объектларын, мәдәни мирас объектлары билгеләре булган объектларны саклау һәм тарихи планлаштыру һәм төзелеш объектларын саклау таләпләре;

әйләнә-тирә мохитне һәм табигый комплекс территорияләрен саклау таләпләре;

санитар-гигиена нормалары һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләре;

инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен шәһәр төзелеше объектларыннан файдалану мөмкинлеге таләпләре.

1.4. Әлеге нормативлар территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелешен зоналаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләгәндә, шулай ук әлеге документларга үзгәрешләр керткәндә кулланыла.

Нормативлар проект оешмалары тарафыннан функциональ зоналар чикләрен, капиталь төзелеш объектлары өчен җир кишәрлекләре күләмен, җирле әһәмияттәге планлаштырыла торган капиталь төзелеш объектларын урнаштыру зоналары күләмнәрен, объектларның һәркем файдалана алырлык радиусларын һ.б. билгеләгәндә исәпкә алына.

1.5. Шәһәр төзелешен проектлаштыру нормативлары территориаль планлаштыру документлары проектларын районның җирле үзидарә органнары белән килештергәндә исәпкә алына.

1.6. Нормативлар халык тарафыннан да, башка кызыксынган субъектлар тарафыннан Генераль план проекты, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре проекты, Территорияне планлаштыру проекты һәм территорияне планлаштыру документлары составында әзерләнгән территорияне межалау проекты буенча ачык тыңлаулар үткәргәндә исәпкә алына.

1.7. Җирле үзидарә органнары тарафыннан шәһәр төзелеше эшчәнлеге турындагы законнарның үтәлешен тикшереп торуны гамәлгә ашыруга вәкаләтле

Татарстан Республикасы башкарма хакимияте органы контрольлек вәкаләтләрен гамәлгә ашырганда ачыкланган бозуларны нигезләү өчен шәһәр төзелеше проектларының республика нормативлары нигезләмәләренә таяна ала.

1.8. Нормативлар 2009 елның 30 декабрендәге «Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент» 384-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры килә, ул биналарга һәм корылмаларга (шул исәптән алар составына керүче инженер-техник тәэминат челтәрләренә һәм инженер-техник тәэминат системаларына), шулай ук биналар һәм корылмалар белән бәйле проектлау процессларына (эзләнүләрне дә кертеп), төзелеш, монтажлау, җайга салу, эксплуатацияләү һәм утильләштерү (сүтү) белән бәйле булган кирәкле минималь таләпләрне билгели, шул исәптән:

механик куркынычсызлык;

янгын куркынычсызлыгы;

куркыныч табигать процессларында һәм күренешләрендә һәм (яки) техноген йогынтыларда куркынычсызлык;

биналарда һәм корылмаларда яшәү һәм булу өчен куркынычсыз шартлар тудыру;

биналардан һәм корылмалардан файдаланучылар өчен куркынычсызлык;

инвалидлар һәм мөмкинлекләре чикләнгән башка төркемнәр өчен биналар һәм корылмалардан файдалану мөмкинлеге;

биналарның һәм корылмаларның энергетика нәтиҗәлелеге;

биналарның һәм корылмаларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысының куркынычсызлык дәрәҗәсе.

Нормативларда 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы федераль закон нигезендә "Янгын куркынычсызлыгы турында Техник регламент"»та

билгеләнгән янгын куркынычсызлыгы таләпләре бар.

1.9. Аеруча саклана торган табигый территорияләрдә нормативлар махсус сакланыла торган табигать территорияләрен саклау өлкәсендәге законнарга каршы килми торган өлешендә кулланыла.

1.10. Табигый һәм яшелләндерелгән территорияләрдә нормативлар табигать һәм яшелләндерелгән территорияләрне саклау һәм куллану өлкәсендә законнар белән билгеләнгән әлеге территорияләрне саклау һәм куллану режимнарына каршы килми торган өлешендә кулланыла.

1.11. Территорияләрне файдалануның аерым шартлары булган зоналар территорияләрендә нормативлар федераль һәм республика законнары таләпләренә каршы килми торган өлешендә кулланыла, алар нигезендә территорияләрне файдалануның махсус шартлары булган зоналар билгеләнгән.

1.12. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрдә нормативлар мәдәни мирас объектларын саклау һәм алардан файдалану өлкәсендәге законнарга каршы килми торган өлешендә кулланыла.

1.13. Халыкның һәм территорияләрнең иминлеген тәэмин итә торган ашыгыч хезмәтләр объектларын, шул исәптән янгын деполарын, ашыгыч ярдәм подстанцияләрен, башка объектларны урнаштыру Федераль законнар нигезендә гамәлгә ашырыла.

1.14. Нормативлар расланганнан вакыттан гамәлгә керә.

2. Норматив сылтамалар

Нормативларда 1 нче кушымтада китерелгән Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы норматив хокукый актларына, норматив - техник документларына һәм стандартларына сылтамалар кулланылган.

Искәрмә: нормативлардан файдаланганда, гомуми файдаланудагы мәгълүмат системасында - «Интернет» мәгълүмат - телекоммуникация челтәрендәге Стандартлаштыру буенча мәгълүмат порталында яки ел саен чыгарыла торган тиешле мәгълүмат күрсәткечләренең агымдагы елның 1 гыйнварына булган торышы һәм агымдагы елда ай саен бастырылган мәгълүмати күрсәткечләр буенча сылтама стандартларының һәм классификаторларының гамәлдә булуын тикшерергә кирәк.

Әгәр сылтама документы Татарстан Республикасы документы булып тора икән, Татарстан Республикасының гомуми файдаланудагы рәсми мәгълүмат системасында сылтама документларының гамәлдә булуын тикшерү максатка ярашлы.

Әгәр сылтама документы алмаштырылган (үзгәртелгән) икән, нормативлардан файдаланганда, алыштырылган (үзгәртелгән) документ белән эш итәргә кирәк. Әгәр сылтама материалын алыштырмыйча гына гамәлдән чыгаралар икән, аңа сылтама бирелгән нигезләмә бу сылтамага кагылмаган өлешендә кулланыла.

3. Билгеләмәләр

Әлеге нормативларда 2 нче кушымта нигезендә терминнар кулланыла.

4. Авыл җирлеге территорияләрен оештыру

4.1. Җирлек территориясен үстерү концепциясе һәм гомуми оештыру

4.1.1. Җирлекнең үсеш перспективалары Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы һәм Түбән Кама муниципаль районының территориаль планлаштыру схемаларын исәпкә алып билгеләнергә тиеш. Проектлаганда Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнарына, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы Президенты указларына, Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы Хөкүмәте карарларына таянып эш итәргә, федераль, республика һәм җирле максатчан программаларда, территорияне социаль - икътисадый үстерү фаразларында һәм программаларында булган тәкъдимнәрне исәпкә алырга кирәк.

4.1.2. Җирлек үсешенең стратегик юнәлешләре булып тора:

агломерацияләр составында җирлекне үстерүне тәртипкә салганда әйләнә-тирә мохитне савыктыру проблемаларын хәл итү, инженер-транспорт инфраструктурасын реконструкцияләү, территорияне куллануны интенсификацияләү һәм аларның пространство үсешен җайга салу өстен булып тора;

җирлекне торгызу һәм үстерү буенча федераль һәм республика программаларын гамәлгә ашыру, торак пунктларының архитектур-сәнгати йөзен саклау һәм торгызуны мәдәни - агарту һәм туристик-рекреацион эшчәнлек өчен нигез буларак актив куллану;

4.1.3. Җирлекнең үсешен территориаль планлаштыру аларның республика, районара, район һәм җирле (локаль) системаларында, Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасында һәм районның территориаль планлаштыру документларында күрсәтелгән урынын һәм ролен исәпкә алырга тиеш.

Генераль план һәм планлаштыру проектларын эшләгәндә, җирлекнең тибын, аның үзенчәлекләрен исәпкә алырга кирәк: халык саны, халык - хуҗалык профиле,

халыкны күчерү системасында, административ - территориаль һәм муниципаль төзелештә роле һ. б.

4.1.4. Җирлекнең территориаль планлаштыру документларында территорияләрне үстерүнең оптималь чиратын күздә тотарга кирәк. Шул ук вакытта, территориаль үсеш, функциональ зоналаштыру, инженер-транспорт инфраструктурасы, табигый ресурслардан рациональ файдалану һәм әйләнә-тирә мохитне саклау буенча принципиаль карарларны да кертеп, исәп-хисап чорыннан читтә җирлекнең үсеш перспективаларын билгеләргә кирәк.

Кагыйдә буларак, исәп-хисап вакыты 20 елга кадәр булырга тиеш, ә шәһәр төзелеше фаразы 30-40 елны үз эченә алырга мөмкин.

4.1.5. Торак районнарны комплекслы төзү, территорияне инженерлык җиһазлары һәм торак йортларны һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы файдалануга тапшыру буенча эшләрне алдан башкаруны күздә тота.

Магистраль коммуникацияләрне сузу микрорайоннар төзелешенең чиратлылыгына һәм район билгеләнешендәге хезмәт күрсәтү предприятиеләре төзелешенә бәйле рәвештә торак районнар төзелә башлаганчы башкарылырга тиеш.

Мәйдан эчендәге коммуникацияләрне салу, беренче чиратта, төзелеш эшләре башланачак объектларда һәм шәһәр төзелеше комплексларында башкарылырга тиеш. Хезмәт күрсәтү предприятиеләрен комплекслы гамәлгә кертү шәһәр төзелеше комплексы составына керүче торак йортлар комплексын төзүне оештыру проекты, хезмәт күрсәтү предприятиеләре (СНиП 1.05.03-83) нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.1.6. Җирлекнең тарихи-мәдәни әһәмияте мәдәни мирас объектлары саны (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) һәм аларның статусы (Бөтендөнья, федераль яки региональ әһәмияттәге) белән билгеләнә.

Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы әлеге нормативка караган 7 нче кушымтаның 1 нче таблицасында китерелгән.

4.1.7. Исәп-хисап чорына халык саны Татарстан Республикасы һәм районның үсеш перспективаларын, халык саны һәм хезмәт ресурслары санының барлыкка килгән тенденцияләрен, халык санының демографик фаразын һәм халыкның структурасын, муниципаль берәмлекләрнең иҗтимагый - икътисадый үсешен, шулай ук планлаштырылган чикләүләрне исәпкә алып төгәлләштерелергә тиеш.

4.1.8. Җирлек территориясе, өстенлекле функциональ файдалануны исәпкә алып, түбәндәге төп зоналарга бүленә:

торак;

иҗтимагый-эшлекле;

җитештерү;

транспорт инфраструктурасы;

инженерлык инфраструктурасы;

рекреацион билгеләнештәге;

махсус сакланылучы территорияләр;

авыл хуҗалыгы кулланышы;

башкалар.

4.1.9. Шәһәр төзелешен зоналаштырганда функциональ зоналар чикләрендә территориаль зоналар билгеләнә. Территориаль зоналар составы, шулай ук аларның җир кишәрлекләреннән файдалану үзенчәлекләре, федераль, республика норматив

хокукый актларында, шулай ук әлеге нормативларда билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып, авыл җирлегеннән файдалану һәм төзелеш алып бару кагыйдәләре белән билгеләнә.

4.1.10. Территориаль зоналарның составы, шулай ук аларның җир участокларыннан файдалану үзенчәлекләре шәһәр төзелеше регламенты, җир, табигатьне саклау, санитар, башка махсус законнар, әлеге нормативлар белән билгеләнгән чикләүләрне исәпкә алып төзелгән төзелеш кагыйдәләре, шулай ук махсус нормалар белән билгеләнә.

Территориаль зоналар составында гомуми файдалануда булган мәйданнар, урамнар, юллар, яр буе, скверлар, бульварлар, сулыклар һәм халыкның иҗтимагый мәнфәгатьләрен канәгатьләндерү өчен билгеләнгән башка объектлар биләп торган җир кишәрлекләре бүлеп бирелә ала.

4.1.11. Функциональ һәм территориаль зоналар чикләре түбәндәге билгеләр буенча билгеләнергә мөмкин:

магистральләр, урамнар, проездлар, транспорт агымнарын капма -каршы юнәлешләргә бүлүче сызыклар;

кызыл сызыклар;

җир кишәрлекләре чикләре;

торак пунктлары чикләре;

муниципаль берәмлекләр чикләре;

табигать объектларының табигый чикләре;

башка чикләр.

4.1.12. Территориаль зоналарны бүлеп биргәндә һәм аларны куллану регламентларын билгеләгәндә территорияне махсус куллану зоналарында билгеләнгән шәһәр төзелеше эшчәнлегенә карата чикләүләрне дә исәпкә алырга кирәк. Алар арасында: тарихи төзелеш, тарихи-мәдәни тыюлыклар зоналары; тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары; махсус сакланыла торган табигать территорияләре зоналары; санитар-саклау зоналары; су саклау зоналары һәм яр буен саклау полосалары; файдалы казылма ятмалары зоналары; табигый һәм техноген характердагы тискәре йогынтыга бәйле рәвештә (су басу , грунт утыру һ.б.) төзелешләр урнаштыру өчен чикләүләр булган зоналар.

Территорияләрне файдалануның аерым шартлары булган зоналар чикләре, шул исәптән мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре Россия Федерациясе, Татарстан Республикасы законнары нигезендә билгеләнгән территориаль зоналар чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

4.1.13. Әйләнә-тирә мохитне саклау функцияләрен башкаручы җитештерү һәм башка объектларның санитар-яклау зоналары әлеге объектлар урнашкан территориаль зоналар составына кертелә. Санитар-саклау зоналарын куллану һәм төзүнең рөхсәт ителгән режимын гамәлдәге законнар, әлеге нормативлар, санитар кагыйдәләр нигезендә, 2.2.1/2.1.1.1.100 СанПиНга китерелгән, шулай ук җирле санитар - эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп кабул итәргә кирәк.

Табигый һәм техноген факторларның куркыныч йогынтысына дучар булган территорияләрне зоналаштырганда, күп кеше күп булу белән бәйле булган биналар һәм корылмаларны урнаштыру өчен әлеге нормативларда китерелгән чикләүләрне исәпкә алырга кирәк.

Радиацион пычранган территорияләрне зоналаштырганда, туфракны һәм күчемсез милек объектларын дезактивацияләү буенча кирәкле чаралар үткәргәннән соң, бу территорияләрдән файдалану режимын этаплап үзгәртү мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк.

4.1.14. Районның муниципаль берәмлекләрен территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителгән исемлеге 3 нче кушымтаның 2 нче таблицасында әлеге нормативларга китерелгән.

4.2. Торак зоналар
Гомуми таләпләр

4.2.1. Торак зоналар торак фондын урнаштыру өчен билгеләнгән.

Торак зоналарда шулай ук аерым торучы биналар, халыкка социаль һәм мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү өчен төзелгән янкорма объектлары, дини биналар, автомобиль транспорты тукталышлары, санитар- саклау зоналарын таләп итмәүче һәм әйләнә- тирәгә, кеше сәламәтлегенә тискәре йогынты ясаучы чыганаклары (тавыш,вибрация, магнит кыры, радиацион тәэсир,туфракны, һаваны, суны пычрату һәм башка зарарлы тәэсирләр)булмаган җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.

Торак зоналар торак пунктлар чикләрендә урнашырга тиеш.

Искәрмә: җирле үзидарә органнары карары буенча торак пунктлар чикләрендә бакчачылык (дача) участокларын урнаштыру өчен территорияне күздә тотарга мөмкин. Мондый территорияләр торак зонага керә. Бу зоналарга карата социаль, транспорт һәм инженерлык инфраструктурасын үстерүне киләчәктә даими яшәү мөмкинлеген тәэмин итәрлек күләмдә башкаруны күздә тотарга кирәк.

4.2.2. Торак зоналарның планлаштыру структурасын, , торак пунктны зоналаштыру һәм планлаштыру структурасы белән, тулаем алганда, территориянең

шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алып, үзара бәйләнештә формалаштырырга кирәк. Шул ук вакытта торак йортларны, җәмәгать биналарын һәм корылмаларын, урам-юл челтәрен, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне, шулай ук санитар-гигиена нормалары һәм куркынычсызлык таләпләре буенча торак зоналар территориясендә урнаштыру рөхсәт ителә торган башка объектларны үзара бәйләнештә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.2.3. Торак зоналар территорияләре күләмен алдан билгеләү өчен, 1000 кешегә исәпләнгән, 2 нче таблицада китерелгән зурайтылган күрсәткечләрне кулланырга рөхсәт ителә (СП 42.13330.2011).

2 нче таблица

Торак төзелеш төрләре буенча торак зоналар мәйданының эреләтелгән күрсәткечләре

Төзелеш тибы	1 000 кешегә исәпләнгән торак зоналар мәйданының эреләтелгән күрсәткечләре
Участоклар белән индивидуаль йорт төзелеше (бер фатирлы торак йортлар)	40

4.2.4. Торак төзелеше күләмнәрен һәм структурасын билгеләү өчен, республика буенча торак урыннарның гомуми мәйданы белән исәп-хисап минималь тәэмин ителеше Татарстан Республикасының факттагы статистик күрсәткечләре нигезендә һәм Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы нигезендә, әлеге нормативларга 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы һәм 1 нче таблицасы нигезендә кабул ителә.

3 нче таблица

Халыкны торак белән тәэмин итүнең факттагы һәм исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч исеме	**Факттагы хисап күрсәткечләре, кеше өчен кв. метр**	**Исәп-хисап чоры өчен күрсәткечләре, кеше өчен кв. метр**	
	2011 год	**2015 год**	**2025 год**
Торак биналарда гомуми мәйданның минималь тәэмин ителеш исәп-хисабы, шул исәптән:	19,6	22	26
авыл торак пунктларында	19,0	23,1	26,4
Искәрмә: киләчәктә исәп-хисап күрсәткечләре 2015 елда ирешелгән торак урыннарының гомуми мәйданы белән факттагы исәп-хисап минималь тәэмин ителешен исәпкә алып корректлана, 2025, 2035 елларда.			

4.2.5. Торак төзелеше күләмнәренең һәм төрләренең исәп-хисап күрсәткечләре, килеп туган һәм фаразлана торган социаль-демографик вазгыятьне һәм халыкның керемнәрен исәпкә алып башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта уңайлылык дәрәҗәсе буенча 4 нче таблица нигезендә дифференциацияләнгән торак йортларның төрле төрләрен күздә тотарга киңәш ителә. Торак белән тәэмин ителешнең уртача исәп-хисап күрсәткече торак йортлар һәм фатирларның төрле уңайлылык дәрәҗәсенә бәйле һәм (СП 42.13330.2011) исәп-хисабы белән билгеләнә.

4.2.6. Торак төзелешен реконструкцияләгәндә, кагыйдә буларак, гамәлдәге капиталь торак һәм иҗтимагый төзелеш сакланып калырга һәм модернизацияләнергә тиеш. Яңа биналар һәм корылмалар төзү, җәмәгать биналарының түбән катларыннан функциональ файдалануны үзгәртү, биналарны көйләү, мансард катларын урнаштыру, санитар-гигиена, янгынга каршы һәм башка нормативларны үтәгәндә җир өсте һәм җир асты киңлекләрен куллану рөхсәт ителә. Шул ук вакытта «хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре» бүлеге таләпләре нигезендә халыкка хезмәт күрсәтүнең норматив дәрәҗәсен, шулай ук инженерлык һәм транспорт инфраструктурасын модернизацияләүне тәэмин итәргә кирәк (СП 42.13330.2011).

4 нче таблица

Уңайлылык дәрәҗәсе буенча дифференциацияләнгән торак фонды структурасы

Уңайлылык дәрәҗәсе буенча торак йорт һәм фатир тибы	**Бер кешегә исәплә-гәндә торак йорт һәм фатир мәй-даны нормасы, кв. метр**	**Торак йортка һәм фатирга урнаш-тыру формуласы**	**Торак төзелешенең гомуми күләмендә өлеше,проценты**
Дәрәҗәле (бизнес-класс)	60	k = n + 1 k = n + 2	_10 15
Массакүләм (эконом-класс)	30	k = n k = n + 1	_25 50
Социаль (муниципаль	20	k = n +-1	_60 30

торак)		k = n	
Махсуслаштырылган	-	k = n - 2 k = n - 1	_7 5

Искәрмә:
1. Фатирда яки йортытта гомуми торак бүлмәләр саны k һәм яшәүче кешеләр саны n.
2. Махсуслаштырылган торак төрләре-кунакханә тибындагы йортлар, махсуслаштырылган торак комплекслары.
3. Санаучы- беренче чиратта, ваклаучы-исәп-хисап чорына.
4. Күрсәтелгән норматив күрсәткечләр реаль яшәү нормасын билгеләү өчен нигез булып тормый.

4.2.7 Торак зонаны урнаштыру өчен, санитар-гигиена һәм инженер-геология мөнәсәбәтләрендә иң уңайлы территорияләр сайлап алынырга тиеш, алар күп күләмдә инженер әзерлеген, планлаштыру эшләрен һәм табигый тирәлекнең табигый торышын саклау буенча шактый чаралар таләп итми.

Торак зоналарны оештырганда, тулысынча авылның зоналаштыруны һәм структурасын, территориянең шәһәр төзелеше һәм табигый үзенчәлекләрен исәпкә алырга, торак һәм җәмәгать төзелеше, урам - юл челтәре, гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрне үзара бәйләнешле урнаштыруны тәэмин итәргә кирәк.

4.2.8. Торак зоналарны сәламәтләндерү су, һава, туфрак пычрануны һәм югары тавыш, электромагнит һәм радиацион кырларның чыганакларын бетерү хисабына тәэмин ителә.

Торак зоналарның аерым өлешләре чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителгән объектлар исемлеге җир биләмәләреннән файдалану һәм җирлек төзү кагыйдәләре составында расланган шәһәр төзелеше регламентлары белән билгеләнә.

Торак зоналарны оештыру принциплары

4.2.9. Торак зоналарны оештыруның структур нигезе булып аларны функциональ-планлаштыру бүлүнең характеры тора. Торак зоналар торак төзелеше участокларына (бер фатирлы торак йорт участогы, торак комплекс участогы), торак төркемгә, микрорайонга, торак районга бүленә.

4.2.10. Бер фатирлы торак йортның участогы торак төркем, торак комплекс, торак микрорайон, торак район территориясендә урнашкан.

Бер фатирлы торак йорт участогында халыкның җиңел автомобильләрен саклау өчен урыннар оештырылырга тиеш.

Бер фатирлы торак йорт участогында каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп-чар җыю өчен контейнерлар урнаштыру урыны оештырылырга тиеш.

4.2.11. Торак комплекс участогы торак микрорайон, торак район, торак квартал территориясендә яки аерым функциональ - планлаштыру бүлеге рәвешендә урнаштырыла.

Торак комплекс участогы тәэмин ителергә тиеш:

1) торак комплексның керү төркемнәренә юллар белән, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт)өчен юллар;

2) участок территориясенә төрле урамнардан ике яки аннан да күбрәк керү (чыгу) юллары белән;

Торак комплекс үз эченә алырга тиеш:

торак комплексының керү төркемнәренә якын килүне тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре һәм участок территориясе буенча хәрәкәт итү урыннары;

халык автомобильләрен кую урыннары; кунак автостоянкалары, эшләүче һәм килүчеләрнең автомобильләр кую урыннары;

торак комплексында урнашкан учреждениеләр һәм предприятиеләр;

түгәрәк эшчәнлеге өчен бүлмәләр, спорт белән шөгыльләнү, көндәлек ихтыяждагы сәүдә, туклану һәм көнкүреш хезмәтләре күрсәтү предприятиеләре; яшел үсентеләр урнаштыру өчен бүлмәләр һәм өслекләр; каты коммуналь калдыкларны сортларга аеру һәм чүп җыю өчен контейнерлар урнаштыру.

Торак комплекста урнаштыру рөхсәт ителә:

1) балалар бакчасы;

2) яшелләндерүнең барлык мәйданнары - торак комплексның түбәләрендә, террасаларында, кышкы бакчалары һәм атриумнары биналарында;

3) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар, төзелешнең гомуми мәйданы торак комплекс төзелеше өчен гомуми мәйданның 20% тан да артмаган очракта.

Яшелләндерелгән территорияләрдә яки яшелләндерелгән торак комплекс мәйданнары составында балалар һәм олылар уеннары өчен мәйданчыклар каралырга тиеш.

4.2.14. Торак төркеме торак микрорайоны, торак районы территориясендә урнашкан.

Торак төркем территориясе составына керергә тиеш:

1) торак төзелеше участоклары;

2) Социаль инфраструктура объектлары участоклары;

3) гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән рекреацион территория участоклары;

4) йөрү юллары.

Торак төркем территориясендә урнаштырылырга тиеш:

балалар бакчасы;

кунак автостоянкалары, торак төркем территориясендә урнашкан социаль инфраструктура объектларына килүчеләр, эшләүче һәм килүчеләрнең автомобильләр кую урыннары;

транспорт чаралары, шул исәптән махсуслаштырылган автомобиль транспорты (янгын, ашыгыч ярдәм, башка махсуслаштырылган транспорт)өчен дә.;

халыкның торак төркем территориясе буенча хәрәкәт итүен тәэмин итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре.

Торак төркем территориясендә урнаштыру рөхсәт ителә:

1) гомуми белем бирү мәктәпләре участоклары;

2) иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участоклары, дини билгеләнештәге объектларны да кертеп, объект территориясе мәйданы 0,05 гектардан артмаган очракта, объектларның гомуми мәйданы торак төркем территориясеннән 10 проценттан да артмаган, ә мондый объектлар төзелешенең гомуми мәйданы өлеше - торак төркем территориясендә төзелешнең гомуми мәйданыннан 20 проценттан да артмаган өлеше.;

3) торак группада яшәүчеләрнең җиңел автомобильләрен саклау өчен биналар, корылмалар участоклары;

4) велосипед юллары.

4.2.16. Торак район территориясендә торак төзелеше торак микрорайоннар, торак микрорайоннар һәм торак төркемнәр, торак микрорайоннар, торак төркемнәр һәм торак төзелеше участоклары рәвешендә формалаштырга мөмкин. Торак район территориясе составына керергә тиеш: торак төзелеше участоклары;

иҗтимагый-эшлекле төзелеш участоклары, шул исәптән социаль инфраструктура объектлары участоклары;

рекреацион территорияләр (скверлар, бульварлар, бакчалар, парклар);

район территориясендә коммуналь хезмәт күрсәтү объектлары участоклары; район әһәмиятендәге, җирле әһәмияттәге урамнар, юллар,

торак район территориясендә урнаштырылырга тиеш:

район, җирле әһәмияттәге урамнар челтәре, район халкына транспорт хезмәте күрсәтүне тәэмин итә торган юллар челтәре;

торак төркемнәр һәм микрорайоннар территорияләрендә урнаштыру мәҗбүри булган социаль инфраструктура объектлары, шулай ук музыка һәм сәнгать мәктәпләре, күп функцияле мәдәни үзәкләр, физкультура-сәламәтләндерү комплекслары, балалар-яшүсмерләр спорт комплекслары, территориаль поликлиникалар, универсаль сәүдә үзәкләре, махсуслаштырылган кибетләр, комплексլы көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, рестораннар, кафелар, социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре.;

халыкның торак район территориясе буенча хәрәкәт итү өчен җәяүлеләр коммуникацияләре, алар халыкның җәмәгать транспорты тукталышларына, массакүләм йөрү объектларына һәм территорияләренә куркынычсыз хәрәкәт итүне тәэмин итә; җиңел автомобильләрне саклау урыннары;

эшләүче һәм торак булмаган объектларга килүчеләрнең җиңел автомобильләрен кую урыннары; велосипед юллары.

Торак район территориясендә, дини билгеләнештәге объектларны, җитештерү билгеләнешендәге объектларны, Транспорт һәм инженерлык инфраструктураларын да кертеп, иҗтимагый-эшлекле билгеләнештәге башка объектлар участокларын, әгәр объект мәйданы 2,0 гектардан артмаса, урнаштыру рөхсәт ителә. Торак район территориясендә районара һәм шәһәр әһәмиятендәге урамнарны һәм юлларны урнаштыру; тиз йөрешле һәм тышкы транспортның җир өсте линия объектларын урнаштыру рөхсәт ителми.

4.2.17. Төзелеш характеры нигезендә торак пунктның торак зонасы чикләрендә түбәндәге Төзелеш төрләре бүленә:

азкатлы торак төзелеше - биеклеге 3 катка кадәр булган бер фатирлы индивидуаль усадьба төзелеше; 3 катка кадәр биеклектәге блокланган торак йортлар төзү.

Җирле шартларга бәйле рәвештә, төзелешнең әлеге төрләре, кагыйдә буларак, дифференцияләнә: торак пункт системасында урнаштыру буенча, комфортность дәрәҗәсе буенча, архитектура һәйкәлләренең булу һәм сакланышы буенча, төзелешнең тарихи чоры буенча һ. б.

Төзелеш төрләре һәр торак пунктка карата бүленә һәм аларны оештыруга карата таләпләр җирдән файдалану һәм җирлектә төзелеш кагыйдәләре белән ныгытыла.

4.2.18. Тирә - юньне төзүне оештыру аларның конкрет спецификасын - тирәлекнең шәһәр төзелеше потенциалын, районда яшәүче халыкның социаль төркемнәренә ихтыяҗны, көнкүрешне оештыруның милли үзенчәлекләрен, шулай ук

инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең ихтыяҗларын өйрәнүне таләп итә.

Искәрмә: Инвалидларның һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренең тулы канлы тормыш эшчәнлеге өчен шартлар ВСН 62-91* һәм СНиП 35-01-2001 таләпләренә туры китереп кабул ителә.

4.2.19. Тарихи зоналар төзелешен формалаштыруга торак пункт үсешенең функциональ һәм архитектура-пространство үзенчәлекләрен, аның тарихи - мәдәни традицияләрен ачыклаучы һәм әйләнә-тирә район тибына туры китереп төзелешне реконструкцияләүгә таләпләр һәм рекомендацияләр билгеле торган тарихи - шәһәр төзелеше тикшеренүләре булырга тиеш.

Торак фондының саклана яки сүтелергә тиешле күләмен, аның икътисадый һәм тарихи кыйммәтен, техник халәтен, яшәү өчен яраклы торак фондын максималь саклауны исәпкә алып, билгеләнгән тәртиптә билгеләргә кирәк.

4.2.20. Барлыкка килгән торак төзелешен реконструкцияләү планлаштыру структурасын һәм урамнар челтәрен тәртипкә салуны, җәмәгать хезмәте күрсәтү системасын камилләштерүне, территорияне яшелләндерүне һәм төзекләндерүне, торак һәм иҗтимагый биналарны модернизацияләүне һәм капиталь ремонтлауны күздә тотарга тиеш.

Реконструкцияләнә торган мохитне оештырганда, аларны хезмәт күрсәтүче учреждениеләр чикләрендә урнаштырып, шәһәр кварталларын ачучы, шул исәптән ябык җәяүлеләр галлереяларын урнаштыру, шулай ук җәяүлеләр элемтәләре системасы белән берләштерелгән мәйданчыклар һәм скверлар рәвешендә рекреацион җыелма пространстволар булдыру зарур.

Җирлекнең норматив параметрлары

4.2.21. Торак зоналарны оештыру өчен торак фондының тыгызлыгы нормалаштырыла (4.2.23-4.2.32);

төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь күләме (4.2.27);

яшелләндерелгән территорияләрнең мәйданы (4.2.41);

көндәлек һәм периодик хезмәт күрсәтү объектларының һәркем өчен мөмкин булуы (5.1.8);

автомобильләрне саклау урыннары белән тәэмин итү (5.2.10);

биналар арасында ераклык (4.2.36-4.2.40); төзелешнең катлы булуы (4.2.33);

индивидуаль торак төзелеше өчен участокның минималь күләме (4.2.35); торак йортлардан усадьба төзелешендәге хуҗалык корылмаларына кадәр минималь ара (4.2.39 - 4.2.40);

азкатлы төзелеш зонасында коймалар (коймалар) (4.2.42); торак йортларда торак йортларда торак булмаган торак объектларны урнаштыру шартлары (4.2.43);

беренче катларда, шулай ук төп урамга чыга торган торак йортларның подвалларында һәм цоколь катларында урнашкан керү төркемнәренә карата таләпләр (4.2.50); лоджий һәм балконнарның пыяласы (4.2.54);

җир өсте массакүләм транспортының тукталыш пунктларына кадәр җәяүлеләр юлларының озынлыгы (ераклыгы) (5.2.164);

тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау таләпләре (6.12 бүлек).

4.2.22. Төзелеш тыгызлыгының төп күрсәткечләре-квартал төзелеше коэффициенты - барлык биналар һәм корылмаларның мәйданнарының квартал мәйданына мөнәсәбәте

4.2.23. Брутто һәм нетто тыгызлыгы аерыла. Бруттоның тыгызлыгы-барлык катлардагы биналарның һәм корылмаларның квартал, микрорайон мәйданына мөнәсәбәте. Нетто тыгызлыгы-биналарның барлык торак катларының гомуми мәйданының кварталның торак территориясе мәйданына мөнәсәбәте.

4.2.24. Квартал төзелеше коэффициенты - барлык биналар һәм корылмалар мәйданнарының квартал мәйданына нисбәте, ул 5 нче таблицада китерелгән күрсәткечләрдән дә артык булмаска тиеш.

5 нче таблица

Торак төзелеше тибына карап квартал төзелеше коэффициентын билгеләү

Төзелеш типлары	Квартал төзелеше коэффициенты
Азкатлы блоклаштырылган төзелеш (1 - 2 этаж)	0,3
Йорт алды участоклары булган йортлар төзелеше (1 - 3 этаж)	0,2

4.2.25. Микрорайонның торак зонасы түбәндәге территорияләрдән тора: автомобильләр кую өчен мәйданчыклар;

физкультура һәм спорт корылмалары;

торак биналар;

яшеллек;

өлкәннәр өчен ял итү;

мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар уеннары өчен мәйданчыклар; этләрне урамда йөртү өчен мәйданчыклар;

юллар, тротуарлар, хуҗалык мәйданчыклары.

4.2.26. Микрорайонның иҗтимагый зонасына керә:

мәктәпкәчә белем бирү оешмалары;

гомуми белем бирү оешмалары;

хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре.

4.2.27. Күпфатирлы йортларның магистральара территориясендә (кварталларда) урнашкан төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларның минималь рөхсәт ителгән күләмен 6 таблица буенча кабул итәргә кирәк.

4.2.28. Социаль, массакүләм һәм дәрәҗәле торак төзелеше өчен микрорайонның иҗтимагый зонасы территориясенең барлык элементларының күләме әлеге нормативка 4 нче кушымтаның 2, 3, 4 нче таблицалары буенча кабул итәргә кирәк.

4.2.29. Фатир алды һәм йорт яны участоклары булган төзелеш кварталларында, шул исәптән блокланган төзелештә, бакча-дача төзелешләрендә, мәйданчыкларның чагыштырма күрсәткечләрен киметергә кирәк:

балалар уеннары өчен-50 процентка (бу мәйданчыкларны аерым комплекс рәвешендә, мәсәлән, иҗтимагый үзәк каршында урнаштырып);

автомашиналарны магистральара территориядә (шәхси участоктан тыш) кую өчен 50 процентка (нигездә, җәмәгать үзәгендә урнаштырыла);

этләрне урамда йөртү өчен-70 процентка.

6 нчы таблица

Төрле функциональ билгеләнештәге мәйданчыкларны урнаштыру параметрлары

Мәйданчыклар билгеләнеше	Чагыштырма мәйданчык, кеше өчен кв. метр	Бер мәйданчык-ның уртача күләме, кв. метр	Торак йортларның тә-рәзәләре һәм җәмәгать биналарына кадәр ераклык, метрлар

Мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар өчен уеннар өчен	0,7	30	12
Өлкәннәр өчен ял итү урыны	0,1	10	12
Физкультура белән шөгыльләнү өчен	2,0	100	40/10*
Хуҗалык максатлары өчен	0,01	10	20
Этләрне урамда йөртү өчен	0,2	25	40
Машиналар кую өчен	0,8		
* Искәртмә - Спорт мәйданчыкларындагы тавыш характеристикалары бүлмәләрдәге тавыш дәрәҗәсеннән артмаса (ябык мәйданчыклардан файдаланганда яки мәйданчыкларны урнаштырганда өстәл теннисы үзәге)			
Искәрмә: 1. Балалар өчен уен мәйданчыклары мәҗбүри тәртиптә индивидуаль эшләнгән яки типик альбомнар буенча кабул ителә торган җиһазлар белән җиһазландырылырга тиеш. Җиһазлар проекты мәйданчык участок төзелеше проекты составында эшләнә. 2. Чүп-чар җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларының иң ерак торак бинага керү урыннарыннан (чүп-чар үткәргече булган йортлар өчен) 100 метрдан да артмаска һәм 50 метрны (чүп-чар үткәргечсез йортлар өчен) урнаштырырга кирәк. Чүп җыю мәйданчыкларына подъездлар куелырга тиеш, хезмәт күрсәтүче чүп-чар ташучы транспортына маневрларга мөмкинлек бирә. 3. Чүп җыю мәйданчыкларыннан балалар уеннары, өлкәннәр ялы өчен мәйданчыкларга кадәр ераклык халыкны һәм физкультура мәйданчыкларын кимендә 20 метр кабул итәргә кирәк.			

4.2.30. Аерым торучы инженерлык корылмалары (трансформатор подстанцияләре, насос, котельныйлар һ.б.) мөстәкыйль участокларга ия булырга тиеш. Инженерлык корылмаларын башка билгеләнештәге участоклар чикләрендә саклау һәм урнаштырганда, бу корылмаларга тоткарлыксыз якын килүне, шулай ук аларның нормаль эшләвенең башка шартларын күздә тотарга кирәк.

4.2.31. Социаль торак өчен торак белән тәэмин ителешенең исәп-хисап нормативын бер кешегә 20 кв.метр, массакүләм торак өчен - 30 кв. метр, дәрәҗәле торак өчен - 60 кв. метр итеп кабул итәргә кирәк.

Социаль торак төзелеше өчен микрорайонның (квартал) торак зонасы территориясенең барлык элементларының күләмен 4 нче кушымтаның 2 нче таблицасы буенча, массакүләм торак төзү өчен - 4 нче кушымтаның 3 нче таблицасы буенча, престижлы торак төзү өчен - 4 нче кушымтаның 4 нче таблицасы буенча кабул итәргә кирәк.

Искәрмә: мәктәпкәчә һәм кече мәктәп яшендәге балалар өчен уеннар, олылар өчен ял итү, этләрне урамда йөртү өчен территорияләр яшелләндерелгән территорияләрдә урнашырга мөмкин.

4.2.32. Торак фондның һәм микрорайон (квартал) территориясендә яшәүчеләрнең исәп-хисап җыелмасын 7 һәм 8 таблицаларда кабул итәргә киңәш ителә.

7 нче таблица

Микрорайон (квартал) торак фондының тыгызлыгы

(кв.метр/гектар)

Торак тибы	**Этаж**												
	2 нче	**3 нче**											
Нетто тыгызлыгы													
Социаль торак	4701	5939											
Массакүләм торак	4788	6079											
Престижлы торак	4879	6226											
Брутто тыгызлыгы													
Социаль торак	3579	4422											
Массакүләм торак	3630	4499											
Престижлы торак	3681	4579											

Искәрмә: төрле катлы биналар төзегәндә уртача гармония формуласы нигезендә торак фондының тыгызлыгын кабул итәргә кирәк:

a1 *a2* *a3*

— + — + — + .

П 1 п 2 пъ

П2 ул:

а1, а2, а3 - микрорайонның барлык торак биналарының гомуми мәйданы проектында кабул ителгән торак биналарның гомуми мәйданы; п1, п2, п3 - микрорайондагы торак фондының кв.метрларда тыгызлыгы, 5 нче таблицада билгеләнә торган биналарның кабул ителгән катларына карап, 5.

П1, п2, пъ – микрорайонның торак фондының кв. м. тыгызлыгы.

8 нче таблица

(кеше/гектар)

Торак белән тәэмин ителеш	**Этаж**														
	2 нче	**3нче**													
20,0 кв. метр/кеше (социаль торак)	150	195													
30,0 кв. метр/кеше (массакүләм торак)	100	130													
30,0 кв. метр/кеше (массакүләм торак)	50	65													

4.2.33. Торак төзелешенең этажлылыгы архитектура - композицион, социаль-көнкүреш, гигиена, демографик таләпләрне, социаль базаның үзенчәлекләрен һәм инженерлык җиһазларының дәрәҗәсен исәпкә алып, техник - икътисадый исәп-хисап нигезендә билгеләнә.

4.2.34. Җирлекнең блокланган һәм индивидуаль усадьба төзелешендә җир кишәрлекләре мәйданы, җирле үзидарә органнары карары нигезендә (торак пункт структурасында төзелеш урнаштыруга бәйле рәвештә дифференциация белән) һәм 42.13330.2011 СПНЫ исәпкә алып кабул ителә.

Блокланган азкатлы төзелештә фатир яны участогының минималь күләме 30 кв.метрны, авыл җирлегенең усадьба төзелешендә 1200 кв. метрны кабул итәргә рөхсәт ителә.

4.2.35. Торак, торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы ераклыкны инсоляциягә таләпләр (СанПиН) нигезендә кабул итәргә кирәк 2.2.1/2.1.1.1076-01 («Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент», 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон).

4.2.36. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляциянең нормалаштырыла торган дәвамлылыгы фатир тибына, биналарның функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына, географик киңлегенә карап дифференцияләнә: Татарстан Республикасы өчен 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр көнгә 2 сәгатьтән дә ким түгел.

Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы 1-3 бүлмәле фатирларның бер бүлмәсеннән дә ким булмаска тиеш.

Тулай торак биналарында торак бүлмәләрнең кимендә 60 проценты инсолицияләнергә тиеш.

Инсоляция дәвамлылыгының өзелүе рөхсәт ителә, шул вакытта бер чор 1,0 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырыла торган инсоляциянең суммар озынлыгы һәр зона өчен 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

Шәһәрнең генераль планнары белән билгеләнгән үзәк, тарихи зоналарында урнашкан торак төзелешен реконструкцияләгәндә ике бүлмәле һәм өч бүлмәле фатирларда һәм өч бүлмәле фатирларда (дүрт һәм аннан да күбрәк бүлмә) инсоляция дәвамлылыгын 0,5 сәгатькә киметү рөхсәт ителә, анда өч бүлмәледән дә ким булмаган бүлмә инсоляцияләнә.

4.2.37. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары һәм корылмалары арасындагы янгынга каршы араларны, янгын куркынычы классына карап, 87 таблица һәм әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.2.38. Усадьба төзелеше районнарында араны кабул итәргә кирәк (СП 42.13330.2011):

торак бина тәрәзәләреннән күрше участокта урнашкан хуҗалык корылмаларына кадәр-10 метрдан да ким түгел;

участок чигеннән торак йорт диварына кадәр - кимендә 3 метр;

участок чикләреннән хуҗалык корылмаларына кадәр - 1 метрдан да ким түгел;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда бәдрәфтән күрше йорт диварларына кадәр ара - 12 метрдан да ким түгел;

үзәкләштерелгән канализация булмаганда бәдрәфтән су белән тәэмин итү чыганагына (кое) кадәр ара 25 метрдан да ким түгел.

4.2.39. Хуҗалык сараен, гаражны, мунча, теплицаны, «Фатирдагы торак йортлар» 31-02-2001 нче номерлы СНиП таләпләрен үтәп, йортлар, санитар һәм янгынга каршы

нормаларны үтәү, шулай ук хуҗаларның үзара ризалыгы буенча күрше участокларда хуҗалык корылмаларын блоклау рөхсәт ителә (СП 42.13330.2011).

Искәрмә. Торак пункт чикләрендә урнашкан шәхси төзелеш участоклары территориясендә йорт хайваннары өчен биналар төзү җирле үзидарә органнары карары буенча, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештергәндә рөхсәт ителә.

4.2.40. Торак зоналарның яшелләндерелгән территорияләре торак төркемнәр, микрорайоннар, торак районнарны яшелләндерүнең бердәм системасы рәвешендә формалаштырыла. Яшелләндерү системасы - җәяүлеләр һәм транспорт коммуникацияләре буенда яшел үсентеләр (газоннар, гади агач һәм куаклар утырту), торак төзелеше участокларыннан читтә яшелләндерелгән мәйданчыклар (спорт, спорт-уен, этләрне урамда йөртү һ.б.), гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары (скверлар, бульварлар, микрорайон бакчалары).

Торак район төзелеше кысаларында төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерү дәрәҗәсе) 25 проценттан да ким булмаска тиеш (микрорайон территориясенең гомуми мәйданын да кертеп). Торак районда гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрнең мәйданы 6 кв.метрдан да ким булмаска тиеш.

Күпфатирлы торак зонаның (микрорайон) яшелләндерелгән территориясенең мәйданы (гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участокларын исәпкә алмыйча) квартал территориясенең кимендә 25 процентын тәшкил итәргә тиеш. Яшелләндерелгән территориянең аерым участоклары мәйданына ял итү, балалар уеннары өчен мәйданчыклар, җәяүлеләр юллары кертелә, ләкин алар участокның гомуми мәйданының 30 процентыннан да артмаса.

Гомуми белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен яшелләндерү территориясенең кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш. Агачлар 15 метрдан да ким булмаган арада, ә куаклар оешма бинасыннан 5 метрдан да ким булмаган ераклыкта утыртыла. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территорияләрен урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә.

1 гектар яшелләндерелә торган мәйданга агач һәм куаклар утырту нормалары торак зоналарда 9 нчы таблицада китерелгән (Россия Федерациясе шәһәрләрендә яшел үсентеләрне булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре).

9 нчы таблица

Торак зоналарда агач һәм куаклар утырту нормалары

Яшелләндерелгән территория	**1 гектар мәйданда агачлар саны**	**1 гектарга куаклар саны**
Торак районнар һәм микрорайоннар бакчалары	180 - 200	1440 - 1600
Торак территорияләр	150 - 170	750 - 850
Балалар бакчалары участоклары	180 - 220	1440 - 1760
Мәктәп участоклары	100 - 120	1000 - 1200

Торак биналарның йорт яны территориясен яшелләндергәндә торак йортларның диварларыннан алып 5 метр диаметрлы агач кәүсәсенә кадәр ара 5 метрдан да ким булмаска тиеш. Зуррак зурлыктагы агачлар өчен ара 5 метрдан, куаклар өчен 1,5 метр

булырга тиеш. Куакларның биеклеге беренче каттагы биналарның түбән якларыннан артмаска тиеш (СанПиН 2.1.2645-10).

2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламенты" федераль закон таләпләре нигезендә проектлана торган торак төзелеше участогы чиге һәм урман массивының якындагы ягы арасында ераклыкны кимендә 50 метр кабул итәргә кирәк, ә бер-ике катлы индивидуаль төзелеш өчен - кимендә 15 метр.

4.2.42. Азкатлы төзелеш зонасындагы коймалар (коймалар) кызыл линияләр һәм җир бүлеп бирү чиге буенча (җир кишәрлекләренең чикара чикләре буенча) катгый билгеләнергә тиеш.

Койманың биеклеге барлыкка килгән төзелешләрне, мәдәни мирас объектларын һәм территориаль зоналарны саклау таләпләрен исәпкә алып, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре белән регламентлана.

Янгынга каршы техника һәм хезмәт транспорты узуны тәэмин итү максатларында бирелә торган җир кишәрлекләренең чикләре һәм аларның киртәләре (коймалары) урман массивлары (утыртмалары) чикләреннән кимендә 5 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

Коймалар һәм башка кулланылучы киртәләр пөхтә булырга тиеш: кирәк булганда буялган, чистартылган, пычрактан чистартылган, юешлыклар, зарарланган участокларсыз, чит наклейкалар, белдерүләр һәм язуларсыз булырга тиеш.

Койма буенда чүп-чар җыю, төзелеш яки башка материалларны озак вакыт саклау рөхсәт ителми.

Шәхси (урам) коймаларын буяуның төсе районның архитектура һәм шәһәр төзелеше органнары карары белән килешенергә тиеш.

Торак йортларда төзелгән-төзелмәгән торак булмаган объектларны урнаштыру шартлары 31-107-04 СП, "Күп фатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре", СанПин 2.4.1.3049-13 "Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының эш режимын төзүгә, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр", СП 42.13330.2011 СНиП 2.07.01-89 "Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү".

Яңа төзелгән торак булмаган объектларны урнаштыру 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы федераль законы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент»ына, СНиП 21-01-97*, СНиП 31-01-2003, СНиП 31-06-2009, СНиП 21-02-99*, ППБ 01-03 таләпләренә туры китереп рөхсәт ителә.

4.2.43. Типологик төркемнәр һәм күпфатирлы торак йортларга (блокланган) предприятиеләр һәм иҗтимагый әһәмияттәге учреждениеләрдән тыш) тәкъдим ителә торган номенклатура әлеге нормативларга (СП 31-107-2004) 4 нче кушымтаның 6 нчы таблицасында бирелгән.

4.2.44. Урам-юл челтәре, җәмәгать пассажир транспорты челтәре, җәяүлеләр юлы озынлыгы, җәяүлеләр хәрәкәте һәм торак зонаны планлаштырганда һәм төзегәндә инженерлык тәэминаты «Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары» (4.6), «Транспорт инфраструктурасы» (5.3) һәм «Инженерлык инфраструктурасы» (5.4) бүлекләре таләпләренә туры китереп проектланырга тиеш.

4.2.45. Торак төзелеше кварталлары һәм квартал эчендәге юллар территорияләре территориясенә керү юлларын проектлау СНиП 2.07.01*таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

4.2.58. Авыл җирлекләрендә торак йорт тәрәзәләреннән терлек һәм кош - корт өчен сарайлар блокларына кадәр санитар ераклык 15 метрдан да ким түгел, 8 блокка кадәр - 25 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул ителә. Блокланган сарайлар төзү мәйданы терлекләр өчен 800 кв. метрдан артмаска тиеш. Сарайлар төркемнәре һәм биналар арасындагы ераклыкны 87 нче таблица һәм 10 нчы кушымтаның 2-6 нчы таблицалары нигезендә кабул итәргә кирәк.

4.3. Иҗтимагый-эшлекле зоналар, катнаш зоналар
Гомуми таләпләр

4.3.1. Иҗтимагый-эшлекле зоналар сәламәтлек саклау, мәдәният, сәүдә, җәмәгать туклануы, социаль һәм коммуналь-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, һөнәри белем бирү оешмалары һәм югары белем бирү оешмалары, административ, фәнни-тикшеренү учреждениеләре, дини биналар, эшлекле, финанс билгеләнешендәге объектлар, автомобиль транспорты тукталышлары, гражданнарның тормыш-көнкүрешен тәэмин итүгә бәйле башка объектлар урнаштыру өчен билгеләнгән.

4.3.2. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны формалаштыру барлык тарихи кыйммәтле шәһәр формалаштыручы факторлар: планлаштыру, төзелеш, композицияләр, төрле киңлекләр (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы мөнәсәбәтләр, күләмле-пространство структурасы, фрагментарь һәм руинилләштерелгән шәһәр төзелеше мирасы һ. б.) сакланышын тәэмин итү шартларында башкарыла.

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

4.3.3. Иҗтимагый үзәкләрнең саны, составы һәм урнашуы җирлек составындагы торак пунктның зурлыгын, аларның халыкны күчерү системасында һәм формалаштырыла торган хезмәт күрсәтү үзәкләре системасында ролен исәпкә алып кабул ителә.

Җәмәгать үзәгендә урнашырга планлаштырылган биналарның һәм корылмаларның классификациясе проектлаганда икътисади максатчан карарлар сайлауга ярдәм итә.

Проектлаштырыла торган биналарны билгеле бер хезмәт күрсәтү дәрәҗәсенә кертү түбәндәге шартлар нигезендә башкарылырга тиеш:

хезмәт күрсәтүләргә ихтыяҗ формалаштыручы халыкның социаль-демографик структурасы буенча:

авыл җирлегендә халык саны;

халык саны торак пункт яки аерым планлаштыру элементлары;

күрсәтелә торган хезмәтләрне куллану ешлыгы буенча:

даими - көндәлек;

кирәк булган саен-вакыт-вакыт яки эпизодик;

төп урнашу урыны буенча:

муниципаль районның, шәһәр округының административ үзәге яки муниципаль районның эре торак пункты;

җирлекнең административ үзәге яки җирлекнең эре торак пункты;

торак пункты яки аерым планлаштыру элементлары.

4.3.4. Иҗтимагый - эшлекле зонадагы объектларның структурасын һәм типологиясен, иҗтимагый үзәк формалашу урынына карап, әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул итәргә киңәш ителә.

4.3.5. Күп функцияле иҗтимагый зона чикләрендәге территорияләр нисбәтен кабул итәргә кирәк:

җәмәгать төзелеше участоклары-40 проценттан да ким түгел; торак төзелеше участоклары-25 проценттан да артмый; җитештерү объектлары участоклары - 10 проценттан да артмый. Шул ук вакытта торак йортның гомуми күләмендә торак булмаган фонд өлеше иҗтимагый-эшлекле территория чикләрендә 60 процентка кадәр тәшкил итәргә мөмкин.

Искәрмә: күп функцияле иҗтимагый зоналар чикләрендә аерым участокларны төзү коэффициенты 1,0% ка җитәргә мөмкин.

Иҗтимагый-эшлекле зона төзелешенең норматив параметрлары

4.3.6. Иҗтимагый-эшлекле зоналарны планлаштыру һәм төзү әлеге бүлек таләпләрен, шулай ук әлеге нормативларның «Торак зоналар» бүлеген исәпкә алып башкарыла.

4.3.7. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы, җир кишәрлекләре күләмен иҗтимагый-эшлекле зонада, аларны урнаштыру, объектның функциональ билгеләнешеннән чыгып, әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицалары нигезендә, социаль нормативлар буенча билгеләргә кирәк.

Әлеге нормативларны 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицаларында күрсәтелмәгән объектлар өчен исәп-хисап мәгълүматларын проектлау өчен карарга кирәк.

Торак пунктның иҗтимагый-эшлекле зонасында урнашкан биналарның саны, составы һәм сыйдырышлыгын билгеләгәндә, иҗтимагый үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, башка торак пунктлардан килгән биналарны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

4.3.8. Иҗтимагый-эшлекле зона территориясен куллануның интенсивлыгы объектларның төрләре белән билгеләнә һәм әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3, 4 нче таблицаларында китерелгән параметрлар белән регламентлана.

Иҗтимагый-эшлекле зона территориясен куллануның интенсивлыгы төзелеш тыгызлыгы (мең кв. метр/га) һәм территориянең төзелеше проценты белән характерлана.

Төрле функциональ билгеләнештәге биналар биләгән территория төзелешенең тыгызлыгы төзелешнең планлаштырылуын, үзәкнең әһәмиятен исәпкә алып, тәкъдим ителә торган нормативларга туры китереп, 10 нчы таблицада китерелгән.

10 нчы таблица

Территория төзелеше тыгызлыгын билгеләү

Комплекс типлары	**Төзелешнең тыгызлыгы (мең кв. метр гомуми мәйданы/гектар), кимендә**			
	торак пунктлар			
	зур		**уртача һәм зур булмаган**	
	буш территориядә	**реконструкция вакытында**	**буш территориядә**	**реконструкция вакытында**
Мәдәни – ял итү комплекслары	5	5	5	5

4.3.9. Иҗтимагый-эшлекле зонада биналарны кызыл линияләрдән чигенеп урнаштырырга кирәк. Биналарны кызыл линия буенча урнаштыру тиешле нигезләмә буенча үзгәртеп кору шартларында рөхсәт ителә.

4.3.10. Иҗтимагый-эшлекле зонада, аның күләменә һәм планлаштыру оешмасына карап, гомумшәһәр үзәгенең нигезен тәшкил итүче иҗтимагый киңлекләр (төп урамнар, мәйданнар, җәяүлеләр зоналары) системасы формалаша.

Шул ук вакытта биналарга, транспорт тукталышларына һәм яшелләндерелгән рекреация мәйданчыкларына якын килүне тәэмин итүче бердәм җәяүлеләр зонасы булдырыла.

4.3.11. Иҗтимагый-эшлекле зонаның инженерлык инфраструктурасы объектларын һәм челтәрләрен урнаштыру әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

4.3.12. Транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм җиңел автомобильләр кую өчен машина-урыннар санын исәпләү әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары» бүлеге, шулай ук әлеге бүлек таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Сатып алынган автостоянкаларны җәяүлеләр хәрәкәтеннән читтә һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларыннан 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

4.3.13. Иҗтимагый-эшлекле зона территорияләрен яшелләндерүнең минималь мәйданын «Рекреацион зоналар» бүлеге таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4.3.14. Иҗтимагый - эшлекле зоналарның экологик куркынычсызлыгы (тавыш, атмосфера һавасы, туфрак, радиоактив пычрану дәрәҗәсе буенча) әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

4.3.15. Иҗтимагый-эшлекле зоналарда куркынычсызлык шартлары «Янгын куркынычсызлыгы " бүлеге нигезендә тәэмин ителә.

Торак һәм иҗтимагый биналар арасындагы минималь ераклыкны инсоляция һәм яктырту исәпләүләре, янгынга каршы таләпләрне һәм санитар өзеклекләрне исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк. Җәмәгать һәм торак биналарны инсоляцияләүгә һәм яктыртуга карата таләпләр әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегендә китерелгән.

4.3.16. Азкатлы торак төзелеше территориясенең иҗтимагый үзәге мәдәният объектларын урнаштыру, сәүдә-көнкүреш хезмәте күрсәтү, административ, физкультура - сәламәтләндерү һәм ял итү биналары һәм корылмалар урнаштыру өчен билгеләнгән.

Иҗтимагый үзәктә үзара бәйләнешле киңлекләр-мәйданчыклар (ял, спорт, күчмә хезмәтләр күрсәтү өчен) һәм җәяүлеләр юллары системасын булдырырга кирәк.

Җәмәгать үзәге кысаларында транспорт чараларының гомуми стоянкасын күздә тотарга кирәк.

Катнаш зоналар

4.3.17. Катнаш зоналар, кагыйдә буларак, торак пунктларның һәм кварталларның торак һәм җитештерү корылмалары өстенлек иткән өлешләрендә формалаша. Моннан тыш, мондый зоналарда җәмәгать объектларын, бизнес объектларын, ял итү сферасын, уку йортларын урнаштыру да рөхсәт ителә.

Катнаш зоналарның җитештерү объектлары параметрлары 5 гектардан артмаган җир участогы белән чикләнә;

атмосфера һавасының, өслек һәм җир асты суларының пычрануы булмау;

тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышлар булмау; атмосфера һавасының, өске һәм җир асты суларының пычрануы булмау;

төзелеш өчен билгеләнгән нормалардан артык;

санитар-саклау зоналарының күләме 50 метрдан да артмый.

4.3.18. Катнаш зоналар территорияләре өчен нормалаштырыла:

зона чикләрендә урнаштыру өчен рөхсәт ителгән җитештерү объектлары параметрлары;

санитар-гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча әйләнә-тирәлекнең куркынычсызлыгы шартлары;

автомобильләр кую урыннары белән тәэмин итү;

тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау һәм куллану таләпләре.

4.3.19. Предприятиеләрнең әйләнә-тирәлеккә тискәре экологик йогынтысын бетерү катнаш зоналар формалаштыру өчен мәҗбүри булып тора.

Барлыкка килгән торак һәм производство төзелешен үзгәртеп кору һәм басулар аша урнаштыруны тәртипкә салганда, предприятиеләрнең җирдән файдалану чикләрен киңәйтү рөхсәт ителми.

Предприятиеләрне техник яктан яңадан җиһазландыру әйләнә-тирә мохитнең начараюына һәм аның санитар-яклау зонасын арттыруга ярдәм итәргә тиеш түгел. Предприятиеләрнең яшәү тирәлегенә йогынты ясауның барлык төрләре рөхсәт ителгән концентрациягә (алга таба - ПДК) һәм рөхсәт ителгән чик дәрәҗәгә (алга таба - ПДУ) кадәр киметелергә тиеш.

Искәрмә: производствоның зарарлы йогынтысын бетерү мөмкин булмаган очракта, предприятие милекчеләрен аның куәтен киметергә мәҗбүр итәргә кирәк, яңадан профильләштерү яки участокны бушатырга мәҗбүр итүче шартлар тудырылырга тиеш.

4.3.20. Катнаш зоналарда, санитар - гигиеник таләпләрне һәм җитештерү корылмаларыннан алып торак йортларга кадәр зооветеринария аермаларын үтәгәндә, төрле специализациядәге крестьян-фермер хуҗалыклары (шул исәптән 50 метрдан артмаган санитар-саклау зоналары булган терлекчелек фермалары), шулай ук авыл хуҗалыгы чималын эшкәртү, техникага хезмәт күрсәтү предприятиеләре, традицион һөнәрчелек остаханәләре һ. б. урнашырга мөмкин.

Шәһәрнең усадьба төзелеше районнарының катнаш зоналарында, санитар-эпидемиологик күзәтчелек органнары белән килештереп, мини-фермалар урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4. Җитештерү зоналары

4.4.1. Җирлекнең җитештерү зоналары күбесенчә сәнәгать предприятиеләре, производстволарның санитар классификациясенә бәйле рәвештә, фәнни - җитештерү, коммуналь-складларны урнаштыру өчен билгеләнгән сәнәгать зоналарын үз эченә ала. Әйләнә-тирә мохитне саклау функцияләрен башкаручы җитештерү объектларының санитар-яклау зоналары мондый объектлар урнашкан зоналар составына кертелә.

4.4.2. Җитештерү территорияләре түбәндәге параметрларга карап аерыла:

классның әһәмияте – I, II, III, IV, V-классларга (кыйммәтләрне киметү буенча);

биләгән территориянең зурлыгы: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0 - 25,0 гектар; 25.0 - 200,0 – гектардан күбрәк:

территориядән файдалануның интенсивлыгы:

файдалы гамәл коэффициенты-2,5-3,0; 1,0-2,0; 1,0-кимрәк;

файдалы гамәл коэффициенты-0,4-0,5; 0,3-0,4; 0,3-0,4; 0,3-кимрәк;

халык саны: 50гә кадәр кеше; 50-500 кеше; 500-5000 кеше; 500-5000 кеше; 500-5000 кеше; 5000 -1000 кеше; 1000 кешедән күбрәк;

йөк әйләнешенең зурлыгы (килү яки китү) буенча ике йөк агымы-кабул ителә):

автомобильләр / тәүлек - 2гә кадәр; 2дән 40ка кадәр; 40 тоннадан артык.

елына - 40; 40-100 мең; 100 меңнән артык; кулланыла торган ресурслар күләме-100 меңнән артык;

водопад (т. куб. метр/тәүлек) - 5 кадәр; 5 тән 20гә кадәр; 20 артык,

җылылык пликациясе (Гкал/сәгать) - 5кә кадәр; 5тән 20гә кадәр; 20дән артык.

4.4.3. Җитештерү зоналарын оештыру өчен:

экологик куркынычсызлык;

җитештерү объектларын урнаштыруга карата шәһәр төзелеше таләпләре; яшел утыртмалар, иҗтимагый киңлекләр белән шөгыльләнүче территорияләр;

санитар-саклау зоналарын оештыруга карата шартлар һәм таләпләр; киртәләр материалларына, реклама урнаштыруга карата таләпләр; завод алды зонасына карата таләпләр;

сәнәгать объектларын дизайнга һәм төзекләндерүгә карата таләпләр нормалаштырыла.

Җитештерү зоналары структурасы, предприятиеләр классификациясе һәм аларны урнаштыру

4.4.4. Яңа җитештерү предприятиеләрен төзү һәм гамәлдәгеләрен киңәйтү өчен җитештерү зонасы, аэроклиматик характеристикаларны, җир рельефын, атмосферада сәнәгать ташлаулары таралу закончалыкларын, атмосфераның пычрану потенциалын, торак, рекреацион зоналарга, халыкның күпләп ял итү зоналарына карата районның территориаль планлаштыру схемасына, район җирлекләренең генераль планнарына туры китереп, җирдән файдалану һәм төзелеш кагыйдәләре таләпләре нигезендә проектлана.

4.4.5. Җитештерү зоналарын, сәнәгать узелларын, предприятиеләрне (алга таба - җитештерү зонасы) һәм алар белән бәйле чүп-чарларны, калдыкларны, чистарту корылмаларын авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә урнаштырырга кирәк. Мондый җирләр булмаганда, начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә участоклар сайлап алына ала.

Җитештерү зонасын һәм урман фонды җирләрендә урман инфраструктурасы булдыруга бәйле булмаган объектларны урнаштыру, Россия Федерациясе Урман кодексының 21 статьясындагы 1 пунктында күрсәтелгән объектлардан тыш, тыела.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарында җитештерү зонасын урнаштыру җир асты байлыкларының дәүләт фонды белән идарә итүнең федераль органы - җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яки аның территориаль органнары рөхсәте белән рөхсәт ителә.

4.4.6. Предприятиеләрнең чүп-чар, шлам җыю урыннарын, калдыкларны туплау урыннарын урнаштыру аларны утильләштерү мөмкин булмавын нигезләгәндә генә рөхсәт ителә, шул ук вакытта җитештерү зоналары өчен үзәкләштерелгән (төркем) чүплекләрне күздә тотарга кирәк. Алар өчен участокларны, санитар нормаларны үтәп, предприятиеләр территориясеннән читтә һәм су белән тәэмин итүнең җир асты чыганакларын санитар саклау зонасының II поясында урнаштырырга кирәк.

Сланец, тычкан, кургаш, терекөмеш һәм башка ягулык һәм токсик матдәләр булган отваллар торак һәм иҗтимагый биналардан һәм корылмалардан санитар-яклау зонасы белән аерылырга тиеш.

4.4.7. Елгаларның һәм сулыкларның су саклау зоналарында җитештерү зоналарын су һәм табигать саклау законнары нигезендә су объектларын пычратудан, чүпләнүдән һәм

ташландык суларны агызудан саклау белән тәэмин итүче корылмалар белән җиһазландырганда урнаштыру рөхсәт ителә.

Елгаларның һәм башка сулыкларның яр буе кишәрлекләрендә җитештерү зонасын урнаштырганда, предприятиеләр мәйданчыкларының планлаштырылган билгеләре, су агымының терәген һәм көчен исәпкә алып, исәпләгечтән 0,5 метрга артыграк, шулай ук гидротехник корылмаларга йөкләнешләр һәм йогынты буенча таләпләр нигезендә билгеләнә торган дулкынның исәп-хисап биеклегеннән куылырга тиеш. Исәп-хисап горизонтында халык хуҗалыгы һәм оборона әһәмияте булган предприятиеләр өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабул итәргә кирәк, 100 елга бер тапкыр, калган предприятиеләр өчен- 50 елга бер тапкыр, ә 10 елга кадәр эксплуатацияләү срогы булган предприятиеләр өчен - 10 елга бер тапкыр.

4.4.8. Җитештерү зонасын урнаштыру рөхсәт ителми:

рекреацион зоналар составында;

махсус сакланыла торган территорияләр җирләрендә, шул исәптән:

барлык эчәргә яраклы су чыганакларын санитар саклау зоналарында, санитар, тау-санитар саклау округлары зоналарында, дәвалау-савыктыру урыннарында һәм курортларда;

Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкәрләрне) дәүләт саклавы өлкәсендә Татарстан Республикасы дәүләт органы белән килештермичә саклау зоналарында мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни ядкәрләрне) саклау зоналарында;

актив карст, утыру яки өслек җимерелү зоналарында, әгәр алар төзелеш һәм предприятиеләрне эксплуатацияләү дә куркыныч тудырса;

кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча Идарәсе тарафыннан билгеләнгән срокларга кадәр, органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган кишәрлекләрдә;

су басу зоналарында һәм гидротехник корылмалар җимерелү нәтиҗәсендә, катастрофик су басу мөмкин булган зоналарда.

4.4.9. Әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясау чыганаклары булган сәнәгать объектлары һәм җитештерүләр, корылмалар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең егәрлегенә, шартларына, характерына һәм санына бәйле рәвештә, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең, барлыкка килә торган тавышның, вибрациянең һәм башка зарарлы физик факторларның күләменә бәйле, шулай ук сәнәгать объектларының һәм производстволарның санитар классификациясе нигезендә аларның яшәү тирәлегенә һәм сәламәтлегенә тискәре йогынтыны киметү буенча күздә тотылган чараларны исәпкә алып, әйләнә-тирә мохиткә санитар-саклау зоналарының түбәндәге якынча күләмнәре билгеләнә:

I класслы предприятиеләр өчен-1000 метр;

II класслы предприятиеләр өчен-500 метр;

III класслы предприятиеләр өчен - 300 метр;

IV класслы предприятиеләр өчен - 100 метр;

V класслы предприятиеләр өчен - 50 метр.

Санитар-саклау зоналары күләмнәре СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп билгеләнде.

4.4.10. Санитар-саклау зонасының якынча күләме, атмосфера һавасының (фонны исәпкә алып) һәм атмосфера һавасына физик йогынты дәрәҗәләрен исәпкә алып, күтелә

торган пычрану исәп-хисабы белән, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп, табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре белән расланган санитар - яклау зонасы проекты белән нигезләнергә тиеш.

4.4.11. Атмосфера һавасының аерым чисталыгын таләп итүче предприятиеләрне атмосфера һавасы пычрану чыганаклары булган күрше предприятиеләргә карата җил уңаеннан урнаштырырга кирәк түгел.

4.4.12. Азык-төлек һәм эшкәртү сәнәгате предприятиеләрен төзү өчен җир кишәрлеге сайлау һәм бирү кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) Идарәсенең мәҗбүри катнашында башкарылырга һәм санитар-техник корылмаларга һәм коммуналь билгеләнештәге җайланмаларга карата өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен һәм атмосфера һавасын пычратучы зарарлы һәм начар исе килә торган матдәләр булган технологик процесслар булган предприятиеләргә, торак һәм иҗтимагый биналарга карата җаваплы яктан проектланырга тиеш.

4.4.13. Балыкчылык предприятиеләрен проектлау санитар-гигиена һәм ветеринария-санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләренә туры китереп башкарыла һәм бары тик Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фитосанитар күзәтчелек буенча Федераль хезмәт органнары белән килешеп кенә рөхсәт ителә. Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир кишәрлекләре бирүне СН 455-73 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

4.4.14. Атмосфера һавасы, су объектлары, туфрак пычрату чыганаклары, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм радиоактив йогынтылар чыганаклары булган җитештерү зоналарын әлеге нормативларның «Әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлеге таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

4.4.15. Санитар классификациядән тыш, җитештерү предприятиеләре һәм объектлары кайбер характеристикаларга ия һәм аларның параметрлары буенча аерыла, шул исәптән:

биләгән территориянең зурлыгы буенча:

участок: 0,5 гектарга кадәр; 0,5 - 5,0 гектар; 5,0-25,0 гектар;

зона: 25,0-200,0 гектар;

территорияне куллануның интенсивлыгы буенча:

төзелешнең тыгызлыгы (кв. метр/гомуми мәйданы капиталь объектларның гомуми мәйданы гектары): 25 000 - 30 000; 10 000 - 20 000; кимендә 10 000;

төзелеш % (%): 60 - 50; 50 - 40; 40 - 30, ким 30;

эшләүче саны буенча: 50гә кадәр кеше; 50-500 кеше; 500-1000 кеше; 1000-4000 кеше; 4000-10 000 кеше; 10 000 артык кеше;

йөк әйләнеше зурлыгы буенча (килү яки китү):

тәүлегенә автомобильләр: 2гә кадәр; 2дән 40ка кадәр; 40тан артык;

тонна елына: 40ка кадәр; 40тан 100 000 кадәр; 100 000нән артык;

кулланыла торган ресурслар күләме буенча:

су куллану (тәүлегенә мең куб. метр): 5 кадәр; 5 тән 20гә кадәр; 20дән артык;

җылылык куллану (Гкал/сәгать): 5кә кадәр; 5тән 20гә кадәр; 20дән артык.

Торак пунктларның территорияләре җитештерү территорияләренең транспорт һәм инженер ресурслары белән тәэмин ителешенә туры килергә тиеш.

4.4.16. Торак пунктлар чикләрендә урнашкан җитештерү зоналарының әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтысы булган очракта, егәрлекнең кимүен, предприятиене үзгәртеп

коруны яки торак пунктларның экологик яктан имин булмаган сәнәгать предприятиеләрен торак пунктларның торак зоналарыннан чыгаруны күздә тотарга кирәк.

4.4.17. Территориянең җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә, башка функциональ билгеләнештәге территорияләргә якын килүне исәпкә алып, үзгәртеп корырга кирәк:

җитештерү зоналарын иҗтимагый-эшлекле зоналарга тоташтыру полосасында җитештерү зоналарының иҗтимагый-административ объектларын, шул исәптән аларны иҗтимагый үзәкләр һәм зоналар булдыруга кертеп, урнаштырырга кирәк;

торак зоналарга тоташу полосасында җитештерү зонасы чигендә чукрак коймалар урнаштырырга кирәкми. Торак районның коммуналь объектларын, төрле типтагы автостоянкаларны, яшел үсентеләрне урнаштыру өчен, санитар-яклау зонасы составына керүче полосадан файдалану киңәш ителә;

җитештерү зоналарының автомобиль һәм тимер юллары янындагы полосада күпләп сату һәм хезмәт күрсәтүче предприятиеләр, зур склад бүлмәләрен, зур габаритлы подъездларны, борылыш мәйданчыкларын таләп итүче компактлы җитештерү зонасы участокларын урнаштырырга киңәш ителә.

4.4.18. Җитештерү территорияләре параметрлары җирдән файдалану һәм шәһәр округы территорияләрен төзү кагыйдәләренә, экологик куркынычсызлык, территорияләрне куллану күләме һәм интенсивлыгы кагыйдәләренә буйсынырга тиеш.

4.4.19. Җитештерү зоналарын урнаштырганда, вакытның минималь чыгымнары булган очракта, аларның торак районнары белән рациональ бәйләнешен тәэмин итәргә кирәк.

Сәнәгать зонасы

4.4.20. Җирлекнең сәнәгать зоналары территорияләре сәнәгать предприятиеләрен яңадан кору, үзгәртеп кору, модернизацияләү өчен яңа мөмкинлекләр урнаштыру өчен билгеләнгән.

Сәнәгать зоналары территориясендә ярдәмче-ярдәмче хезмәтләр, инженер һәм транспорт белән тәэмин итү, мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтү системалары булган сәнәгать предприятиеләрен урнаштырырга кирәк (П.4.13330.2011).

4.4.21. Сәнәгать зоналарын урнаштырганда, аларның яшәү урыннарыннан эш урыннарына кадәр йөрү өчен вакыт сарыф иткәндә торак зоналар белән үзара бәйләнешен тәэмин итәргә тиеш хезмәткәрләрнең 90 проценты өчен (бер юнәлешкә) 40 минуттан да артмаска тиеш (42.13330.2011 СП 11.2 п.42.13330.2011).

4.4.22. Сәнәгать зонасы предприятиеләрендә эшләүчеләр, сәнәгать зонасы объектларына килүчеләр, шулай ук сәнәгать зонасы территориясендә урнашкан предприятиеләрнең җитештерү эшчәнлеге белән бәйле вакытлыча яшәүче гражданнар өчен сәнәгать зонасы территориясендә автомобильләр кую урыннары оештырылырга тиеш.

4.4.23. Сәнәгать зонасы территориясендәге керү төркемнәреннән җир өсте җәмәгать транспорты тукталышларына кадәр һәм автомобильләрнең парковка урыннарына кадәр максималь ераклык 400 метрдан да артмаска тиеш.

4.4.24. Сәнәгать зонасы объектларында инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре хезмәте, производство, административ - көнкүреш тәэмин итү мөмкинлеге каралган һәм башка ярдәмче биналарга керү юлларын пандуслар белән җиһазландырырга кирәк (18.13330.2011 СП 5.15 п.).

4.4.25. Сәнәгать үзэген төзүнең һәм реконструкцияләү, беренче һәм алдагы чиратта, тәмамланган гомумузел объектлары, транспорт һәм инженерлык челтәрләре һәм

эшләүчеләргә социаль хезмәт күрсәтү объектлары булган комплекс буларак проектланырга һәм төзелергә тиеш. Эшләтеп җибәрү комплексы компактлы, бердәм мәйданчыкта, сәнәгать предприятиеләре чикләре арасында нигезсез өзеклекләрсез урнашырга тиеш. Эшләтеп җибәрү комплексына һәм сәнәгать үзәген төзүнең һәр чиратына планлаштыру проектын эшләргә кирәк (п.5.3 СП 18.13330.2011).

4.4.26. Сәнәгать зоналары территориясеннән файдалануның күләме һәм интенсивлыгы дәрәҗәсе, җитештерү үзенчәлекләренә карап, шәһәр структурасында зоналарны урнаштыру шартларын һәм шәһәр территориясенең төрле участокларының шәһәр төзелеше кыйммәтен исәпкә алып, кабул ителергә тиеш.

4.4.27. Җитештерү объектларын урнаштыруга карата шәһәр төзелеше таләпләре үз эченә сәнәгать зоналарының функциональ-планлаштыру оешмасын, сәнәгать зонасы территориясен эш белән тәэмин итүне, сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләмен, төзелешнең төп күрсәткечләрен ала.

4.4.28. Сәнәгать зоналарының функциональ-планлаштыру эшен кварталлар рәвешендә (кызыл линия чикләрендә), алар кысаларында төп һәм ярдәмче производстволар урнашуын, предприятиеләрнең тармак характеристикаларын, аларны урнаштыруга карата санитар-гигиена һәм янгынга каршы таләпләрне, йөк әйләнеше һәм транспорт төрләрен, шулай ук төзелешнең чиратлылыгын исәпкә алып оештырырга кирәк (42.13330.2011 СП 8.4 п.).

4.4.29. Сәнәгать предприятиеләре һәм башка җитештерү объектлары мәйданчыклары, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре биләгән Территория сәнәгать зонасы территориясенең кимендә 60 процентын тәшкил итәргә тиеш (п.8.4 п. 42.13330.2011).

4.4.30. Сәнәгать зонасы территориясенең эш белән тәэмин ителеше сәнәгать предприятиеләре мәйданнарының һәм алар белән бәйле объектларның коймалар (кишәрлек чикләре) чикләрендә, шулай ук тышкы килү юллары һәм резерв участоклары белән мәшгуль булган мәйданны шәһәрнең генераль планы белән билгеләнгән сәнәгать зонасы территориясенең гомуми мәйданына кертеп, хезмәт күрсәтү учреждениеләренең чагыштырмасы процентларда билгеләнә. Билгеләнгән территорияләр предприятиеләр мәйданчыкларында һәм башка объектларда резерв участокларын үз эченә ала (п.8, 4 п.42.13330.2011).

4.4.31. Сәнәгать предприятиесе участогының норматив күләме, әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә, сәнәгать предприятиеләре мәйданчыклары төзелешенең норматив тыгызлыгы күрсәткеченә карата, аның төзелеше мәйданына тигез рәвештә кабул ителә.

4.4.32. Биналар һәм корылмалар астында урнашкан мәйданның сәнәгать зонасы өчен кишәрлек (квартал) мәйданына мөнәсәбәтен 11 нче таблица (СП 42.13330.2011) нигезендә карага кирәк.

11нче таблица

Территориаль зоналар участокларын төзүнең тыгызлыгы күрсәткечләре

Территориаль зоналар	**Төзелеш коэффициенты**	**Төзелеш коэффициенты тыгызлыгы**
Сәнәгать зонасы	0,8	2,4
Фәнни-җитештерү	0,6	1,0
Коммуналь-склад	0,6	1,8
* Тәҗрибә кырларын һәм полигоннарын, резерв территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын исәпкә алмыйча		

4.4.33. Сәнәгать зонасы илләрендәге иҗтимагый-административ территорияләрдәге комплекслы төзекләндерү эшләрен оештыру һәм төзекләндерү эшләрен үз эченә ала "завод алды" зонасы, җәяүлеләр коммуникацияләрен оештыру һәм төзекләндерү, предприятиеләр территорияләрен яшелләндерүнең өлеше, социаль - коммуналь инфраструктура объектлары комплексын оештыру, кыска вакытлы ял итү зоналарын оештыру.

4.4.34. Завод алды зонасын административ, төп җитештерү бинасы яисә Сәнәгать зонасының керү төркеме янында, җитештерү зоналары территорияләре эчендә, шулай ук алар янәшәсендәге иҗтимагый территорияләрдә, аларны да кертеп, шәһәр җәмәгать зоналары янындагы полосада урнаштырырга кирәк. Төзекләндерү элементларын яшелләндерү һәм урнаштыру өчен 40 бүлеп бирергә кирәк -
Завод алды зонасы территориясенең 50 проценты (МНГПИ аналоглары буенча-1.13.01-08 "Иркутск шәһәре төзелеше проектлаштыруның җирле нормативлары»).

Сәнәгать объектларының завод алды зоналары күләмнәрен 12 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (П.5.8 СП 18.13330.2011).

12 нче таблица

Объектларның завод алды зоналары күләмнәре

Эшчеләр саны, мең кеше	Җир кишәрлекләре күләме, гектар
0,5 кадәр	0,8
0,5 тән 1 кадәр	0,7
1дән 4 кадәр	0,6
Искәрмә: объектның өч сменада эшләгәндә беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр санын исәпкә алырга кирәк. Беренче һәм икенче сменаларда эшләүчеләр саны бер сменада проект санын ике тапкыр арттыру буларак исәпләнә.	

4.4.35. Җәяүлеләр коммуникацияләрен сәнәгать зонасы территориясе буенча, бигрәк тә юллар, йөк һәм башка махсус транспорт хәрәкәте өчен җайланмалар һәм корылмалар белән кисешкән яки кисешкән урыннарда, кешеләрнең тоткарлыксыз һәм куркынычсыз хәрәкәт итүен тәэмин итүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Җәяүлеләр коммуникацияләре буенда яшелләндерүне газон һәм чәчәк түтәлләре, гади куаклар һәм агачлар утырту рәвешендә проектларга киңәш ителә. Сәнәгать зонасы территориясендә рекреация объектларын, кагыйдә буларак, кыска вакытлы ял итү өчен зоналар рәвешендә формалаштырырга кирәк. Кыска вакытлы ял итү зоналарын җитештерү эшчәнлегенең тискәре йогынтысыннан максималь дәрәҗәдә якланган территориядә урнаштырырга кирәк. Предприятиеләр территориясен яшелләндерү өлешен кимендә 20 процент кабул итәргә кирәк.

Җир кишәрлеген яшелләндерү өчен, предприятиеләр бүлеп бирә торган зарарлы матдәләргә каршы торучанлыкны һәм аларның санитар-яклау һәм декоратив үзенчәлекләрен исәпкә алып, үсемлекләрнең җирле төрләрен кулланырга кирәк.

Азык - төлек сәнәгате объектлары, җитештерү процесслары төгәл булган цехлар, шулай ук һава, компрессор һәм мотор сынау станцияләре территорияләрендә мамык, җепселле матдәләр һәм сүнгән орлыклар чәчәк атканда аерып торучы агач үсентеләрен куллану тыела. Ылыслы токым агачларын норматив янгынга каршы аралар чикләрендә утырту рөхсәт ителми (18.13330.2011 СП 5. 62 П.).

4.4.36. Сәнәгать зонасы территориясендә Сәламәтлек саклау учреждениеләре (даруханәләр, медпунктлар), җәмәгать туклануы предприятиеләре, көндәлек кирәк -

яраклар белән сәүдә итү предприятиеләре, көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен үз эченә алган социаль инфраструктура объектларының сәнәгать зонасы территориясендә эшләүчеләр өчен кирәкле булган барлыкка кадәр-баскычлар комплексын урнаштырырга кирәк.

4.4.37. Торак территорияләргә кушылу полосасын, кагыйдә буларак, торак зонаның коммуналь объектларын, күп катлы га - ражларны, төрле типтагы стоянкаларны, яшел утыртмаларны урнаштыру өчен файдаланырга кирәк. Предприятиеләрне һәм башка җитештерү объектларын урнаштырганда әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә таләпләр үтәлә: туфракларны, өслек һәм җир асты суларын, атмосфера һавасын пычратуны булдырмау, табигый мохитне торгызу, табигый ресурслардан рациональ файдалану һәм яңадан торгызу, экологик куркынычсызлыкны тәэмин итү чаралары. Җитештерү һәм хезмәт күрсәтү объектларының куркынычлылык дәрәҗәсе законнарда билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

4.4.38. Санитар-яклау зоналары зарарлы матдәләрне чистарту һәм зарарсызландыру, сәнәгать зонасы чигендә тавыш дәрәҗәсен киметү буенча барлык техник һәм технологик чаралар үткәргәннән соң зарарлы матдәләр концентрациясенең рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләре һәм тавышның рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре тәэмин ителмәсә, күздә тотарга кирәк. Сәнәгать предприятиеләренең санитар-яклау зоналары күләмнәре СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 алар предприятиеләр ташлаган зарарлы матдәләрнең таралу исәп-хисаплары белән раслана. Сәнәгать предприятиеләре төркемнәре өчен, барлык чыганакларның суммар ташлауларын һәм физик йогынтысын, шулай ук гамәлдәге предприятиеләр өчен лаборатор күзәтүләрнең еллык циклы нәтиҗәләрен исәпкә алып, бердәм санитар-яклау зонасы билгеләнә (п.8. 6 СП 42.13330.2011).

4.4.39. Предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары участоклары предприятиеләр территорияләре составына кертелми һәм әлеге зоналар территориясендә төзелә торган объектларны урнаштыру өчен бирелергә мөмкин. Санитар-саклау зонасы чикләрендә урнаштырырга рөхсәт ителә торган объектлар исемлеге Санпинда күрсәтелгән 2.2.1/2.1.1.1200-03 (V бүлек).

4.4.40. Җитештерү зоналары һәм санитар-яклау зоналары чикләрендә торак биналарны, кунакханәләрне, тулай торакларны, бакча-дача төзелешен, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын, медицина оешмаларын, ял йортларын, спорт корылмаларын, сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары предприятиеләрен, азык-төлек чималының күпләп сату складларын, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен су корылмалары комплексларын, производствога хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган башка иҗтимагый биналар һәм корылмаларны урнаштыру рөхсәт ителми. Санитар-саклау зоналары территориясе рекреацион максатлар һәм авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү өчен файдаланылырга тиеш түгел. Санитар-яклау зонасы күләме предприятиенең санитар-яклау зонасы проектын эшләгәннән соң киметелергә мөмкин (п. 8.2 СП 42.13330.2011).

4.4.41. Азык - төлек, медицина, фармацевтика һәм башка тармаклар-санитар - саклау зонасы булган сәнәгать предприятиеләрен 100 метрга кадәр сәнәгать зоналары территориясендә зарарлы производстволары булган металлургия, химия, нефть химиясе һәм сәнәгатьнең башка тармаклары предприятиеләре белән, шулай ук аларның санитар - яклау зоналары чикләрендә урнаштырырга кирәк түгел (42.13330.2011 СП 8.3 п.).

4.4.42. Предприятие янындагы әйләнә-тирә мохитне саклауга бәйле сәламәтләндерү, санитар-яклау зоналарын төзекләндерүне дә кертеп, зыянлы чүплекләр булган предприятие хисабына тормышка ашырыла (п. 42.13330.2011).

4.4.43. Санитар-яклау зоналарын яшелләндерүнең минималь мәйданын зонаның киңлегенә карап, 13 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк (П.8.6 СП 42.13330.2011).

Санитар-саклау зоналарын яшелләндерү мәйданы

13 нче таблица

Санитар-саклау зонасының киңлеге, метр	Яшелләндерүнең минималь мәйданы, процент
300 кадәр	60
300дән-1000 кадәр	50
1000нән-3000 кадәр	40
3000 нән артык	20
Яшелләндерү мәйданы предприятиенең санитар-яклау зонасы проекты нигезендә арттырылырга мөмкин	

Торак һәм иҗтимагый-эшлекле зоналар ягыннан санитар-яклау зоналарында киңлектәге агач-куак утыртмалары полосасын күздә тотарга кирәк
50 метрдан да ким түгел, ә зона киңлеге 100 метрга кадәр булганда-20 метрдан да ким түгел (п. 8.6. СП 42.13330.2011).

4.4.44. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләре булган җитештерү объектларын реконструкцияләгәндә аларның тарихи йөзен саклау буенча чараларны күздә тотарга кирәк (П. 8.13330.2011).

Фәнни-җитештерү зоналары

4.4.45. Фәнни-җитештерү зоналары территорияләре гамәлдәге фән һәм фәнни хезмәт күрсәтү учреждениеләрен, лаборатория, тәҗрибә-конструкторлык, эксперименталь, техник-гамәлгә кертү объектларын, алар белән бәйле һөнәри белем бирү оешмаларын һәм югары белем бирү мәгариф оешмаларын яңадан үзгәртү, үзгәртеп кору, модернизацияләү өчен, технопаркларга, фәнни паркларга, бизнес-инкубаторларга, инновацияләр инкубаторларына, шулай ук хезмәт күрсәтә торган объектлар: кунакханәләр, учреждениеләр һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләрен урнаштыру өчен билгеләнгән., Транспорт һәм инженерлык корылмалары (4.8 П. 42.13330.2011)

4.4.46. Фәнни-җитештерү зонасы өчен биналар һәм корылмалар астында биләгән мәйданның (квартал) мәйданына мөнәсәбәтен әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

4.4.47. Фәнни-җитештерү зоналарының составын, аерым элементларны урнаштыру шартларын, шулай ук аларның санитар-саклау зоналарының зурлыгын, тәҗрибә производстволарының әйләнә-тирә мохиткә йогынтысы факторларын исәпкә алып, билгеләргә кирәк. 50 метрдан артык киңлектәге санитар-саклау зоналарын таләп итми торган тәҗрибәле производстволар булганда, фәнни-җитештерү зоналарында катнаш төзелеш зоналары тибы буенча аларны формалаштырып, торак төзелешен урнаштырырга рөхсәт ителә (п.8 СП 42.13330.2011).

4.4.48. Технопарклар гамәлдәге предприятиеләр базасында яки яңа төзелә торган объектлар рәвешендә алдынгы технологияләрнең тәҗрибә полигоны буларак формалаштырыла. Технопаркларны оештыруга карата таләпләр проектлау биреме белән билгеләнә.

Коммуналь-склад зонасы

4.4.49. Коммуналь-склад зоналары территорияләре азык-төлек (азык-төлек, ит һәм сөт) сәнәгате предприятиеләрен, гомумтовар (азык - төлек һәм азык-төлек булмаган), махсус складларны (суыткыч, бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимеш саклагычларын), шәһәр халкына коммуналь-коммуналь, транспорт һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләрен урнаштыру өчен билгеләнгән (п.8.42.13330.2011).

Транспорт төеннәрендә һәм автомобиль юллары буенда күп катлы җир һәм җир асты стоянкалары, гаражлар, коммуналь-склад объектлары урнаштырылган югары интенсивлыктагы коммуналь - склад зоналарын формалаштыру зарур.

4.4.50. Халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган логистик һәм склад комплекслары системасын торак пунктлардан читтә, аларны тышкы транспорт төеннәренә якынайтып формалаштырырга кирәк.

Дәүләт резервлары, нефть һәм нефть продуктлары складлары, сыекландырылган газлар, шартлаткыч материаллар һәм көчле агулы матдәләрнең базис складлары, азык-төлек, фураж һәм сәнәгать чималы базис складлары, Урман һәм төзелеш материалларының агач ташу базис складлары складларын, шулай ук торак пунктлардан һәм махсус сакланыла торган территорияләрдән читтә дә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

4.4.51. Коммуналь-склад зоналары территорияләрендә тузан материалларының, чүплекләрнең, калдыкларның ачык складларын урнаштыру рөхсәт ителми.

4.4.52. Биналар һәм корылмалар астында биләгән мәйданның коммуналь-склад зонасы өчен участок (квартал) мәйданына мөнәсәбәтен әлеге нормативка 5 нче кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә алырга кирәк (СП 42.13330.2011).

4.4.53. Шәһәр халкына хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән складларның җир участоклары күләме 10 - 13 (СП 42.13330.2011) таблицалары нигезендә кабул ителә.

Бәрәңге, яшелчә һәм җиләк-җимеш саклагычлары өчен санитар-саклау зоналары күләме 50 метрдан да ким булмаска тиеш (п.8.13330.2011).

4.4.54. Халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган склад комплексларын торак пункттан читтә, җирлекнең аерым склад районнарында, санитар, янгынга каршы һәм махсус нормаларны үтәгәндә тышкы транспорт төеннәренә якынлаштырырга кирәк (п. 42.13330.2011).

4.4.55. Махсус нормалар һәм аларны беренче төркем нефть һәм нефть продуктлары складлары, нефть һәм нефть продуктлары складлары, нефть һәм нефть продуктлары, сыекландырылган газ складлары, шартлаткыч материаллар складлары, көчле агулы матдәләрнең базис складлары, азык-төлек, фураж һәм сәнәгать чималы, урман ташу базалары, Урман һәм төзелеш материалларының базис складлары складлары өчен күздә тотыла (п.8.9 п. 42.13330.2011).

4.4.57. Җирлекнең яшел зонасында агач һәм куак үсемлекләре питомникларын һәм шәһәрне утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып, чәчәк-оранжеремия хуҗалыкларын күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш. Питомникларның мәйданы бер кешегә 3-5 кв. метр исәбеннән кабул итәргә кирәк. Чәчәк-оранжер хуҗалыкларының гомуми мәйданы бер кешегә 0,4 кв. метр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

15 нче таблица

Махсус складлардагы җир кишәрлекләренең сыйдырышлыгы һәм күләме 1 мең кешегә

Махсуслаштырылган складлар	**Складларның махсуслаш-тырылган сыешлыгы**	**Җир кишәрлекләре-нең күләме, кв. метр**
Суыткычлар бүлү (ит һәм ит продуктлары, балык һәм балык продуктлары, май, хайван-нар мае, сөт продуктлары һәм йомырка саклау өчен)	27	190* 70
Җиләк-җимеш саклау урыннары	17	**1300* 610**
Яшелчә саклагыч	54	
Бәрәңге саклагычлары	57	
* Санда бер катлы складлар, ә знаменательдә - күпкатлы складлар өчен нормалар китерелгән. Искәрмә: 1. Бәрәңге, яшелчә, җиләк-җимеш үстерү һәм әзерләү районнарында складларның сыйдырышлылыгы һәм, димәк, җир кишәрлекләренең мәйданы 0,6 коэффициенты белән кабул ителә. 2. Бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклагычларының сыйдырышлылыгын һәм саклагычлар өчен җир участоклары күләмен шәһәрләрдән тыш саклауны оештыру хисабына киметергә кирәк, аның өлеше республикалар, крайлар, өлкәләр һәм федераль әһәмияттәге шәһәрләр сәүдә идарәсе органнары тарафыннан билгеләнә.		

4.4.58. Коммуналь-склад объектлары өчен санитар-саклау зоналары күләме СанПиН нигезендә билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

4.4.59. Төрле билгеләнештәге складларның җир кишәрлекләренең мәйданнары һәм күләме 14-17 таблицалар нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә.

16 нчы таблица

Вахта һәм экспедиция бистәләре өчен складлар 1 мең кешегә сыйдырырлык

Складлар, үлчәү берәмлеге	**Сыешлыгы складлар өчен бистәләр**	
	вахталар	**экспедицияләр**
Коры азык-төлек, куб. метр	0,3	3,5
Суыткычлар, тонна	0,01	0,1
Яшелчә саклау урыннары, бәрәңге саклагычлары, җиләк-җимеш саклау урыннары	0,5	0,5
Искәрмә: коры азык-төлек һәм суыткычлар складларының нормасы вахта һәм еллык запасларыннан чыгып, экспедиция бистәләре өчен билгеләнгән. Яшелчә, бәрәңге һәм җиләк-җимеш саклау нормалары еллык запастан чыгып билгеләнгән.		

17 нче таблица

Төзелеш материаллары складларының һәм каты ягулык складларының җир участоклары күләме 1 мең кешегә

Складлар	**Җир кишәрлекләре күләме, кв. метр**
Төзелеш материаллары складлары (кулланучылар)	300
Каты ягулык складлары белән өстенлекләре:	
Күмер	300
Утын	300

Җирлекнең җитештерү зонасы

4.4.60. Җирлекнең җитештерү зонасын, мөмкин булганча, торак зонага карата, җирнең рельефы буенча түбәнрәк булган яктан урнаштырырга кирәк.
Җитештерү зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны берьяклы урнаштыру белән бер мәйданчыкта тупларга кирәк.

4.4.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы СНиП II-97-76 буенча санитар, ветеринария һәм янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып кабул ителергә тиеш.

4.4.62. Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары өчен санитар-яклау зоналары һәм торак төзелешенә кадәр санитар өзекләр 2.2.1/2.1.1.1.100 СанПиН нигезендә билгеләнә.

Зур санитар-саклау зоналарын таләп итә торган җитештерү объектларын торак зонадан аеруча еракта урнашкан җитештерү территориясе өлешендә башка җитештерү объектларына (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Алар арасындагы аерма-торак зонасы гамәлдәге СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200 таләпләрен исәпкә алып, зыянлы класслы азрак объектларны урнаштыру рөхсәт ителә.

4.4.63. Җитештерү объектларын урнаштырганда, әлеге нормативларның 6 бүлеге таләпләрен исәпкә алып, туфрак, өслек һәм җир асты сулары, атмосфера һавасының пычрануын булдырмау чараларын күздә тотарга кирәк.

4.5. Рекреацион зоналар

4.5.1. Рекреацион зоналар составында гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр, массакүләм ял итү зоналары, аеруча саклаулы табигать территорияләре зоналары, урманнар, скверлар, парклар, бакчалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, шулай ук ял, Туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла торган һәм файдаланыла торган башка территорияләр бүленергә мөмкин.

4.5.2. Рекреацион зоналар территориясендә рекреацион, сәламәтләндерү һәм табигать саклау объектларын эксплуатацияләүгә бәйле булмаган гамәлдәге сәнәгать, коммуналь-склад һәм башка объектларны төзү һәм киңәйтү рөхсәт ителми (42.13330.2011 СП 9.1 п.).

4.5.3. Торак пункттагы яшел үсентеләрне, аның зурлыгын һәм әһәмиятен, аның планлаштыру структурасын, архитектура-пространство композициясен һәм җирле шартларны исәпкә алып, бердәм система рәвешендә күздә тотарга кирәк.

Торак пунктның яңа территорияләрен проектлаганда һәм гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләгәндә гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны һәм куллануны күздә тотарга кирәк

4.5.4. Торак пункт төзелеше чикләрендә төрле билгеләнештәге яшелләндерелгән территорияләрнең чагыштырма авырлыгы (төзелеш территориясенең яшелләндерелгән булуы) 55 проценттан да ким булмаска тиеш, торак район территориясе чикләрендә - 25 проценттан да ким булмаска тиеш (микрорайон (квартал) территориясенең гомуми мәйданы (42.13330.2011 п.).

1 километрдан артык киңлектәге санитар-саклау зоналары булдыруны таләп итүче предприятиеләр белән шәһәрләрдә төзелеш территориясен яшелләндерү дәрәҗәсен кимендә 15 процентка арттырырга кирәк.

Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр

4.5.5. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр-шәһәр төзелеше нормалаштыру объектлары-парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар, яр буйлары һәм халыкның кыска вакытлы ял итү урыннары рәвешендә тәкъдим ителгән.

4.5.6. Шәһәр территориясендә урнашкан парклар, бакчалар, бульварлар, скверлар, яшелләндерелгән территорияләр мәйданы кимендә кабул ителергә тиеш (9.14 П. 42.13330.2011):

6 кв. метр/кеше-торак районнар өчен;

10 кв. метр/кеше-гомумшәһәр территорияләре өчен.

Шәһәр урманнарының булган массивларын шәһәр урман паркларына әйләндерергә һәм аларны югарыда күрсәтелгән гомуми файдаланудагы территорияләргә өстәмә рәвештә бер кешегә 5 кв. метрдан да ким булмаган күләмдә исәбеннән кертергә кирәк (п.9. 14 СП 42.13330.2011).

4.5.7. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләр структурасында 0,5 километр киңлектәге эре парклар һәм урман парклары кимендә 10 процент тәшкил итәргә тиеш (п.9. 15 СП 42.13330.2011).

4.5.8. Гомуми кулланылыштагы яшелләндерү объектлары мәйданнарын кимендә кабул итәргә кирәк:

парклар-15 гектар;

торак районнарның парклары-10 гектар;

бакчалар-3 гектар;

скверлар-0,5 гектар.

Реконструкция шартлары өчен күрсәтелгән күләмнәр киметелергә мөмкин (42.13330.2011 СП 9. 4 п.).

4.5.9. Яңа рекреацион объектны проектлау һәм рекреацион зоналарның гамәлдәге территорияләрен реконструкцияләү иң чик рекреация йөкләнешенең якынча дәрәҗәсе һәм 17 нче таблица нигезендә һәркем файдалана алырлык радиусы белән бәйле булырга тиеш.

4.5.10. 10-50 кеше/гектардагы урман паркларында бер тапкыр бирелә торган килүчеләр арасында юл - тропик челтәрне, аларның хәрәкәтен оештыру өчен, ә кыр капларында - туфрак саклау утыртмаларын, шул исәптән бер тапкыр 50 кеше һәм аннан күбрәк кеше урман ландшафтын паркка әверелдерү чараларын (СП 42.13330.2011 п.9.16) күздә тотарга кирәк.

4.5.11. Парк-күп функцияле яки махсуслаштырылган рекреацион эшчәнлек юнәлешендәге, халык күпләп ял итә торган, кагыйдә буларак, 10 гектардан да ким булмаган күләмдә рекреацион эшчәнлек алып баручы территория. Реконструкция шартларында парк территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше вәзгыяте белән билгеләнә.

Ландшафт композициясенең күпчелек элементларына карап болын, су, балалар, спорт, этнография һәм башка билгеләнештәге парклар, башкарыла торган структур-планлаштыру функциясенә карап, төрле яшьтәге һәм төрле ял төрләрендәге халык ихтыяҗларын канәгатьләндерү йөзеннән, шәһәркүләм күп функцияле Парклар һәм торак районнарның (микрорайоннарның) парклары аерып тора.

4.5.12. Парк территориясе элементларының чагыштырмасын паркның гомуми мәйданының 10% ын кабул итәргә кирәк:

яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре - 65 - 70;

аллеялар, юллар, мәйданчыклар-25-28;

биналар һәм корылмалар - 5-7.

4.5.13. Парк территориясенең функциональ оештырылышын 18 нче таблица нигезендә проектларга кирәк.

4.5.14. Керү радиусы булырга тиеш:

парклар өчен-җәмәгать транспортында 20 минуттан артык түгел;

торак районнарның (микрорайоннар) парклары өчен-15 минуттан да артык түгел яки 1200 метр җәяүлеләр йөри ала (9.15 СП 42.13330.2011 п.).

18 нче таблица

Яңа рекреацион объектның үтемлелеген билгеләү һәм гамәлдәге территорияләрне рекреацион зоналарны реконструкцияләү

Рекреацион объектның тибы	**Рекреацион чикләмә - килүчеләргә бер тапкыр бирелә йөк, кеше/гектар**	**Уңайлылык радиусы**
Урманнар:		-
Караңгы ылыслы	кимендә 1-3	
Якты ылыслы	кимендә 3	
Киң яфраклы катнаш	кимендә 8	
Урман болыннары	кимендә 20	
Урман-парклар	кимендә 10	15-20 минут транспорт уңайлыгы
Болынлыклар	кимендә 10	15-20 минут транспорт уңайлыгы
Гидропарклар	кимендә 10	15-20 минут транспорт уңайлыгы
Парклар	кимендә 100	1200 - 1500
Ял парклары	кимендә 70	15-20 минут транспорт уңайлыгы
Бакчалар	кимендә 100	400 – 600 м
Скверлар	100 һәм аннан да күбрәк	300 – 400 м
Бульварлар	100 һәм аннан да күбрәк	300 – 400 м

Искәрмә:
1. Рекреация объекты территориясендә рекреацион йөкләнешнең төрле дәрәҗәләре булган зоналар бүленергә мөмкин.
2. Фактик рекреация йөкләнеше көтелүче үлчәмнәр белән билгеләнә һәм формула буенча исәпләнә:
$R= N/ S$,
кайда:
R-рекреацион нагрузка, кеше/гектарга; N - рекреация объектларына килүчеләр саны, кеше;
S-рекреацион территория мәйданы, гектар.
Рекреация территориясендә бер үк вакытта торучы кешеләр саны рекреация объектыннан файдалану мөмкинлеге радиусында яшәүче халык санының 10-15 процентын кабул итәргә тәкъдим ителә.

4.5.15. Парк территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: төп юлларның каты өслеге, өслекләрнең бәйләнеше элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп-чар өчен кече контейнерлар, мәйданчыклар җиһазлары, яктырту җиһазлары. Күпфункцияле парк территориясендә төзекләндерү элементларын үз эченә ала: каты төрләр төп юллар һәм мәйданчыкларны (спорт һәм балалар мәйданчыкларыннан тыш)
каплау (плитка куэте), өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, декоратив-гамәли бизәү элементлары, су җайланмалары (сулыклар, фонтаннар), эскәмияләр, чүп - чар өчен кече контейнерлар, койма (парк, ат - тракцион зоналары, аерым мәйданчыклар яки үсентеләр), мәйданчыклар җиһазлары, урам техник җиһазлары («су» арбасы, «туңдырма»), яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җайланмалары, парк зонасы турында мәгълүмат бирүче.

19 нчы таблица

Парк территориясен функциональ оештыру

Куллану төрләре буенча паркның функциональ зоналары	**Парк зоналарының җир участоклары күләме**	
	паркның гомуми мәйданыннан %	**1 кеше өчен кв. метр**
Мәдәни-агарту чаралары зонасы	3 - 8	10 -20
Массакүләм чаралар зонасы (тамаша, аттракционнар һ. б.)	5 - 17	30- 40
Физкультура-сәламәтләндерү чаралары зонасы	10 – 20	75 – 100
Балалар ял итү зонасы	5 – 10	80 - 170
Ял итеп йөрү зонасы	40 – 75	200
Хуҗалык зонасы	2 - 5	-

4.5.16. Яшелләндерүнең төрле төрләрен һәм алымнарын куллану киңәш ителә: вертикаль (Пергола, трельяжлар, шпалерлар), мобиль (контейнерлар, вазоннар), агачлардан, куаклардан декоратив композицияләр, әлеге климат зонасы өчен хас үсемлекләр төрләрен кулланып чәчәк бизәү, шулай ук үсемлекләрнең экзотик төрләрен махсус паркларда куллану.

4.5.17. Бакча рекреацион эшчәнлекнең чикләнгән җыелмасы белән чикләнгән территориядән гыйбарәт, ул күбесенчә халыкның йөрү һәм көндәлек ял итү өчен билгеләнгән, ул, кагыйдә буларак, 3-5 гектар мәйданны били. Реконструкция шартларында бакча территориясенең зурлыгы гамәлдәге шәһәр төзелеше ситуациясе белән билгеләнә.

4.5.18. Территориянең чагыштыру элементлары бакчаның гомуми мәйданыннан чыгып кабул итәргә тиеш:

яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре - 80 - 90;

аллеялар, юллар, мәйданчыклар-8-15;

биналар һәм корылмалар - 2-5.

4.5.19. Микрорайон (квартал) проектлаганда, гомуми кулланылыштагы яшелләндерелгән территорияләрне микрорайон бакчасы рәвешендә формалаштырырга киңәш ителә.

Микрорайон (квартал) бакчасы өчен 4.7.17 пунктта китерелгән бакча элементларының чагыштырмасын үзгәртү рөхсәт ителә, әмма 20 проценттан да артык түгел.

4.5.20. Бакча территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге: юлларны плитка белән каплау, өслекләрне бәйләү элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүплекләр, урам техник җиһазлары (арбалар), яктырту җиһазлары бар.

4.5.21. Бульвар һәм җәяүлеләр аллеялары урам һәм елга буйларындагы линия формасындагы яшелләндерелгән территорияләрдән гыйбарәт.

Бульварлар һәм җәяүлеләр аллеяларын җәяүлеләр хәрәкәтенең массакүләм агымнары юнәлешендә күздә тотарга кирәк (42.13330.2011 с. 9. 21 п.).

Бер озын буйлы җәяүлеләр аллеясы булган бульварлар киңлегенә, ким дигәндә, урнаштырылган 5 метрны кабул итәргә кирәк:

урамнар буенча-18;

урамның бер ягында машиналар йөрү өлеше һәм төзелеш арасында-10 (9.21 п. 42.13330.2011).

Бульварның киңлеге һәм озынлыгы минималь нисбәтен 1: 3 тән дә ким булмаска тиеш.

4.5.22. Бульварга керү системасы өстәмә рәвештә аның озын яклары буенча 250 метрдан да артык түгел, ә интенсив хәрәкәт булган урамнарда-җәяүлеләр кичүе белән бәйләнештә оештырыла. Торак урамнар буйлап 18-30 метр киңлектәге бульвар полосаларын проектларга кирәк.

4.5.23. Бульвар территориясе элементларының нисбәтен, аның киңлегенә карап, 20 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

20нче таблица

Бульвар территориясе элементларының чагыштырмасы

Бульварның киңлеге, метр	**Территория элементлары (гомуми мәйданнан процент**		
	яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре	**аллеялар, юллар, мәйданчыклар**	**корылмалар һәм төзелеш**
18 – 25	70- 75	30 - 25	-
25 – 50	75 – 80	23 – 17	2 - 3
50 артык	65 - 70	30 – 25	кимендә 5

4.5.24. Сквер көндәлек кыска вакытлы ял итү һәм халыкның транзит йөреше өчен билгеләнгән, гадәттә 0,5 тән алып 2,0 гектарга кадәр зурлыктагы компактлы яшелләндерелгән территориядән гыйбарәт.

4.5.25. Сквер территориясе элементларының нисбәтен 21 таблицада кабул итәргә кирәк.

21нче таблица

Сквер территориясе элементларының чагыштырмасы

Скверлар	**Территория элементлары (гомуми мәйданнан процент**	
	яшел үсентеләр һәм сулыклар территорияләре	**аллеялар, юллар, мәйданчыклар, кече формалар**
Шәһәр урамнарында һәм мәйданнарында	60 - 75	40 -25
Торак районнарда, торак урамнарда, биналар арасында, аерым биналар каршында	70 - 80	30- 20

4.5.26. Бульвар һәм скверлар территориясендә комплекслы төзекләндерү элементларының мәҗбүри исемлеге түбәндәгеләрне үз эченә ала: юллар һәм пло - мәйданчыкларның каты өслеге, өслекләр бәйләнеше элементлары, яшелләндерү, эскәмияләр, чүп - чар өчен кече контейнерлар, яктырту җиһазлары, архитектура-декоратив яктырту җиһазлары.

Юллар өслеген, нигездә, плитка куәте рәвешендә проектларга, капламның колористик чишелешен, декоратив-гамәли бизәлеш элементларын, Түбән декоратив киртәләр урнаштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

4.5.27. Биналар һәм корылмалардан яшел үсентеләргә кадәр ераклыкны 22 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

22нче таблица

Биналар һәм корылмалардан яшеллеккә кадәр ераклык

Бина, корылма	**Ераклык, метр, бинадан, корылмадан, корылмадан күчәргә кадәр**	
	агач кәүсәләре	**куак**
Бинаның тышкы дивары һәм корылмалары	5,0	1,5
Трамвай полотносы кырые	5,0	3
Тротуар һәм бакча юлы ягы	0,7	0,5
Җирле әһәмияттәге урамнарның машиналар йөрү өлеше, юл читендәге ныгытылган полосадан тыш, яки канау бровкасы	2,0	1,0
Яктырту челтәре, трамвай, күпер терәге һәм мачта, эстакада	4,0	-
Чабу табаны, терраса һ. б.	1,0	0,5
Диварларның эчке ягы кыры	3,0	1,0
Җир асты челтәрләре: газүткәргеч, канализация	1,5	-
Җылылык челтәре (дивары канал, Тоннель яки тышчакаршындагы канал салу.	2,0	1,0
суүткәргеч, дренаж	2,0	-
көч кабеле һәм элемтә кабеле	2,0	0,7
Искәрмә: 1. Китерелгән нормалар крон диаметры 5 метрдан артмаган агачларга карый һәм булырга тиеш арттырылды өчен агачлар белән кроном кушылмаган диаметр. 2. Биналар янында утыртыла торган агачлар торак һәм иҗтимагый биналарның инсоляцияләнүенә һәм яктыртылышына комачауламаска тиеш (42.13330.2011 СП 9.5 п.)		

4.5.28. Гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр кече архитектура формалары: фонтан һәм бассейннар, баскычлар, пандуслар, терәк стеналар, беседкалар, яктырткычлар һ.б.белән җиһазландырылырга һәм җиһазландырылырга тиеш (42.13330.2011 СП 9.22 п.).

4.5.29. Ландшафт-рекреацион территорияләрнең (юллар, аллеялар, сукмаклар) юл челтәрен, тукталыш пунктларына, уен һәм спорт мәйданчыкларына кыска араларны билгеләүне исәпкә алып, җәяүлеләрнең төп юллары юнәлешләренә туры китереп, мөмкин булганча, мөмкин кадәр тайпылышлар белән трассаларга кирәк.

4.5.30. Юл киңлеге 0,75 метр булырга тиеш (бер кешенең хәрәкәт полосасының киңлеге) (п.9.23 СП 42.13330.2011).

4.5.31. Шәһәр һәм авыл җирлекләрендә утырту материалы белән тәэмин итүне исәпкә алып,шәһәрләрнең яшел зоналарында агач һәм куак үсемлекләре питомникларын, чәчәк-оранжерия хуҗалыкларын булдыруны күздә тотарга кирәк. Питомникларның мәйданы 80 гектардан да ким булмаска тиеш.

Питомникларның мәйданы, халыкның гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләр белән тәэмин ителеше дәрәҗәсенә, санитар - яклау зоналары күләменә, бакчачылык ширкәтләренең үсешенә, табигый-климат һәм башка җирле шартлар үзенчәлекләренә бәйле рәвештә, 3-5 кв.метр исәбеннән кабул ителергә тиеш. Чәчәк-оранжерия хуҗалыкларының гомуми мәйданын бер кешегә 0,4 кв. метр исәбеннән кабул итәргә кирәк (п.9. 24 СП 42.13330.2011).

Ял итү зоналары

4.5.32. Массакүләм ял һәм коену өчен файдаланыла торган су объектларын рекреацияләү зоналарын проектлаганда, аларны урнаштыру урынын сайлау билгеләнгән тәртиптә килештерелә. Шул ук вакытта түбәндәге таләпләрне исәпкә алырга кирәк:

су объекты суның сыйфаты һәм территориянең санитар торышы санитар-эпидемиологик һәм гигиена таләпләренә туры килүе;

суга уңайлы һәм куркынычсыз якын килүмөмкинлеге булуы;

рекреация зонасына керү юллары булу яки аларны урнаштыру мөмкинлеге;

куркынычсыз рельефһәм су объектының уңайлы гидравлик режимы;

тискәре һәм куркыныч процессларның барлыкка килү мөмкинлеге булдырмау (таю урыннары һ. б.) (ГОСТ 17.1.5.02-80«Су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиена таләпләре»).

4.5.33. Су объектларын рекреацияләү зонасы, җирле шартларны исәпкә алып, портлардан һәм порт корылмаларыннан, гидротехник корылмалардан, агынты суларны агызу урыннарыннан, шулай ук башка пычрану чыганакларыннан ераграк торырга тиеш.

Рекреация зонасы санитар-саклау зоналарыннан читтә һәм әйләнә-тирәлекнең пычрану, тавыш чыганакларына карата җилсез якта (ГОСТ 17.1.5.02-80 «Су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр») урнаштырылган булырга тиеш.

4.5.34. Ял итү зоналарында урнашкан пляж (елга һәм күлләр) территорияләре күләме бер кешегә 8 кв.метрдан да ким, балалар өчен - бер кешегә 4 кв. метрдан да ким булмаска тиеш.

Елга һәм күл пляжлары өчен яр буе полосасының минималь озынлыгы бер кешегә 0,25 метрдан да ким булмаска тиеш (п.9. 32 СП 42.13330.2011).

4.5.35. Пляжларга бер тапкыр килүчеләр санын бер үк вакытта йөкләү коэффициентларын исәпкә алып эшләргә кирәк:

санаторийлар-0,6-0,8;

ял һәм туризм учреждениеләре - 0,7-0,9;

балаларның ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләре - 0,5 - 1,0;

җирле халык өчен гомуми файдалану - 0,2;

юлламасыз ял итүчеләр-0,5 (42.13330.2011 П.9.32).

4.5.35. Ял итү зонасы территориясендә түбәндәгеләрне проектларга кирәк: медицина хезмәте күрсәтү пункты, коткару станциясе, җәяүлеләр юлы, инженерлык җиһазлары (эчә торган су белән тәэмин итү, ташландык суларны агызу, пычранган өслек агып төшүдән саклау), яшелләндерү, чүп-чар җыюлыклар, күләгә өемнәре, җәмәгать бәдрәфләре (ГОСТ 17.1.5.02 - 80 «Су объектларын реакцияләү зоналарына гигиеник таләпләр»).

4.6. Транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы зоналары

4.6.1. Инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы зоналары тимер юл, автомобиль, елга, диңгез, һава һәм труба үткәргеч транспорт, элемтә объектлары һәм инженерлык җиһазлары өчен билгеләнгән.

4.6.2. Җирлек территориясендә транспорт һәм инженерлык инфраструктурасы объектларын урнаштырганда, санап үтелгән объектларның торак, иҗтимагый төзелешкә һәм җирлекнең рекреацион зоналарына зыянлы йогынты чыганакларыннан норматив аермаларны билгеләү белән тәэмин ителә торган зыянлы йогынтыны булдырмауны күздә тотарга кирәк. Норматив өзеклекләр СанПин 2.2.1/2.1.1.1.2 нигезендә билгеләнә.

Халык иминлегенә турыдан-туры йогынты ясаучы корылмалар һәм коммуникацияләр шәһәр һәм авыл җирлекләреннән читтә урнаша.

4.6.3. Корылмалар һәм транспорт коммуникацияләре, элемтә, инженерлык җиһазлары бүлеп бирелгән территорияләр объектларның техник һәм эксплуатацион характеристикаларын исәпкә алып формалаштырыла.

4.6.4. Әлеге территорияләрне оештыруга карата таләпләр һәм проектлаштырганда кулланырга кирәк булган норматив документлар исемлеге әлеге нормативларның 5.2 һәм 5.3 бүлекләрендә китерелгән.

4.6.5. Корылмаларга һәм коммуникацияләргә һәм аларның санитар-яклау зоналарына бүлеп бирелгән чикләрдәге территорияне төзекләндерү буенча бурычлар корылмаларның милекчеләренә йөкләнә.

4.7. Авыл хуҗалыгы кулланылышы зоналары Гомуми таләпләр

4.7.1. Торак пунктлар территорияләре чикләрендә урнаштырыла торган функциональ зоналар составына авыл хуҗалыгы кулланышы зоналары (шул исәптән авыл хуҗалыгы җирләре зоналары), шулай ук авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге һәм авыл хуҗалыгы, дача хуҗалыгы, бакчачылык, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, шәхси ярдәмче хуҗалыкны үстерү өчен билгеләнгән зоналар кертелергә мөмкин.

4.7.2. Дача хуҗалыгы, бакчачылык, яшелчәчелек, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару өчен билгеләнгән яңа төзелә торган объектларны шәһәр округы һәм җирлекләре территориясе чикләрендә торак пунктлардан читтә урнаштырырга киңәш ителә.

4.7.3. Авыл хуҗалыгы, дача хуҗалыгы, бакчачылык, шәхси ярдәмче хуҗалык алып бару, анныңүсеше өчен билгеләнгән зоналарны кертү хисабына торак пунктлар чикләрен үзгәртүавыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны, җирлекнең генераль планына үзгәрешләр кертү юлы белән, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 24 статьясындагы 2-14 өлешендәбилгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырырга тәкъдим ителә.

4.7.4. Авыл хуҗалыгы җирләре зоналары-ул, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә урнашкан җирләр, сөрүлекләр, печәнлекләр, көтүлекләр, ятаклар, күпьеллык үсемлекләр (бакчалар һ.б.) биләп торган җирләр.

4.7.5. Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар - авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, саклау һәм беренчел эшкәртү өчен файдаланыла торган биналар, корылмалар биләп торган зоналарга шулай ук авыл хуҗалыгы юллары, коммуникацияләр, агач-куак үсеше белән шөгыльләнүче җирләр дә керә.

4.7.6. Авыл хуҗалыгы зоналары, төп максатчан билгеләнештән тыш, төп функцияле җитештерү өчен файдаланыла ала:

интенсив бакчачылык һәм яшелчәчелек;

төп функцияләре белән фәнни-белем бирү зоналары;

фәнни тикшеренүләр;

югары белем бирү, фәнни тикшеренүләр;

махсус белем бирү.

4.7.7. Авыл хуҗалыгы кулланышындагы зоналарда профильле тармаклар үсешенә бәйле булмаган максатларда барлык төр авыл хуҗалыгы җирләрен алу чикләнә. Әлеге зоналарда авыл хуҗалыгының төп тармакларын үстерү шартларына тискәре йогынты ясый торган җитештерү эшчәнлегенең барлык төрләре максималь дәрәҗәдә чикләнә.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектларны урнаштыру зоналары (җитештерү зонасы)

Гомуми таләпләр

4.7.8. Җирлекнең һәм торак пунктларның җитештерү зоналарын территориаль планлаштыру документлары нигезендә урнаштырырга кирәк.

4.7.9. Җирлекнең һәм торак пунктларның (алга таба - җитештерү зоналары) җитештерү зоналарында терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек предприятиеләрен, Авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү, авыл хуҗалыгы машиналарына һәм автомобильләренә ремонт, техник хезмәт күрсәтү һәм аларны саклау, төзелеш ат - струкцияләре, җирле материаллардан эшләнмәләр һәм детальләр әзерләү буенча предприятиеләрне, машина сынау станцияләрен, ветеринария учреждениеләрен, теплицалар һәм парникларны, промысел цехларын, матди складларны, транспорт, энергетика һәм башка объектларны урнаштырырга кирәк

4.7.10. Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә, җитештерү зоналарын һәм алар белән бәйле коммуникацияләрне урнаштыру өчен, авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә яисә начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә мәйданчыклар һәм трассалар сайларга кирәк.

4.7.11. Күпьеллык җиләк-җимеш үсентесе, саклагыч урманнар белән шөгыльләнүче сөрүлекләрдә, җирләрдә җитештерү зоналарын урнаштыру аерым очракларда рөхсәт ителә.

4.7.12. Җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителми:

җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яки аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка файдалы казылма ятмалары ятмалары мәйданчыкларында;

предприятиеләрне, биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү өчен янарга мөмкин булган тайгыч зоналарында;

эчәргә яраклы су чыганакларын санитар саклау зоналарында;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар, тау-санитар саклау округларының барлык зоналарында;

яшел зоналар җирләрендә;

җир участокларында пычранган органик һәм радиоактив белән эш итү вакыты чыкканга кадәр сроклары билгеләнгән Идарәсе күзәтчелек буенча Федераль хезмәт өлкәсендә кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге буенча Татарстан Республикасы (Татарстан) һәм Идарәсе буенча Федераль хезмәтнең ветеринария һәм федераль - тосанитарному күзәтчелек итү буенча Татарстан Республикасында;

Мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендәге Татарстан Республикасы дәүләт органы рөхсәтеннән башкамахсус сакланыла торган табигый территорияләр җирләрендә, шул исәптән мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында.

4.7.13. Әгәр ниятләнгән объектларны төзү яки аларны эксплуатацияләү табигать шартларын бозмаса һәм аларның сакланышына янамаса, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларын махсус сакланыла торган территорияләрнең сак зоналарында урнаштыру рөхсәт ителә.

Ниятләнгән объектларны урнаштыру шартлары аерым саклана торган табигать территорияләре булган барлык йортлар белән килештерелергә тиеш.

4.7.14. Сулыкларның су саклау зоналарында, су объектларын һәм табигать саклау законнары нигезендә пычратудан, чүпләнүдән һәм ташландык суларны агызудан саклауны тәэмин итүче корылмалар белән җиһазланганда, җитештерү зоналарын урнаштыру рөхсәт ителә.

4.7.15. Елгаларның һәм сулыкларның яр буе кишәрлекләрендә җитештерү зоналарын урнаштырганда зоналарның планлаштырылган тамгалары, шулай ук дулкынның һәм аның нагонының биеклеген исәпкә алып, су горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

10 елдан артык эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен, 50 елга бер тапкыр кабатлану ихтималы булган, 10 елга кадәр эксплуатация срогы булган предприятиеләр өчен- 10 елга бер тапкыр кабул итү зарур.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен сулыкларның яр буе участокларында урнаштырганда һәм предприятиеләр белән турыдан-туры бәйләнмәгән очракта, киңлеге 40 метрдан да ким булмаган яр буе полосасын күздә тотарга кирәк.

4.7.16. Радио - станцияләр, шартлаткыч матдәләр складлары, көчле тәэсир итүче агулы матдәләр һәм башка предприятиеләр һәм махсус билгеләнештәге объектлар урнашкан районда җитештерү зоналарын урнаштырганда проектлана торган зоналардан ераклыккүрсәтелгән объектларның санитар-саклау зоналарын үтәгәндә гамәлдәге нормалар һәм кагыйдәләр таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк (СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03).

4.7.17. Атмосферага шактый күләмдә төтен, тузан яки начар ис бүлеп бирә торган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, җитештерү зоналары табигый җил белән тәэмин ителмәгән территорияләрдә булдырырга рөхсәт ителми.

4.7.18. Җитештерү зоналарында минераль ашламалар складларын һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чараларны урнаштырганда сулыкларга зарарлы матдәләр эләкмәүне оештырырга тиеш.

Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын балык хуҗалыгы сулыкларыннан кимендә 2 километр ераклыкта урнаштырырга кирәк. Аеруча кирәк булган очракта, балык һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештерелгән очракта, күрсәтелгән складлардан балык хуҗалыгы сулыкларына кадәр ераклыкны киметү рөхсәт ителә.

Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары өчен СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп санитар-яклау зоналары оештыруны күздә тотарга кирәк.

4.7.19. Җирлекнең җитештерү зонасын торак төзелешенә карата җилсез яктан, җир рельефы түбәнрәк булган җирдә урнаштырырга кирәк.

Җитештерү зонасын оештырганда объектлар һәм корылмаларны бер мәйданчыкта туплап,мөмкин кадәр торак зонага карата бер якка каратып урнаштырырга кирәк.

Җитештерү зоналары территорияләре тимер яисә автомобиль юллары, шулай ук елгаларга бүленергә тиеш түгел.

4.7.20. Җитештерү зоналарын планлаштырганда һәм төзегәндә алдан карарга кирәк:

селитор зонасы белән планлаштырылган бәйләнешне;

бер җир кишәрлегендә авыл хуҗалыгы һәм сәнәгать предприятиеләрен икътисади яктан максатчан кооперацияләү һәм гомуми ярдәмче һәм хезмәт күрсәтү объектларын оештыру;

комплекслы технологик һәм инженер-техник таләпләрне үтәү һәм табигый - климат, геологик һәм башка җирле шартларны исәпкә алып, бердәм архитектура ансамблен төзү;

җитештерү калдыклары һәм агымнары белән пычранудан әйләнә-тирә мохитне саклау чаралары;

авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зонасын киңәйтү мөмкинлеге.

Җитештерү зоналарын төзүнең норматив параметрлары

4.7.21. Җитештерү зонасы территориясен куллануның интенсивлыгы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы белән билгеләнә.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләренеңҗитештерү зонасы мәйданчыкларын төзүнең минималь тыгызлык күрсәткечләре 5 нче кушымтаның 2 нче таблицасында каралганнан да ким булмаска тиеш.

4.7.22. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм корылмаларны урнаштыру өчен җир кишәрлеге мәйданы, төзелешнең минималь тыгызлыгы нормативын исәпкә алып, проектлау буенча билгеләнә.

4.7.23. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, биналарны һәм җитештерү зоналарын урнаштырганда алар арасында төзелеш тыгызлыгыннан, санитар, ветеринария, янгынга каршы таләпләрдән һәм технологик проектлау нормаларыннан чыгып, мөмкин булган минималь ара билгеләргә кирәк.

4.7.24. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан янгынга каршы ераклыкны "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент” 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Тәрәзә аша яктыртыла торган биналар арасындагы ераклык каршы биналарның биекләреннән (карнизның өске өлешенә кадәр) ким булмаска тиеш.

4.7.25. Әйләнә - тирә мохиткә зарарлы матдәләр бүлеп бирү чыганагы булган авыл хуҗалыгы предприятиеләре, биналар һәм корылмалар санитар - яклау зоналары белән әлеге нормативларга 5 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә торган торак һәм иҗтимагый биналардан аерылырга тиеш.

Санитар-яклау зоналары территориясе җирдән файдаланудан алынмый һәм авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен максималь файдаланылырга тиеш.

Санитар-саклау зоналары күләме, аларның территориясендә объектлар, биналар һәм корылмалар урнаштыру шартлары СанПиН2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

4.7.26. Киңлеге 100 метрдан артык булган санитар-яклау зоналары чигендә селитеб зонасы ягыннан 30 метрдан да ким булмаган киңлектәге агач-куак утыртмалары полосасы, ә зона киңлеге 50 дән 100 метрга кадәр - киңлеге 10 метрдан да ким булмаган полосакаралырга тиеш.

4.7.27. 500 метрдан артык булган предприятие һәм объектларны авыл торак пунктларының җитештерү - су зоналарының торак зонасыннан аерымланган җир кишәрлекләрендә, аерым яктан башка җитештерү объектларына (агулы химикатлар складларыннан тыш) урнаштырырга кирәк. Санитар-саклау зоналары күләме 500 метрдан артып киткән предприятиеләр һәм объектлар арасында аермада һәм торак зонасы арасында, фармацевтика предприятиеләре өчен дару препаратлары, дару чаралары һәм (яки) дару формалары, чимал һәм ярымпродуктлар җитештерү объектларыннан тыш, санитар

классификация буенча азрак дәрәҗәдәге куркынычлылык объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.; сәнәгатьнең азык-төлек тармаклары, азык-төлек чималының һәм азык-төлек продуктларының күпләп сату складлары, эчә торган суны әзерләү һәм саклау өчен суүткәргеч корылмалар комплексы, алар продукциянең сыйфатына йогынты ясый ала.

4.7.28. Проектлана торган авыл хуҗалыгы предприятиеләрен, авыл торак пунктларының җитештерү зоналары биналарын һәм корылмаларын әлеге объектлар өчен бертөрле булган җитештерү процессларының, санитария, зооветеринария һәм янгынга каршы таләпләрнең, йөк әйләнешенең, төрләрнең үзенчәлекләре нигезендә берләштерергә кирәк, хезмәт күрсәтүче транспорт, су, җылылык, электр энергиясе куллану, шул ук вакытта участоклар оештыру:

предприятиеләр мәйданчыклары;

ярдәмче җитештерү һәм складларның гомуми объектлары.

4.7.29. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын түбәндәге функциональ зоналарга бүләргә кирәк:

җитештерү;

коммуналь-склад.

Күрсәтелгән зоналарга бүлү проектлаштыру һәм төзелешнең конкрет шартларын исәпкә алып башкарыла.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын проектлаганда аларны урнаштыру нормаларын исәпкә алырга кирәк.

4.7.30. Минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складларын торак, җәмәгать һәм җитештерү биналарына карата җилсез яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.31. Сәнәгать нигезендә терлекчелек һәм кошчылык фермалары, ветеринария учреждениеләре һәм сөт, ит һәм йомырка җитештерү предприятиеләрен башка авыл хуҗалыгы объектларына һәм селитет территориясенә карата җаваплы яктан урнаштырырга кирәк.

Терлекчелек һәм кошчылык предприятиеләрен проектлаганда терлек азыгы цехларын һәм тупас азык складларын урнаштыру технологик проектлаштыруның тиешле нормалары буенча кабул ителергә тиеш.

4.7.32. Ветеринария учреждениеләрен (ветсанүткәрүдән тыш), ат абзарларын, ачык типтагы тирес саклагычларны терлекчелек һәм кошчылык биналарына һәм корылмаларына карата ачык яктан урнаштырырга кирәк.

4.7.33. Теплицалар һәм парникларны җир өслегеннән 1,5 метрдан да ким булмаган грунт суларының иң югары дәрәҗәсе булган көньяк яки көньяк-көнчыгыш тигезлектә проектларга кирәк.

Теплицаларның һәм парникларның җир участокларын планлаштырганда төп корылмаларны функциональ билгеләнеше буенча (теплицалар, парниклар, җылытыла торган грунтлы мәйданчыклар) төркемләргә кирәк, шул ук вакытта йөрү һәм узу системасы да каралырга тиеш.

4.7.34. Авыл хуҗалыгы продукциясе складларын һәм саклагычларын, санитар-саклау зоналарын исәпкә алып, җир өслегеннән 1,5 метрдан да ким булмаган, иң югары җилләтелә торган җир кишәрлекләрендә урнаштырырга кирәк.

Авыл хуҗалыгы продукциясе (яшелчә, бәрәңге, сөт, терлек һәм кош-корт, йон, май культураларын беренчел эшкәртү өчен биналар һәм бүлмәләр СНиП 2.10.02-84 таләпләренә туры китереп проектлана.

4.7.35. Ярдәмче җитештерү объектларын проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү һәм ярдәмче биналарын, технологик, төзелеш һәм санитар нормаларны үтәп, берләштерергә кирәк.

Трансформатор подстанцияләре һәм 6-10 кВ көчәнешле бүлү пунктлары, вентиляция камералары һәм җайланмалары, янмый торган сыеклыклар һәм газлар күчерү буенча насослар, җиңел кабынучы складлардан тыш, арадаш чыгым складлары, янучан сыеклыклар һәм газларны җитештерү биналарына яки алар янына куелган биналарга проектларга кирәк.

4.7.36. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре территорияләренә хезмәт күрсәтүче янгын деполары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»Федераль законның 17 бүлеге таләпләре нигезендә проектлана. Янгын деполары гомуми челтәр юлларына чыккан җир кишәрлекләрендә проектлана.

Янгын депосының урнашу урынын, 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законның 76 статьясы белән билгеләнгән торак пунктта чакыру урынына беренче бүлекчәнең килү вакытын һәм аларда эшләүче предприятиеләргә хезмәт күрсәтү радиусын исәпкә алып, сайларга кирәк: А, Б һәм В - 2 километр, Г һәм 4 километр.

Күрсәтелгән радиус арткан очракта, авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында 1 автомобильгә янгын постын күздә тотарга кирәк. Янгын постын җитештерү яки ярдәмче биналарга урнаштырырга рөхсәт ителә.

4.7.37. Ачык һавада яки җылытыла торган биналарда эш урыннарыннан санитар-көнкүреш биналарына кадәр ераклык (бәдрәфләрдән тыш) 500 метрдан артмаска тиеш.

4.7.38. Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, шул исәптән терлекчелек һәм кошчылык ширкәтләренең, җитештерү зонасындагы мәйданчыкларны койма белән әйләндереп алуны проектлауга бирелгән биремнигезендә карарга кирәк.

4.7.39. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының төп керү пунктын, төп якын килүне яки подъездны күздә тотарга кирәк.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең 5 гектардан артык мәйданчыгында кимендә ике керү юлы булырга тиеш, алар арасында коймалар периметры буенча 1500 метрдан да артмаска тиеш.

4.7.40. Керү пунктлары алдында әлеге пункттан файдаланучы 1 эшчегә 0,15 кв.метр исәбеннән (иң зур сменада) мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

4.7.41. Гражданнарга караган автотранспортны кую өчен мәйданчыклар түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк: исәп - хисап чорына - 2 автомобиль, перспективага-ике чиктәш сменада эшләүче 100 автомобиль. Әлеге мәйданчыкларның җир участоклары күләмен 1 автомобильгә 25 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

4.7.42. Төзелештән һәм катламнардан буш булган участокларда, шулай ук предприятие мәйданы периметры буенча яшелләндерүне күздә тотарга кирәк. Яшелләндерү өчен билгеләнгән участокларның мәйданы авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданының кимендә 15 процентын, ә төзелеш тыгызлыгы 50 проценттан да ким булмаган очракта - 10 проценттан да ким булмаска тиеш.

Биналар һәм корылмалардан агач һәм куакларга кадәр ераклыкны 40 нчы таблица буенча алырга кирәк.

4.7.43. Яшел үсентеләр полосаларының киңлеген 23 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

23 нче таблица

Яшел утыртмаларның киңлеген билгеләү

Полоса	Полосаның киңлеге кимендә, метр
Газонда рәттән агачлар утырту яисә агачларны куаклар белән бер рәттә утырту: бер рәттә утырту; ике рәттә утырту	 2 5
Газон белән беррәттән утырту куаклар биеклеге: 1,8 метрдан югары; 1,2 дән 1,8 метрга кадәр; 1,2 метрга кадәр	 1,2 1 0,8
Төркемләп яки бер-берсенә якын итеп утырткан агачлар	4,5
Төркемләп яки бер-берсенә якын итеп утырткан куаклар	3
Газон	3

4.7.45. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә яшелләндерү зоналарында иң күп сменада эшләүче 1 кв. метр исәбеннән хезмәт ияләренең ял итү өчен ачык төзекләндерелгән мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

4.7.46. Җитештерү зонасының тышкы транспорты һәм юл челтәре барлык авыл хуҗалыгы предприятиеләре һәм селитер зонасы белән транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә һәм әлеге нормативларның, шулай ук әлеге бүлекнең 5.12.156 п.таләпләренә туры килергә тиеш.

4.7.47. Тимер юл транспортын проектлаганда авыл торак пунктларының селитеб зонасы чикләрендә предприятиеләрнең тимер юл юлларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарына тимер юллар кертү тупик булырга тиеш. Үтәли тимер юл үтүе тиешле нигезләмәләр булганда гына рөхсәт ителә.

4.7.48. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре биналарыннан һәм корылмаларыннан гомуми тимер юлның көзгесенә кадәр, шулай ук мәйдан эчендәге тимер юллар көзгесенә кадәр ераклыкны СНиП II - 97-76 таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4.7.49. Автомобиль юлларын һәм тротуарларны проектлаганда авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында транспорт һәм җәяүлеләр юлларын, инженерлык челтәрләрен, яшелләндерү полосаларын, шулай ук янгынга каршы биналар һәм корылмалар арасында янгынга каршы, санитар һәм зоо - ветеринария араларын иң күп санда урнаштыру шартларыннан файдаланырга кирәк.

4.7.50. Бина һәм корылмалардан машина-автомобиль юлларының машиналар йөрү өлешенә кадәр ераклыкны 24 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

24 нче таблица

Бина һәм корылмалардан автомобиль юлларының йөрү өлешенә кадәр ераклыкны билгеләү

Биналар һәм корылмалар	Ераклык, метр
Биналарның тышкы кырыйлары: бинага керү урыны һәм озынлыгы 20 метрга кадәр булмаганда; 20 метрдан артык булганда ; электрокарлар, автокарлар, автопогрузчиклар һәм ике күчәрле автомобильләр өчен бинага керү мөмкинлеге булганда; өч күчәрле автомобильләр өчен бинага керү мөмкинлеге булганда.	1,5 3 8 12
Предприятие мәйданчыклары коймалары	1,5
Эстакадалар, яктырту баганалары, мачтакоймаларыһ. б. терәткечләр	0,5
Предприятиенең саклана торган өлеше коймалары	5
Параллель рәвештә урнашкан колея юллары - 1520 мм	3,75

4.7.51. 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» Федераль законның 98 статьясы таләпләре нигезендә биналарга, корылмаларга янгын сүндерү автомобильләренең, шул исәптән янгын сүндерү автомобильләренең килүе тәэмин ителергә тиеш, шул исәптән:

биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның бөтен озынлыгы буенча:

бер яктан-бина, яки корылма киңлеге 18 метрдан да артмаганда;

ике яктан-18 метрдан артык киңлектә, шулай ук ябык һәм ярымсакланган ишегалларны урнаштырганда;

барлык яктан-10 000 кв. метрдан артык мәйданлы яки 100 метрдан артык киңлектәге биналар өчен.

Шул ук вакытта янгын сүндерү автомобильләренең йөрү өлеше яки планлаштырылган өслектән биналарның диварларына кадәр ераклык бер метрдан да артмаска тиеш.:

25 - биналарның биеклеге 12 метрдан да артмаган очракта;

8 - биналарның биеклеге 12 метрдан артык, 28 метр булмаганда;

10 - биналарның биеклеге 28 метрдан артык булганда.

Автомобиль юлларының йөрү өлешеннән ераклыкны 2008 елның 22 июлендәге «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» № 123 - ФЗ Федераль законның67 статьясы таләпләрен үтәгәндә арттырырга рөхсәт ителә.

4.7.52. 2008 елның 22 июлендәге № 123-ФЗ номерлы "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент" Федераль закон таләпләре нигезендә янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганагы булган сулыкларга, шулай ук янгын сүндерү өчен кулланыла торган су белəнтәэмин ителгән корылмаларның мәйданчыклары белән подъездлары янгын сүндерү автомобильләреөчен уңайлы һәм 12^12 метрлы булуын күздә тотарга кирәк.

4.7.53. Тышкы транспорт элемтәләре һәм җитештерү зонасындагы юллар челтәре әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә нормалаштырыла.

4.7.54. Җитештерү зоналары авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында инженер челтәрләрен бердәм инженерлык коммуникацияләре системасы буларак проектларга кирәк.

4.7.55. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен хуҗалык-эчәргә яраклы, җитештерү һәм янгынга каршы су белән тәэмин итү системасын проектлаганда су чыгымы җитештерү технологиясе һәм әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлегенең («Су белән тәэмин итү» бүлекчәсе) таләпләре нигезендә кабул ителә.

4.7.56. Тышкы челтәрләрне һәм канализация корылмаларын проектлаганда, су бассейныннан өске суларны бүлеп бирүне күздә тотарга кирәк.

4.7.57. Электр тапшыру, элемтә һәм башка линия корылмаларын, авыл хуҗалыгы җирләре булмаган территориядән коммуникацияләрдән ирекле файдалану тәэмин ителсен өчен, юллар, урман полосалары чикләре буенча урнаштырырга кирәк.

4.7.58. Инженерлык челтәрләрен проектлаганда әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы зоналары " бүлегенең таләпләрен үтәргә кирәк.

4.7.59. Авыл торак пунктларының җитештерү зоналарын реконструкцияләгәндә күздә тотарга кирәк:

бер җир кишәрлегендә җитештерү объектлары концентрациясе;

реконструкцияләнә торган һәм яңа авыл хуҗалыгы предприятиеләрен урнаштыру өчен җир кишәрлекләрен ачыклап, җитештерү зоналарын планлаштыру һәм төзү;

аз хәрәкәтләнүче юлларны бетерү;

алга таба үсеш өчен җир кишәрлекләре булмаган вак һәм искергән предприятиеләрне һәм объектларны, шулай ук селитет зонасына, күрше предприятиеләр һәм әйләнә - тирә мохиткә тискәре йогынты ясый торган предприятиеләр һәм объектларны юкка чыгару;

җитештерү территорияләрен һәм санитар-яклау зоналарын төзекләндерү, төзелешнең архитектура дәрәҗәсен күтәрү;

автомобиль транспорты өчен мәйданчыклар оештыру.

4.7.60. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм җитештерү зоналары объектларын киңәйтү өчен җир кишәрлекләрен резервлау әлеге предприятиеләрнең яисә объектларның читтәге мәйданнары исәбенә рөхсәт ителә.

4.7.61. Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларында җир кишәрлекләрен резервлауны тиешле техник - икътисадый нигезләнгәндә проектлау-тикшерү биремнәре нигезендә күздә тотарга рөхсәт ителә.

4.7.62. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын проектлау махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары (фермалар) өчен ветеринария-санитария кагыйдәләре һәм аларны проектлаштырганда һәм төзегәндә 04.12.1974 елгы СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының баш ветеринария идарәсе тарафыннанрасланган таләпләр, 15.12.1976 елгы СССР Авыл хуҗалыгы министрлыгының баш ветеринария идарәсе тарафыннан расланган бал кортларын карап тотуның ветеринария - санитария кагыйдәләре, 17.08.1998 елның 13-4-2/1362 номерлы Россия Федерациясе Авыл хуҗалыгы һәм азык-төлек министрлыгының Ветеринария департаменты тарафыннан расланган бал кортларының авыруларын, агулануларын һәм төп корткычларын кисәтү һәм бетерү турындагы инструкцияләргә нигезләнә.

4.7.63. Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыкларын урнаштыру Татарстан Республикасы буенча ветеринария һәм фито - санитария күзәтчелеге буенча Федераль хезмәт органнары белән килештереп гамәлгә ашырыла.

Махсуслаштырылган умартачылык хуҗалыклары ябык режимда эшли. Чит кешеләрнең җитештерү зоналарына керү, шулай ук хуҗалыкларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган теләсә кайсы транспорт төре керү тыела.

4.7.64. Умартачылык хуҗалыкларын территориаль аерымланган зоналарга: административ-хуҗалык, стационар умарталыклар (товар, репродуктив һәм карантинлы) һәм даими күченү урыннарына бүлүне исәпкә алып проектларга кирәк.

Административ-хуҗалык зонасында бал эшкәртү, оя,савытлар һәм ашлама, умарталарны саклау өчен элмәләр, савыт һәм инвентарь әзерләү, ветеринария пункты һәм тикшереп кертү урыны (бал, воск эшкәртү, тукландыру цехларына керү юлында) урнашкан.

Умарталыклардан административ-хуҗалык зонасына кадәр аерма 5000 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.7.65. Умарталарны (ояларны) урнаштыру шартлары һәм тәртибе җир законнары, ветеринария-санитария таләпләре нигезендә, әурман кишәрлекләрендә урнашкан
умарталар (оялар) өчен - Россия Федерациясе Урман кодексы нигезендә билгеләнә.

Умарталар территорияләре кимендә түбәндәге ераклыкта урнаштырыла:

500 метр-шоссей һәм тимер юллардан, пилорамалардан, югары вольтлы электр тапшыру линияләреннән;

1000 метр - терлекчелек һәм кошчылык корылмаларыннан;

5000 метр - кондитер һәм химия сәнәгате, аэродром, хәрби полигоннар, радиолокацион, радио һәм телевизион станцияләр һәм башка микродулкынлы нурланышлар чыганакларыннан.

Күчмә умарталар стационар умарталардан 1500 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаша.

Умарталарның күләме һәм умарталарның саны җирле шартларга бәйле рәвештә билгеләнә. Умарталар арасындагы ераклык 3 метрдан да ким булмаска тиеш, ә кортлар янәшәсендә
- кимендә 10 метр.

4.7.66 Умартачылык хуҗалыклары биналары һәм корылмалары арасындагы ераклыкны, технологик һәм планлаштыру таләпләренә бәйле рәвештә, аларны арттыру зарурлыгы килеп чыкмаса, янгынга каршы аермалар белән тигез кабул итәргә кирәк.

4.7.67. Крестьян (фермер) хуҗалыгы (алга таба - фермер хуҗалыгы) гомуми милкендә булган һәм җитештерү һәм башка хуҗалык эшчәнлеген (авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү, эшкәртү, саклау, ташу һәм сату) бергәләп гамәлгә ашыручы гражданнар берләшмәсеннән гыйбарәт.

Фермер хуҗалыгы бер гражданнан оештырылырга мөмкин.

4.7.68. Фермер хуҗалыклары төзү һәм аларның эшчәнлеге «крестьян (фермер) хуҗалыгы турында »2003 нче елның 11 июнендәге 74-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә җайга салына.

4.7.69. Фермер хуҗалыгы эшчәнлегенең төп төрләре-авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм эшкәртү, шулай ук аларны ташу (ташу), үзебез җитештергән авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм сату.

Фермер хуҗалыкларын проектлаганда әлеге бүлекнең норматив таләпләренә, шулай ук әлеге нормативларның тиешле бүлекләренә таянып эш итәргә кирәк.

4.7.70. Гамәлдәге авыл хуҗалыгы предприятиеләре, умарталар, фермер хуҗалыклары һәм авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар базасында, шулай ук авыл торак пунктлары территорияләрендә кунак йортлары урнаштыру мөмкин

Авыл Кунак йорты-авыл торак пунктына туристик максатлар белән килгән гражданнарны урнаштыру чарасы (табигый, тарихи, социаль-көнкүреш һәм башка объектларны рухи һәм башка ихтыяҗларны канәгатьләндерү, тормыш эшчәнлеген саклап калу, физик көчләрне торгызу һәм үстерү максатларында куллану) һәм вакытлыча яшәү урынында чыганаклардан керем алу белән бәйле эшчәнлек белән шөгыльләнү максатыннан башка.

4.7.71. Авыл кунак йортын уңайлы экологик шартлары булган территорияләрдә, магистраль Транспорт һәм инженерлык коммуникацияләреннән, әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынты ясаучы сәнәгать предприятиеләреннән һәм башка объектлардан, шулай ук тавыш һәм начар ис чыганакларыннан еракта урнаштырырга кирәк.

Авыл Кунак йорты уңайлы подъезд, тирә-юнь төзекләндерелгән территория, автотранспорт чараларын саклау урыны булырга тиеш.

Авыл Кунак йорты СНиП 31-01-2003, СНиП 31-02-2001, СНиП 2.07.01-89*, шулай ук әлеге нормативларның «авыл җирлекләре торак пунктларын төзүнең норматив параметрлары» бүлеген проектларга кирәк.

4.8. Махсус билгеләнештәге зоналар

Гомуми таләпләр

4.8.1. Җирлекнең махсус билгеләнештәге зоналары составына зиратлар, крематорийлар, үләт базлары, җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыру (саклау һәм күмү) объектлары һәм әлеге зоналарны бүлеп бирү юлы белән генә тәэмин ителергә мөмкин һәм башка функциональ зоналарда ярамый торган башка объектлар керә ала.

4.8.2. Махсус билгеләнештәге зонада урнашкан предприятиеләр, җитештерүләр һәм объектлар өчен, әйләнә-тирә мохиткә бүлеп бирелә торган пычраткыч матдәләрнең егәрлегенә, характерына һәм санына бәйле рәвештә, санитар классификация нигезендә, СанПиН таләпләренә туры китереп, санитар-яклау зоналары билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к Санитар-яклау зоналарын оештыру әлеге нормативларның «әйләнә - тирә мохитне саклау» бүлегенең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.3. Санитар-саклау зоналары махсус билгеләнешле территорияләр зоналарын мәгълүмати билгеләр чикләрен мәҗбүри билгеләү белән аерып тора.

Зиратларны урнаштыру зоналары

4.8.4. Зиратларны, биналарны һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмаларны урнаштыру, киңәйтү һәм реконструкцияләү «җирләү һәм җирләү эше турында» 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН 2.1.1279-03 һәм әлеге норматив таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

4.8.5. Зиратларны территорияләрдә урнаштыру рөхсәт ителми:

үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм минераль су чыганакларын санитар саклау зоналарының беренче һәм икенче поясы; закарстланган, көчле ярлы токымнарның өслегенә һәм су күтәрүче горизонтларны туплау урыннарына чыгу белән;

грунт сулары торышы белән җир өслегеннән 2 метрдан да кимрәк, алар аеруча югары булганда, шулай ук авыруларга һәм җимерелүгә дучар ителгән, сазланган урыннарда.;

халык тарафыннан хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары, коену һәм мәдәни-савыктыру максатлары өчен файдаланыла торган ярларда, күлләрдә, елгаларда һәм башка ачык сулыкларда.

4.8.6. Зиратны урнаштыру өчен җир кишәрлеген сайлау түбәндәге факторларны санитар-эпидемиологик бәяләү нигезендә башкарыла:

санитар-эпидемиологик хәл;

шәһәр төзелеше һәм ландшафтлы зоналаштыру;

геологик, гидрогеологик һәм гидрогеохимик белешмәләр;

туфрак - географик һәм туфракның үз-үзен чистартуга сәләте;

эрозия потенциалы һәм пычрату миграциясе;

транспорт үтемлелеге.

Зират өчен бүлеп бирелгән участок түбәндәге таләпләрне канәгатьләндерергә тиеш:

халык тарафыннан хуҗалык - эчәргә яраклы һәм көнкүреш максатларында грунт сулары кулланганда, ачык йортларга каршы торган торак пунктка ия булу;

ташкын вакытында су басмау;

грунт суларының максималь торышы булган җир өслегеннән 2,5 метрдан да ким булмаган дәрәҗәдә булырга тиеш. Җир өслегеннән 2,5 метр биеклектә җир участогы яндырылганнан соң җирләү өчен генә файдаланылырга мөмкин;

1,5 метр тирәнлектә коры, һава үтә торган туфракка ия булу, туфракның дымлылыгы 6-18 процент чикләрендә түбәнрәк;

торак территориягә карата каршы яктан урнашкан.

4.8.7. Зиратны урнаштыру расланган проект нигезендә башкарыла, анда түбәндәге таләпләр карала:

әйләнә-тирә мохитне саклауны тәэмин итү чаралары белән зиратны урнаштыру урынының нигезлелеге;

традицион типтагы зиратлар өчен су алу катламы булу; дренаж системасы; территорияне чүп-чардан арындыру;

санитар-яклау зонасын оештыру һәм төзекләндерү; яшел утыртмаларның сыйфаты һәм мәйданы;

керү юлларын һәм автостоянкаларны оештыру;

җирләү урыннарының гомуми мәйданы 65-70 проценттан да ким булмаска тиеш.; зират территориясен функциональ зоналарга бүлү (зират периметры буенча керү, ритуаль, административ-хуҗалык, зиратлар, яшеллекне саклау);

канализация, су, җылылык, электр белән тәэмин итү, территорияне төзекләндерү.

4.8.8. Зират өчен җир кишәрлегенең күләме конкрет торак пунктта яшәүчеләр санын исәпкә алып билгеләнә,ләкин ул 40 гектардан артмый. Шул ук вакытта халык санының перспективалы үсеше, үлем-китем коэффициенты, гамәлдәге җирләү хезмәте күрсәтү объектлары булу, кабул ителгән җирләү схемасы һәм ысуллары, җир кишәрлеге нормалары исәпкә алына.

Мәрхүмне җирләү өчен зират территорияләрендә җир кишәрлеге күләме җирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә.

4.8.9. Федераль хәрби мемориаль зират өчен җир участогы күләме анда күмелгән җирләрнең фаразланган санынннан чыгып билгеләнә һәм 40 гектардан артмаска тиеш.

Федераль хәрби мемориаль зират территориясендә һәлак булган (вафат булган) кешене җирләү өчен җир участогы 5 кв. метр тәшкил итә.

4.8.10. Яңадан булдырыла торган җирләү урыннары селитет территориясеннән кимендә 300 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

4.8.11. Мәрхүмнең җәсәден җирләү зиратлары (кабердә күмелү)түбәндәге ераклыкта урнаштырыла:

торак, иҗтимагый биналар, спорт-сәламәтләндерү һәм санатор - курорт зоналарыннан:

100 метр - зиратның мәйданы 10 гектардан ким булганда;

50 метр - авыл, ябык зират һәм мемориаль комплекслар өчен;

халыкны үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү чыганагының су алу корылмаларыннан 1000 метрдан да ким булмаган су чыганагын санитар саклау зоналары поясларының ераклыгын һәм фильтрация вакытын раслап, 1000 метрдан да ким булмаганда;

кое, каптажлар, чишмәләр һәм башка табигый су чыганаклары кулланыла торган авыл торак пунктларында зиратларны урнаштырганда зиратлар һәм торак пункт арасындагы санитар-саклау зонасы грунт суларын чистарту нәтиҗәләре һәм лаборатор тикшеренүләр мәгълүматлары нигезендә тәэмин ителә.

4.8.12. Санитар-саклау зоналары территориясе планлаштырылган, төзекләндерелгән һәм яшелләндерелгән, Транспорт һәм инженерлык коридорлары булырга тиеш. Усемлекләрне яшельәнднрүнең проценты территориянең су режимын көйләүдә катнашу шартларыннан чыгып исәп - хисап юлы белән билгеләнә.

4.8.13. Зиратларның санитар-яклау зоналары, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар территорияләрендә, дини һәм йола объектларыннан тыш, әлеге объектларга хезмәт күрсәтү белән бәйле булмаган биналар һәм корылмалар төзү рөхсәт ителми.
Санитар-саклау зоналары һәм зиратлар территориясендә үзәкләштерелгән хуҗалык-эчә торган су белән тәэмин итү челтәрләрен урнаштыру тыела.

4.8.14. Зиратларда, башка биналарда һәм җирләү өчен билгеләнгән биналарда су белән тәэмин итү системасын күздә тотарга кирәк. Үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү һәм канализация системалары булмаганда, су сибү өчен шахта коелары урнаштыру һәм санитар нормалар белән кагыйдәләр таләпләренә туры китереп, яраклы типтагы җәмәгать бәдрәфләре төзү рөхсәт ителә.

4.8.15. Зиратлар, биналар һәм җирләү өчен билгеләнгән корылмалар участокларында 20 метрдан да ким булмаган яшел үсентеләр зонасы, автокатафалкалар һәм автотранспорт тукталышы, чүп-чар җыю өчен чүплек мәйданнары карала.

4.8.16. Зиратларны һәм каберлекләрне күчергәндә территорияләрне һәм участокларны рекультивацияләү зарур. Торак территорияне планлаштыру өчен ликвидацияләнә торган җирләү урыннарыннан грунт файдалану рөхсәт ителми.
Җирләү урыны территориясеннән файдалану аны файдаланганнан соң егерме ел узгач рөхсәт ителә. Җирләү урыны территориясе бу очракларда бары тик яшел үсентеләр өчен генә файдаланылырга мөмкин. Бу территориядә биналар һәм корылмалар төзү тыела.
Зиратларны күчергәннән соң, санитар-саклау зоналарының, шулай ук яңа җирләү өчен ябык зиратларның күләме үзгәрешсез кала.

4.8.17. Матәм йолалары йортлары гамәлдәге яки яңа проектлана торган зиратлар территориясендә, коммуналь зоналар территорияләрендә, торак төзелеше чикләрендә һәм торак зоналардан читтә аерым җир кишәрлекләрендә урнашкан.

Йортлардан торак биналарга, дәвалау, балалар, мәгариф, спорт-сәламәтләндерү, мәдәни - агарту учреждениеләре һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре территорияләренә кадәр ераклык матәм йорты характерын исәпкә алып регламентлана һәм 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

Үләт базларын урнаштыру зоналары

4.8.18. Үләт базлары (биотермик чокырлар) биологик калдыкларны (терлек һәм кош мәетләрен) зарарсызландыру - юк итү, яндыру яки күмү өчен; терлек чалу пунктларында, икмәк ашламаларында, ит эшкәртү оешмаларында, базарларда, сәүдә оешмаларында һәм башка оешмаларда ачыкланган ветеринария конфискатлары; хайваннарның азык-төлек чималын эшкәрткәндә һәм азык-төлек булмаган, алына торган башка калдыклар өчен билгеләнгән.

Үләт базлары (биотермик чокырлар) Россия Федерациясенең баш дәүләт ветеринария инспекторы тарафыннан 04.12.1995 ел, № 13-7-2/469 расланган биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре таләпләренә туры китереп проектлана.

4.8.19. Үләт базын яки аерым торучы биотермик чокыр төзү өчен җир кишәрлеген сайлау һәм бирүне, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы буенча идарәсенең (Татарстан) әлеге объектларны урнаштыру буенча санитар - эпидемиологик бәяләмәсе булганда, ветеринария һәм фитосанитария күзәтчелеге федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы буенча идарәсе тәкъдиме буенча җирле үзидарә органнары үткәрә.

4.8.20. Үләт базлары (биотермик чокырлар) 600 кв.метрдан да ким булмаган җир участогында коры биеклеккә урнаштыралар. Грунт сулары торышының дәрәҗәсе җир өслегеннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

4.8.21. Үләт базыннан (биотермик чокырдан) санитар-яклау зонасы күләме:

торак, иҗтимагый биналар, терлекчелек фермалары (комплекслар) - 1000 метр;

мал утарлары һәм көтүлекләр - 200 метр;

автомобиль, тимер юлларның категориясенә карап-50-300 метр.

4.8.22. Дәүләт ветеринария оешмалары территориясендә урнашкан биотермик чокырлар ярдәмче корылмалар составына керә. Әлеге территориядә урнашкан ветеринария оешмаларының җитештерү биналары белән чокыр арасындагы ераклык регламентланмый.

4.8.23. Үләт базларын (биотермик чокырларны) махсус сакланыла торган территорияләрдә (шул исәптән аеруча саклана торган табигать территорияләрендә, су саклау зоналарында, су белән тәэмин итү чыганакларын саклау зоналарында) урнаштыру катгый тыела.

4.8.24. Үләт базы территориясен (биотермик чокыр) керү капкалары белән кимендә 2 метр биеклектәге койма белән проектлыйлар. Койманың эчке ягыннан бөтен периметр буенча тирәнлеге 0,8-1,4 метр, киңлеге 1,5 метр булган траншея проектлана.

4.8.25. Үләт базы янында терлекләр мәетләрен ачу, дезинфекция чаралары, инвентарь, махсус киемнәр һәм инструментлар саклау өчен бина проектлыйлар.

4.8.26. Үләт базларына (биотермик чокырларга) әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләре нигезендә керү юллары карала.

4.8.27. Аерым очракларда, Татарстан Республикасының Баш дәүләт ветеринария инспекторы рөхсәтеннән соң, үләт базы территориясен сәнәгать төзелеше өчен куллану рөхсәт ителә:

биотермик чокырга - кимендә 2 ел;

җир чокырына-25 ел.

Сәнәгать объекты азык-төлек продуктларын һәм терлек азыгын кабул итү, җитештерү һәм эшкәртү белән бәйле булырга тиеш түгел.

Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү объектларын урнаштыру зоналары

4.8.28. Туплау, саклау, күмү һәм башка объектлар урнаштыру- җитештерү һәм куллану калдыкларының зыянынурнаштыру «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы, «Экологик экспертиза турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы, «Куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында» 1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы, СНиП 2.01.28-85, СанПиН 42-128-4690-88, СанПиН 2.1.7.1322-03, СанПиН 2.1.7.1322-03, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03, Россия Федерациясе төзелеш һәм торак-коммуналь комплекс буенча дәүләт комитетының 21.08.2003 елгы 152нче номерлы карары «Россия Федерациясе торак пунктлары территорияләрен чистартуның генераль схемаларын эшләү тәртибе турында методик рекомендацияләр», СП 2.1.7.1038-01, Россия Федерациясе төзелеш министрлыгы тарафыннан 02.11.1996 нчы елда расланган каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү буенча инструкцияләренә нигезләнеп эшләнә.

Калдыклар белән эш итү объектларын сәнәгать һәм башка махсус билгеләнештәге җирләрдә генә урнаштыру мөмкин.

4.8.29. Калдыклар урнаштыру объектларын булдыру үз компетенцияләре нигезендә калдыклар белән эш итү өлкәсендә федераль башкарма хакимият органнары тарафыннан бирелгән рөхсәтләр нигезендә гамәлгә ашырыла.

Калдыклар урнаштыру объектларын төзү урынын билгеләү махсус (геологик, гидрологик һәм башка) тикшеренүләр нигезендә Россия Федерациясе законнарында билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

Предприятиеләрне, биналарны, төзелмәләрне, корылмаларны һәм башка объектларны төзү, реконструкцияләү, консервацияләү һәм бетерү (аларны эксплуатацияләү калдыклар белән эш итү белән бәйле), шәһәр төзелеше эшчәнлеге, дәүләт экспертизасы турындагы законнар нигезендә үткәрелә торган дәүләт экспертизасының уңай бәяләмәсе булганда рөхсәт ителә.

Калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру белән бәйле объектларның проект документлары «Экологик экспертиза турында " 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль законның 11 статьясы нигезендә дәүләт экологик экспертиза объекты булып тора.

4.8.30. Торак пунктлар, курорт, дәвалау-савыктыру, рекреацион зоналар чикләрендә, шулай ук су саклау зоналарында, эчә торган һәм хуҗалык - көнкүреш су белән тәэмин итү максатларында файдаланыла торган җир асты су объектларының су җыю мәйданнарында калдыкларны күмү тыела.

Файдалы казылма ятмалары яткан урыннарда һәм тау эшләрен алып бару урыннарында файдалы казылма ятмаларының пычрану куркынычы һәм тау эшләрен алып бару куркынычсызлыгы булган очракларда калдыкларны күмү тыела.

Калдыкларны урнаштыру объектларының дәүләт реестрына кертелмәгән объектларда урнаштыру тыела.

4.8.31. Җитештерү һәм куллану калдыкларын саклау һәм күмү өчен объектларны урнаштыруны җитештерү һәм куллану калдыкларын зарарсызландыру объектлары (чүп - чар яндыру һәм чүп-чар эшкәртү объектлары) белән бергә башкарырга кирәк.

4.8.32. Калдыклар белән эш итү объектларының санитар-яклау зоналары күләмнәре Россия Федерациясе Баш дәүләт санитар табибының 25.09.2007елгы 74 нче номерлы «Санитар - эпидемиологик кагыйдәләрнең һәм СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 "Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар классификациясе һәм санитар- саклау зоналары"нормативларының яңа редакциясен гамәлгә кертү турында"гы карары белән билгеләнгән.

Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары

4.8.33. Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары (алга таба - объектлар) җитештерү калдыкларын озак саклау, аларны күмү һәм зарарсызландыру, алардан файдалануның бөтен чорына һәм ябылганнан соң халыкның санитар - эпидемиологик иминлеген тәэмин итү шарты белән билгеләнгән.

Җитештерү калдыкларын урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары СанПин 2.1.7.1322-03, СНиП 2.01.28-85, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә проектлана.

4.8.34. Объектларны торак зонадан читтә һәм норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнаштырырга кирәк.

Объектлар торак төзелешенә карата каршы якта урнашырга тиеш.

4.8.35. Объектларны урнаштыру рөхсәт ителми:

су чыганакларын санитар саклау зоналары территориясендә;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны саклау зоналарында;

шәһәр читендәге халык күпләп ял итә торган зоналарда һәм дәвалау-савыктыру учреждениеләре территориясендә;

рекреацион зоналарда;

су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда;

сулыкларның билгеләнгән су саклау зоналары чикләрендә;

4.8.36. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын да урнаштырырга ярамый:

файдалы казылма ятмаларының җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәтеннән башка; актив карст зоналарында; ишелү зоналарында;

җир асты су чыганакларының туклану зонасында;

рекреацион зоналар территорияләрендә;

урман, урман парклары һәм башка яшел үсентеләр белән шөгыльләнү өчен билгеләнгән, саклау һәм санитар - гигиена функцияләрен үтәүче һәм ял итү урыны булган җирләрдә;

кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәт тарафыннан билгеләнгән срокларга кадәр, органик һәм радиоактив калдыклар белән пычранган участокларда.

4.8.37. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектларга кирәк:

Һәр яктан (өстенлекле юнәлештәге җилләр өчен) торак пункт территориясенә карата;

әйләнә-тирә мохитне пычратмый торган чаралар һәм инженерлык чишелешләрен гамәлгә ашыру мөмкин булган мәйданчыкларда;

эчәргә яраклы су алу урыннарыннан, балыкчылык хуҗалыкларыннан түбәнрәк;

авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге яисә авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә я начар сыйфатлы авыл хуҗалыгы җирләрендә;

гидрогеологик шартлар нигезендә, аз - фильтрлау грунтлары (балчык, кар көртләре, сланецлар) булган участокларда, полигонны эксплуатацияләгәндә су күтәрүне исәпкә алып, күмелгән калдыкларның түбәнлеге дәрәҗәсеннән 2 метрдан да ким булмаган күләмдә күтәрелүен исәпкә алып, грунт сулары ятыла.

Полигонны урнаштыру участогы 2 метрдан артык тирәнлектә җир асты сулары яту дәрәҗәсе булган территорияләрдә, аслык токымнарын фильтрацияләү коэффициенты белән, секундына 10(-6) сантиметрдан да артмаган; авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрдән кимендә 2 километр ераклыкта урнашырга тиеш.

Азык-төлек продуктлары җитештерү өчен файдаланылмый торган техник культуралар үстерү.

Начар гидрогеологик шартлар булганда, сайлап алынган мәйданчыкта грунт суларының кимүен таләп итә торган инженер чараларын күздә тотарга кирәк.

Утырту грунтларында полигоннар төзү грунтларның утырту үзенчәлекләрен тулысынча бетергән очракта рөхсәт ителә.

4.8.38. Объектның күләме җитештерүчәнлеге, калдыкларның төре һәм классы, эшкәртү технологиясе, 20-25 елга исәп - хисап вакыты һәм аннан соң калдыклардан файдалану мөмкинлеге белән билгеләнә.

4.8.39. Объектлар участокларының функциональ зоналашуы объектның билгеләнешенә һәм сыйдырышлыгына, калдыкларны эшкәртү дәрәҗәсенә бәйле һәм ул кимендә гамәлгә кертелергә тиеш.

4.8.40. Объектлар территориясендә автоном котельный, калдыкларны яндыру өчен махсус җайланмалар, юу корылмалары, машина механизмнарын юк итү һәм зарарсызландыру рөхсәт ителә.

4.8.41. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары составында агулы сәнәгать калдыкларын күмүне күздә тотарга кирәк:

агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы;

агулы сәнәгать калдыкларын күмү участогы;

агулы сәнәгать калдыкларын ташу өчен билгеләнгән махсус автотранспорт стоянкасы.

4.8.42. Объект территориясендә калдыкларны урнаштыру СанПин 2.1.7.1322-03, агулы сәнәгать калдыкларны СНиП 2.01.28 - 85 таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.8.43. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын төп калдыклар белән тәэмин итүче предприятиедән кыска арада урнаштырырга кирәк.

4.8.44. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча завод төзелешенең тыгызлыгын кимендә 30 процент кабул итәргә кирәк.

Завод биналарының, корылмаларының һәм бүлмәләренең составы 2.01.28-85 СНиПның 5 бүлеге таләпләренә туры китереп билгеләнә.

4.8.45. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру буенча заводның санитар-яклау зонасы күләме атмосфера һавасының көтелгән пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты исәпләүләре нигезендә һәр конкрет очракта билгеләнә.

4.8.46. Агулы сәнәгать калдыкларын күмү участогын (алга таба - күмү участогы) әлеге нормативларның 4.8.74 п.таләпләре нигезендә урнаштырырга кирәк.

Җирләү участогы территориясендә корылмаларны проектлау СНиП 2.01.28-85 6 нчы бүлегенең таләпләренә туры китереп башкарыла.

4.8.47. Җирләү участогыннан торак пунктларга һәм ачык сулыкларга, шулай ук мәдәни объектларга кадәр санитар-яклау зонасы, билгеләнгән конкрет җирле шартларны исәпкә алып, кимендә 3000 метр ераклыкта булырга тиеш.

Җирләү участогының санитар-яклау зонасында агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводын, махсус автотранспортны һәм пычранган яңгыр һәм дренаж суларын кулланучыларны урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.48. Җирләү участокларын кимендә түбәндә билгеләнгән арага урнаштырырга кирәк:

200 метр - авыл хуҗалыгы җирләреннән, гомуми челтәрдәге автомобиль һәм тимер юллардан;

50 метр - рекреацион максатларда файдалану өчен билгеләнмәгән урман һәм урман утыртмалары чикләреннән.

Җир асты суларының, аларның физик - химик һәм бактериологик составының биеклеген контрольдә тотуны тәэмин итү өчен калдыклар күмү участогы территориясендә һәм аның санитар-яклау зонасында, СНиП 2.01.28-85 (8.6 п.), таләпләренә туры китереп күзәтү скважиналарын күздә тотарга кирәк.

4.8.49. Махсус автотранспорт урынын, кагыйдә буларак, агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру заводы янында урнаштырырга кирәк.

Махсуслаштырылган автотранспорт тукталышының санитар-яклау зонасы күләме СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләренә туры китереп кабул ителә.

4.8.50. Махсус машиналарны һәм контейнерларны чистарту, юу һәм зарарсызландыру өчен корылмалар полигонның җитештерү зонасыннан административ-көнкүреш биналарыннан кимендә 50 метр ераклыкта урнашкан булырга тиеш.

4.8.51. Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү буенча полигон объектларын бер мәйданчыкта урнаштыру рөхсәт ителә.

4.8.52. Җитештерү калдыкларын урнаштыру объектлары үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү, су өслеген һәм дренаж суларын чистарту өченканализация челтәрләре, чистарту корылмалары (локаль) белән «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендәтәэмин ителергә тиеш.

4.8.53. Объектларга керү юллары әлеге нормативларның транспорт инфраструктурасы зоналары бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

Каты коммуналь калдыкларны урнаштыру һәм зарарсызландыру объектлары

4.8.54. Каты коммуналь калдыклар полигоннары (алга таба - ККК) каты көнкүреш калдыкларын изоляцияләү һәм зарарсызландыру өчен билгеләнгән махсус корылмалар булып торырга һәм халыкның санитар-эпидемиологик иминлеген гарантияләргә тиеш.

Полигоннар теләсә кайсы торак пунктларның зурлыгы буенча оештырылырга мөмкин. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

Каты коммуналь калдыклар полигоннары СП 2.1.7.1038-01 таләпләре, каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны проектлау, эксплуатацияләү һәм рекультивацияләү буенча Россия Федерациясе төзелеш министрлыгы тарафыннан 02.11.1996 елда расланган инструкция нигезендә проектлана.

4.8.55. Полигоннар торак зонадан читтә, норматив санитар-яклау зоналарын тәэмин итеп, аерым территорияләрдә урнаша.

Җир кишәрлеген бүлеп биргәндә, полигонны эксплуатацияләү срогы һәм әлеге территорияне хуҗалык өчен яраклы хәлгә кайтару чаралары билгеләнә (рекультивация).

4.8.56. Санитар-саклау зонасының күләме түбәндәгеләрне тәшкил итә: компостлау участоклары - 500 метр;

камилләштерелгән чүплекләр - 1000 метр.

Санитар-саклау зонасының күләме зарарлы матдәләр атмосферасында алга таба табигый тикшеренүләр һәм үлчәүләр үткәрү белән таралуның исәп-хисабы белән төгәлләштерелергә тиеш. Зона чикләре,әгәр ул норматив зонадан чыкса,1 ПДК изолициясе буенча билгеләнә.

Санитар-саклау зонасы яшеллеккә ия булырга тиеш.

4.8.57. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су чыганакларын һәм минераль чыганакларны санитар саклау зоналары территориясендә;

курортларны саклауның барлык зоналарында;

ярыкланган токымнарның өслегенә чыгу урыннарында;

су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда;

халык күпләп ял итә һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда.

Полигонны урнаштыру өчен участок сайлаганда, климатны исәпкә алырга кирәк- географик һәм туфрак үзенчәлекләре, җирлекнең геологик һәм гидрологик шартлары.

Полигоннар гына балчык яки авыр кар көртләре ачыкланган участокларда урнашкан, ә грунт сулары 2 метрдан артык тирәнлектә урнашкан. 1 метрдан артык тирәнлектәге сазлык полигоннары һәм ачкычлар рәвешендәге грунт сулары чыга торган участоклар файдаланылмый.

4.8.58. Каты көнкүреш калдыклары полигоны тигез территориядә урнашкан, ул торак пунктлар янында калдыкларны һәм алар янәшәсендәге җир мәйданнарының һәм ачык сулыкларның пычрану өлешен атмосфера утырмалары белән юдыру мөмкинлеген юкка чыгара. Аның өслекләреннән башлап, чокырлар полигоннары өчен генә җир участогы бүлеп бирү рөхсәт ителә, бу суларны ачык сулыкларга бүлеп бирү өчен тау каналларын урнаштыру юлы белән өстәге суларны җыюны һәм бетерүне тәэмин итәргә мөмкинлек бирә.

4.8.59. Полигон ике үзара бәйләнешле территориаль өлештән тора: каты көнкүреш калдыкларын җыештыручы территория һәм хуҗалык-көнкүреш объектларын урнаштыру өчен территория.

4.8.60. Хуҗалык зонасы персонал өчен җитештерү - көнкүреш бинасын урнаштыру, машиналар һәм механизмнар тукталышлар урнаштыру өчен проектлана. Персонал өчен кирәкле күләмдә эчә торган һәм хуҗалык-көнкүреш суы белән тәэмин итү, ризык кабул итү

бүлмәсе, бәдрәф, әлеге нормативларның «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлегенең өч таләбенә туры китереп каралган.

4.8.61. Хуҗалык зонасы территориясенең җиңел коймалары бар, ул бетонлана яки асфальтлана, яктыртыла.

4.8.62. Полигонның бөтен территориясе буенча гына 2 метрдан артык тирәнлектәге җиңел коймалар яки киптерү траншеясы яки 2 метрдан да артмаган биеклектәге вал проектлана. Полигон коймасында җитештерү-көнкүреш бинасы янында шлагбаум урнаштырыла.

4.8.63. Полигоннан чыкканда чүп ташучы өчен бетон ванна урнаштыру белән контроль-дезинфекция җайланмасы каралган. Ваннаның күләме чүп ташучы машиналарның йөреш өлешен эшкәртүне тәэмин итәргә тиеш.

4.8.64. Полигонның яшел зонасында контроль скважиналар проектлана, шул исәптән: бер контроль скважина - грунт сулары агымы буенча полигоннан югарырак, каты көнкүреш калдыкларын грунт суларына туплау йогынтысын исәпкә алу өчен полигоннан 1 - 2 скважина түбәнрәк.

4.8.65. Грунт һәм өслек суларының сыйфатын контрольдә тоту корылмалары автотранспорт өчен подъездларга ия булырга тиеш.

4.8.66. Каты көнкүреш калдыклары полигоннарына әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә керү юллары проектлана.

Кар кабул итү пунктларын урнаштыру зоналары

4.8.67. Торак пунктлар территорияләреннән, шул исәптән юллардан, ясалма корылмалардан (күперләрдән, эстакададан, юлүткәргечләрдән һ.б.) кар-боз катламнарын җыю, саклау һәм утильләштерү өчен махсус корылмаларны - кар кабул итү пунктларын күздә тотарга кирәк.

Кар кабул итү пунктлары канализация системасына тоташтырылган «коры» кар чүплекләре һәм кар - эрү шахталары рәвешендә булырга мөмкин.

Кар кабул итү пунктларын проектлауны «Су белән тәэмин итү, канализация, гидротехник корылмалар һәм инженерлык гидрогеологиясе технологик институты» федераль дәүләт унитар предприятиесе тарафыннан расланган, автомобиль юлларын кардан саклау һәм чистарту буенча методик рекомендацияләр нигезендә, ОДМ 218.5.01-2008 методик документына, авыл территорияләреннән, предприятиеләр мәйданчыкларыннан өске агымнарны җыю, бүлеп бирү һәм чистарту системаларын исәпләү һәм аны су объектларына чыгару шартларын билгеләү буенча рекомендацияләр, шулай ук әйләнә-тирә мохитне саклау өлкәсендә норматив документлар нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

4.8.68. Кар кабул итү пунктларының саны һәм аларның урнашу урыннары шартлардан чыгып билгеләнә:

кар чыгару эшләренең оперативлыгын тәэмин итү;

кар чыгарганда транспорт чыгымнарын минимальләштерү;

чыгарылырга тиешле кар күләмнәре;

канализация коллекторларының һәм чистарту корылмаларының үткәрүчәнлек сәләте;

транспорт белән тәэмин итү.

4.8.69. Су объектларының су саклау зоналарында, боз катламы өслегендә һәм су объектының су җыю территориясендә, шулай ук җир асты инженерлык челтәрләре өстендә «коры» кар өеме урнаштыру рөхсәт ителми.

4.8.70. Кар кабул итү пунктларыннан алып торак төзелешенә кадәр санитар-сак зонасы күләмен кимендә 100 метр кабул итәргә кирәк.

4.8.71. «Коры» кар чүплеге өчен бүлеп бирелгән кишәрлеккә ия булырга тиеш: каты катлам, рельефка кар суларның әләгүенә юл куймый торган бөтен периметр буенча тышлык; су җыю лотоклары һәм калын суны локаль чистарту корылмаларына ташу системасы; бөтен периметр буенча койма; контроль-үткәрү пункты.

Кар суларын канализациягә ташлау локаль чистарту корылмаларында алдан чистартылганнан соң норматив күрсәткечләргә кадәр башкарылырга тиеш.

4.8.72. Кар эретү шахталары конструкцияләрендә (камералар) кыш буе ташлана торган карны эретү, шулай ук кар суларын норматив күрсәткечләргә кадәр чистарту күздә тотылырга тиеш.

4.8.73. Җәйге вакытта автотранспортны туктату (парковка) оештыру өчен яки башка максатларда файдалану рөхсәт ителә.

4.9. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары

4.9.1. Хәрби объектлар һәм башка режимлы территорияләр зоналары махсус режим буенча хәрби һәм башка объектларны урнаштыру өчен билгеләнгән.

Җирлекнең режимлы территорияләре зоналарыннан файдалану тәртибе федераль башкарма хакимият органнары һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан, җирлекнең махсус нормативлары һәм төзелеш кагыйдәләре нигезендә, җирле үзидарә органнары белән килештереп билгеләнә.

5. Җирлек инфраструктурасын формалаштыр

5.1. Социаль инфраструктура

5.1.1. Социаль инфраструктура учреждениеләренә, предприятиеләренә һәм оешмаларына гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, медицина оешмалары, социаль тәэмин итү оешмалары, яшьләр белән эшләү учреждениеләре, спорт һәм физкультура-сәламәтләндерү учреждениеләре, мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре, сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, идарә оешмалары һәм учреждениеләре, проект оешмалары, кредит-финанс учреждениеләре һәм элемтә предприятиеләре, фәнни һәм административ оешмалар һәм башкалар керә (хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре). Барлык төрдәге һәм милек рәвешләрендәге хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен, хезмәт күрсәтүнең бердәм системасын булдыру максатларында, шәһәр округы, җирлек составындагы торак пунктларның планлаштыру структурасын, торак районнарга һәм микрорайоннарга (кварталларга) бүлүне исәпкә алып урнаштырырга кирәк.

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен түбәндәге факторларны исәпкә алып урнаштырырга кирәк:

аларның яшәү һәм эш урыннарына якынаюы;

җәмәгать пассажир транспорты челтәре белән үзара бәйләнеш.

5.1.2. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре саны һәм сыйдырышлыгы, аларның җир кишәрлекләре күләме әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгән социаль нормативлар буенча кабул ителергә тиеш.

Җир кишәрлекләре күләмен, аның сыйдырышлылыгын, микрорайон (квартал) һәм торак районның хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштырганда,

халыкның төрле социаль төркемнәренә, шул исәптән физик мөмкинлекләре чикләнгән кешеләргә, әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында китерелгән тәэмин ителешнең социаль нормативларын кабул итеп, ихтыяҗларыннан чыгып эш итәргә кирәк.

Әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән җир кишәрлекләренең санын, сыйдырышлылыгын, аларны урнаштыру һәм күләмен проектлауга бирем буенча билгеләргә кирәк.

5.1.3. Авыл торак пунктларында вакытлыча бакчачылык, яшелчәчелек берләшмәләре, дача хуҗалыклары һәм торак фонды халык өчен хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү түбәндәге күрсәткечләр буенча кабул итәргә рөхсәт ителә: 1000 кешегә исәп-хисап ясау:

сәүдә учреждениеләре-80 кв. метр сәүдә мәйданы;

көнкүреш хезмәте күрсәтү учреждениеләре-1,6 эш урыны;

янгын депосы - 0,2 янгын автомобиле.

5.1.4. Хезмәт күрсәтү системасын формалаштырганда учреждениеләр һәм объектлар, шул исәптән көндәлек, периодик һәм эпизодик хезмәт күрсәтү дәрәҗәләре каралырга тиеш: көндәлек хезмәт күрсәтү - халык йөри торган учреждениеләр һәм предприятиеләр, кимендә атнага бер тапкыр, яки яшәү һәм эш урыннарына якын урнашкан кешеләр;

периодик хезмәт күрсәтү - учреждениеләр һәм предприятиеләр, халыкның кимендә айга бер тапкыр йөрүе;

эпизодик хезмәт күрсәтү - халыкның аена бер тапкырдан да сирәк йөри торган учреждениеләр һәм предприятиеләр (махсуслаштырылган уку йортлары, хастаханәләр, универмаглар, театрлар, концерт һәм күргәзмә заллары һ.б.).

Хезмәт күрсәтү төрләре буенча объектлар исемлеге 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелгән.

5.1.5. Көндәлек хезмәт күрсәтү объектларын урнаштыру башка функциональ билгеләнештәге территорияләр тирәсендә микрорайон (квартал) территориясеннән читтә урнашкан торак, катнаш торак төркемен проектлаганда мәҗбүри.

Микрорайон составында төркем урнашкан очракта, көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары һәм алар белән тәэмин итү күрсәткечләре периодик хезмәт күрсәтү объектлары белән тәэмин ителешнең суммар күрсәткечләренә керә.

5.1.6. Якынча исәпләүләр өчен азкатлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны һәм сыйдырышлылыгы күрсәткечләрен 28 таблица нигезендә кабул итәргә рөхсәт ителә.

28 нче таблица

Азкатлы торак төзелеше территорияләренә хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре санын һәм сыйдырышлылыгын билгеләү

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре	Күрсәткечләр	Җир кишәрлекләре күләме
1000 кешегә исәпләнгән мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	Демографик структура буенча 1 - 6 яшьлек төркемнәрнең 85 проценты чикләрендә - якынча 52 процент; 100 процент чикләрендә - якынча 62 процент колачлый.	Ясле-бакчаларның сыйдырышлыгы кв. метр 1 урынга: 100 урынга кадәр - 40, 100 – 35 югары ясле-бакчалар комплексында 500 урыннан югары
1000 кешегә исәпләнгән гомуми белем бирү оешмалары	Демографик структура буенча 7-18 яшьлекләр төркеменнән 100 процент - якынча 91	Гомуми белем бирү оешмасында сыйдырышлык, укучылар саны: 40тан югары, 1 укучыга - 400-50

	процентны колачлый	кв. метр; 400дән югары, 1 укучыга -500-60 кв. метр; 600дән югары, 1 укучыга-800-40 кв. метр; 800 дән югары, 1 укучыга- -1100-33 кв. метр; 1100 дән югары, 1 укучыга--1500 - 21 кв. метр; 1500 дән югары, 1 укучыга- -2000-17 кв. метр; 2000дән артык, 1 укучыга - 16 кв. метр
Гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән спорт-ял комплексы кв. метр	300	Объектка 0,2-0,5 гектар
Амбулатор-поликлиника учреждениеләре: сменага 1000 кешегә исәпләнгән поликлиникалар, амбулатория, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	22 50	Сменага 100 кешегә 0,1 гектар, әмма объектка 0,5 гектар мәйдан туры килә объектка 0,2 гектар
Даруханәләр, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	50	Объектка 0,2-0,4 гектар
Даруханә киосклары, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	10	Объектка 0,05 гектар яки төзелгән
Көндәлек сәүдә предприятиеләре, 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданы кв. метр.: азык-төлек кибетләре азык-төлек булмаган кибетләр	Барлыгы-3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 70 кв. метр-хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - радиустан читтә, муниципаль район чикләрендә хезмәт күрсәтү. Барлыгы-3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә, шул исәптән 30 кв. метр-хезмәт күрсәтү радиусы чикләрендә, калган мәйдан - радиустан читтә, муниципаль район чикләрендә хезмәт күрсәтү	Объектка 0,2-0,3 гектар
Көнкүреш хезмәте күрсәтү, яшәү урыннары, 1000 кешегә исәпләнгән эш урыннары	2	Объектка 0,15 гектар
Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре	**Күрсәткечләр**	**Җир кишәрлекләре күләме**
Элемтә бүлеге, объект	1	Объектка 0,1-0,15 гектар
Банк бүлеге, гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	40	
Тәртип саклау терәк пункты, объектлар	1	Объектка 0,1-0,15 гектар
Административ үзидарә объектлар үзәге	1	

Искәрмә: 1.Гомуми белем бирү оешмалары урнаштырыла: төп һәм урта гомуми белем бирү - халык саны кимендә 2 мең кеше булган, башлангыч гомуми белем бирү - кимендә 500 кеше булган җирлекләрдә. 2. Поликлиникаларны якын-тирә торак массивлар территориясендә норматив яктан һәркем файдалана алырлык булган очракта урнаштырырга мөмкин.

5.1.8. Азкатлы торак төзелеше территорияләрендә хезмәт күрсәтүне оештыру өчен, нигездә, беренче һәм цокольлы (мәктәпкәчә белем бирү оешмаларыннан тыш) катларда урнашып, бинаның торак өлешләреннән аерылган торак өлешләрен урнаштырып, торак биналарга кертелгән яки төзелгән индивидуаль эшчәнлек рәвешләрен файдаланып, оешмалар, учреждениеләр һәм предприятиеләр урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта төзелгән учреждениеләрнең гомуми мәйданы 150 кв.метрдан артмаска тиеш. Күрсәтелгән учреждениеләр һәм предприятиеләр үзәк формалаштыручы әһәмияткә ия булырга һәм торак белеменең үзәк өлешендә урнашырга мөмкин.

5.1.9. Автомобильләрне ремонтлау һәм прокатлау, көнкүреш техникасын ремонтлау, шулай ук ритуаль хезмәтләр күрсәтү буенча төзелгән остаханәләр булган объектларны торак зона чигендә урнаштырырга кирәк.

5.1.10. Халык сәламәтлегенә зыян китерә торган (рентген кабинетлары, аппаратлар (СанПин 2.6.1.192-03 таләпләренә туры китереп стоматология кабинетларыннан тыш), төзелеш материаллары, химик һ.б. кибетләреннән тыш), азкатлы төзелеш территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.11. Авыл торак пунктлары территориясендә хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен, 50 кешедән башлап, һәр торак пунктта беренче чиратта кирәк булган объектларга һәм җирлекнең административ үзәгендә урнашкан база объектларына бүлүне күздә тотарга кирәк. Авыл халкына көндәлек хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

5.1.12. Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре тарафыннан кирәкле тәэмин ителеш дәрәҗәсен, халык категорияләре буенча колачлау дәрәҗәсен һәм җир кишәрлекләре күләме әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

3 нче кушымтаның 4 нче таблицасында күрсәтелмәгән хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре өчен җир кишәрлекләре санын, сыйдырышлылыгын, урнашу шартларын һәм күләмен проектлауга бирем буенча билгеләргә кирәк.

5.1.13. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләренең саны, составы һәм сыйдырышлыгы билгеләгәндә, хәрәкәт итү өчен чикләнгән зонада урнашкан башка торак пунктлардан килгән халыкны өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

5.1.14. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү объектларын проектлаганда аларны көндәлек, вакыт һәм эпизодик хезмәт күрсәтү объектларына бүлү системасын исәпкә алырга кирәк.

5.1.15. Көндәлек (якынайтылган) хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге һәм социаль әһәмиятле объектлар белән минималь тәэмин ителешнең исәп-хисап күрсәткечләре 30 таблицада китерелгән.

30нчы таблица

Көндәлек (якынайтылган) хезмәт күрсәтү объектлары исемлеге һәм социаль әһәмиятле объектларның минималь тәэмин ителешенең исәп-хисап күрсәткечләре

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре	Берәмлек үлчәү	Минималь тәэмин ителеш
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	1000 кешелек урынга	Демографик структура буенча 1-6 яшьлек төркемнәр 85 проценты колачлый
Гомуми белем бирү оешмалары	1000 кешелек урынга	Демографик структура буенча 7-18 яшьләрдәге төркемнәрнең 100 проценты колачлана
Азык- төлек кибете	1000 кешелек сәүдә мәйданы кв. метр	Барлыгы-4 кушымта таблицасы нигезендә № 3, шул исәптән 100 кв. метрга кадәр - Россия чикләрендә хезмәт күрсәтү радиусы 2000 метр, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә, радиустан читтә хезмәт күрсәтү
Беренче чиратта кирәкле товарлар кибетләре	1000 кешелек сәүдә мәйданы кв. метр	Барлыгы-4 кушымта таблицасы нигезендә № 3, шул исәптән 200 кв. метрга кадәр - Россия чикләрендә хезмәт күрсәтү диусы 2000 метр, калган мәйдан - муниципаль район чикләрендә, радиустан читтә, хезмәт күрсәтү
Җәмәгать туклануы предприятиеләре	1000 кешелек урынга	8
	Даруханә пункты	1
	Элемтә бүлеге	1
Банк бүлекчәсе	1000 кешегә исәпләнгән операция урыннары	1
Көнкүреш хезмәт күрсәтү предприятиеләре (тегү, чәчтараш- һ. б.)	1000 кешелек эш урыны	2
Кер юу, химчистка кабул итү пункты	торак өчен	1
Мәдәният учреждениеләре	гомуми мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән кв. метр	50
Көндәлек спорт-тренажер залы	1000 кешегә исәпләнгән идәннең кв. метры	70-80
Тәртип саклау пункты	яшәү өчен гомуми мәйданның кв. метры	10
Җәмәгать бәдрәфләре	1000 кешегә исәпләнгән приборлар	1
Искәрмә: халык саны 200 кешедән ким булган авыл торак пунктлары өчен башлангыч сыйныфлар белән берләшкән кече сыйныфларга караган мәктәпкәчә белем бирү оешмаларын күздә тотарга кирәк. Мондый оешмалар белән минималь тәэмин ителешне һәм аларның сыйдырышлылыгын, җирле шартларга карап, проектлау өчен бирем буенча кабул итәргә кирәк.		

5.1.16. Һәр торак пунктта яшәүчеләрне беренче чиратта кирәкле хезмәтләр белән тәэмин итү, җәяү йөрү мөмкинлеге чикләрендә 30 минуттан да артмаска тиеш (2 - 2,5 километр). Хезмәт күрсәтүнең югары дәрәҗәдә, шул исәптән вакыт аралыгында, җәяүлеләр

өчен транспорт үтемлелеге 60 минуттан да артмаган җирлек чикләрендә яки муниципаль район үзәгендә-учреждениеләрне һәм периодик хезмәт күрсәтү предприятиеләрен концентрацияләү үзәгендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.1.17. Авыл торак пунктларында хезмәт күрсәтү радиусы:

мәктәпкәчә оешмаларга-500 метр;

гомуми белем бирү оешмалары:

укуның I баскычында укучылары өчен - 2 километрдан да артык булмаган җәяүлеләр һәм 15 минуттан да артмаган (бер якка) транспорт үтемлелеге;

укуның II һәм III баскычларында укучылар өчен – җәяү 4 километрдан да артык булмаган һәм транспортта 30 минуттан да артык булмаган (бер якка) юл үтемлелеге.

укуның II - III баскычларында укучыларга хезмәт күрсәтүнең радиусы 15 чакрымнан артмаска тиеш;

сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре - 2000 метр;

поликлиникалар, амбулаторияләр, фельдшер-акушерлык пунктлары һәм даруханәләр - җәяүлеләр өчен 30 минуттан да артык булмау.

5.1.18. Транспорт хезмәте гомуми белем бирү оешмасыннан 1 километрдан артык ераклыкта яшәүче авыл укучыларына тиеш. Укучыларны йөртү балаларны йөртү өчен билгеләнгән транспортта башкарыла.

Укучыларның тукталышта җыю урынына иң чик җәяүле якын килүе 500 метрдан да артмаска тиеш.

Транспорт тукталышы өч яктан киртәләнеп алынган түшәм белән җиһазландырылган, юлның машиналар йөрү өлешенә киртә куелган, юл ягыннан кимендә 250 метрга кадәр каты өслеккә ия.

Транспорт хезмәте күрсәтүнең чик күрсәткечләреннән артык ераклыкта, шулай ук начар һава шартлары вакытында транспорт белән тәэмин ителмәгән очракта, мәктәп яны интернаты гомуми 10 процент сыйдырышлы урын (СП 42.13330-2011) күздә тотыла.

5.1.19. Тиешле санитар - гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча хезмәт күрсәтү учреждениеләрен һәм предприятиеләрен урнаштырганда куркынычсызлык шартлары «әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.20. Торак биналарның, гомуми белем бирү мәктәпләренең, мәктәпкәчә оешмаларның һәм дәвалау оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән авыл җирләрендәге җир кишәрлекләре һәм хезмәт күрсәтү предприятиеләре чикләренә кадәр минималь ара торак пунктларда инсоляция һәм яктырту, янгынга каршы һәм көнкүреш өзекләрен үтәү, әмма таблицада кимендә китерелгән 31 пунктны исәпкә алу нигезендә кабул итәргә кирәк.

31нче таблица

Торак биналарның, гомуми белем бирү, мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләреннән минималь ераклыклар

Оешма, учреждение һәм хезмәт күрсәтү оешмаларының җир участоклары чикләре	Учреждение биналарыннан (участокларыннан) ераклык-хезмәт күрсәтү предприятиеләре һәм урыннары, метрларда		
	кызыл	торак	гомуми белем бирү,

	сызыкка кадәр	биналарның җир кишәрлекләренә кадәр	мәктәпкәчә белем бирү һәм медицина оешмаларының җир кишәрлекләре чикләренә кадәр
Мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары (бина стеналары)	**10**	яктырту нормалары буенча һәм янгынга каршы инсоляция таләпләре буенча	
Икенчел чималның кабул итү пунктлары	-	20	50
Янгын депосы	10	50	50
Традицион каберлекләр зиратлары гомуми мәйданы-1 гектар: 10га кадәр; 10нан 20гә кадәр; 20дән 40ка кадәр	 6 6 6	 100 300 500	 500 500 500
Крематорий: әзерлексез һәм йола бәйрәмнәреннән башка процесслар белән бер камералы мич; мичләр саны бердән артык	 6 6	 500 1000	 500 1000
Ябык зиратлар (соңгы кеше күмелгәннән соң 25 ел узгач) һәм мемориаль комплекслар, кремациядән соң җирләү өчен зиратлар	6	100	100
Искәрмә: 1. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участоклары турыдан-туры урамнарга чыгарга тиеш түгел. 2. Икенчел чималның кабул итү пунктларын яшел үсентеләр белән әйләндереп алуны һәм аларга автомобиль транспорты өчен керү юлларын күздә тота. 3. Яңа урнашкан хастаханәләрнең участоклары турыдан-туры магистраль урамнар буйлап тоташырга тиеш түгел.			

5.1.21. Территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә социаль әһәмиятле объектларның төп төрләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, шулай ук әлеге нормативларның 5.1.28 - 5.1.34 п.таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

5.1.22. Социаль әһәмиятле объектлар территорияләреннән сәнәгать, коммуналь, авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, транспорт юлларына һәм магистральләргә кадәр ераклык күрсәтелгән объектларның һәм корылмаларның санитар-яклау зоналарына карата таләпләр нигезендә билгеләнә.

Объектларны санитар-саклау зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.23. 5.1.27 пунктында күрсәтелгән объектлар территориясенә керү, хуҗалык корылмаларына юллар, чүп җыю өчен контейнер урынына керү әлеге нормативларның «Транспорт инфраструктурасы зоналары " бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.
Хезмәт күрсәтү предприятиеләре территориясенә, хуҗалык корылмаларына керү юллары,

5.1.24. Социаль әһәмияткә ия объектлар территориясе аша магистраль инженерлык коммуникацияләре (су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, электр белән тәэмин итү) узарга тиеш түгел.

Объектларны инженерлык белән тәэмин итү әлеге нормативларның "инженерлык инфраструктурасы зоналары" бүлеге таләпләре нигезендә проектлана.

5.1.25. Оешмалар, учреждениеләр һәм предприятиеләр урнаштырганда куркынычсызлык шартлары нормалаштырыла торган санитар - гигиена һәм янгынга каршы таләпләр буенча «Әйләнә-тирә мохитне саклау» һәм «Янгын куркынычсызлыгы» бүлекләре таләпләре нигезендә тәэмин ителә.

5.1.26. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урамнардан, кварталара юллардан ерак булган торак микрорайоннарның, атмосфера һавасының пычрану дәрәҗәсен санитар кагыйдәләр һәм нормативлар таләпләренә туры килә торган ераклыкка квартал эчендәге территорияләрендә урнаштырырга кирәк. Мәктәпкәчә оешма участогы чигеннән алып юлга кадәр кимендә 25 метр булырга тиеш.

Мәктәпкәчә оешмалар объектлары төзү өчен җир кишәрлекләре санитар кагыйдәләргә туры килү-килмәү турында санитар-эпидемиологик бәяләмә булганда бирелә.

Җирлектәге катлаулы рельефларда су басу һәм пычрану очракларын кисәтү өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы участогыннан ташкын һәм яңгыр сулары чыгаруны күздә тотарга кирәк

Аэрация шартлары буенча, мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының участоклары түбән тизлек белән йөрүче җил агымнары, аэродинамик күләгәдә урнашкан булырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төрләре 2.4.1.2660-10 СанПиН нигезендә билгеләнә.

5.1.27. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары белән минималь тәэмин ителеш әлеге нормативка 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

Җир кишәрлегенең мәйданы әлеге нормативларга 3 нче кушымта таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.1.28. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары торак төзелеше зонасында, предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналарыннан, санитар өзеклекләр, гаражлар, автостоянкалар, автомагистральләр, тимер юл транспорты объектлары, һава транспорты очып китү һәм утырту маршрутларыннан читтә урнашырга тиеш.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарын урнаштырганда, инсоляциянең норматив дәрәҗәләрен тәэмин итү һәм биналарны һәм уен мәйданчыкларын табигый яктырту өчен, торак һәм иҗтимагый биналардан санитар аермалар сакланырга тиеш.

Яңа төзелә торган мәктәпкәчә белем бирү оешмалары объектларын аерым торучы бинада урнашырга киңәш ителә. Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының сыйдырышлыгы проектлау биреме белән билгеләнә.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналары аерым торучы, торак йортларга, административ һәм иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш), шулай ук торак йортларга һәм торак йортларга, административ иҗтимагый билгеләнештәге биналарга (сәнәгать предприятиеләренең административ биналарыннан тыш) корылган булырга мөмкин.

5.1.29. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасы өч каттан артмаска тиеш. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарының өченче катларында өлкән яшьтәге балалар өчен, шулай ук балалар белән эшләү өчен өстәмә бүлмәләр урнаштырырга киңәш ителә.

3 яшькә кадәрге балалар өчен төркем 1 нче катта урнашырга тиеш.

5.1.30. Мәктәпкәчә оешма территориясендә түбәндәге функцион зоналар бүленә:

уен зонасы; хуҗалык зонасы.

Уен һәм хуҗалык зонасы арасындагы ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.31. Уен зонасы үз эченә ала:

төркем мәйданчыклары - һәр төркем өчен индивидуаль мәйданчыклар - кече яшьтәге (3 яшькә кадәр) 1 балага 7 кв.метрдан да ким булмаган, һәм мәктәпкәчә яшьтәге (3-7 яшь) 1 балага 9 кв.метрдан да ким булмаган һәм төркем изоляциясе принцибын үтәп; физкультура мәйданчыгы (бер яки берничә).

Ясле яшьтәге балалар өчен төркем мәйданчыклары әлеге төркемнәр биналарыннан чыгу өчен якын урнашкан.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының төркем һәм физкультура мәйданчыкларының инсоляциясе дәвамлылыгы инсоляциягә һәм торак һәм җәмәгать биналары һәм территорияләрнең кояшны саклауга гигиеник таләпләр нигезендә билгеләнә (СанПиН 2.4.1.30049-13).

Балаларны кояштан һәм явым-төшемнән саклау өчен һәр төркем мәйданчыгы территориясендә бер баладан ким булмаган 1 кв.метр исәбеннән күләгәле түшәмә урнаштыралар.15 кешегә исәпләнгән төркем өчен мәйдан 20 кв. метрдан да ким булмаска тиеш.

Күләгә күләгә түтәлләрен балалар сәламәтлеге өчен зыянсыз булган агач яки башка төзелеш материаллары белән, 15 сантиметрдан да ким булмаган җирдә идән белән җиһазландырырга киңәш ителә.

Ике якның күләгә-күз күренешсез мәктәпкәчә яшьтәге балалары өчен каралган, койманың биеклеге 1,5 метрдан да ким булмаска тиеш.

Ясле яшьтәге балалар өчен ясалма түшәмнәр мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасына урнаштырырга һәм йөрүне яки йокыны оештыру өчен верандлар буларак файдаланырга рөхсәт ителә. Биналарга өстәлә торган күләгә күләгәсе түшәмнәр төркем ячейкаларының бүлмәләрен алыштырырга һәм табигый яктылыкны киметергә тиеш түгел.

5.1.32. Хуҗалык зонасы ашханәнең су бүлмәләренә керү ягыннан урнашырга һәм сулицага мөстәкыйль керү мөмкинлеге булырга тиеш.

Барлыкка килгән (тыгыз) шәһәр төзелеше шартларында урамнан мөстәкыйль рәвештә керү рөхсәт ителә. Хуҗалык зонасы территориясенә мөстәкыйль рәвештә керү мөмкинлеге булмаган очракта автотранспорт хуҗалык мәйданчыгына керү мөмкинлеге мәктәпкәчә белем бирү оешмасында балалар булмаган чорда гамәлгә ашырыла.

Хуҗалык зонасы территориясендә урын-җир кирәк-яракларын киптерү һәм келәм эшләнмәләрен чистарту өчен урыннар каралырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә яшелчә саклагычларын урнаштыру мөмкин.

Хуҗалык зонасында бинадан 15 метрдан да ким булмаган ераклыкта чүп-чар җыю мәйданчыгы булдырыла. Каты өслекле мәйданчыкта капкалар белән контейнерлар куела. Мәйданның зурлыгы контейнерлар нигезенең мәйданыннан артып китәргә тиеш. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю өчен башка махсус ябык конструкцияләрдән, шул исәптән аларны мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе белән чиктәш җирдә торак төзелешенең контейнер мәйданчыкларында урнаштыру рөхсәт ителә.

5.1.33. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясен яшелләндерүне 150 проценттан артык мәйданда, ирекле төзелештә күздә тота.Яшел үсентеләрне хуҗалык

зонасыннан төркем мәйданчыклары һәм төркем мәйданчыклары бүлекчәләре файдалана. Урман һәм бакча массивлары белән чиктәш җирдә мәктәп яны белем бирү оешмасын урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметү рөхсәт ителә.

Агачлар 15 метрдан да ким түгел, ә куаклар мәктәпкәчә белем бирү оешмасы бинасыннан 5 метрдан да ким булмаган арада утыртыла. Территорияне яшелләндергәндә, агулы җиләк-җимешле агачлар һәм куаклар утыртылмый, балалар арасында агуланулар, шулай ук төпчек куаклар барлыкка килүне кисәтү максатыннан үткәрелә.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясе периметр буенча койма һәм яшел үсентеләр белән әйләндереп алынган.

5.1.34. Мәктәпкәчә оешма бинальары салкын һәм кайнар су белән тәэмин итү, канализация системалары белән җиһазландырылырга тиеш. Су белән тәэмин итү һәм мәктәпкәчә оешмаларның канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш.

Торак пунктта (салкын һәм кайнар) үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү булмаганда, мәктәпкәчә белем бирү оешмасында азык-төлек блогына, медицина блогы бүлмәләренә, кер юу бүлмәсенә, барлык төркем ячейкаларына су бирү тәэмин ителә.

Канализацияләнмәгән районнарда мәктәпкәчә оешмалар бинальары, чүп-чар һәм локаль чистарту корылмалары урнаштырылган очракта, эчке канализация белән җиһазландырылачак.

Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары бинальары җәмәгать бинальарында һәм корылмаларда җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау таләпләренә туры китереп җылыту һәм вентиляция системалары белән җиһазландырыла. Күчмә җылыту приборларын, шулай ук инфракызыл нурланышлы җылыткычларны куллану рөхсәт ителми.

5.1.35. Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясенә керү һәм керү юллары, хуҗалык корылмаларына керү юллары, чүп-чар җыю өчен контейнер мәйданчыгы (асфальт, бетон идр) булырга тиеш.).

Мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә хәрәкәт - хәрәкәт аппараты бозылган балалар өчен юл һәм тротуарлардан тайпылуның-25 проценттан,ә ишириннарның -1,6метрдан да ким түгел.Киресенчә, киресенчә, һәр 6 метретрлы мәйданда ял итү өчен мәйданчык булырга тиеш.

Сукырлар һәм начар күрүчеләр өчен мәктәпкәчә белем бирү оешмасы территориясендә киң йөрешле юл хәрәкәте куркынычсызлыгы өчен хәрәкәттәге балалар өчен кимендә3 метр биеклектә ике яклы:периланавысе90 сантиметр һәм 15 сантиметр биеклектә планка булырга тиеш.

Коймалар балалар йөргәндә каршылыкка дучар булган барлык әйберләр: агачлар, куаклар, идр баганалары өчен каралган.

Тирә-як әйләнешләр,гиперекрекресткалар,биналар,тирә-юньдәге боз-биш юл кырыйлары-йөрүнең акрынаюы өчен сигнал булып хезмәт итүче эре күкертле капламалар структурасы булырга тиеш.Асфальтланган юллар тирбәлешенә бәйле булырга тиеш(юл уртасы як тарафыннан 5-15 сантиметрга күтәрелә).

5.1.36. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмалары бинальары шәһәр урамнарыннан ерактагы торак микрорайоннарның квартал эчендәге территорияләрендә, кварталара юлларда атмосфера һавасының пычрануы дәрәҗәсенең санитар кагыйдәләр һәм

нормативлар таләпләренә туры килүен тәэмин итә торган ераклыкка (СанПиН 2.4.2821-10) урнашкан.

5.1.37. Гомуми белем бирү оешмалары тарафыннан минималь тәэмин ителеш әлеге нормативларга 3 нче кушымта нигезендә кабул ителә.

5.1.38. Яңа төзелә торган гомуми белем бирү оешмаларының сыйдырышлыгы бер сменада гына укырга исәпләнергә тиеш (СанПиН 2.4.2821-10).

аның буенда да яшел үсентеләр бар.

Участокны яшелләндерү кимендә исәп-хисаптан күздә тотыла.

5.1.39. Участок территориясе 1,5 метр биеклектәге койма белән әйләндереп алынырга тиеш.

Участокны яшелләндерү аның территориясенең кимендә 50 проценты исәбеннән күздә тотыла. Гомуми белем бирү оешмасы территориясен Урман һәм бакча массивлары белән чиктә урнаштырганда яшелләндерү мәйданын 10 процентка киметергә рөхсәт ителә. Агачлар - 15 метрдан да ким булмаган, ә куаклар гомуми белем бирү оешмалары биналарыннан 5 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.

Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агач һәм куаклар агулы агачлар утыртыла.

5.1.40. Гомуми белем бирү оешмасы территориясендә түбәндәге зоналар бүлеп бирелә: ял итү зонасы, физкультура-спорт һәм хуҗалык зоналары. Укыту-тәҗрибә зонасы бүлеп бирү рөхсәт ителә.

Укыту-тәҗрибә зонасын оештырганда физкультура-спорт зонасын һәм ял зонасын кыскарту рөхсәт ителми.

34нче таблица

Функциональ зоналарның мәйданын билгеләү

№ п/п	Зоналар	Берәмлек үлчәм	Мәгариф оешмаларында мәйдан					
			Башлангыч гомуми белем бирү	**төп гомуми белем бирү**	**урта гомуми белем бирү оешмаларында һәм интернат оешмаларда**			
			1 объект (4 сыйныф)	1 объект (9сыйныф)	1 объект (11 сыйныф)	2 объект (22 сыйныф)	3 объект (33 сыйныф)	4 объект (22 + 22 сыйныф)
1	Физкуль-	кв.метр	850/213	5450/605	5610/5106	140/280	7760/235	7920/180
	турно-	зонага						
	спорт	1сыйныфка						
2	Укыту-	кв.метр	240/60	1008/112	1200/109	1430/65	1980/60	2508/57
	тәҗрибә	зонага 1сыйныф						
3	Ял	кв.метр	480/120	700/78	700/78	1400/64	2100/64	2800/64
		зонага						
		1сыйныфка						
4	Хуҗалык	кв.метр	500/125	500/56	500/45	625/28	750/23	750/17
		зонага 1класс						
Оешмага барлыгы		кв.метр	2070/518	7658/851	8010/728	9595/436	12590/382	13378/318
		зоналарга						
		1сыйныфка						

5.1.41. Традицион типтагы интернат-оешмаларның сыйдырышлыгы 300 урыннан артмаска тиеш, балалар йортларының оптималь сыйдырышлылыгы - 60 урын.

5.1.42. Җир кишәрлеге коры, яхшы җилләтелә торган иин - тозлы булырга, кимендә ике керү юлы (төп һәм хуҗалык),уңайлы керү юллары һәм кимендә 1,6 метр биеклектәге койма булырга тиеш.

5.1.43. Участокны яшелләндерү интернат-учреждение территориясенең гомуми мәйданының кимендә 50 процентыннан да ким булмаган өлеше исәбеннән күздә тотыла.

Периметр буенча урамның киңлеге 6 метр, икенче яктан - 1,5 метр булган яшел үсентеләр полосасын күздә тотарга кирәк.

Агачлар-10 метр, куаклар 5 метрдан да ким булмаска тиеш.

Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агач һәм куаклар агулы агачлар утыртыла.

5.1.44. Интернат-оешмаларның җир кишәрлегендә түбәндәге функциональ зоналар проектлана:

төзелеш зоналары;

физкультура-спорт;

укыту-тәҗрибә зонасы;

ял итү зонасы;

хуҗалык бәйләнеше.

Торак биналарның мәйданы һәм составы СП2.4. 990-00 таләпләре нигезендә билгеләнә.

Тыгыз төзелеш шартларында бинаны урнаштыру очракларында, җир кишәрлегенең составы проектлау биреме белән билгеләнә.

Функциональ зоналарның мәйданы 31 нче таблица нигезендә 1 нче сыйныфка исәп-хисап ясаучылар буенча кабул итәргә киңәш ителә.

5.1.45. Катнаш типтагы интернат-оешмаларда мәктәпкәчә яшьтәге балалар өчен зона төркемнәре мәйданчыклары бүлеп бирелә. Төркем мәйданы бер балага 7,2 кв. метр исәбеннән кабул ителә.

5.1.46. Авыл торак пунктларында урнашкан интернат-оешмалар өчен әлеге учреждениеләр янында ярдәмче хуҗалык өчен зона бүлеп бирелә. Шул ук вакытта ярдәмче хуҗалыклардан торак биналарга кадәр ераклык, җирле шартларны исәпкә алып, Татарстан Республикасы (Татарстан) кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча Федераль хезмәт Идарәсенең территориаль бүлеге белән килештерелә.

5.1.47. Физкультура-спорт зонасы мәйданчыкларын урнаштыру һәм җиһазлау балаларның үсешенә һәм яшенә туры килергә һәм Уеннар вакытында балаларның травматизм мөмкинлеген булдырмаска тиеш.

Физкультура-спорт зонасын интернат оешмалары биналарының уку биналары ягыннан урнаштырырга кирәк түгел.

Туплы уеннар һәм спорт снарядлары ыргыту өчен мәйданчыклар бина тәрәзәләреннән кимендә 25 метр ераклыкта урнашырга тиеш; 3 метр биеклектәге коймалар булганда, физкультура-спорт дәресләренең башка төрләре өчен мәйданчык 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.1.48. Ял итү зонасы тавыш чыганакларының (спорт мәйданчыклары, автостоянкалар,остаханәләр) урнашкан.

5.1.49. Хуҗалык зонасы мәйданын 1 кешегә 3 кв.метр исәбеннән кабул итәргә кирәк.

Хуҗалык зонасын төркем һәм физкультура мәйданчыклары янындагы җир участогы чигендә урнаштырырга һәм калган территориаль үсентеләр белән аерырга кирәк.

Хуҗалык зонасы сөлгеләргә мөстәкыйль керү мөмкинлеге булырга тиеш.

Хуҗалык зонасы территориясендә түбәндәгеләр урнашырга мөмкин: котельный нигезе-ягулыкның төп саклагычы, су белән тәэмин итү корылмалары (цензия - траль су белән тәэмин ителмәгән очракта), автостоянка, яшелчә саклау урыны, склад бүлмәләре.

5.1.50. Хуҗалык зонасында чүп-чар җыючылар өчен интернат бинасыннан 25 метрдан да ким булмаган арада бетонлы мәйданчык каралырга тиеш. Мәйданчыкның зурлыгы чүп-чар җыю җайланмасы нигезләренең мәйданыннан һәр яктан 1,5 метрга артып китәргә тиеш.

5.1.51. Интернат - оешмаларны су белән тәэмин итү һәм канализация үзәкләштерелгән булырга тиеш, җылылык белән тәэмин итү-җирле котельныйлардан.

Автоном ягулык куллану рөхсәт ителә.

Үзәкләштерелгән су үткәргеч челтәрләре һәм канализация проектлары булмаганда, җирле су белән тәэмин итү һәм канализация системалары сузыла.

5.1.52. Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру (балалар иҗаты йортлары, станция техниклары,яшь натуралистлар,яшь натуралистлар,балалар-яшүсмерләр спорт мәктәпләре, балалар сәнгать мәктәпләре, музыка, сәнгать, хореографик мәктәпләр) торак пунктлар территорияләрендә урнаштырырга кирәк.

5.1.53. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары, шулай ук җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә билгеләнә.

Мәктәптән тыш учреждениеләрдән файдалану мөмкинлеге Радиусы авыл торак пунктлары өчен - проектлауга бирем буенча кабул ителә.Тәкъдим ителә торган транспорт үтемлелеге-30 минуттан артык түгел (бер яклы).

5.1.54. Балаларга өстәмә белем бирү оешмалары биналарыннан Кызыл линиягә кадәр ераклыкны, торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр, гомуми белем бирү мәктәпләре өчен дә кабул итәргә кирәк.

5.1.55. Участок территориясе 1,2 - 1,5 метр биеклектәге койма белән яисә яшел үсентеләр белән әйләндереп алынган булырга тиеш.

Участокны яшелләндерү территориянең кимендә 50 проценты исәбеннән күздә тотыла.

Яшелләндерүдә агулану барлыкка килүне кисәтү максатыннан, агач һәм куаклар агулы агачлар утыртыла.

5.1.56. Чүп җыючыларны хуҗалык зонасында тәрәзәләрдән һәм ишектән кимендә 25 метр ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.57. Дәвалау-профилактика оешмалары (алга таба - ЛПО) СанПиН2, 1.3.2630-10 таләпләренә туры китереп урнаштыралар.

Санитар-химик,микробиология, паразитология күрсәткечләре, радиацион фактор буенча туфрак урнаштыру участогында гигиеник нормативларга туры килергә омтылалар, ватмосфера һавасында зарарлы матдәләр микъдары, электромагнит нурланышлар, тавыш, вибрация, инфраструктура дәрәҗәләре гигиена нормативларыннан артмаска тиеш.

5.1.58. Психиатрия, йогышлы, шул исәптән файдалы профильдәге стационарлар торак төзелешеннән кимендә 100 метр ераклыкта урнашкан. Күрсәтелгән профильдәге стационарларны 1000 һәм аннан да күбрәк ятакка яшел зонада урнаштырырга кирәк.

5.1.59. ЛПО участогында аның белән бәйле булмаган оешмалар биналары урнашырга тиеш түгел. ЛПО территориясендә яисә аның якын-тирәсендә амбулатория тикшерүенә килгән пациентларга һәм/яки озатып баручы затларга яшәү өчен кунакханәләр яки пансионатлар булдыру максатка ярашлы.

5.1.60. Торак һәм җәмәгать биналарында аерым керү урыны булганда-урнаштыру:
фельдшер-акушерлык пунктларын да кертеп, сменага 100 кеше килү мөмкинлеге булган амбулатор-поликлиника

ЛПОлары, көндезге стационарлар булган оешмалар;

стоматология кабинетлары, стоматология амбулатория-поликлиника оешмалары, шул исәптән үз составларында көндезге стационарлар булган.

Торак биналарның цоколь катларында урнаштыру рөхсәт ителә:

табибларны кабул итү бүлмәләре (1 метрдан да ким булмаган тирәнлектә һәм табигый яктырту коэффициентының нормалаштырылган әһәмиятен саклаганда);

стоматология медицина оешмалары,

фельдшер-акушерлык пунктлары,амбулаторияләр.

5.1.61. Торак һәм җәмәгать биналарында дерматологның амбулатор-сырхауханә консультатив кабул итүеннән соң, йогышлы (шул исәптән туберкулез) авыруларга ярдәм күрсәтүче ЛПОЛАРНЫ урнаштыру рөхсәт ителми.

Торак биналарда алкогольле һәм наркотикларга бәйлелектән җәфа чигүче затларга ярдәм күрсәтү өчен ЛПО урнаштыру рөхсәт ителми.

Торак биналарда һәм аларга корылган биналарда микробиологик лабораторияләр (бүлекләр), магнит - резонанс найтомография бүлекләренә урнаштыру рөхсәт ителми.

Ионизацияләнә торган нурланыш чыганакларын файдаланучы оешмаларны урнаштыруга карата таләпләр радиацион куркынычсызлык нормалары һәм эшчәнлекнең бу төренә карата санитар-гигиена таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.1.62. Медицина оешмаларының сыйдырышлыгы, шулай ук җир кишәрлекләре мәйданнары әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 4 нче таблицасы нигезендә билгеләнә. Медицина оешмаларының үтемлелеге радиуслары кабул ителә:
авыл торак пунктлары өчен - әлеге нормативларның 5.1.23 пункты буенча.

5.1.63. ЛПО участогын планлаштыру һәм зоналаштыруда функциональ зоналарның катгый изоляциясен сакларга кирәк.

Стационар территориясендә бүлү белән бүленү зоналары бүлеп бирелә: йогышлы булмаган авырулар өчен дәвалау корпуслары, Бакча - парк, патолого-анатомия корпусы, хуҗалык һәм инженерлык корылмалары.

Йогышлы авырулар корпусы полосалы яшел утыртмаларның башка корпусларыннан аерыла.

Ритуаль зона булган Патолого-анатомия корпусы,ЛПО янында урнашкан иҗтимагый биналардан ясалырга тиеш түгел. ЛПОНЫҢ ритуаль зонасына аерым подъезд каралырга тиеш.

5.1.64. Йогышлы, тире-венерология, акушерлык, балалар,психо-соматик, радиология бүлекләре, күппрофильле медицина оешмалары составына керүче аерым биналарда урнашкан.

5.1.65. ЛПО территориясе дәвалау-саклау режимын тәэмин итү кирәклеген исәпкә алып төзекләндерелергә, яшелләндерелгән, коймаланган һәм яктыртылган булырга тиеш.

Яшел үсентеләр һәм газоннар мәйданы участок стационарының гомуми мәйданының кимендә 50 процентын тәшкил итәргә тиеш.

5.1.66. ЛПОНЫҢ хуҗалык зонасы территориясендә тәрәзәләрдән кимендә 25 метр ераклыкта чүп-чар өчен контейнер мәйданчыгы урнаштыралар.Мәйданчыкларның күләме контейнерлар нигезләү мәйданыннан бөтен яктан да 1,5 метрга артып китәргә тиеш. Контейнер мәйданчыгы читтән керүдән сакланырга, инавес коймалары булырга тиеш.

Медицина оешмаларының калдыклары белән эш итү гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.1.67. Сәламәтлек саклау учреждениеләренең җитештерү территорияләрендә сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашалар һәм 44.13330.2011 ел нигезендә исәпләнә.

5.1.68. Даруханәләр аерым торучы азкатлы биналарда урнашырга,иҗтимагый биналарның беренче катларына, торак биналарга янәшә төзелгән булырга мөмкин.

Даруханәнең авыл торак пунктларында бер территориядә яки бер бинада,әмма аерым керү урыны булган ЛПО комплексын урнаштыру максатка ярашлы.

Даруханәләрнең җир участогының мәйданы әлеге нормативларга 3 нче номерлы нигезләмә нигезендә кабул ителергә тиеш.

Даруханәләргә керү мөмкинлеге радиусын әлеге нормативларның 5.1.85 п. нигезендә кабул итәргә кирәк.

Ашыгыч медицина ярдәме станцияләре (подстанцияләре), күчмә медицина ярдәме пунктлары, фельдшер - акушерлык пунктларының саны, радиусы, җир кишәрлеген урнаштыру әлеге нормативларга 9 нчы кушымта нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.1.69. Авыл торак пунктлары территориясендә яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләрне (күппрофильле яшьләр сәясәте учреждениеләре) урнаштыру каралырга тиеш.

5.1.70. Яшьләр белән эшләү буенча республика һәм муниципаль учреждениеләре түбәндәге төрләр булырга мөмкин:

күппрофильле яшүсмерләр, яшьләр, яшүсмерләр һәм яшьләр клублары;

профильле һәм тар махсуслаштырылган учреждениеләр (клублар, үзәкләр), шул исәптән яшь гаилә клублары, яшь сайлаучы клублары, компьютер клублары һәм интернет - клублар, хәрби-патриотик эзләнү клублары.п.

5.1.71. Муниципаль берәмлектә яшьләр саны буенча уртача күрсәткеч буенча яшьләр һәм яшьләр белән эш алып баручы учреждениеләр) белән тәэмин ителеш нормативлары муниципаль берәмлектәге Яшьләр саны буенча гомуми халык санының 25 проценты норматив буенча туры килә.:

авыл җирлекләре өчен-азпрофильле үзәк(клуб), яшьләр белән эшләүче мәдәният учреждениеләре, өстәмә белем бирү оешмалары һәм башкалар берничә(кимендә ике)төрле тар профильле һәм (яки) яшьләр белән эшләү буенча махсуслаштырылган учреждениеләр эшләде;

5.1.102. Учреждениенең гомуми мәйданыннан эленеп торган күпфункцияле - үзәк яки күппрофильле муниципаль учреждение (үзәк, клуб) эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре 33 һәм34 таблицаларда китерелгән.

33 нче таблица

Күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы -300 кв. м.)

Учреждениенең гомуми мәйданы	100 кв.метрдан	100 -200 кв.метр	200 -300 кв.метр
Шул исәптән, техник яктан урнаштыру	30 кв.метрга	30 - 60 кв.метр	60 -120 кв.метр
Предприятиеләр өчен кабинетлар саны	2дән кимрәк	2 - 3	3 - 5
Студияләрдә,секцияләрдә, берләшмәләрдә яшь төркемнәренең гомуми саны (алты көнлек эш һәм төркемнең уртача составында 12-15 кеше)	6 - 10	10 - 15	15 - 20
Шөгыльләнүчеләр	70 - 120 кеше	120-180 кеше	180 -240 кеше

34 нче таблица

Күп функцияле яки күппрофильле муниципаль учреждение эшчәнлегенең якынча норматив күрсәткечләре (гомуми мәйданы-300 кв. метрдан артык)

Учреждениенең гомуми мәйданы	300 -1400 кв.метр	400 -800 кв.метр	800дән күбрәк кв.метр
Шул исәптән, техник яктан урнаштыру	120 -160 кв.метр	120 -160 кв.метр	240тан күбрәк кв.метр
Предприятиеләр өчен кабинетлар саны	5 - 7	7 - 15	15тән азрак
Яшь төркемнәренең гомуми саны – секцияләрдә, берләшмәләрдә (көндезге эшкә һәм төркемнең урта составында 12-15 кеше)	20 – 25	25 – 60	60тан ким түгел

Шөгыльләнүчеләр	240 – 360кеше	300 – 800кеше	800дән күбрәк кеше(1кв.метрда 1 кешегә исәптән)

5.1.103. Сәүдә,җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең минималь тәэмин ителеше әлеге нормативларга 3 нче кушымтаның 3 нче таблицасы нигезендә кабул ителә, шулай ук:

авыл торак пунктлары өчен-таблица буенча.

Сәүдә, җәмәгать туклануы предприятиеләре өчен уңайлы булган радиуслар кабул ителә:

авыл торак пунктлары өчен-әлеге нормативларның 2.3.47 пункты буенча.

5.1.104. Сәүдә,җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләренең җир участоклары мәйданы әлеге нормативның 3 нче кушымтасы нигезендә билгеләнә.

5.1.105. Сәүдә, җәмәгать туклануы һәм көнкүреш хезмәте күрсәтү буенча илкүләм, беренче һәм икенче катларда, кешегә тискәре йогынты ясый торган объектлардан тыш,сәүдә, җәмәгать туклануы объектларын урнаштыру рөхсәт ителә.

Йорт яны территорияләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләрен урнаштыру рөхсәт ителми.

5.1.106. Җитештерү территорияләрендә ябык һәм ачык челтәргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре булырга тиеш.

Ябык челтәрдә җәмәгать туклануы предприятиеләре сәнәгать предприятиеләре территорияләренә урнаштырыла һәм СНиП (СНИП)44.13330.2011 нигезендә, хезмәткәрләр санын исәпкә алып, исәпләнә:

сменага 200 дән артык кеше эшләгән очракта ярымфабрикатларда эшләүче ашханәне (нигезләнгән очракта эшләүче ашханәләрне, эшләүче чималны күздә тотарга рөхсәт ителә)карарга кирәк.;

сменага эшләүчеләр саны 200 кешегә кадәр булганда-ашханә-өләшү; сменага эшләүчеләр саны 30 кешедән ким булганда, рөхсәт ителә-кабул итү бүлмәсе карарга.

5.1.107. Җитештерү зоналары һәм торак районнар чикләре территорияләренә урнашкан ачык челтәр оешмалары күрсәткечләре якын-тирә районнарда 35 таблица буенча эшләүчеләрне исәпкә алу коэффициенты белән исәпләнә. Мондый территорияләрдәге челтәрләргә сәүдә-көнкүреш,спорт, Саклык банкы, элемтә бүлекләре, шулай ук офислар һәм автосервис объектлары керә.

35 нче таблица

Җитештерү зоналары һәм торак районнары территорияләре чикләрендә урнашкан ачык челтәр оешмалары күрсәткечләре

Нисбәт: яшәүчеләр (мең кеше)	Коэффициент	Хисап күрсәткечләре (1000 кешегә) радиус чикләрендә хезмәт			
		сәүдә, кв.метр		җәмәгать	көнкүреш
		азык	азык-төлек		
0,5	1	70	30	8	2
1	2	140	60	16	4
1,5	3	210	90	24	6

5.1.108. Базарларны күпләп төзелә торган районнарда, сәүдә үзәкләре составында, транспорт магистральләре,шәһәр транспорты тукталышлары, автобус һәм тимер юл вокзаллары(станцияләр) янында урнаштырырга киңәш ителә.

Җәмәгать-пассажир транспорты тукталышларыннан алып ваклап сату базарларына кадәр җәяү йөрү мөмкинлеге радиусы 250 метрдан артмаска тиеш.

Базар территориясендә күчеш озынлыгы артмаска тиеш: базарның иң ерак объектлары арасында 400 метр;

200 метр - базарның теләсә кайсы ноктасыннан алып иҗтимагый-гуманитар палатага кадәр.

5.1.109. Базарларның җир участоклары күләмен шәһәр төзелеше хәленнән һәм тәэмин итүнең исәп - хисап күрсәткечләреннән чыгып, проект карары белән билгеләргә кирәк.

Ваклап сату базарының (комплекс) сәүдә мәйданының 1кв.метрына 7дән 14 кв. метрга кадәр җир кишәрлекләре күләмен, аның сыйдырышлылыгына карап, кабул итәргә кирәк:

14 кв. метр - сәүдә мәйданы 600кв.метр булганда;

7 кв. метр - сәүдә мәйданы 3000 кв.метрдан артык.

5.1.110. Территорияләрне рациональ файдалану мөмкинлеген тәэмин итүне исәпкә алып, базарның аерым сәүдә мәйданы 1000 кешегә исәпләнгән сәүдә мәйданының24 кв.метрын исәп-хисаплап проектлаштырырга тиеш.

Бер сәүдә урыны мәйданы 3 нче кушымтаның әлеге норматив таләпләренә туры китереп кабул ителә һәм 6 кв.метр сәүдә мәйданы тәшкил итә.

Гражданнар өчен 1,5 кв. метрдан ким булмаган сәүдә урыны мәйданы мичендә лотоклардан сезонлы сәүдә оештыру рөхсәт ителә.

Сәүдә урыннары ябык ваклап сату базарында(бинада, корылмада), шулай ук ваклап сату базарының ачык мәйданчыгында проектлана ала.

Ваклап сату авыл хуҗалыгы базарында товар җитештерүчеләр тарафыннан товарлар сату эшчәнлеген гамәлгә ашыру өчен сәүдә урыннары саны муниципалитетара мәгариф администрациясе тарафыннан билгеләнә, сәүдә урыннарының гомуми санының 50% ын тәшкил итә.

5.1.111. Ваклап сату базарларының минималь тыгызлыгын 50 процентттан да ким булмаган күләмдә тәэмин итәргә киңәш ителә.

5.1.112. 2013 елның 1 гыйнварыннан базарларда товарлар сату (эшләр башкару, хезмәтләр күрсәтү) эшчәнлеген оештыру өчен, авыл хуҗалыгы базарларыннан тыш(2015 елның гыйнвары-башка авыл хуҗалыгы базарларында, авыл хуҗалыгы кооператив базарларында),бары тик ваклап сату базары биналары комплексы булган биналар, корылмалар, корылмалар гына кулланылырга тиеш. Күрсәтелгән максатчан биналарны, корылмаларны, корылмаларны куллану тыела. Күрсәтелгән вакытка кадәр базарларда скапиталь биналар, корылмалар, корылмалар белән беррәттән заманча корылмалар да кулланыла ала.

5.1.113. Базарлар хезмәт күрсәтүче персонал һәм килүчеләр өчен автомобильләрне вакытлыча саклау (парковка) урыннары белән тәэмин ителергә тиеш.

Автомобильләрне вакытлыча саклау урыннары белән тәэмин итүне,автотранспортның(автостоянкаларның)зоналарын урнаштыру,шулай ук автостоянкалардан ераклыкны, керү һәм аларга чыгу юлларын әлеге нормативларның «транспорт инфраструктурасы зоналары»бүлеге таләпләре нигезендә проектларга кирәк.

5.1.114. Җиңел автомобильләр өчен машина-урыннарның исәп-хисап саны сәүдә мәйданының 10 кв.метры-сәүдә урынының исәп-хисап саны проектлана.

Иҗтимагый-эшлекле зоналарда урнашкан базарларда 1000 кв. метрга кадәр сәүдә мәйданы булганда, машина-урыннарның исәп-хисап саны 100 таблица нигезендә проектлана һәм 50 сәүдә урынына 25 машина-урын тәшкил итә.

Хезмәт күрсәтүче персоналның һәм килүчеләрнең транспорт парковкасының аерым-аерым мәйданчыкларын проектлаштырганда, автомобиль юлларының машиналар йөри торган өлеше ягын күздә тотарга кирәк.Мәйданчык йорт яны территориясендә урнашкан булырга тиеш.Автомобильләрнең автомобиль парковкаларының ераклыгы 400 метрдан да артмаска тиеш.

Автомобильләрне вакытлыча саклау өчен тукталышлар мәйданы исәпләгәндә, базарның гомуми мәйданы кертелми.

5.1.115. Чүп-чар һәм азык-төлек калдыкларын җыю өчен мәйданчыкларны базарның хуҗалык зонасында сәүдә зонасы чикләреннән 25 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

5.1.116. Ваклап сату базары территориясе төзекләндерелергә, яшелләндерелгән булырга тиеш.

5.1.117. Ваклап сату базарларын су белән тәэмин итү һәм канализацияләү - трализацияләнгән, җылылык белән тәэмин итү - ТЭЦ, район яки җирле котельныйлар,автоном чыганаклардан.

Ваклап сату базарлары территориясендә сууткәргеч хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү, көнкүреш һәм җитештерү канализациясенең аерым системаларын, яңгыр канализациясе җайланмаларын проектларга кирәк.

5.1.118. Торак пунктлар территориясендә авыл хуҗалыгы продукциясе белән ярминкәне оештыру өчен 1000 кешегә 3 кв. метр исәбеннән вакытлыча мәйданчыклар булдырырга кирәк.

5.2. Транспорт инфраструктурасы

5.2.1. Урам-юл челтәре системасы җирлекнең планлаштыру структурасының нигезен тәшкил итә һәм барлык функциональ зоналар, башка җирлекләр белән уңайлы, тиз имин транспорт элемтәләрен тәэмин итәргә тиеш.

5.2.2. Транспорт инфраструктурасы корылмалары һәм коммуникацияләре барлык функциональ зоналар составында таяна ала.

Җитештерү территорияләренә кергән транспорт инфраструктурасы зоналары объектларны һәм корылмаларны, шул исәптән тимер юл,автомобиль, су һәм һава транспорты корылмаларын һәм коммуникацияләрен, шулай ук санитар - яклау зоналарын, санитар өзеклекләр, махсус саклау билгеләнешендәге җирләр зоналарын,бәйләнештәге объектлар чикләүләре зоналарын урнаштыру өчен билгеләнгән.

5.2.3. Татарстан Республикасының транспорт проблемаларын хәл итү өчен, торак пунктлар чикләренә транзит агымнарын чыгару һәм автомобильчеләргә сервис хезмәте күрсәтүнең югары дәрәҗәсен тәэмин итү белән тышкы элемтәләрнең үсеш алган транспорт инфраструктурасын булдыруны күз алдында тота.

Генераль планапланапоселениене шәһәр округының, җирлекнең һәм аның янәшәсендәге территориянең планлаштыру структурасы белән үзара бәйләнештә Транспорт һәм урам-юл челтәренең тоташтырылган системасын күздә тотарга кирәк.

Авыл җирлекләрендә яшәүчеләр өчен яшәү урыннарыннан алып җитештерү объектларына кадәр авыл хуҗалыгы предприятиесе чикләрендә хәрәкәт итү(җәяүлеләр яки транспорт кулланып) өчен вакыт 30 минуттан артмаска тиеш.

5.2.4. 2015 елга кадәр исәп-хисап чорына автомобильләрнең дәрәҗәсе -286 җиңел автомобиль һәм 1000 машина йөртүче,исәп-хисап срогы-2025 елга кадәр-420 җиңел автомобиль кабул ителә

Тышкы транспорт

5.2.5. Тышкы транспорт (тимер юл, автомобиль, су ивоз - душный) пассажирларны йөртүнең уңайлылыгын, транспорт корылмаларын һәм коммуникацияләрне эксплуатацияләүнең куркынычсызлыгын, экономиклыгын, шулай ук җирле һәм транзит ташуларның күпмилләтле булуын тәэмин итүче шәһәр - юл челтәре белән үзара бәйләнештә комплексы система буларак проектларга кирәк.

5.2.6. Тышкы транспорт корылмаларына һәм коммуникацияләренә җир бүлеп бирү, гамәлдәге нормалар нигезендә, билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.
Бу җирләрдән файдалану һәм куркынычсызлыкны тәэмин итү режимы дәүләт күзәтчелегенең тиешле органнары тарафыннан билгеләнә.

5.2.7 .Корылмаларны һәм тышкы транспорт объектларын нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итү максатларында гамәлдәге законнарга туры килә торган саклану чаралары билгеләнә.

5.2.8 .«Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында " 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә автомобиль юллары, аларның әһәмиятенә карап, киселәләр:

федераль әһәмияттәге автомобиль юллары;

төбәк яки муниципальара әһәмияттәге автомобиль юллары; җирле әһәмияттәге автомобиль юллары;

шәхси автомобиль юллары.

5.2.9. СНиП 2.05.02-85 таләпләренә туры китереп* автомобиль юллары, аларның билгеләнешенә һәм хәрәкәтнең исәп-хисап интенсивлыгына карап, I-а, I-б, II, III, IV һәм V категорияләргә бүленә.

5.2.10. Автомобиль юллары өчен, торак пунктлар чикләрендә урнашкан автомобиль юлларыннан тыш, юл буе полосалары билгеләнә.

Автомобиль юлларының классына һәм (яки) категориясенә карап, юл буе полосасының киңлеге үсеш перспективаларын исәпкә алып, автомобиль юлларының киңлеге билгеләнә.:

I һәм II категория автомобиль юллары өчен-75 метр;

50 метр - III һәм IV категорияле автомобиль юллары өчен;

25 метр - V категорияле автомобиль юллары өчен;

5.2.11. Федераль, төбәк яки муниципаль, җирле әһәмияттәге юл буйларындагы автомобиль юллары чикләрен билгеләү һәм мондый юл буе полосаларының чикләрен үзгәртү турындагы карар юл хуҗалыгы өлкәсендә дәүләт хезмәтләре күрсәтү һәм дәүләт милке белән идарә итү функцияләрен гамәлгә ашыручы башкарма хакимиятнең федераль органы, Татарстан Республикасы башкарма хакимиятенең вәкаләтле органы, җирле үзидарә органы тарафыннан кабул ителә.

Федераль, төбәк яки муниципальара, җирле әһәмияттәге автомобиль юлларының юл буе полосаларын билгеләү һәм алардан файдалану тәртибе Россия Федерациясе

Хөкүмәте,Татарстан Республикасы дәүләт хакимиятенең иң югары башкарма органы,җирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнә ала.

5.2.12. Автомобиль юлларын проектлау Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «автомобиль юллары һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү турында» 2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы федераль закон, СНиП2.05.02-85*таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

Юл категорияләрен билгеләгәндә,план элементларын проектлаганда, озын һәм аркылы профильләрне проектлаганда, перспективалы чорны 20 елга кадәр кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап чорының башлангыч елы эчендә юл проектын (яки мөстәкыйль участок) эшләп бетерүне кабул итәргә кирәк.

5.2.13. Автомобиль юллары трассасын салу, ясалма һәм юл буе корылмаларын, җитештерү базаларын, керү юлларын һәм башка вакытлы корылмаларны урнаштыру, Төзелеш ихтыяҗлары өчен, әйләнә-тирә мохиткә, шул исәптән әйләнә-тирә мохиткә тискәре йогынтыны исәпкә алып башкарылырга тиеш.:

автомобиль юллары трассаларын Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасы белән билгеләнгән транспорт зонасында салырга кирәк;

трассаны авыл хуҗалыгы җирләрендә чәчү әйләнеше һәм авыл хуҗалыгы чикләре буенча салырга кирәк;

трассаның башка су объектлары буенда алар өчен билгеләнгән Су саклау зоналары һәм яр буе саклау полосалары эшләре белән заправка салу тикшерелә;

курортлар, ял йортлары, пансионатлар, шәһәр читендәге балалар учреждениеләре һ. б. урнаштыру районнарында трассаларны тирә-юнь санитар зоналардан читтә урнаштырырга кирәк.;

автомобиль юллары трассасының урман массивлары буенча просекларны һәм янгынга каршы өзекләрне, урманчылыкның чик - исчет-исчет-кисәк-кискен экологик тикшеренүләрне кулланып мөмкинлекләр салырга кирәк;

аеруча саклана торган табигый территорияләр зоналары буенча трассалар салу рөхсәт ителми.

Борычлы сазлык аша автомобиль юлларын проектлаганда (юл трассасына илткәндә) су белән тәэмин ителгән горизонтта су хәрәкәтен СНиП2.05.02-85*таләпләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

5.2.14. I, II, III категорияле автомобиль юллары торак пунктларны әйләнеп үтеп, аларга керү юллары белән проектлаштырырга кирәк. Торак пунктларга мөмкин булганча юллар салынырга тиеш.

Автомобиль юлларының җир катламын бровкадан алып төзелеп беткәнчегә кадәрге араны 38 нче таблицада китерелгәнчә кеше кабул итәргә кирәк.

34 нче таблица

38 нче таблица

Автомобиль юлларының җир катламының кашыннан төзелешкәкадәр ераклык

Автомобиль юлларыныңкатегориясе	Кашыннан ераграк җир өслеге, метр, бер дә ким түгел	
	Торак төзелешенә кадәр	бакчачылык, яшелчәчелек, дача берләшмәләренә кадәр
I, II, III	100	50
IV	50	25

Корылмаларны тавыштан саклау өчен әлеге нормативларның 6.5 бүлеге нигезендә шау – шуны яклау чараларын, шул исәптән 10 метрдан да ким булмаган юл буенда тавыш саклау җайланмалары һәм яшел үсентеләр полосасын күздә тотарга кирәк.

5.2.31. Хәрәкәтнең ешлыгы тәүлегенә 4 000 прив.берәмлектән дә ким булмаган участокларда автомобиль юллары буйлап уза, ә велосипед хәрәкәтенең яисә мопедларның интенсивлыгы бер юнәлештә 200 велосипед (мопед) һәм иң интенсив хәрәкәт яисә тәүлеккә 1000 берәмлек булганда 30 минут эчендә бер юнәлештә 200 велосипед (мопед) һәм аннан да артыграк вакыт эчендә велосипед юлларын күрергә кирәк.

Велосипед юллары, кагыйдә буларак, киңлеге мөстәкыйль җир полотносында кимендә 2,2 метр булган берьяклы хәрәкәт өчен, туйлар табанында яки читтәге ярыкларда, шулай ук махсус ясала торган бермаларда (аерым очракларда - юл кисәге читлегеннән кимендә 1 метр ераклыкта) проектларга кирәк.

Бер полосалы велосипед юлларын, кагыйдә буларак, юлның өстенлекле ягыннан (җәйге чорда өстенлек итүче җилләр исәбендә), ә юлның ике ягында да урнаштырырга кирәк.

Ташландык шартларда һәм күпер корылмаларына якын килгәндә юл кырыенда велосипед юллары ясау рөхсәт ителә. Бу очракларда юл читен бордюр аша 0,20 - 0,25 метр биеклектәге бордюр белән аерырга кирәк, ә юлларны вертикаль бордюр гранисыннан 0,75 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

Халык санына карап, торак пунктларга якын килүләрдә велосипед юлларының якынча озынлыгын 39 нчы таблица буенча билгелиләр.

39 нчы таблица

Торак пунктларга якын килүдә велосипед юлларының якынча озынлыгы

Халык саны, мең кеше	500 югары	500 - 250	250 - 100	100 - 50	50 - 25	25 - 10
Велосипедлы юл озынлыгы, километр	15	15 - 20	10 - 8	8 - 6	6 - 3	3 - 1

Халык саны 10 мең кешедән артык булган торак пунктларны бер-берсеннән аз гына (10 километрга кадәр) ераклаштырганда, алар арасында велосипед юлын күздә тотарга кирәк.

5.2.32. Велосипед юллары юл буе полосасында (җирдән файдаланучылар белән хәбәрдар) урнашкан. Велосипед юлының параллельлеге автомобиль юлы полотносына мәҗбүри түгел.

Велосипедлы юлларның төп исәп-хисап параметрлары 40 нчы таблицада китерелгән.

40 нчы таблица

Велосипедлы юлларның төп исәп-хисап параметрлары

Нормалаштырыла торган параметр	**Күрсәтелә торган күрсәткечләр**	
	яңа төзелештә	**төзекләндерү вакытында һәм уңайсыз шартларда минималь**
Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг юлның	25	15
Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг юлның киңлеге, метр, хәрәкәт өчен: берьяклы ике		
Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг юлның	1,0	0,75
Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг юлның	1,75	1,50
ике полосалы каршы хәрәкәт белән	2,50	2,00

Җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте бүленеше булган велосипед юллары	4,00*(1)	3,25*(2)
Җил-җәяүлеләр юлы җәяүлеләр һәм велосипед хәрәкәте бүленешсез	2,50*(3)	2,00*(4)
Велосипед полосасы	1,20	0,90
Велосипед юлының киңлеге, метр	0,5	0,5
Иң кечкенә радиус - кривлы планда, метрларда:		
вираж булмаганда вираж төзегәндә	50	15
вираж булмаганда вираж төзегәндә	20	10
Вертикаль кәкре, метрларның иң кечкенә радиусы: кабарынкы		
кабарынкы	500	400
ачулылар	150	100
Иң зур буй авышлык, %	60	70
Юлның аркылы юнәлеше, %	20	20
Виртаж клоны, радиус вакытында:		
10 - 20 метр	40 тан югары	30
20 - 50 метр	30	20
50 - 100 метр	20	15 - 20
Габарит биеклек буенча, метр Кечкенә ара	2,50	2,25
Кечкенә ара ян киртәгә, метрга кадәр	0,50	0,50
*(1) Җәяүлеләр өчен юл киңлеге 1,5 метр, велосипед юлы - 2,5 метр. * (2) җәяүлеләр өчен юл озынлыгы 1,5 метр, велосипед юлы озынлыгы - 1,75 метр. *(3) Хәрәкәт интенсивлыгы вакытында - 30 велосипед/сәг. * (4) Хәрәкәт интенсивлыгы 30 велосипедтан һәм сәгатенә 50 җәяүледән артмый.		

5.2.33. Автомобиль юлларын проектлаганда автомобиль транспортының хәрәкәт иминлеген һәм эш нәтиҗәлелеген күтәрүгә ярдәм итә торган юл буйлап автомобиль хәрәкәтенә тулысынча хезмәт күрсәтүне тәэмин итүче предприятиеләр һәм корылмалар күздә тотыла.

5.2.34. Юлның бүленгән полосасы чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыруны территорияне планлаштыру документлары һәм техник регламентлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк. Автомобиль юлының юл буе полосалары чикләрендә юл сервисы объектларын урнаштыру автомобиль юлы хуҗасының язма ризалыгы булганда гамәлгә ашырылырга тиеш.

Автомобиль юлын юл сервисы объектлары белән тәэмин итү автомобиль юлында күренүне начарайтырга тиеш түгел, юл хәрәкәте куркынычсызлыгының башка шартлары, шулай ук автомобиль юлын һәм анда урнашкан корылмаларны һәм башка объектларны эксплуатацияләү һәм карап тоту шартлары.

Юл сервисы объектлары транспорт чаралары тукталышлары һәм туктап тору урыннары, шулай ук автомобиль юлыннан керү мөмкинлеген тәэмин итү максатларында керү юллары, чыгу юллары һәм кушылган урыннар белән җиһазланган булырга тиеш. Автомобиль юлы башка автомобиль юлына тоташканда, юл йөрү юллары һәм съездлар

күчеш-тизлек полосалары белән җиһазландырылырга һәм автомобиль юлын юл хәрәкәте иминлеген тәэмин итү максатларында төзекләндерү элементлары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.2.35. Автосервис предприятиеләре һәм объектлары функциональ әһәмияте буенча өч хезмәт күрсәтү төркеменә бүленә алалар:

пассажирлар ташу; хәрәкәт составы; йөк ташу.

Пассажирлар ташуга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына түбәндәгеләр керә: автобус тукталышлары, пассажир автостанцияләре, автовокзаллар, автокунакханәләр, мотельләр, кемпинглар, җәмәгать туклануы һәм сәүдә предприятиеләре, ял итү мәйданчыклары, тукталыш мәйданчыклары.

Хәрәкәтле составка хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән предприятиеләргә һәм автосервис объектларына түбәндәгеләр керә: техник хезмәт күрсәтү станциясе (алга таба - СТО), автозаправка станцияләре (алга таба - АЗС), юу пунктлары, карау эстакадалары, мәйданчык-стоянка.

Йөк ташуларга хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән автосервис предприятиеләренә һәм объектларына түбәндәгеләр керә: транспорт-экспедиция предприятиеләре, йөк автостанцияләре, контроль-диспетчерлык пунктлары, ял мәйданчыклары, стоянкалар.

5.2.36. Автомобиль хәрәкәтенә хезмәт күрсәтү биналарын һәм корылмаларын һәм аларның комплексларын турыдан-туры юл буенда яисә аннан ераклыкта, торак пунктның планировка карарларына яисә табигый шартларга бәйле рәвештә урнаштырырга мөмкин.

Объектны проектлау дигәндә, юл йөрү өлешеннән төп юлның минималь ара 200 - 300 метр тәшкил итә.

Кагыйдә буларак, юл буенда турыдан-туры проектлаштырырга кирәк булган корылмаларга түбәндәгеләр керә:

автобус тукталышлары;

ял мәйданчыклары

комплекслар янындагы автотранспорт өчен мәйданчыклар, шулай ук юллар янындагы кибетләр һәм җәмәгать предприятиеләре һәм биналар янында; АЗС; СТО;

контроль-диспетчерлык пунктлары;

җәмәгать туклануы предприятиеләре;

юу пунктлары (АЗС һәм СТО белән комплекста).

5.2.37. Осталар һәм утырту мәйданчыклары һәм пассажирлар өчен павильоннар автобус тукталышлары урыннарында булырга тиеш. Тукталыш мәйданчыкларының киңлеген юлның төп полосаларының тигез киңлегендә, ә озынлыгын бер үк вакытта туктаучы автобуслар санына бәйле рәвештә, әмма кимендә 10 метр кабул итәргә кирәк.

I нче категория юлларында автобус тукталышларын җир полотносыннан читтә урнаштырырга кирәк, куркынычсызлык максатыннан аларны машина юлыннан аерып алырга кирәк.

I категория юлларында автобус тукталышлары берсен икенчесенә каршы урнаштырырга кирәк, ә II - V категория юлларында аларны павильоннарның якындагы стеналары арасындагы 30 метрдан да ким булмаган арага күчерергә кирәк.

I - III категория юлларында автобус тукталышларын 3 чакрымнан да ешрак түгел, ә курорт районнарында һәм халык күп яши торган урыннарда - 1,5 чакрымнан да ешрак билгеләргә кирәк.

5.2.38. Туристлык транспортын ял итү, туктату мәйданчыкларын I һәм II категория юлларында 15 - 20 километр, III категория юлларында 25 - 35 километр һәм IV категория юлларында 45 - 55 километр аша алдан күрергә кирәк.

Күрсәтелгән мәйданчыкларның сыйдырышлылыгы 1 категория юлларында тәүлеккә 30000 транспорт берәмлегенә кадәр, II һәм III категорияләр юлларында - 10, IV

категория юлларында - 10, IV категория юлларында кимендә 20 - 50 транспорт берәмлеген туктауга исәп тотарга кирәк. I категория юлларында мәйданчыклар икеяклы урнашканда, аларның сыйдырышлылыгы югарыда күрсәтелгән урыннар белән чагыштырганда ике тапкырга кими.

Ял итү мәйданчыклары, туристлык транспорты тукталышлары яхшы булырга тиеш төзелгән.

Ял итү мәйданчыклары территориясендә бәдрәфләр, эчәргә яраклы су чыганаклары, чүп-чар җыю урыннары, азык кабул итү урыннары, автомобильләрне техник карау корылмалары һәм сәүдә пунктлары каралырга мөмкин.

5.2.39. АЗС һәм юл СТО урнаштыру икътисадый һәм статистик тикшеренүләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Автомобиль станцияләренең куәте һәм алар арасындагы ераклыкны хәрәкәт ешлыгына карап 41 нче таблица буенча алырга тәкъдим ителә.

34нче таблица

41 нче таблица

АЗС куәтен һәм алар арасындагы ераклыкны билгеләү

Хәрәкәтнең тизлеге, транспорт берәмлеге/тәүлек	**АЗС куәте, тәүлеккә ягулык салу**	**АЗС арасындагы ераклык, километр**	**АЗС урнаштыру**
1000 нән2000 гә кадәр	250	30 - 40	берьяклы
2000 нән3000 гә кадәр	500	40 - 50	берьяклы
3000 нән5000 гә кадәр	750	40 - 50	берьяклы
5000 нән7000 гә кадәр	750	50 - 60	ике яклы
7000 нән20000 гә кадәр	1000	40 - 50	ике яклы
20000 гә кадәр	1000	20 - 25	ике яклы

51 нче таблица

Искәрмә: АЗС кисешкән зонада урнашкан очракта аныӊ куәте расланган булырга тиеш. шушы участокларда хезмәт күрсәтә торган барлык юлларныӊ озынлыгы, хәрәкәт ешлыгы һәм башка исәп-хисап күрсәткечләре.
АЗСка ихтыяҗны исәпкә алганда, 20 - 40 чакрым озынлыктагы эре шәһәр торак пунктыннан беренче кууда 90 процент чамасы шәһәр яны рейсларын башкаручы автомобильләр тәшкил итүен исәпкә алырга кирәк. Исәпләүләрдә беренче перегоннарда ягулык салуга мохтаҗ автомобильләр өлеше якынча 50 процент тәшкил итә, дип кабул итәргә кирәк. Шуӊа ярашлы рәвештә автотранспортныӊ заправкаларга ихтыяҗы 0,5 коэффициенты белән кабул ителә. Алдагы бөгүләрдә, әмма мондый торак пунктлардан 100 чакрым ераклыкта түгел, заправкага мохтаҗ автомобильләр өлеше хәрәкәт гомуми интенсивлыгыныӊ 75 процентын тәшкил итә. Бу очракта төзәтмәләр коэффициенты - 0,75. Юл буена бөтен транспорт исәпкә алына.

5.2.40. Алар арасындагы ераклыкка һәм хәрәкәтнеӊ интенсивлыгына карап, юл СТО ларында постлар санын 42 нче таблица буенча кабул итәргә тәкъдим ителә.

42 нче таблица

Юл СТОда постлар санын билгеләү

Хәрәкәт ешлыгы, транспорт берәмлеге/тәүлек	**СТОда постлар саны бәйлелектә алар арасындагы арасындагы ераклык, километр**					**Урнаштыру СТО**
	80	**100**	**150**	**200**	**250**	
1 000	1	1	1	2	3	берьяклы
2 000	1	2	2	3	3	берьяклы
3 000	2	2	3	3	5	берьяклы

4 000	3	3	-	-	-	берьяклы
5 000	2	2	2	2	3	ике яклы
6 000	2	2	3	3	3	ике яклы
8 000	2	3	3	3	5	ике яклы
10000	3	3	3	5	5	ике яклы
15000	5	5	5	8	8	ике яклы
20000	5	5	8	махсус исәп буенча		ике яклы
30000	8	8	махсус исәп буенча			ике яклы

Юл төзелеше объектларында АЗС урнаштыру максатка ярашлы. 5.2.41. Транзит мотельләр һәм кемпингларның Тамашачылар саны (йокы урыннары саны) үтүче автотуристлар санын һәм шәһәрара һәм халыкара пассажирлар йөртү автомобильләренең хәрәкәтенең интенсивлыгын исәпкә алып проектлауга бирем буенча кабул итәргә кирәк. Кунакханә учреждениеләренең торак пункт районындагы сыйдырышлылыгын исәпләгәндә, карап тикшерелә торган торак пункт аша уза торган барлык автомобиль юлларының суммар интенсивлыгыннан чыгып, күрсәтелгән предприятиеләргә ихтыяҗын һәм ихтыяҗын исәпкә алырга кирәк.

Мотельләр һәм кемпинглар арасындагы араны 500 дән дә артык булмаган лометр кабул итәргә кирәк.

Мотельләрне комплекслы рәвештә проектлау максатка ярашлы, шул исәптән юл СТО, АЗС, туклану һәм сәүдә пунктларын да кертеп.

Автомобиль сервисы объектларында кирәк булганда туклану һәм сәүдә пунктларын урнаштырырга кирәк.

Сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре саны һәм аларның сыйдырышлылыгы, узып баручы автотуристлар санын, автомобильләрнең хәрәкәтенең интенсивлыгын, шулай ук якындагы торак пунктларда яшәүчеләрнең ихтыяҗларын исәпкә алып, проектлауга йөкләмә буенча кабул итәргә кирәк (алар булган очракта).

5.2.42. Предприятиеләр һәм автосервис объектларын төзү өчен кишәрлекләрне бүлүнең якынча мәйданы 43 нче таблицада бирелгән.

5.2.43. Торак пункт территориясе аша гомуми челтәр юллары салынган очракта, аларны «Урамнар челтәре һәм юллар» бүлекчәсе таләпләрен исәпкә алып, әлеге нормативларны проектларга кирәк. Шул ук вакытта торак пункт аша уза торган гомуми челтәр юлының категориясе һәм параметрлары торак пункттан читтә юлның категориясенә һәм параметрларына туры килергә һәм (яисә) хәрәкәт ешлыгын исәпкә алып, югарырак кабул ителергә тиеш.

43 нче таблица

Автосервис предприятиеләре һәм объектларын төзү өчен участокларны бүлеп бирүнең якынча мәйданы

№ п/п	Автосервис предприятиеләре һәм объектлары исемнәре	Ориентик юнәлешле җир кишәрлегенең мәйданы,гектар
1	500 заправкага стоянка белән ягулык салу станциясе	0,8
2	1000 заправкага стоянка белән ягулык салу станциясе	1,1
3	10 пассажирга автопавильон	0,08
4	20 пассажирга автопавильон	0,1
5	Җиңел автомобильләр СТО 5 постка кадәр	0,13 бер постка
6	Җиңел автомобильләр 5тән 8 постка кадәр	0,17 бер постка
7	Пассажир автостанциясе 10 кеше сыйдырышлы	0,45
8	25 кеше сыйдырышлы Пассажир автостанциясе	0,65
9	50 кеше сыйдырышлы Пассажир автостанциясе	0,75
10	75 кеше сыйдырышлы Пассажир автостанциясе	0,9
11	5 автомобильгә стоянка-мәйданчык	0,03 - 0,08
12	5 автопоездга стоянка-мәйдан	0,07
13	Юл хәрәкәте иминлеге буенча Дәүләт инспекциясе Юл-патруль хезмәте	0,1
14	Ял итү, карау эстакадасы, бәдрәф	0,01 - 0,04
15	Ял итү, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, бәдрәф	0,7 - 1,0
16	АЗС, туалет, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре	1,5

17	АЗС, СТО, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, юу пункты, ял бүлмәләре	3,5
18	Кемпинг, АЗС, СТО, туалет, медицина пункты, юу пункты, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, мәйданчык-стоянка	5,0
19	Мотель, кемпинг, мәйданчык-стоянка, бәдрәф, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, АЗС, СТО, юу пункты, медицина пункты	9,5
20	Пассажир автостанциясе, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләре, ял бүлмәләре, юл хәрәкәте иминлеге буенча Дәүләт инспекциясенең Юл-патруль хезмәте посты	0,45 - 0,9
21	Автовокзал, мәйданчык-стоянка, сәүдә һәм гомум туклану предприятиеләре, медицина пункты, милиция пункты	1,8
22	Йөк автостанциясе, мәйданчык-стоянка, юу пункты, ял бүлмәсе, медицина пункты, бәдрәф	2,0 - 4,0
Искәрмә: 1. Комплексны проектлана торган артезиан скважинасыннан су белән тәэмин иткәндә 1 гектар озынлыктагы күрсәтелгән мәйдан. 2. Канализация стокларын проектлана торган чистарту корылмаларына ташлаганда күрсәтелгән пломга чистарту корылмалары төренә карап 0,4 - 1,0 гектар өсти. 3. Котельныйны проектлаганда комплекс мәйданына 0,4 дән 0,7 гектарга кадәр өстәргә.		

5.2.48. Торба үткәргечләрне урнаштыру һәм проектлауны СНиП 2.05.06-85, махсус ведомство норматив документлары һәм әлеге бүлекнең таләпләре нигезендә башкарырга кирәк.

5.2.49. Магистраль торба үткәргечләр өчен җирләрне бүлеп бирү СН 452-73 таләпләре белән гамәлгә ашырыла.

Магистраль җир өсте торбалары өчен җир полосаларының киңлеге билгеләнгән тәртиптә расланган проект белән билгеләнә.

5.2.50. Торба үткәргечләр трассаларын проектлаганда территория участокларының инженерлык-геологик яктан иң уңайлылары сайланырга тиеш.

Торба үткәргечләр трассасын сайлаганда, якындагы 20 елга торак пунктларның, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренең, автомобиль һәм тимер юлларның һәм башка объектларның перспектив үсешен, шулай ук торба үткәргечне эксплуатацияләү чорында төзү һәм аңа хезмәт күрсәтү шартларын исәпкә алырга, магистраль торба үткәргечләрне төзү һәм эксплуатацияләү процессында табигый шартларның үзгәрешләрен фаразлауны үтәргә кирәк.

5.2.51. Эш шартларына, эретеп ябыштыру кушылмаларының тиешсез контроль күләменә һәм сынау басымы зурлыгына карап, СНиП 2.05.06-85 таләпләре нигезендә магистраль торба үткәргечләр һәм аларның участоклары түбәндәге категорияләргә бүленәләр: В, I, II, III, IV.

Магистраль торба үткәргечләр участоклары категорияләрен 3*СНиП 2.05.06-85 нче таблица таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.52. Магистраль торба үткәргечләрне (газүткәргечләрне, нефть үткәргечләрне) проектлаганда аларның җир асты катламын төзүне күз алдында тотарга кирәк.

Җир өслегендә торба үткәргечләрне (җир өсте прокладкасы) яисә терәкләрдә (җир өсте прокладкасы) салу сазлыклы җирлекләрдә, шулай ук табигый һәм ясалма киртәләр аша кичүләрдә башкарыла. Шул ук вакытта торбаүткәргечләрне ышанычлы һәм имин эксплуатацияләүне тәэмин итүче махсус чаралар да каралырга тиеш.

5.2.53. Торба үткәргечләрне җир өсте катламыннан яисә юлларның түбәсеннән алып түбәнгә кадәр булган биеклекне җир өстеннән салганда, торба таләпләре нигезендә, СНиП II-89-80, ләкин кимендә 0,5 метр кабул итәргә кирәк.

5.2.54. Торба үткәргечләрне корыганда көпшәнең яисә пролет төзелешнең түбәннән ераклыгын кисешкәндә кабул итәргә кирәк:

чокырлар һәм балчыклар - 5 процентлы бөлгенлек шартларында су биеклегенә кимендә 0,5 метр;

бозлавык мөмкин булган сусыз, сусыз елгалар һәм зур чокырлар - 1 процентлы тәэмин ителеш һәм бозлыкның иң югары горизонтыннан кимендә 0,2 метр су биеклегенә кадәр;

суднолар йөри торган елгалар - суднолар йөри торган елгаларда өсте габаритларын проектлау нормаларында һәм күперләр торышына төп таләпләр белән билгеләнгән зурлыклардан ким түгел.

Җанлы булмаган елгаларда заломнар яисә корчеход булган очракта, торба яисә пролет корылмаларның аскы өлеше арту һәр конкрет очракта да билгеләнә, ләкин
югары сулар горизонты өстендә кимендә 1 метр булырга тиеш (бер процентлы тәэмин ителеш елы буенча).

5.2.55. Җир асты торба үткәргечне салу тирәнлеге, әйләнә-тирә мохитне саклау таләпләрен исәпкә алып, торба үткәргеч эшенең ышанычлылыгын тәэмин итүче кабул ителгән конструктив карар белән билгеләнә.

5.2.56. Торба үткәргечләр салганда, туфракларда су үткәрү корылмаларын төзү каралырга тиеш.

5.2.57. Торба үткәргечләр салу берүзе яисә параллель рәвештә гамәлдәге яисә проектлана торган магистраль торба үткәргечләргә - техник коридорга җибәрелергә мөмкин.

Магистраль торба үткәргечләрнең техник коридоры астында бер трасса буенча параллель сузылган торба үткәргечләр системасын аңларга кирәк.

Аерым очракларда торбаүткәргечләр эшенең ышанычлылыгын тәэмин итү шартларында нефть үткәргечләрнең һәм газүткәргечләрнең бер техник коридорында уртак прокладка җибәрү рөхсәт ителә.

5.2.58. Азык-төлекне бер техник коридор чикләрендә транспортировкалауның рөхсәт ителә торган (суммар) күләмнәре һәм бу коридорлар арасындагы ераклык билгеләнгән тәртиптә расланган нормалар һәм кагыйдәләр нигезендә билгеләнә.

5.2.59. Торак пунктлар, сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, аэродромнар, диңгез һәм елга портлары, пристань һәм башка шундый объектлар территорияләрендә магистраль торбаүткәргечләр салу рөхсәт ителми.

Барлык категориядәге автомобиль юллары күперләре буенча торба үткәргечләр салу рөхсәт ителми, электр кабельләре, элемтә кабельләре һәм башка торба үткәргечләр булган бер траншеяда, моңа СН3.8 п. СНиП 2.05.06-85 каралган очраклар керми.

5.2.60. Җир асты һәм җир өсте торба үткәргечләре күчәреннән торак пунктларга, аерым сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр ераклыклар торба үткәргечләрнең классына һәм диаметрына, объектларның җаваплылыгына һәм аларның иминлеген тәэмин итү кирәклегенә бәйле рәвештә, 4 СНиП 2.05.06-85 *, «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә кабул ителергә тиеш.

Газ бүлү, компрессор һәм нефть эшкәртү станцияләреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә, биналарга һәм корылмаларга кадәр араларны торба үткәргечнең классына һәм диаметрына, күрсәтелгән станцияләрнең категориясенә һәм аларның куркынычсызлыгын тәэмин итү зарурлыгына бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк, 5 нче СНиП 2.05.06-85 нче таблицасы таләпләре нигезендә.

5.2.61. проектлана торган һәм гамәлдәге торба үткәргечләрнең үзара кисешкән урыннар аерым очракларда гына, магистраль торба үткәргечләр күчәреннән торак пунктларга, сәнәгать предприятиеләренә һәм корылмаларына кадәр минималь араларны үтәп булмаганда гына рөхсәт ителә.

5.2.62. 110 кВ көчәнешле магистраль торба үткәргечләр кисешкән урыннарда торба үткәргечләрне 60тан да ким булмаган почмак астында җир асты аша салу гына күздә тотыла.

5.2.63. Торба үткәргечләрнең күчүе табигый һәм ясалма каршылыклар (елгалар, сусаклагычлар, каналлар, күлләр, буалар, инешләр, ермалар һәм сазлыклар, чокырлар һәм автомобиль юллары) аша Проектлана 2.05.06-85*.

5.2.64. Магистраль торбаүткәргечләрне һәм аларның объектлары зыян күрүнең нормаль шартларын тәэмин итү өчен саклау зоналары билгеләнә, шул исәптән:

нефть, табигый газны транспортлаучы торба үткәргечләр буйлап - торба үткәргечнең күчәреннән 25 метр ераклыкта уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

күпҗепле торба үткәргечләр буйлап - кырый торба үткәргечләр күчәрләреннән югарыда күрсәтелгән ераклыкта уза торган шартлы сызыклар белән чикләнгән җир кишәрлеге рәвешендә;

су асты кичүләре буйлап - су өслегеннән төпкә кадәр булган су пространствосы участогы рәвешендә, ул параллель яссылыклар арасында, һәр яктан 100 метр ераклыктагы иң кырый җепләр күчәрләреннән ераклыкта урнашкан;

продукцияне транспортка әзерләүнең технологик җайланмалары, төп һәм арадаш насос станцияләре, резерв парклар, компрессор һәм газ бүлү станцияләре, продукцияне үлчәү төеннәре, налив һәм слив эстакадалары, газны җир асты саклау станцияләре, нефть җылыту пунктлары - күрсәтелгән объектлар территорияләре чикләреннән барлык якларга 100 метр ераклыкта ераклыкта ераклыкта урнашкан җир кишәрлеге рәвешендә әзерләүнең технологик җайланмалары тирәсендә.

5.2.65.торба үткәргечләрнең сак зоналарына керә торган җир кишәрлекләре җирдән файдаланучылардан алынмый һәм алар тарафыннан саклау зоналары таләпләрен мәҗбүри үтәп файдаланыла.

5.2.66. Торба үткәргечләр трасслары һәм табигый һәм оста киртәләр белән кисешкән урыннар җир өслегеннән 1,5 - 2 метр биеклектәге, турыдан-туры күренеп тору чикләрендә

урнашкан, әмма 500 метрдан да ким булмаган биеклектәге һәм борылыш почмакларындагы мәгълүмати билгеләр белән күрсәтелә.

5.2.67. торба үткәргечләрнең сак зоналарында торба үткәргечләр транспорты предприятиесенең язма рөхсәтеннән башка түбәндәгеләр тыела:

теләсә нинди биналар һәм корылмалар төзү. Аммиакопровода күчәреннән 1000 метр ераклыкта массакүләм спорт ярышлары, тамашачылар катнашында ярышлар уздыру, һәвәскәр балыкчылык, вакытлы кыр торакларын һәм теләсә кайсы билгеләнештәге станокларны урнаштыру, терлекләр өчен утаулар тыела;

барлык төрдәге агач һәм куаклар утырту, материалларны берләштерү, балык промысел участокларын бүлеп бирү, балык, су хайваннары һәм үсемлекләре чыгару, суүсемнәр урнаштыру;

торба үткәргечләр, автомобиль транспорты, тракторлар һәм механизмнар трассасы аша чыгу һәм чыгу юлларын салу;

мелиоратив җир эшләре җитештерү, сугару һәм киптерү системалары төзү;

төрле ачык һәм җир асты, төзелеш, монтаж һәм шартлату эшләрен җитештерү, грунт планировкасы;

скважиналар, шурфлар төзүгә һәм грунт пробаларын (туфрак үрнәкләреннән тыш) алуга бәйле геологик-төшерү, геологик разведка, эзләү, геодезик һәм башка тикшеренү эшләрен җитештерү.

5.2.68. торба үткәргечләрнең сак зоналарында торба үткәргечләрнең нормаль кулланылышын бозуга яисә аларның зарарлануына китерә торган гамәлләр башкару тыела, аерым алганда:

мәгълүмат билгеләрен, контроль-үлчәү пунктларын күчерү, туплау һәм бозу;

линия арматурасы, катод һәм дренаж саклау станцияләре, линия һәм күзәтү коелары һәм башка линия җайланмалары челтәрләренең коймалары бозылу, краннарны һәм арткы ишекләрне ачу һәм ябу, элемтә чараларын сүндерү яки кертү, энергия белән тәэмин итү һәм торбаүткәргечләр телемеханикасы;

чүплекләрне оештыру, кислота, тоз һәм селте эремәләрен аеруны;

яр ныгыту корылмаларын, су үткәрү корылмаларын, җир һәм башка корылмаларны (җайланмаларны), торбаүткәргечләрне җимерүдән саклый торган торба үткәргечләрне (җайланмаларны) җимерү, ә янәшәдәге территорияне һәм әйләнә-тирә урынны - транспортлана торган продукциянең авария хәлендәге аермасыннан;

якорьларны ташларга, бирелгән якорьлар, чылбырлар, лотлар, волокушалар һәм траллар белән узарга, төпләндерү һәм җир казу эшләрен башкарырга;

ут кабызу һәм нинди дә булса ачык яки ябык ут чыганакларын урнаштыру.

5.2.69. Сак зоналарында эшләр оештыру һәм аларны җитештерү гамәлгә ашырыла Россия Дәүләт шәһәр техник күзәтчелеге (Федераль тау һәм сәнәгать күзәтчелеге) карары белән расланган Идел буе торбаүткәргечләрен саклау кагыйдәләре нигезендә 24.04.1992 № 9.

Авыл урамнары һәм юл челтәре

5.2.70. Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары 53 нче таблица нигезендә кабул ителә.

53 нче таблица

Авыл торак пункты һәм авыл җирлеге чикләрендә урам челтәренең төп исәп-хисап параметрлары

Авыл урамы һәм юл категориясе	**Төп билгеләү**	**Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг**	**Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр**	**Хәрәкәт полосалары саны**	**Тротуарның җәяүлеләр өлешенең киңлеге, метр**
Поселка юлы	Авыл җирлегенең гомуми челтәрнең тышкы юллары белән бәйләнеше	60	3,5	2	
Төп урам	Торак территорияләрнең торак үзәге белән бәйләнеше	40	3,5	2-3	1,5 - 2,25

Торак төзелешендәге урам: төп урам икенчел (тыкрык)	Торак территорияләр эчендәге һәм интенсив хәрәкәт юнәлешләре буенча төп урам белән элемтә Төп торак урамнар арасындагы бәйләнеш Квартал түрендә урнашкан торак йортларның урам белән бәйләнеше	40 30 20	3,0 2,75 2,75 - 3,0	2 2 1	1,0 - 1,5 1,0 0 - 1,0
Хуҗалык юлы, терлекләр аулау	Шәхси терлек көтү һәм йөк транспортының индивидуаль җир кишәрлекләренә барып җитүе	30	4,5	1	

5.2.71. Торак төзелеше территориясендә һәм аның тарту зонасында урам челтәрен эшләтеп җибәрү мөмкинлеген 2015 елга кадәр исәпләнгән срокка - 1 000 кешегә исәпләнгән 325 җиңел автомобиль, 2025 елга кадәр - 1 000 кешегә исәпләнгән 440 җиңел автомобиль билгеләргә кирәк.

5.2.72 Авыл җирлеге чигендәге торак пунктларны тоташтыручы юллар, бердәм иҗтимагый үзәкләр һәм җитештерү зоналары, мөмкин булганча, хуҗалык яисә чәчү әйләнешенең чикләре буйлап салырга кирәк.

5.2.73 .Ширинга һәм кызыл сызыклар чикләрендә урамнарның аркылы профиленә, аларның төзекләндерү дәрәҗәсен фаразлана торган хәрәкәт агымы зурлыгына, инженерлык коммуникацияләрен, типларын, катларын һәм төзелешнең гомуми архитектура-планлаштыру карарын салу шартларына карап, кагыйдә буларак, 15 - 25 метр эчендә билгеләргә кирәк.

Тротуарларны төзелеш тибына бәйсез рәвештә торак урамнарның ике ягы буенча да күз алдында тотарга кирәк.

Икенчел дәрәҗәдәге урамнарда һәм бер полосалы хәрәкәт белән йөрүләрдә, автотранспорт хәрәкәте белән бергә, һәр 200 метр саен, 7x15 метр зурлыктагы, йөрүче мәйданчыкларны күздә тотарга кирәк.

Хуҗалык юлларын терлекләр белән бергә алып бару рөхсәт ителә. Шул ук вакытта алар төп урамнарны кисеп үтәргә тиеш түгел. Хуҗалык юлларының ябылуы йөк автомобильләренең, тракторларның һәм башка транспорт чараларының йөкләнешен түзәргә тиеш.

5.2.74. Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларда (алга таба - эчке хуҗалык автомобиль юллары) автомобиль юллары, аларның билгеләнешенә һәм йөк ташуның исәп-хисап күләменә бәйле рәвештә, 54 нче таблица нигезендә категорияләргә бүләргә кирәк.

54 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында җирле автомобиль юллары категорияләре

Йорт эчендәге юлларны билгеләү	Йөк ташуның хисап күләме, мең тонна нетто, " пик"	Юл категориясе
Авыл хуҗалыгы предприятиеләренең һәм оешмаларының үзәк утарларын аларның бүлекчәләре, терлекчелек комплекслары, фермалары, продукцияне әзерләү, саклау һәм беренчел эшкәртү пунктлары һәм башка авыл хуҗалыгы объектлары белән тоташтыручы автомобиль юллары, шулай ук авыл хуҗалыгы объектларын гомуми файдаланудагы юллар белән һәм, ярдәмче кыр юлларыннан һәм йорт эчендәге юллардан тыш, үзара тоташтыручы автомобиль юллары	10 нан югары	I-с
	10га кадәр	II-с
Аерым авыл хуҗалыгы җирләренә яисә аларның состав өлешләренә транспорт хезмәте күрсәтү өчен билгеләнгән кыр ярдәмче юллары		III-с

5.2.75 Айга ике юнәлештә дә йөк ташуның исәп күләме, үзешчән юл категориясен билгеләү өчен, ике юнәлештә дә «пик» суммар рәвештә алга таба (кимендә 15 елга) авыл хуҗалыгы предприятиеләрен һәм оешмаларын үстерү планнары нигезендә билгеләргә тиеш.

5.2.76. Хуҗалык эчендәге юл биләгән авыл хуҗалыгы җирләренең мәйданы минималь булырга һәм җир полотносын, су үткәрү канатларын һәм юлның һәр ягыннан 1 метр киңлектәге саклау полосаларын үз эченә алырга тиеш. Бу полосаны сөрү җөе астыннан яисә кашка сызыгыннан, яисә су отвовое канавы ярысының тышкы чигеннән алып тора.

5.2.77 Эчке юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең исәп-хисап тизлеген 55 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

55 нче таблица

Эчке юлларны проектлау өчен транспорт чаралары хәрәкәтенең хисап тизлеге

Юллар категориясе	Хәрәкәтнең исәп тизлеге, км/сәг	
	төп	юллар участокларында рөхсәт ителә торган

		авыр	бик авыр
I-с	70	60	40
II-с	60	40	30
III-с	40	30	20

5.2.78 План һәм юлдагы юлларның озынча профиленең төп параметрларын 56 нчы таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

56 нчы таблица

Төзелеш юлларының план һәм эчке профильләренең төп параметрлары

План һәм буй профиль параметрлары	Исәп-хисап вакытында параметрларның әһәмияте				
	70	60	40	30	20
Иң зур буй авышлык, %	60	70	80	90	90
Күренү ераклыгы, метр:					
Юл өсләре	100	75	50	40	25
каршы автомобиль	200	150	100	80	50
Кәкре, метрлы иң кечкенә радиуслар:					
планда	200	150	80	80	80
буй профильдә:					
кабарынкы	4000	2500	1000	600	400
ачулылар	2500	2000	1000	600	400
авыр шартларда чигенгәннәр	800	600	300	200	100

5.2.79. Җир полотносының һәм юл өлешенең аркылы профиленең төп параметрларын 57 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

57 нче таблица

Җир өслегенең һәм йорт эчендәге юлларның аркылы профиленең төп параметрлары

Аркылы профильнең параметрлары	Категорияләр юллары өчен параметрларның		
	I-с	II-с	III-с
Хәрәкәт полосалары саны	2	1	1
Киңлеге, метрлар:			
хәрәкәт полосалары	3	-	-
юл өлеше	6	4,5	3,5
җир полотносы	10	8	6,5
юл читләре	2	1,75	1,5
юл кырыйларын ныгыту	0,5	0,75	0,5

Искәрмә:
1. Автопоездлар даими хәрәкәтләнмәгән очракта II-с категориясе юллары өчен юлның киңлеге 3,5 метрга тигез, ә юл киңлеге - 2,25 метр (шул исәптән ныгытылганнары - 1,25 метр) кабул итү рөхсәт ителә.

2. Чикләү тибындагы киртәләр кую таләп ителә торган юл участокларында киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарының даими хәрәкәтендә (5 метрдан артык киңлектә) җир өслеге киңлеге арттырылырга тиеш (юл читләрен җимерү исәбенә).
3. Авыл хуҗалыгының кыйммәтле җирләрендә төзелә торган җир полотносының киңлеген тигез кабул итү рөхсәт ителә:
8 метр - I категорияле юллар өчен;
7 метр - II категорияле юллар өчен;
5,5 метр - III категорияле юллар өчен.
Авыл хуҗалыгы җирләренә сугарулы, киптерелгән һәм башка сугарулы җирләр, күпьеллык җиләк-җимеш үсентеләре утыртылган кишәрлекләр, шулай ук туфракның табигый югары уңдырышлы кишәрлекләре һәм аларга тиңләштерелә торган башка җирләр керә.

5.2.80.Тирә-юньдәге юлларда даими рәвештә киң габаритлы авыл хуҗалыгы машиналарын һәм транспорт чараларын хәрәкәтләндерү күздә тотыла, әлеге юл өчен кабул ителгән өслекле юл буйлап бер юл катламын һәм, димәк, җир полотносын җимерү хисабына мәйданчыклар төзергә кирәк.

Мәйданчыклар арасындагы араны транспорт чарасының күренү ераклыгына тигез алырга кирәк, ләкин кимендә 0,5 километр. Шул ук вакытта мәйданчыклар, кагыйдә буларак, басуларга съездлар урыны белән берләштерелергә тиеш.

Җир өслеге буйлап йөрү өчен мәйданчыкларның киңлеген 8, 10 һәм 13 метрга тигез итеп, авыл хуҗалыгы машиналарының һәм транспорт чараларының фаразланган хәрәкәтендә 3 метрга кадәр, 3 метрдан 6 метрга кадәр һәм 6 метрдан 8 метрга кадәр, ә озынлыгы - машиналар һәм транспорт чараларының (автопоездны да кертеп) озынлыгына карап, әмма 15 метрдан да ким булмаган күләмдә кабул итәргә кирәк. Бер полосалы юл өлешеннән разъезд өчен мәйданчыкка күчү участоклары 15 метрдан да ким булмаган озынлыкта, ә ике полосалы юл өлеше өчен 10 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.2.149. Юлларның бер һәм ике катлы профильләренең чираттагы авышлыкларын СНиП 2.05.11-83 нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.2.150. Терлекчелек комплекслары, кошчылык фабрикалары, фермалар, теплица комбинатлары һәм башка шундый объектлар чикләрендә урнашкан эчке эшләр мәйданчыклары түбәндәге бүлекләргә бүленә:

авыл хуҗалыгы объекты мәйданчыгы чикләрендә технологик һәм хуҗалык йөртүләрен тәэмин итә торган җитештерү, шулай ук мәйданчык территориясе чикләреннән читтә урнашкан хуҗалык юллары белән элемтә;

янгын сүндерү машиналарының һәм башка махсус транспорт чараларының (авто- һәм электрокарлар, автопогрузчиклар һ.б.) регуляр йөрмәвен тәэмин итүче ярдәмче җайланмалар.

5.2.152. Юллар юлының һәм йорт эчендәге юлларның юлларын үтү өлешенең киңлеген 58 нче таблица буенча юллар билгеләнүгә һәм транспорт чаралары хәрәкәтен оештыруга бәйле рәвештә кабул итәргә кирәк.

58 нче таблица

Юл өлеше һәм йорт эчендәге юллар кыры киңлеге

Параметрлар	Юллар, метрлар өчен параметрларның әһәмияте	
	ярдәмче	җитештерү

Транспорт чаралары хәрәкәтендә йөрү өлешенең өлешенең киңлеге: ике яклы берьяклы	 6,0 4,5	 - 3,5
Юл кырые киңлеге	1,0	0,75
Юл читен ныгыту киңлеге	0,5	0,5

5.2.153. Җитештерү юлларының машина йөртү өлешенең киңлеген тигез итеп кабул итү рөхсәт ителә:

тулы киңлеккә беркетелгән юллар белән 3,5 метр - гамәлдәге төзелешнең уңайсыз шартларында;

58 нче таблица нигезендә беркетелгән юл читләре булган 3,5 метр - боҗралы хәрәкәт вакытында, каршы хәрәкәт булмаганда һәм транспорт чараларын узып киткәндә;

1,5 метр киңлектәге һәм икенче яктан борт ташы белән ныгытылган 4,5 метр, каршы як хәрәкәт яисә транспорт чараларын узып китү һәм берьяклы тротуар төзү мөмкинлеге булганда.

Искәрмә: Һәр борт ташы ягыннан юлларның уемын өстәмә рәвештә 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә киптерергә кирәк.

5.2.154. Тракторлар, трактор поездлары, авыл хуҗалыгы, төзелеш һәм башка үзйөрешле машиналар хәрәкәте өчен аерым җир өслегендә (трактор юлларында) проектлаштырырга кирәк. Бу юллар җәйге чорда өстенлек итүче җилләр өчен билгеләнгән яктан тиешле эчке автомобиль юллары белән янәшә урнашырга тиеш.

5.2.155. Хәрәкәт полосасының һәм аерымланган җир полотносының киңлеге, мөрәҗәгать итүче составның колея киңлегенә бәйле рәвештә, 59 нчы таблица нигезендә билгеләнергә тиеш.

59 нчы таблица

Трактор юлының хәрәкәт полосасы һәм аерымланган җир полотносы киңлеге

Транспорт чараларының, үзйөрешле һәм тагылма машиналарның, метрларның тирәнлеге	Хәрәкәт полосасының киңлеге, метр	Җир өслегенең киңлеге, метр
2,7 һәманнандакимрәк	3,5	4,5
2,7 дән 3,1 гә кадәр	4	5
3,1 дән 3,6 га кадәр	4,5	5,5
3,6 дан 5 кә кадәр	5,5	6,5

Трактор юлларында (кирәк булганда) юл йөрү өчен мәйданчыклар урнаштыру рөхсәт ителә.

5.2.156. Үзгәртеп кору, кушылып китү һәм йорт эчендәге юлларны төзекләндерү СНиП 2.05.11-83 таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

5.3. Инженерлык инфраструктурасы

Инженерлык җиһазлары системасын оештыруның гомуми принциплары

5.3.1.Төзелешнең инженерлык җиһазлары системаларын муниципаль берәмлекләр үсешен территориаль планлаштыру документлары һәм билгеләнгән тәртиптә эшләнгән һәм расланган су белән тәэмин итү, канализация, җылылык, газ һәм электр белән тәэмин итү схемалары нигезендә проектларга кирәк. Күрсәтелгән тармак схемаларында технологиянең, куәтнең, челтәрләр үлчәменең принципиаль мәсьәләләре хәл ителергә тиеш, схеманы тормышка ашыру чираты буенча тәкъдимнәр бирелергә тиеш. Проектларда ресурсларны нәтиҗәле файдалану, энергияне сак тоту ысуллары, инженерлык корылмалары эшендә куркынычсызлыкны җайга салу һәм тәэмин итү өчен заманча чараларны куллану мәсьәләләре чагылыш табарга тиеш.

Искәрмә: Тармак схемалары булганда, проектлауның һәр этабы мөстәкыйль төгәлләнгән карар булырга һәм шул ук вакытта торак пунктны үстерүнең гомуми перспективасына органик рәвештә туры килергә мөмкин.

5.3.2. Су белән тәэмин итү челтәрләрен һәм корылмаларын, канализацияне, җылылык һәм газ белән тәэмин итүне проектлаганда СНиП 2.04.02*, СНиП 2.04.03, СНиП 2.04.07*, СНиП 2.04.08*, ГОСТ Р 54954-2012, гамәлдәге санитария нормалары һәм кагыйдәләре таләпләре, шулай ук әлеге нормативлар таләпләре белән эш итәргә кирәк.

5.3.3.Инженерлык челтәрләрен һәм корылмаларны проектлаганда грунт сулары дәрәҗәсенең мөмкин булган үзгәрешләрен һәм әлеге үзгәрешләрнең челтәрләрнең эксплуатация ышанычлылыгына йогынтысын өйрәнүгә аерым игътибар бирелергә тиеш.

5.3.4. Тарихи төзелүче корылмада урнаштырыла торган инженерлык җиһазлары объектлары тиешле нигезләрдә өлешчә яисә тулысынча җир асты киңлегендә урнаштырылырга мөмкин.

Су белән тәэмин итү

5.3.5. Су белән тәэмин итү схемасын һәм системасын сайлауны торак пункт үзенчәлекләрен исәпкә алып, аларның төрле этапларында су чыгымнарын таләп итә торган

торак пункт үзенчәлекләрен исәпкә алып башкарырга кирәк. су белән тәэмин итү чыганакларын, басым таләпләрен, суның сыйфатын һәм аны бирүнең тәэмин ителешен үстерү.

5.3.6. Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау, шул исәптән хуҗалык-эчәр һәм җитештерү су белән тәэмин итү чыганакларын сайлау, су җыю корылмаларын урнаштыру, шулай ук хисап чыгымнарын билгеләү һ.б. таләпләргә ярашлы рәвештә, СНиП 2.04.01-85*, СНиП 2.04.02 - 84*, СНиП 2.07.01-89, СанПиН 2.1.4.1074-01, СанПиН 2.1.4.1175-02, ГОСТ 2761-84, СанН 2.1.4.1110-02 таләпләре нигезендә җитештерергә кирәк.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, су белән тәэмин итүнең үзәкләштерелгән системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

5.3.7. Торак пунктның уртача тәүлеклек су куллануы хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗлары һәм сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре ихтыяҗлары өчен су чыгымнары суммасы буларак билгеләнә.

Торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлаганда халыкның хуҗалык-эчә торган ихтыяҗларына су куллану уртача тәүлеклек (бер елга) нормаларын әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Ясалма су куллану җәмәгать биналарында хуҗалык-эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗлары өчен су чыгымнарын үз эченә ала, моңа сәламәтләндерү учреждениеләре (шифаханәләр, ял йортлары, туристлык комплекслары, балалар лагерьлары һ.б.) өчен су чыгымнары керми.

Кулланучыларның төрле категорияләренең аерым объектлары буенча хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына суның чыгымнары кушымтаның 2 нче таблицасы нормалары нигезендә билгеләнә. Әлеге нормативларга карата № 9.

5.3.8. Су белән тәэмин итү системасын тулаем яки аерым районнарда проектлаганда түбәндәге исәп-хисап чыгымнарына таянырга кирәк:

тәүлеклек максималь чыгымнар (куб.метр/тәүлек) - су алу корылмаларын, су әзерләү станцияләрен һәм су саклау савытларын исәпләгәндә;

максималь сәгатьлек чыгымнар (куб.метр/сәгать) - су саклау өчен савытларда аерым торбаүткәргечләр буенча су бирүче насос станцияләренең максималь җитештерүчәнлеген билгеләгәндә;

суүткәргечләргә су бирүче насос станцияләренең максималь сәгатенә (л/с) суның секундлык чыгымнары, су белән тәэмин итү системасының су сыйдырышлыгыннан башка һәм күрсәтелгән торбаүткәргечләрнең гидравлик исәпләве булганда магистраль һәм бүлү торбаүткәргечләренең максималь бирүен билгеләгәндә;

Куллануның тәүлеклек тигезсезлеге - 1,2; су куллануның тигезсезлеге - 1,4 коэффициентларын кабул итәргә кирәк.

5.3.9. Хисап күрсәткечләре суны куллану күләмен алдан исәпләп чыгару һәм торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын, шул исәптән аларның аерым структур элементларын 67 нче таблицада китерелгән тәкъдим ителгән күрсәткечләр нигезендә проектлау өчен кулланыла.

67 нче таблица

Су куллану күләмен алдан исәпләү һәм торак пунктны су белән тәэмин итү системаларын проектлау өчен исәп-хисап күрсәткечләре

Күрсәткеч	**Бердәмлек үлчәмнәр**	**Авыл территорияләре торак пунктлар**		
		суүткәргеч, канализациея һәм кайнар су белән тәэмин ителгән	суүткәргеч һәм канализация белән җиһазландырылган	су колонкаларыннан файдаланган
Микрорайон халкының тыгызлыгы	кеше/гектар	7,5 -100	7,5 -100	7,5 -100
Хуҗалык-көнкүреш ихтыяҗларына суның чыгымнары	тәүлегенә бер литр/кеше	230	150	50
Су куллану	Тәүлегенә куб.метр	1,7 -23,0	1,1 -15,0	0,4 -5,0

5.3.10.Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләре, сәламәтләндерү учреждениеләре ихтыяҗларына, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнарга һәм су сибүгә чыгымнар һәр конкрет очракта СНиП 2.04.02-84*.таләпләре нигезендә аерым билгеләнә.

5.3.11.Су алу корылмаларының типларын һәм урнашу схемаларын территориянең геологик, гидрогеологик һәм санитария шартларыннан чыгып сайларга кирәк.

Яңаларны проектлаганда һәм булганнарын киңәйткәндә, аларның күрше участокларда булган һәм проектлана торган күзәтүләр белән үзара тәэсир итешү шартлары, шулай ук аларның әйләнә-тирә мохиткә йогынтысы исәпкә алынырга тиеш (өске сток, үсемлекләр һ.б.).

Су җыю корылмаларын су куллануның перспективалы үсешен исәпкә алып проектларга кирәк.

5.3.12. Сәнәгать предприятиеләрен җитештерү су белән тәэмин итү өчен чистартылган агым сулардан файдалану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.13.Су үткәрү челтәрләре божра белән проектлана. Суүткәргечләрнең тупик сызыкларын куллану рөхсәт ителә:

җитештерү ихтыяҗларына су бирү өчен - һәлакәтне бетерү вакытына су белән тәэмин итүдә тәнәфес ясау мөмкинлеге булганда;

хуҗалык-эчә торган ихтыяҗларга су бирү өчен - торбаларның диаметры 100 мм дан артмаган очракта;

янгынга каршы яки хуҗалык-янгын сүндерү ихтыяҗларына су тотылуга бәйсез рәвештә су бирү өчен - линияләр озынлыгы 200 метрдан да артмаган.

Биналар һәм корылмаларның эчке суүткәргеч челтәрләренең тышкы суүткәргеч челтәрләре бөгелү рөхсәт ителми.

5.3.14. Хуҗалык-эчә торган суүткәргечләр челтәрләрен эчәргә яраклы булмаган сыйфатлы су бирүчеләр челтәрләре белән тоташтыру рөхсәт ителми.

5.3.15. Янгынга каршы суүткәргеч "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент" 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә проектланырга тиеш.

5.3.16. Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм берләшкән җитештерү-эчәргә яраклы суүткәргечләр проектларында СанПиН 2.1.4.1110-02 таләпләре нигезендә санитария саклау зоналарын күздә тоту зарур. Су белән тәэмин итү һәм эчәргә яраклы суүткәргечләрне санитар саклау зоналарының чикләре әлеге 9 нчы кушымтаның 3 нче таблицасында китерелгән.

5.3.17. Магистраль сулыклар төзү өчен җирләрне бүлеп бирү полосасының киңлеге һәм җир кишәрлекләренең мәйданы СН 456-73 таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.18.Сууткәргеч корылмаларны урнаштыру өчен мәйданчыклар сайлау, шулай ук аларның территорияләрен планлаштыру һәм төзү «Инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсенең ихтыяҗлары һәм нитар саклау зоналарына таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Су агымнары һәм сулыкларның яр буе участокларында урнаштырыла торган сууткәргеч корылмалар мәйданчыкларының планлаштыру тамгасы су күләменең күләменнән кимендә 0,5 метрга югарырак кабул ителергә тиеш.

5.3.19. Су әзерләү корылмаларын аларның җитештерүчәнлегенә карап урнаштыру өчен территориянең якынча исәпләү күләмнәрен тәүлеккә мең куб метр тәшкил итә, ләкин шуннан артык түгел, дип кабул итәргә кирәк:

тәүлегенә 0,1 мең куб метрга кадәр - 0,1 гектар;

тәүлегенә 0,1 меңнән 0,2 мең куб метрга кадәр - 0,25 гектар;

0,2 дән 0,4 мең куб метр/тәүлеккә - 0,4 гектар

тәүлегенә 0,4 меңнән 0,8 мең куб метрга кадәр - 1,0 гектар;

тәүлекнең 0,8 1 12 куб метрына кадәр - 2 гектар;

тәүлегенә 12 меңнән 32 мең куб метрга кадәр - 3 гектар;

Сууткәргеч корылмалар мәйданчыгында көчле кулланыла торган агулы матдәләрне саклау өчен чыгым складларын түбәндәгеләр урнаштырырга кирәк:

кешеләр даими була торган биналардан һәм корылмалардан (склад хуҗалыгына карамаучылардан) кимендә 30 метр ераклыкта сулыклардан һәм су агымнарыннан; бик көчле агулы матдәләрне саклаганда биналардан кешеләрнең даими килүеннән башка СНиП II-89-80*; торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналарыннан (мәйданчыктан тыш) түбәндәгеләр нигезендә: стационар савытларда (цистерналарда, танкларда) - 300 метрдан да ким булмаган ераклыкта; контейнерларда яки баллоннарда - 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта.

Канализация

5.3.20. Торак пунктларны канализацияләү системаларын проектлауны СНиП 2.04.01-85*, СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.07.01-89 таләпләре нигезендә тикшерергә кирәк.

Торак-граждан, җитештерү билгеләнешендәге барлык объектлар, кагыйдә буларак, канализациянең үзәкләштерелгән системалары белән тәэмин ителергә тиеш.

Торак районны су белән тәэмин итү системасын (гомумәретмәле, аерым, ярымбүлмәле) аерым канализация вакытында сулыкларга чистартылмаган суларны чыгаруны исәпкә алып, вариантларны техник-икътисадый чагыштыру нигезендә сайларга кирәк.

Су объектларына санитар чистартылмаган, зарарсызландырылмаган агып төшүче суларны (су объектларына йогынтының мөмкин нормативларын һәм су объектларында

зарарлы матдәләрнең иң чик мөмкин булган концентрацияләре нормативларын арттыруны булдырмаудан чыгып), шулай ук техник регламентлар таләпләренә туры килми торган агып төшүче суларны агызу тыела.

5.3.21. Торак пунктларны канализацияләү проектлары су белән тәэмин итү проектлары белән бер үк вакытта су белән тәэмин итү һәм агып төшүче суларны чыгару балансына мәҗбүри анализ ясап эшләнергә тиеш. Шул ук вакытта җитештерү су белән тәэмин итү һәм су сиптерү өчен чистартылган агымлы, яңгыр суларын файдалану мөмкинлеген карарга кирәк.

5.3.22. Торак пунктларны, шул исәптән аларның аерым структур элементларын, канализацияләү системаларын проектлаганда, көнкүрештәге агып төшүче суларны тәүлеклек уртача исәпләнгән исәпләнгән исәпләнгән исәпләнгән исәпләү территориядә һәм яшел үсемлекләрдә су тотуны исәпкә алмыйча, уртача тәүлеклек уртача уртача исәпләнгән су куллануны тигез итеп кабул итәргә кирәк. Утыртмалар.

Елга агып төшүче суларның тәүлеклек (бер ел эчендә) агып төшүен, су агызу системасына карап, барлык агып төшүче сулар буенча уртача тәүлеклек чыгымнарның күләме дип билгеләргә кирәк.

Аерым торак һәм иҗтимагый биналардан агып төшүче суларның исәп-хисап чыгымнарын билгеләү өчен, тупланган чыгымнарны исәпкә алу кирәк булганда, СНиП 2.04.01-85* таләпләренә ярашлы рәвештә, агып төшүче суларны әлеге нормативларга карата 9 нчы кушымтаның 2 нче таблицасын кабул итәргә кирәк.

Сәнәгать һәм авыл хуҗалыгы предприятиеләреннән агып төшүче суларның тәүлеккә исәпләнгән уртача исәп-хисап чыгымнары, шулай ук исәпкә алынмаган чыгымнар торак пунктның суммар уртача су чыгару күләменең 25 проценты күләмендә өстәмә кабул ителә.

Анализлашмаган районнарда бер кешегә уртача 25 л/тәүлекне кабул итәргә кирәк.

5.3.23. Торак пунктта агып төшүче суларның уртача тәүлеклек сарыф ителешен әлеге нормативларның 5.4.23 п. буенча билгеләнгән чыгымнар суммасы дип билгеләргә кирәк.

Исәп-хисап күрсәткечләре торак пунктны канализация системаларын тоташтыру һәм проектлау күләмен алдан исәпләү өчен кулланыла.

5.3.24 Территориаль планлаштыру документларын эшләгәндә, уртача тәүлеклек (бер елга) сулыкны үзләштерү рөхсәт ителә:

шәһәр торак пунктлары өчен - бер кешегә - 550 л/тәүлек;

авыл торак пунктлары өчен - бер кешегә тәүлеклек 150 л/тәүлек.

Искәрмә: Уртача тәүлеклек сулыкның урындагы шартларга һәм төзекләндерү дәрәҗәсенә карап, 10 - 20 процентка үзгәртелүе рөхсәт ителә.

5.3.25. Төбәк суүткәргечнең зурлыгын түбәндәге су бүлеп бирү коэффициентларыннан файдаланып билгеләргә тәкъдим ителә:

уртача шәһәр торак пункты буенча - 0,98;

аз катлы төзелеш территориясе өчен:

шәһәрнеке - 1,0;

авыл - 0,9;

җирле сәнәгать булганда - 0,8 — 0,9.

5.3.26.Торак пунктларны, аларның резерв территорияләрен канализацияләү системаларын урнаштыру, шулай ук чистарту корылмаларын СНиП 2.04.03-85 һәм СанПиН 2.2.1.1.1.1200-03 белән берлектә урнаштырырга кирәк.

5.3.27.Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсе белән килештереп, канализациянең үзәкләштерелгән системасы булмаганда, Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча слива станцияләрен күз алдында тотарга кирәк. Слива станцияләренә кертелә торган җир кишәрлекләренең зурлыгын СНиП 2.04.03-85 таләпләре нигезендә, СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Слив станцияләрне диаметры 400 мм дан да ким булмаган канализация коллекторлары тирәсендә проектларга кирәк, шул ук вакытта агып төшүче сулар саны слива станциясе коллектор буенча гомуми исәп-хисап чыгымының 20 процентыннан артмаска тиеш.

5.3.29.Канализация корылмаларын төзү, планлаштыру, төзү һәм аларның территорияләрен төзекләндерү өчен мәйданчыкларны сайлау «Инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре һәм санитар-яклау зоналарын урнаштыруга таләпләр нигезендә башкарылырга тиеш.

Шул ук вакытта агып төшүче суларның чистарту корылмаларын һәм нализация явым-төшемнәрен туплау торак микрорайоннарда (кварталларда) һәм авыл территорияләрендә урнаштырырга рөхсәт ителми.

Төбәкләрне бүлеп бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен кишәрлекләрнең якынча зурлыгын һәм алардан торак һәм җәмәгать биналарына кадәрге араны 68 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

68 нче таблица

Су бүлеп бирү системалары корылмаларын урнаштыру өчен кишәрлекләрнең якынча зурлыгы һәм алардан торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр ара

Объект исеме	Участок үлчәме, метр	Торак һәм гомум биналарга, метрларга кадәр ераклык
җирөстесуларынчистартукорылмалары	җитештерү төренә һәм корылма төренә карап	7.1.2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таблицасы нигезендә
Эчке рикварь канализация насос станциясе	10x10	20
Тоннель коллекторлар шахталары тирәсендә эксплуатацияләү мәйданчыклары	20x20	кимендә 15 (коллекторлар күчәреннән)

69 нчы таблица

Канализациянең чистарту корылмалары өчен җир кишәрлекләренең күләмнәре

Канализациянең чистарту корылмалары җитештерүчәнлеге, мең куб метр/тәүлек	Җиручастокларыныңкүләме, гектар		
	чистарту корылмалаы	ләм мәйданчыклары	агып төшүче суларны тирән чистартуның биологик буалары
0,7 гә кадәр	0,5	0,2	-
0,7 дән 17 гә кадәр	4	3	3
17 дән 40 ка кадәр	6	9	6
40 тан 130 га кадәр	12	25	20
130 дан 175 кә кадәр	14	30	30
175 тән 280 гә кадәр	18	55	-
Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәтенең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе белән килештереп, тәүлегенә 280 мең куб метрдан артык җитештерүчәнлек җитештерүчәнлеге булган җир кишәрлекләренең күләмен тәүлеккә кабул итәргә кирәк.			

70 нче таблица

Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналары

Агып төшүче суларны чистарту корылмалары	Исәп-хисап эшләре алып барганда метрларда ераклык - чистарту корылмаларының йөртүчелеге, тәүлеккә мең куб метр			
	0,2 гә кадәр	0,2 дән 5 кә кадәр	5тән 50 гә кадәр	50дән 280 гә кадәр
Су станцияләре һәм авария-җайга сала торган резервуарлар, локаль чистарту корылмалары	115	20	20	30
Урланган явым-төшемнәр өчен ләм мәйданчыклары булган механик һәм биологик чистарту корылмалары, шулай ук ләм мәйданчыклары	1150	200	400	500
Ябык биналарда утырманы термомеханик эшкәртү белән механик һәм биологик чистарту материаллары	1100	150	300	400

Басулар: а) фильтрация; б) сугару	2 200 1 150	300200	500400	1000 1000
Биологик буалар	2 200	200	300	300
Искәрмә: 1. 0,5 гектарга кадәр мәйданда булган фильтрлау кырлары өчен, 1,0 гектарга кадәр мәйданда коммуналь типтагы сугару кырлары өчен, агып төшүче суларны механик һәм биологик чистарту корылмалары өчен, санитар-яклау зоналары тәүлегенә 100 метр зурлыкта кабул итәргә кирәк. 2. Җир асты фильтрациясе кырлары өчен үткәрү сәләте тәүлегенә 15 куб.метрга кадәр җитә. Санитар яклау зоналары 50 метр зурлыкта кабул ителергә тиеш. 3. Санитар-яклау зоналарының сылау станцияләреннән 300 метрны кабул итәргә кирәк 4. Ачык типтагы өске каттагы чистарту корылмаларыннан торак территориягә кадәр санитар-яклау зоналары 100 метр, ябык типтагы - 50 метр кабул итәргә кирәк. 5. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнашмаган җитештерү канализациясенең чистарту корылмаларыннан һәм насос станцияләреннән, җитештерү суларын мөстәкыйль чистартканда һәм суыртканда да, шулай ук аларны көнкүреш сулары белән бергәләп чистартканда да, санитар-яклау зоналары күләмнәрен прин-ликалар кирәк.				

5.3.30. Су агымнарының һәм сулыкларның яр буе участокларында урнаштырыла торган канализация корылмалары һәм насос станцияләре мәйданчыкларының планлаштыру билгеләрен, җилдән алынган су һәм җил дулкыны биеклеген исәпкә алып, 3 процент тәэмин ителгән су ташу суларының максималь офыгыннан кимендә 0,5 метр югарырак кабул итәргә кирәк.

5.3.31.Магистраль канализация коллекторлары өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 456-73 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

5.3.32. Агымдагы суларның чистарту корылмалары мәйданын елның җылы чорында өстенлек итүче җилләр өчен торак төзелешкә һәм торак пунктка карата су агымы буенча түбәнрәк юнәлештә үлчәп була.

Җитештерү һәм яңгыр канализациясенең чистарту корылмаларын, кагыйдә буларак, сәнәгать предприятиеләре территориясендә урнаштырырга кирәк.

5.3.33. Чистарту корылмалары өчен җир участокларының зурлыгын канализация дип күрсәтелгән 69 нчы таблицада да кабул итәргә кирәк.

5.3.34. Локаль канализация системаларының чистарту корылмаларының җир кишәрлекләре күләмен грунт шартларына һәм агып төшүче сулар санына карап кабул итәргә кирәк, әмма 0,25 гектардан артык түгел. Җир участоклары чикләнергә, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

5.3.35. Канализация чистарту корылмалары өчен санитар-яклау зоналарын СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 таләпләре нигезендә 70 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Яңгыр канализациясе

5.3.36. Җир өсте суларын күчерү торак пункт территориясенең су өсте бассейныннан су агымнарына һәм сулыкларга яңгыр канализациясе челтәреннән агып төшеп, проектланырга тиеш. Өсле агымны үткәрми торган сулыкларга, юыла торган

чокырларга, йомык уйсулыкларга, сазлыклы территорияләргә чыгаруны проектлау рөхсәт ителми.

5.3.37. Территорияне планлаштыру һәм төзү проектлары өске суларны агызу өчен табигый шартларны мөмкин кадәр күбрәк саклауны күздә тотарга тиеш. Өске суларны үткәрүне кыенлаштыра торган биналарны һәм корылмаларны урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.38. Яңгырлы канализацияне проектлаганда торак пунктлар территорияләре өчен яңгыр суларының исәп-хисап чыгымнарын СНиП 2.04.03-85 таләпләренә туры китереп билгеләргә кирәк.

Көймәне оештыру рельефны оештыру һәм су үткәргеч җайланмаларның: су торбалары (су агызу торбалары), лотоклар, кюветлар, тизәйткечләр, яңгыр кабул итү коеларын ачык яки ябык системасын төзү мәсьәләләрен комплекслы хәл итү белән тәэмин ителергә тиеш.

Өске сулар агышын проектлаганда СНиП 2.04.03-85, СНиП 2.07.01-89*, СанПиН 2.1.5.980-00 таләпләре белән эш итәргә кирәк.

5.3.39.Күпкатлы төзелеш районнарында ябык типтагы яңгыр канализациясен проектларга кирәк. Районнарда бер үк, ике катлы төзелешләр һәм авыл торак пунктларында, шулай ук парклар территориясендә урамнар, юллар, машина юллары һәм тротуарлар белән кисешкән урында күперләр яисә торбалар корылган җирдә ачык су үткәргеч җайланмалар (канаулар, кюветлар, лотоклар) куллану рөхсәт ителә.

Рекреация территорияләрендә җир өсте һәм җир асты суларын яңгыр канализациясе һәм ачык типтагы дренаж рәвешендә бүлеп бирү системасын проектлау рөхсәт ителә.

5.3.40.Кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе, су объектларын җайга салу һәм саклау органнары, су биологик ресурсларын саклау органнары белән ярашлы рәвештә нигезләнгән һәм килештерелгән очракта җир өсте суларын су агызу рөхсәт ителә.

5.3.41.Яңгыр суларын киптерүчеләрне проектлау түбәндәге участокларда каралган:

озакка сузылган участокларда (күтәрелү); сулар;

чатларда һәм җир өсте кушылдыгы ягыннан җәяүле кичүләрдә

озакка сузылган төшү участоклары ахырында түбәнәйтелгән урыннарда; түбән урыннарда урам лотокларының пычкы профилендә; өске сулары агып төшмәгән урамнар, ишегалды һәм парк территорияләре урыннарында.

5.3.43.Яңгырлы сулар агышын җайга салу өчен буаларны яки резервуарларны проектларга, шулай ук эчәргә яраклы су чыганаклары булмаган, су коену өчен яраксыз һәм балык хуҗалыгы максатларында файдаланылмый торган нигытылган чокырларны һәм гамәлдәге буаларны кулланырга кирәк.

5.3.44.Эрозиягә (авышлык һәм грунт характеристикалары буенча) дучар булган торак йортлар территориясендә өске суларны биналардан өстәмә рәвештә су бүлеп чыгаруның гомуми системасына җибәрүне күздә тотарга кирәк.

5.3.45.Агып төшүче суларны чистартуны СНиП 2.04.03-85*, СНиП 2.04.03-85*, «Агымсуларны чистарту өчен корылмаларны проектлау» 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

5.3.46.Кулланучылар хокукларын яклау һәм Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсе һәм Татарстан Республикасы буенча кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәт идарәсе һәм, ачык типтагы өске агымның чистарту корылмалары өчен корылмалардан - 100 метр, ябык типтагы чистарту корылмаларыннан - 50 метр файдалану шартларына бәйле рәвештә, санитар-яклау зонасын торак төзелешенә кадәр кабул итәргә кирәк.

Мелиоратив системалар һәм корылмалар. Гомуми таләпләр

5.3.47. Мелиоратив (сугару һәм киптерү) системаларны һәм корылмаларны СНиП 2.06.03-85, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.05-84, СНиП 2.06-85, СНиП 2.06.07-87, СНиП 2.06.04-82 таләпләре һәм әлеге нормативлар нигезендә проектларга кирәк.

5.3.48. Җирләрнең торышын тикшереп тору өчен мелиоратив системаларны һәм корылмаларны проектлаганда күзәтү скважиналары челтәрен һәм су чыгымнарын үлчәү чараларын күрергә кирәк. Мелиорация системасы мәйданы 20 мең гектардан артык булганда, өстәмә рәвештә туфракның дымлылыгын һәм корылышын, мәгълүматны автоматик эшкәртү чаралары белән сугару һәм дренаж суларының сыйфатын, шулай ук метеорология станцияләрен һәм су-баланс мәйданчыкларын тикшереп тору лабораторияләрен проектларга кирәк.

5.3.49.Мелиорация системаларында яклаучы урман утыртмаларын СНиП 2.06.03-85 таләпләре нигезендә күзалларга кирәк.

5.3.50. Мелиорация системаларын урнаштырганда «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законның 43 статьясы таләпләрен үтәргә кирәк.

Һөҗүм системалары

5.3.51. Сугару системасы составына табигый яисә ясалма су чыганакларында сусаклагычлар, су җыю һәм балык саклау корылмалары, артта калучылар, насос станцияләре, сугару станцияләре, су ташлау һәм дренаж челтәрләре, шәрә каналлар, челтәрдәге корылмалар, су сиптерү һәм су сиптерү машиналары, җайланмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация халәтен, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектларын, эрозиягә каршы корылмаларны, эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналарын, урман яклау утыртмалары, дамбалар керә.

5.3.52. Мелиорация каналлары (сугару, су җыю-су җыю, коллектор-дренаж) өчен җирләр Полосаларын эшләр җитештерү вакытында авыл хуҗалыгы культуралары белән шөгыльләнмәгән җирләрдә, төзелеш чираты белән, гамәлдәге су һәм җир законнарын исәпкә алып, СН 474-75 таләпләре нигезендә төзелеш чираты белән бәйле рәвештә тапшырырга кирәк.

5.3.53.Балык хуҗалыгы сулыкларында су җыю җайланмаларын проектлаганда, балыкны һәм су биологик ресурсларын саклау өлкәсендә территориаль органнар белән килештереп, балыкны су җыю корылмаларына эләгүдән саклау өчен балык саклау корылмаларын урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Балыкны яклау корылмалары булган су

җыю урыннары урыны урыны урыны булмаган районнарда, кышлаучы районнарда, интенсив миграция участокларында һәм балыкларның личинкаларын һәм яшьләрен, тыюлыклы зоналарда урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.54. Магистраль каналдан (торбаүткәргечтән, лоткадан), аның ботакларын, төрле тәртипләрне һәм сугару җайланмаларын бүлүчеләрдән торучы яшерен челтәрне торбаүткәргечләр яки ачык каналлар һәм лотоклар рәвешендә проектларга кирәк.

5.3.55. Магистраль каналларда һәм бүлүчеләрдә чокырлар, чокырлар, җирле түбәнлекләр, сулыклар белән кисешүләр урыннарында, ә эреләрендә чыгымнардан төшә торган авария хәлендәге су сбросы корылмаларын проектларга кирәк.

5.3.56.Водосбор-сбросное челтәрен полив участоклар, чәчү әйләнешенең кырлары чикләре, тальвег, уйсулык, чокыр-чакырларны максималь кулланып, түбән урыннарда проектларга кирәк.

5.3.57. Су чыганакларында, доприемникларда, каналларда исәпләү чыгымнарының һәм су дәрәҗәләренең зурлыгын, су җыелмаларында агып төшү үзенчәлекләрен исәпкә алып, 33-101-2003 нигезендә билгеләргә кирәк.

Җимерү системалары

5.3.58. Киптерү системаларын проектлаганда территориянең кирәгеннән артык юеш булуының сәбәпләре һәм су балансын тәшкил итүчеләрнең һәркайсының зурлыгы ачыкланырга тиеш.

Киерелә торган массивта артык мавыгу сәбәпләренә бәйле рәвештә түбәндәгеләрне күздә тотарга кирәк:

мәйданның әйләнә-тирәсендәге сулыклардан өске сулар керүдән яклау - тау каналларын проектлау, тальвега сулыклардагы сулыклардагы су агышын җайга салу юлы белән;

су басудан сулыкларны һәм сулыкларны су басудан яклау - койма дамбаларын проектлау, сулыкларда су ташу суларын җайга салу, елгаларның елга үзәннәренең үткәрү сәләтен арттыру, су җыю мәйданнары арасында, СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, агымны яңадан бүлү юлы белән;

җир асты суларының дәрәҗәләрен тотып алу һәм түбәнәйтү - кеше каналларын яки дреннарны, вертикаль дренаж скважиналарының сызыкча системасын проектлау, системалы горизонталь дренажны өйрәнү юлы белән;

җир асты сулары дәрәҗәләрен киметү өчен ябык киптерү челтәрен проектлау юлы белән;

сулыклардан һәм су агымнарыннан фильтрацион сулар белән су басудан яклау - яр буе дреннарын яки скважиналарның сызыкча системасын СНиП 2.06.15-85 таләпләрен исәпкә алып, вертикаль дренаж проектлау юлы белән.

5.3.59. киптерү системасы составына түбәндәгеләр керә: суүсемнәрнең көйләнә торган, үткәргеч, койма челтәре, насос станцияләре, дамбалар, челтәрләрдәге корылмалар, идарә һәм автоматлаштыру чаралары, җирләрнең мелиорация торышын контрольдә тоту, электр белән тәэмин итү һәм элемтә объектлары, эрозиягә каршы корылмалар,

эксплуатацияләү хезмәтенең җитештерү һәм торак биналары, юллар һәм урман саклау утыртмалары.

5.3.60. Җирләрне шушы төр өчен рөхсәт ителә торган авыл хуҗалыгында файдалану рөхсәт ителгән срокларга язгы һәм җәйге-көзге тезгеннәрне су басуга дучар ителгән елгалар тугайларында, радиация белән капланган түбәнлекләрдә һәм сусаклагычларга терәлеп торучы су басу территорияләрендә, вак ташу зоналарын бетерү өчен, шәһәрара дамбалар төзү белән киптерү системаларын проектлаштырырга кирәк.

5.3.61.Елгаларның, күлләрнең, су саклагычларның сулары белән сугарыла торган зур территорияләрдә, тирән үткәргеч каналлар төзүне булдырмас өчен, йомык иңкүлекләрне киптерү вакытында, гамәлдәге су үткәрү корылмаларын яңадан торгызуның мәгънәсезлегенә карамастан, тимер һәм автомобиль юллары янындагы участокларда киптерү системаларын насослар белән су агызу дамбаларын төземичә генә проектларга кирәк.

5.3.62. Авыл хуҗалыгы җирләрен киптерү өчен индустриаль дренаж проектларга кирәк. Вертикаль дренаж бертөрле комнар, теләсә нинди куәттәге торфлы, 2 метрга кадәр куәттәге супес һәм җиңел сугиналар белән корылган территорияне киптерү вакытында кулланырга рөхсәт ителә, алар тәүлегенә 150 кв.метрдан артык үткәргеч суалчаннар белән каплана.

Авыл хуҗалыгы җирләрен фильтрацион сулар белән елгаларны, сусаклагычларны, күлләрне су басудан саклау яки объектка керүче җир асты суларын тоту өчен вертикаль дренаж линиясе системасы

Санитар чистарту

5.3.63. Санитар чистарту объектлары булып йорт яны территорияләре, урам һәм микрорайон юллары, мәдәни-көнкүреш билгеләнешендәге объектлар, предприятиеләр, учреждениеләр һәм оешмалар, парклар, скверлар, җәмәгать файдалануындагы мәйданнар һәм башка урыннар, ял итү урыннары тора.

Югары эпидемия куркынычы һәм халыкның сәламәтлеге өчен куркыныч булуы аркасында махсус чистарту объектлары дип медицина учреждениеләрен, аеруча йогышлы, тире-венерология, туберкулез хастаханәләрен һәм бүлекләрен, ветеринария объектларын, пляжларны санарга кирәк.

5.3.64. Торак пунктлар территорияләрен санитар чистартуны СанПиН 42-128-4690-88, СНиП 2.07.01-89, Россия Федерациясе Дәүләт комитетының 2003 елның 27 сентябрендәге 170 номерлы карары белән расланган торак фондын техник эксплуатацияләү кагыйдәләре һәм нормалары, шулай ук җирле үзидарә органнарының норматив хокукый актлары таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.65. Шәһәр төзелешен проектлаганда Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты яисә җирлекләрнең яисә шәһәр округларының җирле үзидарә органнары билгеләгән каты коммуналь калдыкларны туплау нормативлары кулланыла (алар закон белән бирелгән очракта).

Тупланган коммуналь калдыкларның исәп-хисап саны әледән-әле (биш елга бер тапкыр) факттагы мәгълүматлар буенча анықланырга, ә норма төзәтелергә тиеш.

72 нче таблица

Коммуналь калдыкларны туплау нормативлары

Коммуналь калдыкларның төрләре	ә коммуналь калдыклар саны	
	кг	литр
Каты: суүткәргеч, канализация, үзәк җылыту һәм газ белән җиһазландырылган торак биналардан; башка торак биналардан	190 -225 300 -450	900 -1000 1100 -1500
Иҗтимагый биналарны исәпкә алып, торак пункт буенча гомуми сан	280 -300	1400 -1500
Шоулардан сыеклык (канализация булмаганда)	-	2000 -3500
1 кв.метрдан каты өслекле урамнар, мәйданнар һәм парклар сметасы	5 - 15	8 - 20
Искәрмә: 1. Калдыкларны туплау нормаларын зур шәһәр торак пунктлары өчен кабул итәргә кирәк. 2. Эре габаритлы коммуналь калдыкларны туплау нормаларын китерелгән каты коммуналь калдыклар күрсәткечләреннән 5 процент күләмендә кабул итәргә кирәк.		

5.3.66.Торак зоналарда йорт яны территорияләрендә транспорт өчен уңайлы керү юллары булган каты коммуналь калдыклар өчен контейнерлар урнаштыру өчен махсус мәйданчыклар проектлана. Мәйданчык су үткәрми торган өслекле ачык мәйданчык проектлана.

Контейнерлар урнаштыру мәйданчыклары торак йортлардан, балалар йортларыннан, дәвалау-профилактикалау учреждениеләреннән, спорт мәйданчыкларыннан һәм ял итү урыннарыннан читләштерелергә тиеш. халык саны 20 метрдан да ким түгел, әмма 100 метрдан да артмый. Мәйданчыкларның күләме 13 нче таблица нигезендә кабул ителә һәм кирәкле санда контейнерлар урнаштыруга исәпләнергә тиеш, ләкин 5 тән дә артык түгел.

Билгеләнә торган чүп-чар җыючылар (контейнерлар) санын билгеләү өчен чүп-чар җыючылар файдалана торган халык саныннан, каты коммуналь калдыкларны туплау нормативларыннан, калдыкларны саклау срокларыннан чыгып карарга кирәк. Чүп җыючыларның исәп-хисап күләме иң күп белем алган чорларда каты коммуналь калдыкларны фактта туплауга туры килергә тиеш.

5.3.67.Сыек калдыкларны анализланмаган биналардан җыю өчен ишегалды үләннәре урнаша, алар су үткәрми торган чүп үләннәре булырга тиеш. Ишегалды җыештыру җыемнары булган очракта, уртак булырга мөмкин. Туфрак җире грунт суларына бәйле, ләкин 3 метрдан артык булырга тиеш түгел.

Ишегалды җыемы торак биналардан, мәктәпкәчә мәгариф, гомуми белем бирү оешмаларыннан, балалар уеннары һәм халыкның ялы өчен мәйданчыклардан кимендә 20 һәм 100 метрдан читтә булырга тиеш.

Су белән үзәкләштерелмәгән тәэмин итү шартларында ишегалды җыемнары коелардан һәм чишмәләрдән 50 метрдан да ким булмаган еракլыкта ераклыкта булырга тиеш

Чүп-чар ташучылар, ишегалды бәдрәфләре һәм чүп үләннәре урнашкан урыннар шәхси йорт хуҗалары тарафыннан билгеләнергә тиеш, аерма 8 - 10 метрга кадәр кыскартылырга мөмкин.

Чүп-чар җыентыклары, ишегалды бәдрәфләре һәм чүп-чар чокырлары йорт биләмәсе чикләреннән кимендә 4 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

5.3.68.Дәвалау учреждениеләре территориясендә чүп-чар җыючылар өчен мәйданчыкны хуҗалык зонасында дәвалау корпусыннан кимендә 25 метр ераклыкта һәм азык-төлектән 100 метрдан да ким булмаган ераклыкта проектларга кирәк. Мәйданчык күләме чүп-чар җыючыларның нигез зурлыгыннан һәр якка 1,5 метрга артык булырга тиеш. Мәйданчыкның урам ягыннан каты өслекле һәм подъезды булырга тиеш.

Медицина һәм/яисә фармацевтика эшчәнлеген гамәлгә ашырганда барлыкка килгән калдыкларны җыю, вакытлыча саклау, күчереп йөртү, зарарсызландыру һәм зарарсызландыру СанПиН 2.1.7.2790-10 таләпләре нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.69 Базар территориясендә:

чүп-чар җыючылар өчен хуҗалык мәйданчыкларын сәүдә урыныннан кимендә 30 метр ераклыкта проектларга кирәк;

канализациясез базарларда чүп-чар үткәрми торган җәмәгать бәдрәфләрен сәүдә урыныннан 50 метрдан да ким булмаган ераклыкта проектларга кирәк. Аларда исәп-хисап урыннары саны һәр 50 сәүдә урынына кимендә бер булырга тиеш.

5.3.70. Парклар территориясендә:

сменалы мусросборникларны урнаштыру өчен бүлеп бирелгән кишәрлекле хуҗалык зонасын ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннан 50 метрдан да якынрак булмаган (бию мәйданчыклары, эстрада, фонтаннар, төп аллеялар, тамашалы павильоннар һәм башкалар) проектларга кирәк;

хуҗалык мәйданчыклары өчен контейнерлар санын билгеләгәндә калдыкларның уртача туплануыннан 3 көн эчендә чыгарга кирәк;

Иҗтимагый бәдрәфләрне, ял итүчеләр күпләп җыела торган урыннан 50 метр ераклыкта, 500гә бер урын исәбеннән чыгып проектларга кирәк.

5.3.71. Пляжлар территориясендә:

чүп-чар җыю мәйданчыкларының күләмнәрен 0,75 куб метр сыйдырышлы бер контейнер - 3500 - 4000 кв.метр пляж мәйданы исәбеннән исәпләргә кирәк;

иҗтимагый бәдрәфләрне 75 йөзүчегә бер урын исәбеннән проектларга кирәк. Иҗтимагый бәдрәфләрдән су коену урынына кадәр ераклык 50 метр һәм 200 метрдан да артмаска тиеш.

5.3.72. Каты коммуналь һәм сыек көнкүреш калдыкларын зарарсызландыру махсус билгеләнгән полигоннарда башкарыла. Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү буенча полигоннарны һәм предприятиеләрне проектлау һәм урнаштыру әлеге нормативларның "Махсус билгеләнештәге зоналар" бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.73. Предприятиеләрнең һәм корылмаларның җир кишәрлекләренең һәм санитар-яклау зоналарының күләмнәре 73нче таблицада

73нче таблица

Каты коммуналь калдыкларны утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру буенча җир кишәрлекләренең һәм санитар-яклау предприятиеләренең һәм корылмаларның күләмнәре

Предприятиеләр һәм корылмалар	Җир участокларының күләмнәре 1000 тонна каты көнкүреш калдыклар елына, гектар	Санитар-яклау зоналарының күләмнәре,метр
Чүп яндыру һәм чүп-чар эшкәртү егәрлеге булган объектлар, елга мең тонна: 40 ка кадәр;	0,05	500
40 тан артык	0,05	1 000
Полигонар*	0,02 -0,05	500
Комбинатлаштыру участоклары	0,5 -1,0	500
Ассоциация кыры	2 - 4	1 000
Көчле станцияләр	0,2	500
Чүп төяү станцияләре	0,04	100
Каты коммуналь калдыкларны камилләштерү	0,3	1 000
оксик сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарыннан тыш, тапкыр		
Аларның мещение «Махсус зона» бүлеге таләпләре нигезендә кабулителергә тиеш		
Билгеләнгән".		

5.3.74. 61 нче таблицада күрсәтелмәгән предприятиеләрнең санитар-яклау зоналары һәм куллану калдыкларын транспортлау, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру корылмалары күләмнәрен санитария нормалары нигезендә кабул итәргә кирәк

Җылылык белән тәэмин итү.

5.3.75. Яңа җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге җылылык белән тәэмин итү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү, торак - коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны кирәкле җылылык белән тәэмин итү дәрәҗәсен тәэмин итү максатларында, Менделеевск муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү расланган схемалары нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

Җылылык белән тәэмин итүнең кабул ителгән схемасы түбәндәгеләрне тәэмин итәргә тиеш: җылылык-энергиянең норматив дәрәҗәсен;

СНиП 41-02-2003 таләпләренә туры китереп, ышанычлылык норматив дәрәҗәсе; экологик куркынычсызлык;

куркынычсызлык эксплуатацияләү.

5.3.76. Җылылык белән тәэмин итү схемаларын эшләгәндә исәп-хисап җылылык нагрузкалары билгеләнә:

торак пунктларны һәм гамәлдәге сәнәгать предприятиеләрен гамәлдәге төзү өчен - факттагы җылылык йөкләнеше буенча төгәлләштерелгән проектлар буенча;

төп (профиль) җитештерүне үстерүнең эреләндерелгән нормалары яисә шундый ук җитештерү проектлары буенча сәнәгать предприятиеләре төзү планлаштырыла торган предприятиеләр өчен;

5.3.77. Җылылык нагрузкалары, СНиП таләпләренә туры китереп, җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча кулланучылар категорияләрен исәпкә алып билгеләнә 41 -02-2003 ГОСТ Р 54954-2012.

5.3.78. Җылылык энергиясенең торак һәм иҗтимагый биналарны җылылык белән тәэмин итү системасына чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 8-10 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый биналарны кайнар су белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 13 һәм 15 нче таблицалары буенча билгеләнә.

Торак һәм иҗтимагый басмаларны Инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел ягулыкның чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 18 һәм 19 нчы таблицалары буенча билгеләнә.

5.3.79. Торак пунктлар территорияләрендә торак һәм иҗтимагый төзелешне җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк:

үзәкләштерелгән - котельный, җылылык һәм атом электростанцияләреннән; автоном, түбә котельныйларыннан, фатир җылылыгыннан децентрализацияләнгән - -

генераторлар.

5.3.80. Торак пунктлар территорияләрендә үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү чыганакларын урнаштыру, кагыйдә буларак, коммуналь-склад һәм җитештерү зоналарында, мөмкин булганча, җылылык йөкләнеше үзәкләрендә башкарыла.

Торак төзелештә җылылык белән тәэмин итү чыганакларын, җылылык пунктларын урнаштыру, СНиП таләпләренә туры китереп, атмосферада зарарлы пычраткыч матдәләр таралуның норматив дәрәҗәсенә ирешү һәм исәп-хисап ясау чаралары белән акустик исәп-хисапларга нигезләнгән булырга тиеш 41 -02-2003-СНиП 2.07.01-89*, СНиП 41-01-2003.

Торак-коммуналь төзелеш һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләре кулланырга кирәк.

Һәр район җылылык чыганагыннан җылылык челтәрләренең кулланучыларга икедән дә ким булмаган чыгарылуын күздә тотарга кирәк.

Техник нигезләнгәндә, һәр кварталга төрле магистраль яки бүлү җылылык челтәрләреннән ике тапкыр файдалануга тапшыруны күздә тотарга кирәк.

Яңа төзелеш районнарын җылылык белән тәэмин итү системасын сайлау вариантларны техник-икътисадый чагыштыру нигезендә башкарылырга тиеш.

5.3.81. Котельныйларны урнаштыру өчен җир кишәрлекләре Түбән Кама муниципаль районының җылылык белән тәэмин итү схемалары нигезендә сайлана.

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләмен 74 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Җир участоклары коймаланырга, төзекләндерелергә һәм яшелләндерелергә тиеш.

74 нче таблица

Торак төзелеше районнарында урнашкан аерым торучы котельныйлар өчен җир кишәрлекләре күләме

Котельныйларның җылылык җитештерүчәнлеге, Гкал/с (МВт)	гектар, эшләүче котельныйларның:	
	Каты ягулыкта	газ-мотор ягулыгында каты ягулыкта
5кадәр	0,7	0,7
5 тән 10 га кадәр(6 дан12 гә кадәр)	1,0	1,0
10 нан 50 гә кадәр (12 дән 58 гә кадәр)	2,0	1,5
50 дән 100 гә кадәр (58 дән116 га кадәр)	3,0	2,5
100 дән 200 гә кадәр (116 дан233 кә кадәр)	3,7	3,0
200 дән 400 гә кадәр (233 дән466 ка кадәр)	4,3	3,5
Искәрмә: 1. Кулланучыларны кайнар су белән тәэмин итүче котельныйларның, шулай ук тимер юл буенча ягулык китерү күздә тотыла торган котельныйларның җир участоклары күләмен 20 процентка арттырырга кирәк. 2. Каты, сыек һәм газ барлыкка китерүче ягулыкта эшләүче котельныйлар өчен санитар-саклау зонасы күләме һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты (тавыш, вибрация, электромагнит кыры һ.б.) йогынты исәпләүләре нигезендә, шулай ук натураль тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә билгеләнә.территориясеннән читтә урнаштыруны күздә тотарга кирәк. Алтын шлакоталларны урнаштыру шартлары һәм алар өчен мәйданчыклар күләме СНиП таләпләренә туры килергә тиеш 41 -02-2003 к		

5.3.82. Җылылык белән тәэмин итү чыганакларыннан санитар-саклау зоналары күләме СанПиН таләпләренә туры китереп салына 2.2.1/2.1.1.1200-03 к Якынча-тигез үлчәмнәр тәшкил итә:

600 МВт егәрлеге белән эквивалент электростанцияләреннән.

артык:

ягулык сыйфатында кулланылучы күмер һәм мазут - 1000 метр; газ һәм газ - мотор ягулыгында эшләүче күмер-500 метр; ТЭЦтан.

200 Гкал һәм аннан да күбрәк егәрлекле район котельныйлары:

күмер һәм мазут ягулыгында эшләүче район котельныйлары - 500 метр,

газ һәм Газ - Мазут ягулыгында эшләүче - 300 метр,

җылылык электростанцияләренең алтын калдыкларыннан-300 метр.

Каты, сыек һәм газ барлыкка китерүче ягулыкта эшләүче котельныйлар өчен санитар-саклау зонасы күләме һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты (тавыш, вибрация, электромагнит кыры һ.б.) йогынты исәпләүләре нигезендә, шулай ук натураль тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә билгеләнә.

5.3.83. Компактлы торак пунктларда үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү системасы булмаганда, халык тыгызлыгы 40 кеше/гектар булган бер, ике катлы торак йорт территорияләрендә торак һәм иҗтимагый биналар төркеменә котельныйлардан автоном җылылык һәм җылылык белән тәэмин итүне күздә тотарга рөхсәт ителә.

Автоном җылылык белән тәэмин итү өчен индивидуаль проектлаштырыла.

5.3.84. Түбә, встроенная-янкорма котельныйлар өчен санитар-яклау зонасы күләме билгеләнми. Күрсәтелгән котельныйларны урнаштыру һәр конкрет очракта атмосфера һавасы пычрану һәм атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары нигезендә, шулай ук табигый тикшеренүләр һәм үлчәү нәтиҗәләре нигезендә башкарыла.

5.3.85. Трассаларны һәм җылылык челтәрләрен салу ысулларын СНиП II нигезендә карарга кирәк-89-80*- СНиП 41-02-2003, СНиП 2.07.01-89*.

Җылылык трассаларын узу өчен, әлеге юнәлешләрдә махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүләр участокларын бетерү яки киметү максатларында башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.86. Торак төзелеше һәм торак булмаган зоналар өчен җылылык белән тәэмин итү чыганагыннан туры килә торган аерым җылылык челтәрләрен проектларга кирәк.

5.3.87. Җылылык бирүдә өзеклекләр күзәтелми торган биналар (хастаханәләр, балалар тәүлек буе яши торган мәктәпкәчә оешмалар һ. б.) өчен җылылык белән тәэмин итү системасын проектлаганда җылылык белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы түбәндәге карарларның берсе белән тәэмин ителергә тиеш:

бинаны тулысынча җылытуны тәэмин итә торган резерв җылылык чыганакларын, шул исәптән электр энергиясен кулланып, проектлау;

төрле җылылык челтәрләреннән ике яклы туклану.

5.3.88. Җылылык челтәрләрен урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләре нигезендә башкарыла.

Газ белән тәэмин итү

5.3.89. Яңаларын проектлау һәм төзү, гамәлдәге газ бүлү системаларын реконструкцияләү һәм үстерү СНиП 42-01-2002, ПБ 12-529-03 һәм генераль газ белән тәэмин итү схемасы таләпләре нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

торак-коммуналь хуҗалыкны, сәнәгать һәм башка оешмаларны газлаштыру буенча республика программалары нигезендә Татарстан Республикасын газификацияләү.

5.3.90. Магистраль газүткәргечләр төзү өчен җир бүлеп бирелгән полосаның киңлеге һәм җир кишәрлекләре мәйданы СН 452-73 таләпләренә туры китереп билгеләнә.

Торак пунктлар территориясендә магистраль газүткәргечләр урнаштыру рөхсәт ителми.

Магистраль газүткәргечләрдән санитар аермалар СанПиН таләпләренә туры китереп билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 к

5.3.91. Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү 75 таблицасында китерелгән.

75 нче таблица

Транспортлана торган газның эш басымы буенча газ үткәргечләрне классификацияләү

Газ үткәргечләрне		Транспортлана торгангаз төре	Газ үткәргечтә эш басымы, МПа
Югары	I категория	Табигый	0,6 дан 1,2гә кадәр
		Табигый һәм сыекландырылган газ	0,6 дан1,6кадәр

	1акатегория се	Табигый	1,2 дән югары ТЭЦ территориясендәк газ тур биналары һәм пар-газ энергетикасы
	II категориясе	Табигый һәм сыекландырылган газ	0,3 тән 0,6га кадәр югары
Уртача		Табигый һәм сыекландырылган газ	0,005 тән 0,3кадәр югары
Түбән		Табигый һәм сыекландырылган газ	0,005кә кадәр

3.5.92. Эчке газүткәргечләрдә һәм газ кулланучы җайланмалар каршында газ басымы түбәндәге күрсәткечләрдән артмаска тиеш:

газ басымы зурлыгы җитештерү таләпләренә бәйле булган җитештерү биналарында-1,2 МП;

башка җитештерү биналарында-0,6 МП;сәнәгать предприятиеләренең көнкүреш биналарында - аерым торучы, җитештерү биналарына янкормаган һәм бу биналарга төзелгән-0,3 МП;

административ биналарда-0,005 МП; котельныйларда-0,005 МП.:

җитештерү предприятиеләре территориясендә аерым торучы-1,2 МП, шул ук шәһәр торак пункты территориясендә - 0,6 МП, янкорма, төзелгән һәм түбә җитештерү биналары-0,6 МП, янкорма, төзелгән һәм түбә иҗтимагый, административ һәм көнкүреш биналары-0,3 МП;

(СНиП 2.08.02-89 таләпләренә туры килә торган биналардан тыш) һәм склад - 0,005 МПа; торак биналар - 0,003 МПа.

5.3.93. Газ бүлү системасы кулланучыларга тиешле күләмдә һәм кирәкле параметрларда газ бирүне тәэмин итәргә тиеш.

Билгеләнгән тәртиптә расланган газ кулланучылар өчен, аларның исемлеге газдан ягулык сыйфатында файдалану һәм газ белән тәэмин итүнең өстенлекле хокукы булган газ үткәргечләрне куллану юлы белән яки башка ысуллар белән өзлексез газ белән тәэмин ителергә тиеш.

Кулланучылар газ чыгымнарын билгеләргә тиеш:

сәнәгать предприятиеләре өчен гамәлдәге предприятиеләрнең сораштыру кәгазьләре, яңа һәм реконструкцияләнә торган яки шундый ук предприятиеләрнең проектлары, шулай ук эреләнгән күрсәткечләр буенча;

гамәлдәге торак-коммуналь сектор өчен СНиП 2.04.08-87*нигезендә. Газ бүлү системасы тиешле күләмдә һәм кирәкле Параметрлар буенча газ бирүне тәэмин итәргә тиеш.

Газ җылылыгы белән газ куллануның эреләнгән күрсәткечен проектлаганда 34 МДж/куб. метр (8000 ккал/куб. метр) кабул итәргә рөхсәт ителә:

үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү булганда-1 кешегә елына 120 куб. метр;

газ җылыткычлардан кайнар су белән тәэмин иткәндә-бер кешегә елына 300 куб. метр;

кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта-1 кешегә 18 куб. метр ; кайнар су белән тәэмин ителмәгән очракта (авыл торак пунктларында) - 1 кешегә 220 куб.метр.

5.3.94. Газ бүлү станцияләре һәм газ тутыру станцияләре (алга таба - ГНС) торак пунктлардан, шулай ук аларның резерв территорияләреннән читтә урнашырга тиеш.

Газ өстәмә пунктлар (алга таба - ГНП) торак пунктларның селитебтан читтә, кагыйдә буларак, торак төзелешенә карата өстенлек бирүче юнәлештәге җилләр өчен җил билгеләнгән яктан урнашырга тиеш.

5.3.95. ГНС җир кишәрлекләренең күләме, җитештерүчәнлегенә карап, проект буенча кабул итәргә кирәк, әмма җитештерүчәнлек станцияләре өчен дә түгел:

Елына 10 мең тонна - 6 гектар;

20 елына 7 мең тонна;

елына 40 мең тонна - 8 гектар.

ГНС урнаштыру өчен мәйданчыкны, федераль закон таләпләре нигезендә, 10 метр киңлектәге янгын полосасы коймаларын һәм урман массивларына кадәр минималь ераклыкны исәпкә алып, күздә тотарга кирәк. 2008 елның 22 нче июлендәге 123-ФЗ номерлы "янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент".

5.3.96. Газ өстәмә пунктларның һәм баллон складларының җир участоклары күләме 0,6 гектардан артмаска тиеш.

5.3.97. Газ бүлү челтәрендә газ басымын киметү һәм җайга салу өчен газ җайга салу пунктлары (алга таба - ГРП), блоклы газорегуль - торак пунктлары (алга таба - ГРПБ) һәм шкафлар (алга таба - ШРП) проектлана.

5.3.98. ГРПны аерым торучыларга урнаштырырга кирәк;

газлаштырыла торган җитештерү биналарына, котельныйларга һәм иҗтимагый биналарга, җитештерү характерындагы бүлмәләргә кертелгән;

бер катлы газлаштырыла торган җитештерү биналары һәм котельные (подвал һәм цоколь катларында урнашкан биналардан тыш);

С0 класслы җылылык белән тәэмин итүче I һәм II дәрәҗәдәге газификацияләнүче җитештерү биналары җылытабыз;

сәнәгать предприятиеләре территориясендәге асылмалы коймалар урнаштырылган биналардан тыш.

ГРПБны аерым торучыларга урнаштырырга кирәк.

ШРП аерым торучы терәкләрдә яки тышкы стеналарда урнаштыра, алар газ белән тәэмин итү өчен билгеләнгән.

5.3.99. Газ бүлү станциясе, баш ГРП һәм ГРП коймаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр ераклык керү газүткәргеченең классына карап кабул ителә:

Р = 1,2 МП керү басымы булган баш ГРПДАН, шәһәр округы, шәһәр җирлеге составындагы торак пунктлар территориясеннән газүткәргечләр салганда-15 метр; Р = 0,6 МПа-10 метр.

5.3.100. Газүткәргечләрдән һәм газ - тарату челтәренең башка объектларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында техник регламент " 2008 елның 22 июлендәге 123 - ФЗ номерлы Федераль законның өч таләбе нигезендә билгеләнә.

5.3.101. Торак пунктларда аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм ШРП, СНиП II таләпләренә туры китереп, биналардан һәм корылмалардан ким булмаган ераклыкта урнашырга тиеш.- 89- 80* к

Кысан шартларда биналардан һәм корылмалардан сәгатенә 10 000 куб. метрга кадәр үткәрү мөмкинлеге булган газ регулятор пунктларына кадәр араны 30 процентка киметү рөхсәт ителә.

Торак пунктларда аерым торучы ГРП, ГРПБ һәм ШРП дан ераклык

76 нчы таблица

ГРП, ГРПБ, ШРП га кертүдә газ басымы,	**Аерым торучы ГРПП, ГРПБ һәм горизонталь буенча аерым торган ШРП, метрлардан яктылыкка ераклык мпасы.:**			
	биналары һәм корылмалары	**автомобиль юлларының (якындагы рельска кадәр**	**Автомобиль юлларының (якындагы рельска кадәр)**	**һава электр тапшыргыч линияләренең**
0,6 кадәр	10	10	5	ә 1,5 биеклек
0,6дан 1,2 гә кадәр югары	15	15	8	

Искәрмә:
1. Ераклыкны ГРП, ГРПБ яки ШРП биналарының тышкы диварларыннан, ә җиһазлар ачык мәйданчыкта урнашканда - коймадан алырга кирәк.
2. Таблицаның таләпләре шулай ук аерым торучы биналарда яки аерым торучы Терәкләрдә шкафларда урнашкан газ чыгымын исәпкә алу төеннәренә дә кагыла.
3. Газ басымы 0,3 МП га кадәр булганда аерым торучы ШРПТАН биналарга һәм коралларга кадәр ераклык нормалашмый.

5.3.102. Тышкы газүткәргечләрне, резервуарларны, сыекландырылган углеводород газының баллон җайланмаларын проектлау һәм аларны урнаштыру «инженерлык челтәрләрен урнаштыру» бүлекчәсе таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.103. Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, хастаханәләр, гомуми белем бирү оешмалары, санаторийлар, җәмәгать, административ һәм көнкүреш биналары биналарының диварлары һәм түбәләре буенча барлык басымнарның газ үткәргечләрен транзит белән салу тыела.

Нигезләнгән очракларда бер торак бина диварлары буенча 100 м диаметрлы уртача басымнан да югарырак булмаган, С0 класслы ут төрлелеге III дәрәҗәдән дә ким булмаган һәм түбәдән 0,2 метрдан да ким булмаган ераклыкта газүткәргечләрне транзит белән салу рөхсәт ителә.

А һәм Б категорияләрендәге биналардан тыш, диварларга, өсләренә һәм асларына барлык басымнарны газүткәргечләр салу тыела.

5.3.104. Газ бүлү челтәрләре, резервуар һәм баллон җайланмалары, газ тутыру станцияләре һәм сыекландырылган углеводород газының башка объектлары сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләре нигезендә проектланырга һәм корылырга тиеш.

5.3.105. Газ бүлү челтәрләре объектлары өчен сак зоналары күләмнәре һәм алар чикләрендә урнашкан җир кишәрлекләрен куллану шартлары Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы карары белән расланган газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләре белән билгеләнә.

Газ бүлү челтәрләренең саклык зоналарына керүче җир кишәрлекләрендә тыела:

торак, иҗтимагый-эшлекле һәм җитештерү билгеләнешендәге объектларны төзү;

эксплуатация оешмалары белән килешенеп, газүткәргечләрне алдан чыгармыйча гына аларда урнашкан күперләрне, коллекторларны, автомобиль һәм тимер юлларны сүтү һәм реконструкцияләү;

яр ныгыту корылмаларын, су үткәргеч җайланмаларын, җир һәм башка корылмаларны, газ бүлү челтәрләрен җимерүдән саклый торган корылмаларны җимерергә;

тану билгеләрен, контроль - үлчәү пунктларын һәм башка газ бүлү челтәрләрен күчерү, зарарлау, салу һәм юк итү;

чүплекләр һәм складлар урнаштырырга, кислоталар, тоз, селтелочей һәм башка химик актив матдәләр эретмәләре агызырга;

сак зоналарын киртәләү һәм киртәләү, эксплуатация оешмалары персоналының газ бүлү челтәрләренә керүенә, газ бүлү челтәрләренә хезмәт күрсәтүне үткәрүгә һәм зыяннарны бетерүгә каршы тору;

вә ул җәһәннәм утын урнаштырырга якын булды.;

базлар урнаштырырга, туфракны авыл хуҗалыгы һәм Мелиоратор - орудиеләр һәм 0,3 метрдан артык тирәнлектәге механизмнар белән эшкәртергә.;

ГРП һәм газ бүлү челтәренең башка биналары, җир асты коелары люклары капиткаларын һәм ишекләрен ачарга, элемтә, яктырту һәм телемеханика системаларын электр белән тәэмин итүне кертергә яки өзәргә;

аз бүлү челтәрләре биналарына чит әйберләр, баскычлар, баскычлар агызып, аларны җир өсте газүткәргечләренә, киртәләренә, киртәләренә бәйләргә һәм беркетергә, аларга керергә;

газ бүлү челтәрләренә үз белдегең белән тоташырга.

Газ бүлү челтәрләренең саклау зоналарында хуҗалык эшчәнлеге, җир участогы өслеген бозу башкарыла, һәм 0,3 метрдан артык тирәнлеккә туфрак эшкәртү газ бүлү челтәрләренең эксплуатацион оешмасының язма рөхсәте нигезендә башкарыла.

5.3.106. Халык белән торак пунктларның газ бүлү системалары100 мең кеше газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны ком - мерик исәпкә алуның автоматлаштырылган системалары белән җиһазландырылырга тиеш. 100 мең кешедән ким булган торак пунктларга газ бүлү системаларын газ бүлүнең технологик процессы белән дистанцион идарә итү һәм газ куллануны коммерция исәбенә алу буенча автоматлаштырылган системалар белән тәэмин итү турында карар эксплуатацияләүче оешмалар яисә заказчы тарафыннан кабул ителә.

5.3.107. Күп катлы торак биналарны һәм корылмаларны җылылык белән тәэмин итү һәм кайнар су белән тәэмин итү өчен ябык яну камерасы булган җылылык генераторларын

проектлау рөхсәт ителә. Җылылык генераторларын урнаштыру СНиП 41-01-2003, СНиП 42-01-2002, СП 41-08-2004, СП 42-101-2003 таләпләренә туры китереп башкарыла.

Яну продуктлары вертикаль төтен юллары аша бирелергә тиеш.Выброс төтен шул ук вакытта башкарырга кирәк югарырак түбәсе бина.Биналарның тышкы конструкцияләре аша яну продуктларын турыдан-туры ташлау рөхсәт ителми.

5.3.108. Компактлы азкатлы торак пунктлар территориясендә газ белән тәэмин итү объектларын проектлауны «Азкатлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар» бүлеге таләпләре нигезендә гамәлгә ашырырга кирәк.

Электр белән тәэмин итү

5.3.109. Торак пунктны электр белән тәэмин итүне проектлаштырганда электр чыганакларына электр нагрузкасын билгеләүне 34.20.185-94, СП 31-110-2003 рд таләпләре һәм «ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 нче июнендәге техник сәясәте турындагы Нигезләмә нигезендә, ГОСТ Р 54954-2012 башкарырга кирәк.

Торак пунктларда электр куллануның эреләнгән күрсәткечләрен электр куллану нормаларына туры китереп кабул итәргә рөхсәт ителә (әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 4 нче таблицасы).

Алдан исәп-хисап ясау өчен авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләрен 77 нче таблица буенча кабул итәргә рөхсәт ителә.

5.3.110. Торак һәм җәмәгать биналарының һавасын кондиционацияләү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен белешмәләр әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 11 нче һәм 12 нче таблицалары буенча билгеләнә (ГОСТ Р 54954-2012).

Торак биналарның һәм җәмәгать биналарының җәмәгать зоналарын яктырту системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен белешмәләр әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 15 һәм 16 нчы таблицалары буенча билгеләнә (фатирларны яктыртуга энергия чыгымнары 15 нче таблица күрсәткечләренә кертелмәгән, чөнки бу системалар проект һәм төзелеш оешмаларының җаваплылыгы предметы булып тормый

оешма.)

Биналарны Инженерлык белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең чагыштырма чыгымының база күләмен исәпләү өчен мәгълүматлар әлеге нормативларга 9 нчы кушымтаның 17 нче таблицасы буенча билгеләнә.

77 нче таблица

Авыл территориясенең чагыштырма исәп-хисап йөкләнешенең эреләнгән күрсәткечләре

Халык саны, мең кеше торак пункт	Торак пункт			
	плитәләр белән	табигый газда	тационар электр плитәләре булган Зт/кеше, кВт/кеше	
	Тулаем торак	Шул исәптән:	Тулаем	Шулай ук:

	пункт буенча	үзәк	Микрорайон нар (кварталлар) за- стройки	алганда торак пункт буенча	ү үзәк	микрорайоннар (кварталлар) төзелеш өчен
50 дән	0,46	0,62	0,41	0,55	0	0,51
3 – 50	0,43	0,55	0,40	0,52	0	0,50
Кимендә	0,41	0,51	0,39	0,50	0	0,49

Искәрмә:

1. Әһәмияттәге чагыштырма электр нагрузок китерелгән шинам 10(6) кВ туклану үзәкләре

2. Торак фондта газ һәм электр плитәләре булган очракта, чагыштырма йөкләмәләр аларның нисбәтенә пропорциональ рәвештә билгеләнә.

3. Торак пунктта гомуми мәйдан белән факттагы тәэмин ителеш хисаплылыктан аерылып торган очракларда, таблицада китерелгән мәгънәләрне факттагы тәэмин ителешнең исәп-хисапка карата мөнәсәбәтенә тапкырларга кирәк.

4. Таблицада китерелгән күрсәткечләр торак һәм җәмәгать биналарының (административ, уку, фәнни, дәвалау, сәүдә, тамаша, спорт), коммуналь предприятиеләрнең, транспорт хезмәте күрсәтү объектларының (автомобильләрнең ябык һәм ачык стоянкалары), тышкы яктыртуның йөкләнешен исәпкә ала.

5. Таблицада вак сәнәгать кулланучылары (4 пунктта санап үтелгән искәрмәләрдән тыш), кагыйдә буларак, шәһәр бүлү челтәрләре буенча туклана торган кулланучылар исәпкә алынмаган.

Әлеге кулланучыларны таблица күрсәткечләренә исәпкә алу өчен түбәндәге коэффициентларны кертергә кирәк: газ плитәләре булган торак пункт өчен - 1,2 - 1,6; электр плитәләре булган торак пункт өчен - 1,1 - 1,5.

Коэффициентларның зур әһәмиятләре үзәккә, азрак - нигездә торак төзелеше микрорайоннарына (кварталларга) карый.

6 6. Шәһәр үзәгенә төрле административ учреждениеләр, уку, фәнни, проект оешмалары, сәүдә, җәмәгать туклануы предприятиеләре, тамаша предприятиеләре һ. б. күп кенә территорияләр керә.

.

5.3.111. Татарстан Республикасында электр белән тәэмин итү системаларын үстергәндә, электр челтәрләре киләчәктә, урта көчәнешнең югарырак классларына күчүне исәпкә алып, проектларга кирәк (6-10 кВ.нан 20 - 35 кВ. га кадәр).

5.3.112. Электр энергиясен бүлүнең көчәнеш системасын сайлау, перспективалы электр йөкләнешләренең үсешен анализлауны исәпкә алып, Татарстан Республикасының бүлү электр челтәре комплексы (алга таба - РСК) челтәрләренең перспективалы үсеше схемасы нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.113. Электр челтәрләренең перспективалы үсеше схемасын эшләүгә кадәр

35-200 кВ һәм 6-10 кВ көчәнеше белән урта көчәнеш челтәрләрен югарырак көчәнешкә күчерү мәсьәләсе тиешле техник-икътисадый нигезләү нигезендә электр белән тәэмин итү объектларына проект документациясен әзерләгәндә хәл ителергә тиеш. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда, проектлана

5.3.114. Проектлаганда челтәр объектларын реконструкцияләү (торгызу) буенча зур күләмле эшләр башкарганда, гамәлдәге РСК челтәрләрен урта көчәнешнең югары классына күчерү вариантларын карарга кирәк.

5.3.115. Торак пунктларның электр челтәрләренең киеренкелеге исәп-хисап чоры һәм энергия системасында көчәнешләр системасы чикләрендә аларны үстерү концепциясен исәпкә алып сайлана: 35 - 110 - 220 - 500 я 35 - 110 - 330 - 750 кВ.

Электр белән тәэмин итү системасының көчәнеше, энергия трансформациясе баскычларының иң аз санын исәпкә алып, сайлап алынырга тиеш. Якын арада үсеш чорында 35 - 110/10 кВ көчәнешләр системасы иң максатка ярашлы булып тора.

Авыл торак пунктларында проектлаштырганда, тиешле техник-икътисадый нигезләнгәндә, челтәрләрне 35 кВ көчәнешкә күчерү вариантын күздә тотарга кирәк. Электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча категорияләре булган торак пунктлардан файдаланучыларның төп электр кабул итү җайланмалары исемлеге түбәндәге таләпләр нигезендә билгеләнә:

5.3.116. Торак пунктларны электр белән тәэмин итүне проектлаганда, проектлана торган территорияләрдә урнашкан төп электроприемниклар (категорияләр буенча) исемлеге нигезендә, аның ышанычлылыгын тәэмин итүгә карата таләпләрне исәпкә алырга кирәк.

Беренче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, электр белән тәэмин итүнең өзеклеге кешеләр тормышы өчен куркыныч, Дәүләт иминлеге өчен куркыныч, шактый матди зыян, катлаулы технологик процессның җимерелүе, коммуналь хуҗалыкның, элемтә һәм телевидение объектларының аеруча мөһим элементларының эшләвен бозу. Беренче категорияле электроприемниклары нормаль режимнарда электр энергиясе белән ике бәйсез резервлаучы туклану чыганакларыннан тәэмин ителергә тиеш, һәм аларны электр белән тәэмин итүнең бер туклану чыганагыннан электр белән тәэмин итүне өзү бары тик туклануны автомат рәвештә торгызу вакытында гына рөхсәт ителергә мөмкин.

Беренче категорияле электроприемниклар составыннан аерым электроприемниклары Төркеме аерылып тора, аларның өзлексез эшләве кешеләрнең гомеренә, шартлауларга һәм янгыннарга куркыныч янамасын өчен кирәк. Беренче категорияле электроприемникларының махсус төркемен электр белән тәэмин итү өчен өчен өченче бәйсез туклану чыганагыннан өстәмә туклану каралырга тиеш.

Икенче категорияле электроприемниклары - электроприемниклары, алар электр белән тәэмин итү өзеклеге продукциянең күпләп чыгарылуына, эшчеләрнең, механизмнарның һәм сәнәгать транспортының массакүләм торышына, шәһәр һәм авыл халкының нормаль эшчәнлеген бозуга китерә.

Өченче категорияле электроприемниклары-беренче һәм икенче категория билгеләмәләренә туры килми торган калган электроприемниклары.

5.3.117. Электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгы буенча алар категориясе булган торак пунктлардан файдаланучыларның төп электр кабул итү җайланмалары Исемлеге рд 34.20.185-94 номерлы кушымтасы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

5.3.118. Электр белән тәэмин итү шартлары буенча электр белән тәэмин итүне проектлау проектлана торган территориянең төп массасына карата башкарыла. Аларда югары категорияле аерым электроприемниклары яки беренче категорияле махсус төркем булса, электр белән тәэмин итүне проектлау әлеге электроприемникларын электр белән тәэмин итүнең таләп ителә торган ышанычлылыгын булдыру буенча кирәкле чаралар белән тәэмин ителә.

5.3.119. Яңа төзелеш, киңәйтү, реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан коралландырганда РСК объектларын кирәк:

электр белән тәэмин итүнең ышанычлылыгын күтәрүнең схемалы хәл итү сыйфатында челтәрле резервлауны проектлау;

35-220 кВ көчәнештәге барлык подстанцияләр дә челтәрле резерв белән тәэмин ителергә тиеш;

бер тапкыр челтәрле резервлау шартларыннан кулланучыларны электр белән тәэмин итү системасын формалаштыру;

электроприемникларының махсус төркеме өчен кулланучы билгели торган резерв (автоном) туклану чыганагын проектларга кирәк.

5.3.120. Электр челтәрләрен проектлау, торак пунктларның һәм алар янәшәсендәге территорияләрнең барлык кулланучыларын исәпкә алып, 35-110 кВ һәм аннан да күбрәк электр белән тәэмин итүче челтәрләрне һәм 6-20 кВ бүлү челтәрләрен үзара бәйләү белән комплекслы рәвештә башкарылырга тиеш. Шул ук вакытта, ведомство карамагына карамастан, төрле кулланучыларны тукландыру өчен электр белән тәэмин итү системасының аерым элементларын бергәләп куллануны күздә тотарга киңәш ителә.

«ФСК ЕЭС» ААҖ нең 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган техник сәясәт турындагы Нигезләмәнең таләп - таләпләренә туры китереп, проектлаштырганда 6-20 кВ һава линияләре белән челтәрләр төзүнең төп принцибын кабул итәргә кирәк.

5.3.121. Электр тапшыру линияләрен узу өчен махсус коммуникацион коридорлар бүлеп бирелә, алар үзара кисешүләр участокларын бетерү яки минимальләштерү максатыннан башка инженерлык коммуникацияләрен салу мәнфәгатьләрен исәпкә алалар.

5.3.122. Сәнәгать предприятиеләренең энергия системаларының гомуми челтәрләренә электр белән тәэмин итү системаларын проектлау НТП-94 таләпләренә туры китереп башкарыла

«Сәнәгать предприятиеләрен электр белән тәэмин итүне проектлау. Технологик проектлау нормалары»дигән темага семинар узды.

5.3.123. Гомуми энергетика системаларына керүче электр тапшыру линияләрен җитештерү зоналары территориясендә, шулай ук авыл хуҗалыгы предприятиеләренең җитештерү зоналары территориясендә урнаштыру рөхсәт ителми.

5.3.124. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнешле һава электр линияләре торак төзелешеннән читтә урнаштырырга киңәш ителә.

5.3.125. 110 - 220 кВ һәм аннан да югары көчәнештәге электр тапшыру линияләрен торак төзелеше чикләрендә түбәнәйтелгән электр подстанцияләренә карата электр - тәэмин итүче оешма белән килешү буенча кабель линияләре белән күздә тотарга кирәк.

5.3.126. 110 кВ һәм аннан да югары көчәнешле гамәлдәге һава электр тапшыру линияләрен торак төзелешеннән читкә чыгаруны яки һава линияләрен кабель белән алыштыруны күздә тотарга киңәш ителә.

5.3.127. 4 каттагы биналар төзелешендәге торак зона территориясендә 10 кВ.га кадәр көчәнешле электр тапшыру линияләре җир асты башкаруындагы кабельләр белән, ә 3 каттагы биналар һәм аннан да түбәнрәк - һава яки кабельләр белән башкарылырга тиеш.

5.3.128. Халыкны электр кырының һава электр линияләре (алга таба - ВЛ) белән төзелә торган тәэсиреннән саклау максатларында, санитар өзеклекләр - югары вольтлы линия трассасы буенда, анда электр кырының киеренкелеге 1 кВ/метрдан артып китә.

Яңа проектлана торган тармаклар, шулай ук биналар һәм корылмалар өчен, горизонталь чыбыкларның горизонталь урнашуы булган ВЛ трассасы буендагы санитар өзеклекләр чикләрен һәм электр кырының киеренкелеген киметү чараларыннан башка, перпендикуляр ВЛ юнәлешендәге ерак фазалы үткәргечләр җиренә проекциядән ике якка да киметү чараларыннан башка, ВЛ трассасы буендагы санитар өзеклекләр чикләрен алу рөхсәт ителә.:

20 метр-330 кВ. м,

30 метр-500 кВ. м,

40 метр-750 кВ. м,

55 метр-1150 кВ. м көчәнеше өчен.

Объектны файдалануга тапшырганда һәм эксплуатация барышында санитар аерма инструменталь үлчәү нәтиҗәләре буенча төзәтелергә тиеш.

Бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре территорияләре чикләренә кадәр ВЛдагы читтәге үткәргечләрдән санитар аермалар әлеге нормативларның 4.3. 5 п. таләпләре нигезендә кабул ителә.

5.3.129. ВЛ өчен шулай ук сак зоналары билгеләнә:

Идел буенда вертикаль яссылыклар арасында төзелгән, параллель турыдан-туры, ерак чыбыклардан (кичектерелмәгән хәлдә) торган җир участоклары:

2 метр-1 кВ. га кадәр көчәнеш белән идарә итү өчен;

10 метр-1 кв. нан 20 кВ. га кадәр көчәнеш; 15 метр-35 кВ. га кадәр авырлыктагы ВЛ өчен;

20 метр - 110 кВ авырлыктагы су белән тәэмин итү;

25 метр - 150, 220 кВ авырлыктагы су белән тәэмин итү өчен;

30 метр - 330, 400, 500 кВ. м, 40 метр - 750 кВ. м авырлыктагы су өчен.;

30 метр-800 кВ (даими ток) көчәнеше белән идарә итү өчен;

55 метр-көчәнеш 1150 кВ.;

сулыклар (елга, каналлар, күлләр һ.б.) аша чыгу зоналары, су өслеге рәвешендә вертикаль яссылыклар өстендә һава киңлеге рәвешендә, линиянең ике ягында да, суднолар йөрешле сулыклар өчен туктаусыз торган торышта, сулыклар өчен - 100 метр арада, сулыклар өчен-корыд

5.3.130. Җир асты кабель линияләре өстендә, гамәлдәге электр челтәрләрен саклау кагыйдәләре нигезендә, кабельләр өстендәге мәйдан күләмендә сак зоналары куелырга тиеш:

кабель линияләре өчен һәр яктан 1 кВ. метрдан югарырак,

кабель линияләре өчен 1 кВ. метрга кадәр,

һәр яктан бер кабельдән 1 кВ. метрга кадәр, ә

торак пунктларда тротуарлар астында кабель линияләре үткәндә-биналар һәмкорылмаларга 0,6 метр һәм урамның машиналар йөрү өлешенә 1 метр.

Су асты кабель линияләре өчен 1 кВ. дан югарырак булган сак зонасы билгеләнергә тиеш, ул параллель рәвештә чик кабельләрдән 100 метр ераклыкта билгеләнергә тиеш.

5.3.131. Кабель линияләренең сак зоналары электр челтәрләрен саклау кагыйдәләреталәпләрен үтәп кулланыла.

Төзелмәгән җирдә салынган кабель линияләренең сак зоналары мәгълүмати билгеләр белән билгеләнергә тиеш. Мәгълүмати билгеләрне 500 метрдан да ким түгел, шулай ук кабель линияләре юнәлешен үзгәртү урыннарында урнаштырырга кирәк. 16 мең кв һәм аннан да күбрәк егәрлекле трансформаторлар белән түбәнәйтү подстанцияләре, бүлү җайланмалары һәм торак төзелеше территориясендә урнашкан кабельләргә һава линияләренең күчү пунктлары ябык типтагы проектларга кирәк. Ябык подстанцияләр аерым торучы биналарда урнашырга, встроенными һәм пристроенными.

5.3.132. Торак пункт территориясендә трансформатор подстанцияләре һәм бүлү җайланмалары электр җайланмаларын (алга таба - ПУЭ) урнаштыру кагыйдәләренең шәһәр төзелеше таләпләре һәм 2006 елның 2 июнендәге «Россия ЕЭС» ААҖ Директорлар Советы тарафыннан расланган «ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турындагы нигезләмәләр нигезендә ачык һәм ябык типтагы җайланмалар проектлана.

16 мең кв һәм аннан да күбрәк егәрлекле трансформаторлар белән түбәнәйтү подстанцияләре, бүлү җайланмалары һәм торак төзелеше территориясендә урнашкан кабельләргә һава линияләренең күчү пунктлары ябык типтагы проектларга кирәк. Ябык подстанцияләр аерым торучы биналарда урнашырга, встроенными һәм пристроенными. Торак пункт территориясендә трансформатор подстанцияләре һәм бүлү җайланмалары соот - ветс ачык һәм ябык типтагы "сот-ветс" проектлана.

5.3.133. Җәмәгать биналарында төзелгән һәм төзелгән трансформатор подстанцияләрен, шул исәптән комплектлы трансфор - матор подстанцияләрен, ПУЭ таләпләрен, тиешле санитар һәм янгынга каршы нормаларны, СП 31-110-2003 таләпләрен үтәү шарты белән проектлау рөхсәт ителә.

5.3.134. Торак биналарда (фатирлы йортларда һәм тулай торакларда), хастаханә учреждениеләренең йокы корпусларында, санатор-курорт учреждениеләрендә, ял йортларында, социаль тәэмин итү учреждениеләрендә, шулай ук аналар һәм балалар өчен учреждениеләрдә, гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында, эшче һәм башка хезмәткәрләрнең квалификациясен әзерләү һәм күтәрү буенча уку йортларында, һөнәри белем бирү оешмаларында һ.б. төзү рөхсәт ителми.

Торак биналарда урнаштырылган һәм төзелгән подстанцияләрне урнаштыру, подстанциядән читтә электр һәм Магнит кырларының тавыш басымы, вибрация, электр һәм Магнит кырларының йогынтысы буенча санитар нормалар таләпләрен үтәү шарты белән, трансформаторларның коры яки тутырылмаган, экологик куркынычсыз, сыек диэлектриклары белән генә рөхсәт ителә.

5.3.135. Массакүләм торак төзелеше зоналарында һәм гамәлдәге торак зоналарда ачык типтагы яңа подстанцияләрне проектлау тыела

Ачык типтагы гамәлдәге подстанцияләрдә торак һәм мәдәни - көнкүреш биналарында тавыш дәрәҗәсен нормативка кадәр киметүне тәэмин итүче тавыш - яклау чараларын һәм халыкны электромагнит йогынтысыннан саклау чараларын гамәлгә ашырырга кирәк.

5.3.136. Трансформатор подстанцияләрен җитештерү территориясендә урнаштыру, шулай ук подстанцияләрнең тибын, егәрлеген һәм башка характеристикаларын сайлаганда, ПУЭ таләпләренә, экологик һәм янгын куркынычсызлыгы таләпләренә, электр йөкләнешләренең, архитектура - төзелеш һәм эксплуатация таләпләренең, әйләнә-тирә

мохит шартларының зурлыгын һәм характерын исәпкә алып, инженерлык әзерлеге вакытында проектларга кирәк.

5.3.137. Электр подстанцияләре өчен санитар-яклау зонасы күләме, атмосфера һавасына физик йогынты ясау исәп-хисаплары, шулай ук натураль үлчәү нәтиҗәләренә карап билгеләнә

Аерым торучы бүлү пунктларын һәм 6 - 20 кВ көчәнештәге трансфор-матор подстанцияләрен урнаштырганда, һәр кеше ике егәрлектән 1000 кв га кадәр булмаган трансформаторлар арасында һәм торак һәм җәмәгать биналары тәрәзәләренә кадәр араны тавыштан саклау буенча чараларны башкарганда-10 метрдан да ким түгел, ә дәвалау - профилактика учреждениеләре биналарына кадәр-25 метрдан да ким булмаска тиеш.

5.3.138. Подстанциягә, бүлү һәм күчеш пунктларына якын килгәндә, кабельле һәм һава линияләрен кертү һәм чыгару өчен техник коридорлар һәм полосаларны күздә тотарга кирәк. Һава линияләренең кабельләргә күчүе пунктлары өчен җир кишәрлекләре күләмен 0,1 гектардан да артмаска тиеш.

5.3.139. Подстанция территориясе коймаланырга тиеш. Койма транспорт килергә мөмкин булган урыннарда ябык тумбалар кую шарты белән ябык подстанцияләр өчен каралмаган булырга мөмкин.

5.3.140. Җитештерү зонасында подстанцияләрдән һәм бүлү пунктларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр араны СНиП II таләпләренә туры китереп кабул итәргә кирәк-89-80*к

Элемтә объектлары

5.3.141. Предприятиеләрне, биналарны һәм элемтә корылмаларын, Радио һәм телевидение, янгын һәм сак сигнализациясен, инженерлык җиһазлары системаларын диспетчерлаштыру эшләрен гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Элемтә, сигнализация җайланмаларын проектлаганда, инженерлык җиһазларын диспетчерлаштырганда, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча халыкка хәбәр итү системасы белән идарә итү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

5.3.142. Элемтә линияләре өчен җирләрне сайлау, бүлеп бирү һәм алардан файдалану СН 461-74 таләпләренә туры китереп башкарыла.

5.3.143.Линия-кабель корылмаларын проектлау беренчел элемтә челтәрләренең перспективалы үсешен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

5.3.144. Элемтә линияләре өчен трассаларны (мәйданчыкларны) урнаштыруны Россия Федерациясе Җир кодексы нигезендә элемтә җирләрендә башкарырга кирәк:

торак пунктлардан читтә -, нигездә, транспорт коммуникацияләре зонасында урнашкан автомобиль юллары һәм су юллары буенда, электр тапшыру һәм элемтә линияләре һәм аларга хезмәт күрсәтү белән бәйле инфраструктура;

җир - җирләрдән файдалану чикләре буенча урнашкан торак пунктларда-күбесенчә урамнарның җәяүлеләр өлешендә (тротуарлар астында) һәм кызыл линия белән төзелеш линиясе арасындагы полосада.

5.3.145. Торак пунктлардан читтә кабель линиясе трассасын барлык җир участокларында, шул исәптән автомобиль һәм тимер юлларга бүлеп бирелгән полосаларда, саклау һәм тыю зоналарында, шулай ук автомобиль һәм тимер юл күперләрендә, коллекторларда һәм автомобиль һәм тимер юлларның тоннельләрендә конкрет шартларга карап сайларга кирәк.

Трасса юллары булмаганда, элемтәнең кабельле линияләре җирләрендә, авыл хуҗалыгы өчен яраксыз җирләрдә яки авыл хуҗалыгы җирләрендә, кадастр бәяләве буенча, шулай ук урман фонды җирләрендә аз бәяле үсентеләр биләп торган мәйданнар исәбенә, гамәлдәгеләрен максималь рәвештә кулланып урнаштырырга кирәк.

Россия Федерациясе Урман кодексының 105 нче статьясы нигезендә, урман-парк зоналарында кабель элемтә линияләре трассаларын урнаштыру тыела.

Кабель канализациясе трассаларын проектлаганда урам юллары, юллар һәм рельс юллары белән кисешүләр саны ким булуга омтылырга кирәк. Торак пунктлар территориясендә һәм аннан читтә кабель линиясе сузу, ябылырга, яңадан планлаштырылырга яки реконструкцияләнергә тиешле урамнар буенча горизонталь һәм Вертикаль планлаштырылмаган участокларда рөхсәт ителә.

5.3.146. Һава линияләре терәкләрендә элемтә кабельләре подвескасын (вакытлыча вариант сыйфатында) индивидуаль төзелеш районнарын телефонлаштырганда абонент шәһәр телефон челтәрләренең бүлү участокларында, авыл телефон челтәрләренең абонент һәмостанцияара линияләрендә, шулай ук визон эчендәге челтәрләрдә (кабельләрне җир асты сузу кыен булган районнарда, тирән чокырлар һәм елгалар аша кабель линияләре кичүендә һ.б.) күздә тотарга рөхсәт ителә.

5.3.147. Авыл телефон челтәрләренең кабельләрен подвескасын гамәлдәге һава элемтә линияләре терәкләрендә күздә тотарга кирәк. Әлеге максатлар өчен яңа терәкләрне проектлау тиешле нигезләнгәндә рөхсәт ителә.

Торак пунктлар территорияләрендә биналарның түбәләренә куелган агынты баганалар кулланылырга мөмкин.

5.3.148. Су киртәләре аша кабельле чыгу юллары линияләрнең билгеләнүенә һәм җирле шартларга бәйле рәвештә, салына торган су астында, күперләр һәм Терәкләрдә проектлана ала.

Су киртәләре аша кабельле чыгу урыннары линия-кабельле корылмаларны проектлауга өч таләп нигезендә урнаштырыла

5.3.149. Яңа территорияләрне төзегәндә, 5тән алып 862 МГц га кадәр ешлык диапазоны булган кабельле телевидениенең бүлү системалары челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

Кварталларны (микрорайоннарны) проектлаганда һәм реконструкцияләгәндә «күләгә зоналары», ягъни абонент Р 52023-2003 ГОСТ тарафыннан билгеләнгән дәрәҗәләрдән түбәнрәк абонент розеткаларын кабул итү дәрәҗәсе булган территорияләрдән качарга кирәк. Кабельле телевидениенең бүлү системаларының яңа челтәрләре, «күләгә зоналары» барлыкка килмәсен өчен, «антенна на дом» схемасы буенча төзелергә тиеш."антенна-йортлар төркеменә".

Торак төзелеше объектлары өчен, йортлар подъездларында телекоммуникацион шкафлар һәм коммуникацион розеткалар урнаштыруны да кертеп, кабельле телевидение системаларын, цифрлы телевидение, телефон һәм башка инфокоммуникацион хезмәтләрне күмәк кабул итү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк

5.3.150. Яңа төзелеш объектларын төзүне тормышка ашырганда телекоммуникацион системалар, эфирлы цифрлы телевидениене коллектив кабул итү системалары төзүне һәм бер үк вакытта өч элемтә операторы тарафыннан хезмәт күрсәтү өчен кирәкле булган ябык эчке коммуникацияләр буенча йорт эчендәге элемтә челтәрләрен төзүне тәэмин итәргә кирәк.

5.3.151. Яңа территорияләрне төзегәндә, Гражданнар оборонасы сигналлары һәм гадәттән тыш хәлләр сигналлары буенча, элемтә тармагының гамәлдәге норматив документларына туры китереп, шулай ук түбәндәге норматив документлар таләпләрен үтәп, халыкка хәбәр итү системасының локаль челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

«Халыкны табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994 елның 12 декабрендәге 68-ФЗ номерлы федераль закон;

«Гражданнар оборонасы турында " 1998 елның 12 февралендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон; Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554 номерлы күрсәтмәсе;-

тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр килеп чыгу куркынычы турында яисә килеп чыгу турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында;

Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында»2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы.

5.3.152. Элемтә, телевидение, чыбыклы тапшырулар яки кабель канализациясе торбаларыннан башка җир асты һәм җир өсте корылмаларына кадәр минималь ара «инженерлык челтәрләрен урнаштыру»бүлекчәсе таләпләре нигезендә билгеләнә.

5.3.153. Тапшырыла торган радиотехник объектларны урнаштырганда санитар кагыйдәләр һәм нормалар таләпләре үтәлергә тиеш, шул исәптән саклау зонасы, санитар-яклау зонасы һәм әлеге нормативларның 6.6 бүлеге таләпләре нигезендә төзелешне чикләү зонасы билгеләнә.

5.3.154. Электромагнит нурланышлар дәрәҗәсе 1 СанПиН кушымтасы нигезендә ПДУ дан артмаска тиеш 2.1.8/2.2.4.1383-03 (6.6.3 пункт)

5.3.155. Торак район яки берничә микрорайон өчен, торак районда, микрорайонда (кварталда) урнашкан барлык биналардан инженерлык җиһазларының (шул исәптән янгынга каршы) эше турында мәгълүмат җыю өчен, берләштерелгән диспетчерлык пунктын проектларга кирәк. Диспетчерлык пунктлары, кагыйдә буларак, хезмәт күрсәтелә торган территория үзәгендә эксплуатация хезмәтләре биналарында яки хезмәт күрсәтелә торган биналарда проектларга кирәк.

5.3.156. Янгын сүндерү һәм сигнализация җайланмалары НПБ 88-2001*таләпләренә туры китереп проектлана.

5.3.157. Элемтә линияләре һәм объектлары, шулай ук торак район территориясендә җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар биләгән участоклардан файдалану 80 таблица буенча кабул ителә.

80 нче таблица

Элемтә линияләре һәм объектлар белән шөгыльләнүче җирләрдән файдалану төрләре, шулай ук җир асты коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар белән тәэмин итү

Объектның атамасы	төп параметрлары куллану төрләре	Куллану төре
Җир коммуникацияләре өчен гомуми коллекторлар	шәһәр коллекторының сак зонасы, коллектор ягыннан һәр якка 5әр метр. 15 метр радиуста коллектор вентшахты сак зонасы, яшелләндерү, керү юллары, мәйданчыклар	ләндерү,керү ры, мәйданчыклар
Радиорелейные линия элемтә	сак зонасы 50 метр ике яктан да иң яхшы үле зона	Үле зона
Телевидение объектлары	сак зонасы d = 500 метр яшелләндерү	Яшелләндерү
Автоматик телефон станцияләре	автоматик телефон станциясеннән алып торак биналарга кадәр ераклык-30 метр юл, мәйданчык, яшелләндерү	ләндерү,керү ры, мәйданчыклар

Инженерлык челтәрләрен урнаштыру

5.3.167. Инженерлык челтәрләрен, нигездә, урам һәм юлларның аркылы профильләре чикләрендә урнаштырырга кирәк:

тротуарлар яки бүлү полосалары астында - коллекторларда, каналларда яки тоннельләрдә инженерлык челтәрләре;

аеру полосаларында - җылылык челтәрләре, суүткәргеч, газүткәргеч, хуҗалык һәм яңгыр канализацияләре.

Искәрмә:

1. Торак пунктлар территориясендә канализация челтәрләрен җир өсте һәм җир өсте сузу рөхсәт ителми. ;

җиңел ялкынсынучы һәм янучан сыеклыклар, шулай ук сәнәгать предприятиеләрен һәм складларын тәэмин итү өчен сыекландырылган газлар белән торбаүткәргечләр салу;

магистраль торбаүткәргечләр сузу.

2. Торак пунктлар территориясе буенча салынучы нефть продуктлары өчен 2.05.13-90 Снипына таянырга кирәк.

3. Тоннельләрдә, коллекторларда һәм каналларда газүткәргечләр сузу рөхсәт ителми. Сәнәгать предприятиеләре территориясендә 0,6 МП га кадәр басым белән корыч газүткәргечләр салу искәрмә булып тора (СНиП II-89-80*к;

4. Гомуми белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары территориясе аша шәһәр (авыл) билгеләнешендәге магистраль инженер коммуникацияләре узарга тиеш түгел

- су белән тәэмин итү, канализация, җылылык белән тәэмин итү, энергия белән тәэмин итү.

5.3.168. Торак районга хезмәт күрсәтүче инженерлык челтәрләрен проектлау, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында гамәлгә ашырылырга тиеш. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша үтү иң мөһим очракларда шәһәр милке булган махсус бүлеп бирелгән зоналарда рөхсәт ителә. Техник зоналар габаритлары, аларда салына торган инженерлык челтәрләренең конкрет төрләренә карап билгеләнә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга

кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт инженерлык участокларына да кагыла.

5.3.169. Җир асты инженерлык челтәрләрен гомуми траншеяларда берләштерелгән урнаштыруны күздә тотарга кирәк:

тоннельләрдә 500дән 900гә кадәр м диаметрлы җылылык челтәрләрен, 500 ммга кадәр суүткәргеч, уннан артык элемтә кабеле һәм 10 кВ. га кадәр көчәнешле ун көч кабеле, магистраль урамнарны һәм тарихи төзелеш районнарын реконструкцияләгәндә, трансшеяларда, магистраль урамнар һәм тимер юллар белән кисешкәндә, урамнарның аркылы профилендәге урын җитмәгәндә.

Тоннельләрдә шулай ук һава үткәргечләр, каты канализация һәм башка инженерлык челтәрләре салу да рөхсәт ителә. Җиңел ялкынсынучы һәм ягулык сыеклыкларын транспортлый торган газүткәргечләрне һәм торбаүткәргечләрне кабель линияләре белән бергә урнаштыру рөхсәт ителми.

Искәрмә:

1. Катлаулы грунт шартларында төзелгән участокларда, кагыйдә буларак, керү тоннельләрендә су ташучы инженерлык челтәрләрен урнаштыруны кирәк.

2. Авыл территорияләрендә катлаулы планлаштыру шартларында җир өсте һәм җир өсте җылылык челтәрләрен, тиешле нигезләмә һәм җирле үзидарә органнары рөхсәте булганда, салу искәрмә булып тора.

5.3.170. Җылылык челтәрләренең җир асты сузылышын түбәндәге инженерлык челтәрләре белән бергә кабул итәргә рөхсәт ителә:

каналларда-суүткәргечләр, 1,6 Мпка кадәр басымлы торбаүткәргечләр, мазутүткәргечләр, җылылык челтәрләренә хезмәт күрсәтү өчен билгеләнгән контроль кабельләр белән;

тоннельләрдә-500 мм диаметрлы суүткәргечләр, элемтә кабельләре, 10 кВ.га кадәр көчәнештәге көч кабельләре, 1,6 МП. га кадәр басым белән кыскартылган һава торбаүткәргечләре, каты канализация торбалары.

Җылылык челтәрләренең каналларда һәм башка инженерлык челтәрләре белән тоннельләрдә торбаүткәргечләрен салу, югарыда күрсәтелгәннәрдән тыш, рөхсәт ителми.

Искәрмә: җылылык челтәрләре зиратлар, чүплекләр, үләт базлары, РАО күмелгән урыннар, сугару басулары, фильтрация кырлары һәм җылылык китерүченең химик, биологик һәм радиоактив пычрану куркынычы булган башка участоклар территориясе буенча проектларга рөхсәт ителми.

5.3.171. 0,6 Мпка кадәр басым белән газ үткәргечләрне җәяүлеләр һәм автомобиль күперләре буенча салу рөхсәт ителә, әгәр күпер янмый торган материаллардан төзелгән булса һәм күпер янучы материаллардан төзелгән булса.

5.3.172. Суүткәргеч челтәрен киңлектәге урамның ике ягында да урнаштырырга кирәк:

машиналар йөрү өлеше 22 метрдан артык;

урамнар кызыл линия чикләрендә 60 метр һәм аннан да күбрәк.

5.3.173. Елга, автомобиль юллары, шулай ук биналар һәм корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешүне туры почмак астында карарга кирәк. Нигезләнгәндә, ким дигәндә, 45, ә тимер юл корылмалары 60° дан да ким булмаган почмак астында кисешү рөхсәт ителә.

Елгаларның, автомобильләрнең, шулай ук корылмаларның инженерлык челтәрләре белән кисешү урынын сайлау гамәлдәге норматив документлар таләпләренә туры китереп, дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештереп башкарылырга тиеш.

5.3.174. Гомуми челтәрнең тимер юллары, шулай ук елгалар, чокырлар, ачык суүткәргечләр кисешкән вакытта җылылык челтәрләрен җир өсте челтәрләре салу каралырга тиеш. Шул ук вакытта даими автомобиль юллары һәм тимер юл күперләреннән файдаланырга рөхсәт ителә.

Тимер, автомобиль, магистраль юллар, урамнар, шәһәр һәм район әһәмиятендәге урамнар, шулай ук җирле әһәмияттәге урамнар һәм юллар, гамәлдәге суүткәргеч һәм канализация челтәрләре, газүткәргечләрнең җир асты челтәрләре киселешендәге җылылык челтәрләрен 41-02-2003 СНиП нигезендә урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.175. Тимер юллар һәм автомобиль юллары кисешкән урыннардан горизонталь буенча ераклык җир асты газүткәргечләре белән дә ким булмаска тиеш:

гомуми файдаланудагы тимер юлларда, I - III категорияле автомобиль юлларында күперләргә һәм тоннельләргә, шулай ук җәяүлеләр күперләренә, алар аша тоннельләргә кадәр - 30 метр, гомуми кулланылыштагы тимер юллар, IV - V категорияле автомобиль юлларына һәм трубаларга кадәр 15 метр;

стрелка күчерү зонасына кадәр (утраулар, крестовиннарның койрыгы, рельсларга тоташу урыннары) - 20 метр;

элемтә челтәре терәгенә кадәр-3 метр.

Кисешә торган корылмалар карамагындагы оешмалар белән килештереп, күрсәтелгән араларны кыскарту рөхсәт ителә.

5.3.176. Сәнәгать предприятиеләре мәйданчыкларында, нигездә, инженерлык челтәрләрен урнаштыру өчен җир өсте һәм җир өсте юлларын карарга кирәк.

Предприятиеләрнең завод алды зоналарында һәм сәнәгать төеннәренең иҗтимагый үзәкләрендә инженерлык челтәрләрен җир асты белән урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.177. Җиңел ялкынсынучы һәм янучы сыеклыклар өчен аерым Терәкләрдә, эстакадаларда салынучы җир өсте торба үткәргечләрен урнаштырырга кирә

диварлардагы уемнардан 3 метрдан да ким булмаган арада, үтемсез генә, ул 0,5 метрга кадәр кимергә мөмкин.

Басымына карап, җир өсте газүткәргечләрен янмый торган материаллардан яки бина һәм корылмаларның конструкцияләре буенча, СНиПның 3 нче таблицасы таләпләре нигезендә, СНиП 42-01-2002.

5.3.178. Түбән Терәкләрдә сыеклык һәм газ белән тыгыз торба үткәргечләр, шулай ук көч һәм элемтә кабельләре урнаштырырга кирәк.:

бу максатлар өчен махсус билгеләнгән техник полосаларда предприятиеләрнең мәйданчыклары;

сыек продуктлар һәм сыекландырылган газ складлары территориясендә.

Моннан тыш, Түбән Терәкләрдә торак пунктлардан читтә төзелергә тиешле территория буенча җылылык челтәрләрен урнаштыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.179. Җир дәрәҗәсеннән алып кешеләр үтеп керүдән тыш, ирекле территориядә Түбән Терәкләрдә салынучы торбаларның (яки аларны изоляцияләү өслегеннән) түбәнлегенә кадәр биеклекне кимендә кабул итәргә кирәк:

торбалар төркеме киңлеге 1,5 метрдан да ким булмаган очракта - 0,35 метр;

торбалар төркеме киңлеге 1,5 метрдан һәм аннан да күбрәк булганда - 0,5 метр.

300 мм диаметрлы һәм ким дигәндә Түбән Терәкләрдә торба үткәргечләрне Ике яки аннан да күбрәк вертикальгә урнаштыруны күздә тотарга кирәк, челтәрләр трассасы киңлеген максималь рәвештә киметергә кирәк.

5.3.180. Югары Терәкләрдә салына торган торба яки изоляция өслегеннән җирнең биеклегеннән түбәненә кадәр биеклекне кабул итәргә кирәк:

территориянең машиналар йөрми торган өлешендә, кешеләр уза торган урыннарда - 2,2 метр;

автомобиль юллары белән кисешкән урыннарда (машиналар йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 5 метр;

троллейбусның контакт челтәре белән кисешкән урыннарда (юл йөрү өлешенең өслеге өслегеннән) - 7,3 метр;

предприятиеләр территориясендә кайнар шлакны ташу өчен эчке тимер юл юллары булган җиңел һәм янучан сыеклыклар һәм газлар белән кисешкән урыннарда - 10 метр, торбаүткәргечләрне җылылык белән саклау җайланмасында - 6 метр.

5.3.181. Якын - тирәдәге җир асты инженерлык челтәрләреннән биналар һәм корылмаларга кадәр булган ераклыкны 81 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылык) буенча араларны параллель урнаштырганда 82 таблица буенча кабул итәргә кирәк, ә авыл торак пунктлары биналарында инженерлык челтәрләрен тапшыруда - 0,5 метрдан да ким булмаска тиеш. Катнаш торбаүткәргечләр салынган тирәнлектә 0,4 метрдан артык ара булса, 82 нче таблицада күрсәтелгән араны, траншеяларның тизлеген исәпкә алып, әмма траншеяларның тирәнлеген исәпкә алып, насыпи һәм кемка табанына кадәр арттырырга кирәк.

81 һәм 82 таблицаларда күрсәтелгән араны иминлек һәм ышанычлылык таләпләрен тәэмин итүче тиешле техник чараларны үтәгәндә киметергә рөхсәт ителә.

5.3.182. 0,6 МП га кадәр басым астында җир асты газ үткәргечләрен сузганда (норматив документлар белән регламентланган ара булганда)

документлар белән, трассаның аерым участокларында, биналар һәм биналар аркалары арасында, шулай ук 0,6 Мптан артык басымлы газүткәргечләр арасында, 81 һәм 82 нче таблицаларда күрсәтелгән араны аерым торучы ярдәмче биналар (биналар) белән якынайтканда, 50 процентка кадәр киметү рөхсәт ителми.

5.3.183. Инженерлык челтәрләре кисешкән вакытта вертикаль буенча ераклыкларны (яктылыкка) кабул итәргә кирәк:

кабель линиясе сузганда югары вольтлы линиянең көчәнеше 110 кВ һәм кабельдән алып 10 метрга кадәр.

Реконструкция шартларында кабель линияләреннән җир асты өлешләренә һәм аерым терәкләр җирләренә кадәр 1000 метр көчәнеше белән 2 метрдан да ким булмаган ара кабул итү рөхсәт ителә, шул ук вакытта горизонталь (яктылык) буенча ВЛНЫҢ өске чыбыгына кадәр ераклык нормалаштырылмый;

торбаүткәргечләр яки электрокабельләре, элемтә кабельләре һәм тимер юллары арасында, рельс табаныннан, яки автомобиль юллары арасында, өслекнең өске өлешеннән труба (яки аның футляры) яки электрокабельне исәпләп, - челтәрнең ныклыгына исәпләгәндә, ләкин 0,6 метрдан да ким булмаска тиеш.;

каналларда яки тоннельләрдә урнашкан труба үткәргечләр һәм электр кабельләре арасында, каналларны яки тоннельләрне ябу юлыннан алып тимер юллар рельслары

табанына кадәр, 1 метр, кювет төбенә кадәр яки башка су бүлү корылмаларына кадәр, тимер юл полотносы насыплары нигезенә кадәр ара, 1 метр, 0,5 метр;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында 35 кВ. га кадәр көчәнеш һәм 0,5 метр элемтә кабельләре арасында;

торбаүткәргечләр һәм көч кабельләре арасында-110-220 кВ-1 метр, торба үткәргечләр һәм элемтә кабельләре арасында-0,1 метр,

шул ук вакытта элемтә кабельләре торбаүткәргечтән югарырак урнашырга тиеш;

элемтә кабельләре һәм көч кабельләре арасында коллекторларда параллель сузылганда - 0,2 метр, шул ук вакытта элемтә кабельләре көч кабельләреннән түбәнрәк булырга тиеш;

предприятиеләрне реконструкцияләү шартларында, ПУЭ таләпләрен үтәү шарты белән, барлык көчәнешләр кабельләре һәм торбаүткәргечләр арасында араны 0,25 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә;

төрле билгеләнештәге торбаүткәргечләр арасында (суүткәргечләрне кисүче канализация һәм агулы һәм дурноплар өчен торбаүткәргечләрдән тыш) - 0,2 метр;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган торбаүткәргечләрне агулы һәм юеш - сөрешле сыеклыкларны транспортлый торган канализация яки труба үткәргечләреннән 0,4 метрга югарырак урнаштырырга кирәк;

эчәргә яраклы сыйфатлы суны транспортлый торган корыч, төзелгән торбаүткәргечләрне канализация торбаларыннан түбәнрәк урнаштыру рөхсәт ителә, шул ук вакытта канализация торбалары стеналарыннан футляр обрезына кадәр ара һәр якка 5 метрдан да ким булмаска тиеш, балчык грунтларда һәм 10 метр-зур ватык һәм ком грунтларында, ә канализация торбаүткәргечләрен чуен торбалардан күздә тотарга кирәк;

торбаларның диаметры 150 мм. га кадәр булган хуҗалык-эчә торган суүткәргечнең суын, әгәр кисешүче торбалар диварлары арасындагы ара - 0,5 метр булса, канализация футлярыннан башка түбәнрәк күздә тотарга мөмкин.;

су белән тәэмин итү системасының ачык җылылык челтәрләренең яки кайнар су белән тәэмин итү челтәрләренең су үткәргеч торбаүткәргечләрен канализация торбаүткәргечләреннән алып, аннан да түбәнрәк һәм аннан да күбрәк урнашкан торбаүткәргечләргә кадәр араны канализация үткәргечләре вакытында 0,4 метр кабул ителергә тиеш;

төрле билгеләнештәге каналлар яки тоннельләр белән кисешкән вакытта, газүткәргечләрне, каналларның тышкы диварларыннан яки тоннельләрдән ике якка чыга торган футлярларда, 0,2 метрдан да ким булмаган арага урнаштырырга кирәк. Төрле билгеләнештәге тоннельләр аша 0,6 Мпка кадәр басымлы җир асты газүткәргечләре сузарга рөхсәт ителә.

81 нче таблица

Якындагы җир асты инженерлык челтәрләреннән биналарга һәм корылмаларга кадәр горизонталь (яктылыкта) буенча ераклыклар

Инженерлык челтәрләре	Җир асты челтәрләреннән горизонтал һәм (яктыда) ераклык түбәндәгечә:								
	биналар һәм корылмаларның фундаментлары	предприятие коймалары фундаментлары, эстакада, контакт челтәре һәм элемтә, тимер юллар терәкләре	кырый юлның күчәре		урамның борт ташы, юллар (юл өлеше читләре, юл кырые полосасы кырыйлары)	кюветның тышкы ягы яки юл өеме	терәкләренең нигезе ВЛ киеренкелек белән		
			тимер юлларның 1 520 мм колеясы бар, траншея тирәнлеге тау итәгенә кадәр.	тимер юллар 750 мм			тышкы яктыртуның 1 кВ кадәр, троллейбусларның контактлы челтәре	1 дән 35 кВ га кадәр	35 тән 110 кВ га кадәр һәм аннан да югарырак
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Суүткәргеч һәм басымлы канализация	5	3	4	2,8	2	1	1	2	3
Үзе агучы канализация (көнкүреш һәм яңгыр сулары)	3	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2	3
Дренаж	3	1	4	2,8	1,5	1	1	2	3
Барлыкка килгән дренаж	0,4	0,4	0,4	0	0,4	-		-	-
Газүткәргечләр яна торган газлар, МПа; 0,005 кә кадәр түбән басым	2	1	3,8	2,8	1,5	1	1	5	10
уртача 0,005 дән 0,3 кадәр	4	1	4,8	2,8	1,5	1	1	5	10
югары : 0,3 дән 0,6 га кадәр	7	1	7, 8	3,8	2, 5	1	1	5	10

0,6 дан 1,2 гә кадәр	10	1	10,8	3,8	2,5	2	1	5	10
Җылылык челтәрләре: каналның, тоннельнең тышкы стенасыннан	2	1,5	4	2,8	1,5	1	1	2	3

82 нче таблица

Күрше инженерлык җир асты челтәрләре арасында горизонталь (яктылыкта) ераклыклар

Инженерлык челтәрләре	**Ерактагы горизонталь >**								**яктыда)**	**кадәр:**			
	суүт кәрг еч	**көнкүр еш канали зациясе**	**дренаж һәм яңгыр канализа циясе**	**басым газүткәргечләре, МПа (кгс/см2)**				**Көч киере нкеле кләре кабел ьләре**	**Элемтә кабель ләре**	**җылылык челтәрләре**		**каналла р, тоннель ләр**	**тышкы пневмомент лы үткәргечләр**
				түбән-0,005	**уртача 0,005 тән 0,3 гә кадәр**	**югары**				**каналн ың тышк ы дивар ы, Тоннел ь**	**Канатс ыз прокла дка тышча сы**		
						св. 0,3) 0,6 кадәр	**св. 0,6 1,2 кадәр**						
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Суүткәргеч	1,5	1 нче искәрмәне карагыз	1,5	1	1	1,5	2	1*	0,5	1,5	1,5	1,5	1
Көнкүреш канализациясе	1 нче искәрмәне карагыз	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1*	0,5	1	1	1	1
Яңгыр канализациясе	1,5	0,4	0,4	1	1,5	2	5	1*	0,5	1	1	1	1
Газүткәргечләр, МПа: түбән басым 0,005 кә кадәр	1	1	1	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2	1
уртача 0,005 0,3 кадәр	1	1,5	1,5	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1	2	1,5
югары биеклектә: 0,3 артык 0,6 кадәр	1,5	2	2	0,5	0,5	0,5	0,5	1	1	2	1,5	2	2

0,6 дан 1,2 гә кадәр	2	5	5	0,5	0,5	0,5	0,5	2	1	4	2	4	2
Кабельләрнең барлык көчәнеш структуралары	1*	1*	1*	1	1	1	2	0,1 - 0,5	0,5	2	2	2	1,5
Элемтә кабельләре	0,5	0,5	0,5	1	1	1	1	0,5	-	1	1	1	1
Җылылык челтәрләре: каналның тышкы стенасыннан, тоннельдән	1,5	1	1	2	2	2	4	2	1	-	-	2	1

5.3.184. Җир асты инженерлык челтәрләре һәм җәяүлеләр өчен юллар кисешкәндә тоннельләр астында торбалар салуны, ә көч һәм элемтә кабельләрен тоннельләр өстендә уздыруны күздә тотарга кирәк.

5.3.185. Газ бүлү челтәрләренең җир асты резервуарларын җир өстеннән югары хасил итүче резервуарга кадәр кимендә 0,6 метр тирәнлектә урнаштырырга кирәк.

Җир асты резервуарлары арасындагы яктылык ераклыгы кимендә 1 метр булырга тиеш, ә җир өсте резервуарлары арасында - зуррак арадаш резервуар диаметрына тигез, ләкин кимендә 1 метр.

5.3.186. Сыеклангдырылган углеводород газлары складларыннан, сыеклангдырылган углеводород газлары резервуар җайланмаларыннан, сыеклангдырылган углеводород газы кулланыла торган биналардан һәм җайланмалардан янгынга каршы ераклыкны «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 22 нче июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.187. Иҗтимагый яисә җитештерү бинасы янында бер төркемле установка булу рөхсәт ителми. Торак бина янында кимендә 15 метр ераклыктагы бер-берсеннән ким булмаган өч баллон җайланмасын күздә тоту рөхсәт ителә. Тышкы яктан индивидуаль баллон җайланмаларын тәрәзә уемнарыннан 0,5 метрдан да ким булмаган ераклыкта һәм беренче каттагы ишек һәм тәрәзә уемнарыннан 1,0 метрдан ким булмаган ераклыкта, цоколь һәм подвал катларының ишек һәм тәрәзә уемнарыннан 3 метрдан да ким булмаган ераклыкта, шулай ук канализация коелары күздә тотарга кирәк.

5.3.188. Сыеклангдырылган углеводород газы резервуарларыннан алып ГНС территориясендәге яисә ГНС урнашкан сәнәгать предприятиеләре территориясендәге биналарга һәм корылмаларга кадәр минималь араларны СНиП 42-01-2002 таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Аз катлы торак төзелеше территориясендә инженерлык челтәрләре һәм корылмалар.

5.3.189. Аз катлы торак төзелеше территориясе өчен проект инженерлык чишелешләрен сайлау тиешле органнар тарафыннан бирелгән территорияне инженерлык челтәрләрен эксплуатацияләү өчен җаваплы техник шартлар нигезендә гамәлгә ашырылырга тиеш.

5.3.190. Җылылык, газ, канализация челтәрләрен, кагыйдә буларак, урамнарның һәм юлларның тиешле техник зоналарында проектларга кирәк. Әлеге челтәрләрне микрорайоннар (кварталлар) аша аерым очракларда махсус бүлеп бирелгән зоналарда үтү рөхсәт ителә.

Квартал эчендәге инженерлык челтәрләре һәм аларда корылмаларны төзелешкә бүлеп бирелә торган участоклар арасында билгеләнә торган техник зоналарда проектларга кирәк. Бу челтәрләрне төзелә торган участоклар аша сервитутны мәҗбүри тәэмин итеп, аларны салу зоналарына узу мөмкин. Бу шарт биналарны микрорайонның (квартал) бүлү челтәрләренә һәм аларга корылмаларга тоташтыруны тәэмин итүче инженер челтәрләре участокларына да кагыла.

5.3.191. Аз катлы торак төзелешне җылылык белән тәэмин итү схемалары, әлеге нормативлар таләпләрен исәпкә алып, төзелешнең планлаштырылган карарлары нигезендә эшләнә.

Схемаларда газның җылылык йөкләнеше һәм чыгымнары; җылылык белән тәэмин итүнең үзәкләштерү яисә үзәкләшү дәрәҗәсе; җылылык һәм газ челтәрләрен трассировка; үзәк җылылык пунктларын һәм газ регулятор пунктларын һәм газ җайланмаларын урнаштыру саны һәм урыннары; җылылык белән тәэмин итү челтәрләрен салу тибы һәм башкалар билгеләнә.

5.3.192. Азкатлы торак төзелешен җылылык белән тәэмин итүне автоном типтагы һәр фатир генераторыннан да, шулай ук үзәкләштерелгән - тиешле инженерлык коммуникацияләре булган гамәлдәге яки яңа проектлаштырыла торган котельныйлардан да (ГРП) децентрализацияләнгән итеп карау рөхсәт ителә.

Үзәкләштерелгән җылылык белән тәэмин итү аерым очракларда, районда төзелеш яки аның янында булган үзәкләштерелгән системалар булганда, һәм алардан җылылык һәм газ нагрузкалары белән тәэмин итү мөмкинлеге булганда (бу системаларны реконструкцияләмичә яисә өлешчә үзгәртеп кормыйча) проектларга кирәк.

Азкатлы торак төзелеше районнарында җылылык белән тәэмин итү системаларын куллану мөмкин булмаган яки максатка ярашсызлыгы булган очракта, табигый газны кулланып, табигый газ белән тәэмин итү системасын ГОСТ 5542-87 буенча, һәр йорт хуҗасында, фатирда яки шәхси милектәге социаль өлкә объектларында билгеләнә торган автоном типтагы җылылык генераторлары эшен тәэмин итә торган иң нәтиҗәле Бердәм энергия чыганагы буларак, проектларга киңәш ителә.

Җылылык белән тәэмин итү системаларын проектлау җылылык белән тәэмин итүне үзәкләштерү яки децентрализацияләү буенча карар кабул ителгәннән соң гамәлгә ашырыла.

5.3.193. Газ бүлү системаларын проектлауны сәнәгать куркынычсызлыгы өлкәсендә норматив документлар таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Газүткәргечләрне җир асты һәм җир өсте юлы белән салуны күздә тотарга кирәк. Нигезләнгән очракларда торак йортлар һәм кварталлар эчендәге биналар стеналары буенча СНиП 42-01-2002 п. таләпләре нигезендә газүткәргечләрне җир өсте сузу рөхсәт ителә.

Аз катлы торак төзелеше территориясендә югары басымлы газүткәргечләр салу рөхсәт ителми. Алар якын-тирәдә булган очракта, техник зоналар һәм газ бүлү станцияләреннән һәм газ көйләү пунктларыннан торак төзелешенә кадәр ара әлеге нормативларның 64 нче таблицасы һәм әлеге нормативларның «Газ белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләре нигезендә кабул итәргә кирәк.

Аз катлы торак төзелеше территорияләрен газ белән тәэмин итү сыекландырылган газ, сыекландырылган газ белән резервуар җайланмалардан гамәлгә ашырылырга мөмкин.

Су үткәргечнең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын әлеге нормативларның «Су белән тәэмин итү» бүлекчәсе таләпләре нигезендә проектларга кирәк.

Урам суүткәргечләреннән алып биналарның нигезенә кадәр иң кечкенә ара 5 метр булырга тиеш. Аерым очракларда, биналарның һәм корылмаларның

фундаментларын яклау өчен тиешле чаралар башкарылганда (футлярларда, тимер бетон обоймада салу һ.б.) һәм аларны эксплуатацияләүче оешма белән килештерү шарты белән әлеге араны 3 метрга кадәр киметү рөхсәт ителә.

Торак участогы территориясе буенча салына торган суүткәргеч кертелүдән әлеге участокта урнашкан биналарга кадәр ара 3 метрдан да ким булмаска тиеш.

Аз катлы торак йорт территориясендә, кайнар су белән тәэмин итү һәм җылытуны тәэмин итү өчен, кагыйдә буларак, индивидуаль җылылыкны күздә тотарга кирәк.

Административ һәм торак биналар өчен индивидуаль котельный ягулыгы сыйфатында табигый газны кулланырга кирәк.

5.3.194. Суүткәргеч булмаган районнарда артезиан скважиналары һәм суүткәргечнең баш корылмалары (резервуарлар, су җыю манаралары, насос станцияләре, чистарту корылмалары) төзелешен проектлаштырырга кирәк. Артезиан скважиналарын һәм суүткәргечнең баш корылмаларын су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналарын тәэмин итеп, бер мәйданчыкка урнаштырырга кирәк.

Аерым очракларда, проект нигезендә, бер - ике фатирлы бер йорт, шахталы һәм вак көпшәле кое, каптаж, чишмәләр өчен автоном су белән тәэмин итүне оештыру рөхсәт ителә.

5.3.195. Аз катлы торак төзелешендә су белән тәэмин итү күләменең исәп-хисап күрсәткечләренә исәпләгәндә, исәпләү буенча, тәүлеккә 10 л/кв.метрга кадәр исәпләп чыгарылган хисаплы участокларга су сиптерү өчен өстәмә чыгымнар кабул ителә.

5.3.196. Суүткәргечне бер үк, ике фатирлы йортларга кертү үзәкләштерелгән канализация системасына тоташканда яисә локаль чистарту корылмалары булган җирле канализация булганда рөхсәт ителә.

5.3.197. Аз катлы торак төзелешле канализация схемасын сайлау карала торган районда канализациянең гамәлдәге системасы булуны исәпкә алып билгеләнә, ул аз катлы торак төзүнең проектлана торган территориясеннән агып төшүче суларны, санитария, табигатьне саклау һәм административ органнар таләпләрен, шулай ук төзелешнең планлаштырылган карарларын кабул итәргә мөмкинлек бирә.

Гамәлдәге канализация булмаган очракта, кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек буенча федераль хезмәтнең Татарстан Республикасы (Татарстан) буенча идарәсе, Ростехнадзорның Татарстан Республикасы буенча технологик һәм экология күзәтчелеге идарәсе һәм башка кызыксынган оешмалар бәяләмәләренә туры китереп, канализациянең яңа системасын (барлык кирәкле корылмалар, шул исәптән чистарту корылмалары белән) проектлаштырырга кирәк.

5.3.198. Канализациянең тышкы челтәрләрен һәм корылмаларын әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

Әлеге участокта урнашкан йортларга кадәрге участок территориясе буенча салына торган канализация ишегалды челтәреннән 2 метрдан да ким булмаска тиеш.

Шахта коесыннан яисә индивидуаль скважинадан су алу белән үзәкләштерелгән су белән тәэмин итү системасын кулланганда, су белән тәэмин итү чыганакларыннан алып канализациянең локаль чистарту корылмаларына кадәр араның кимендә 50 метры

булырга тиеш, ә грунт сулары су чыганагы ягына таба киткәндә күрсәтелгән корылмаларга кадәр минималь ара гидродинамик исәпләүләр белән нигезләнергә тиеш.

Бер үк, ике фатирлы торак йортлар өчен тәүлегенә 3 куб метрдан да артык булмаган агып төшүче локаль чистарту корылмаларын урнаштыру каралган.

Аз катлы торак төзелешне, шул исәптән коттеджлар

Аз катлы торак төзелешне, шул исәптән коттеджларны канализацияләү өчен юл куелмый.

5.3.199. Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү әлеге нормативларның «инженерлык инфраструктурасы» бүлеге таләпләре нигезендә проектлаштырырга кирәк.

Азкатлы торак төзелешен электр белән тәэмин итү өчен трансформатор подстанциясе трансформаторларының егәрлеген исәпләү буенча кабул итәргә кирәк.

0,38 кВ челтәре һава яки кабель линияләре белән аерылган тармаклы схема яки нотрансформатор подстанцияләре белән ачык режимда башкарырга тиеш.

Һава һәм кабельле линияләр трассалары 0,38 кВ квартал тирәсендәге участоклардан читтә узарга, автотранспортның һава линиясе терәкләренә керү мөмкинлеге булырга һәм кабель линияләрен казуга тоткарлыксыз барырга мөмкинлек бирергә тиеш.

Өзелгән өзекләрне 81 нче таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

5.3.200. Аз катлы торак төзелеше территориясендә «Инженерлык инфраструктурасы зоналары» бүлеге таләпләре нигезендә шәһәр телефон элемтәсе, радиотрансляция, шәһәр кабельле телевидениесе, янгын сүндерү һәм саклау сигнализациясе системаларын проектларга кирәк.

Өстәмә элемтә һәм сигнализация системаларының кирәклеге заказчы тарафыннан билгеләнә һәм проектлау биремендә карала.

6. Әйләнә-тирә мохитне саклау 6.1. Гомуми таләпләр

6.1.1. Җирлекне планлаштырганда һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитне саклауга, табигать ресурсларыннан нәтиҗәле файдалануга, кешенең имин яшәвенә һәм сәламәтлегенә бәйле мәсьәләләрнең өстенлекле чишелешен санарга кирәк.

6.1.2. Атмосфера һавасы, су, туфрак сыйфатын, шулай ук тавыш, вибрация, электромагнит һәм ионизацияләүче нурланышларның һәм табигый һәм техноген куркынычның башка факторларының рөхсәт ителгән дәрәҗәләренә ирешүне тәэмин итәргә кирәк.

6.1.3. Проектлаштырганда Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, Россия Федерациясе Су кодексы, Россия Федерациясе Җир кодексы, Россия Федерациясе Җир кодексы, Россия Федерациясе Урман кодексы, «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль законнар, «Атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы, «Халыкның санитария-эпидемиология иминлеге турында» 1999 елның 30 мартындагы 52-ФЗ номерлы, «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында» 1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ

номерлы, «Махсус сакланылучы табигать территорияләре турында» 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы, «Россия Федерациясе экологик мохитне саклау турында» 1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль законнар, «Экология һәм табигать кодексы турында» 1992 елның 21 февралендәге 231-95-ФЗ номерлы Закон нигезендә табигый байлыкларны саклау һәм табигый байлыкны саклау эшчәнлегенең төп норматив актларыннан нәтиҗәле файдалану мәсьәләләре буенча Татарстан Республикасы табигый байлыкны саклау кодексының берсе булып тора.

Табигать ресурсларыннан рациональ файдалану

6.1.4. Табигый комплекс, флора һәм фауна территорияләрен куллану һәм саклау «Әйләнә-тирә мохитне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы, «Махсус сакланылучы табигать территорияләре турында» 1995 елның 15 февралендәге 33-ФЗ номерлы, «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы, Татарстан Республикасы Экология кодексы һәм башка норматив хокукый документлар нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.1.5. Авыл хуҗалыгы өчен яраклы булмаган җирләрдә үсеш өчен территорияне күздә тотмаска кирәк. Авыл хуҗалыгы ихтыяҗлары өчен аларны бирү максатларында авыл хуҗалыгы җирләрен тартып алу бары тик законда билгеләнгән тәртиптә генә рөхсәт ителә.

6.1.6. Җирлек территориясендә торак төзелешен, сәнәгать комплексларын һәм башка объектларны проектлау җир асты байлыкларыннан файдалану идарәсеннән алда торган төзелеш участогында җир асты байлыкларында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмә алганнан соң гамәлгә ашырыла. Файдалы казылмалар ятмалары мәйданнарын төзү, шулай ук җир асты корылмалары урнашкан урыннарда урнаштыру Татарстан Республикасы буенча җир асты байлыкларыннан файдалану идарәсе рөхсәте белән рөхсәт ителә.

6.1.7. “Җирләрне яисә җир кишәрлекләрен торак пунктлар җирләренә күчерү турында” 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 28 гыйнварындагы 48 номерлы карары белән расланган башка (башка) категорияләр җирләренә урман фонды җирләрен күчерү турындагы документларның составы һәм аларны әзерләү тәртибе хакындагы нигезләмә нигезендә фәкать Россия Федерациясе Урман кодексы, 2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә генә рөхсәт ителә. “Россия Федерациясе Урман кодексын гамәлгә кертү турында” 2006 елның 4 декабрендәге 201-ФЗ номерлы Федераль законның 9 статьясы нигезендә урман фонды җирләрендә гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләрен урнаштыру, гражданнарга дача хуҗалыгын алып бару, бакчачылык, яшелчәчелек, индивидуаль гараж яки индивидуаль торак төзелеше өчен урман кишәрлекләре бирү тыела.

6.1.8. Территорияне саклауның махсус шартлары булган зоналарда шәһәр төзелеше эшчәнлеге (саклау, санитар-яклау зоналары, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары, су саклау зоналары, эчәр-су белән тәэмин итү чыганакларын саклау зоналары, саклана торган объектлар зоналары) җир, су, шәһәр төзелеше законнары, санитария-эпидемиология иминлеге турындагы, әйләнә-тирә мохитне саклау

турындагы, аеруча саклана торган табигать территорияләре һәм Россия Федерациясенең башка законнары һәм Татарстан Республикасы законнары белән регламентлаштырыла.

6.1.9. Биналарны, корылмаларны һәм коммуникацияләрне урнаштыру рөхсәт ителми: махсус сакланылучы табигать территорияләре җирләрендә;
рекреацион зоналар территориясендә, шәһәр урманнарын да кертеп, проектлана торган объектлар ял итү һәм спорт өчен билгеләнмәгән булса;

I пояста, проектлана торган объектлар чыганакларны эксплуатацияләүгә бәйле булмаса, эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын һәм су үткәрү корылмалары мәйданчыкларын санитар саклау зоналары;

әгәр тиешле объектлар курортларның табигый дәвалау чараларын эксплуатацияләүгә бәйле булмаса, округның I зонасында курортларны санитар (тау-санитария) саклау;

өске су объектларының яр буе полосасында;

гидрометеорология станцияләрен саклау зоналарында;

инженерлык коммуникацияләренең сак зоналарында.

6.1.10. Торак пунктларга якын территорияләрдә алар тарафыннан рекреацион, санитария-гигиена һәм савыктыру функцияләрен гамәлгә ашыру максатларында яшел һәм урман-парк зоналарын булдыруны күздә тотарга кирәк. Яшел һәм урман-парк зоналары табигый һәм башка объектларны яклау функцияләрен башкаручы яклау урманнары категориясенә керә. Алар чикләрендә әлеге зоналарның максатчан билгеләнеше белән туры килми торган эшчәнлек алып бару тыела. Урман-парк һәм яшел зоналарның, шулай ук шәһәр урманнарының чикләрен үзгәртү, бу аларның мәйданнарын киметүгә китерергә мөмкин, рөхсәт ителми.

6.1.11. Аз урманлы районнарда урнашкан торак пунктлар тирәсендә яклаучы урман полосалары (җил саклау, саклау һ.б.), калкулык битләрен, чокырларны һәм балчыкларны яшелләндерүне күздә тотарга кирәк. Яклаучы урман полосаларының киңлеген түбәндәгеләр кабул итәргә кирәк:

эре шәһәр торак пунктлары өчен - кимендә 500 метр;

урта шәһәр торак пунктлары өчен - кимендә 100 метр;

кече шәһәр һәм авыл торак пунктлары өчен - кимендә 50 метр.

6.1.12. Муниципаль берәмлекләр чикләрендә шулай ук территориянең геоморфологик үзенчәлекләрен исәпкә алып, табигый һәм яшелләндерелгән территорияләрнең территориаль өзлексез системасы рәвешендә, гидрографик челтәр базасында табигый-экологик каркас системасын күздә тотарга кирәк.

6.2. Атмосфера һавасын саклау

6.2.1. Атмосфера һавасының норматив сыйфатын тәэмин итү өчен «Атмосфера һавасын саклау турында» 1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләрен үтәү зарур, СанПиН 2.1.1032-01 һәм СанПиН 2.2.1/2.1.1200-03.

6.2.2.Төзелешне проектлаганда, атмосфера һавасының торышын һәм сыйфатын пычрану чыганакларыннан пычрану дәрәҗәсен исәпләп чыгару юлы белән үзгәртүне бәяләү үткәрергә кирәк, аэроклиматик һәм геоморфологик шартларны исәпкә алып, атмосфера һавасының гамәлдәге һәм планлаштырыла торган объектларны, ПДК яисә пычраткыч матдәләрнең һәркайсы өчен йогынтының хәвефсез дәрәҗәсен исәпкә алып

көтелә торган пычрануын исәпкә алып. Шулай ук, атмосфераның пычрануын булдырмау буенча кисәтү гамәлләре эшләнергә тиеш, моңа неорганик чыгарылмалар һәм икенчел чыганаклар да керә.

6.2.3. Территорияне планлаштыру документларын эшләгәндә, территориядән файдалануның махсус шартлары булган зоналарда эшләүче таләпләрне исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне саклау чараларын нигезләү башкарыла.

6.2.4. Атмосфера һавасында пычраткыч матдәләр концентрациясе 2.1.6.1338-03, ГН 2.1.6.2309-07 һәм СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләре белән кабул ителә. Аларны үтәү халык сәламәтлегенә һәм аның яшәү шартларына турыдан-туры яисә читләтеп йогынты ясамауны тәэмин итә.

6.2.5. Торак, иҗтимагый-эшлекле һәм рекреацион зоналарны атмосфера һавасының пычрану чыганакларына карата җилләткеч яктан (өстенлек итүче юнәлешнең җилләре өчен) урнаштырырга кирәк.

6.2.6. Торак зонада атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләр микъдары-ПДКДАН, халык күпләп ял итә торган урыннарда, авыруларны дәвалау - профилактика учреждениеләре һәм тернәкләндерү үзәкләре урнашкан территорияләрдә 0,8 ПДКТАН артмаска тиеш.

6.2.7. Атмосфера һавасын пычрату чыганаклары булып предприятиеләр, аларның аерым биналары һәм корылмалары тора, алар өчен төзелә торган пычрану дәрәҗәсе чикләрдән тыш ПДК дәрәҗәләреннән һәм торак зоналарны пычратуга керткән өлеше 0,1 дән артып китә.

6.2.8. Атмосфераны пычрату чыганаклары булган объектларны билгеләнгән гигиена нормативларыннан артып киткән территорияләрдә проектлау һәм урнаштыру тыела. Гамәлдәге объектларны реконструкцияләү һәм техник яктан яңадан җиһазлау мондый территорияләрдә, атмосферага чыгарып ташлаулар иң чик мөмкин булганнарга кадәр кимегәндә, рөхсәт ителә.

Чыгармалар составында ПДК яки якынча куркынычсыз йогынты дәрәҗәләре булмаган матдәләр булса, объектларны проектлау һәм урнаштыру тыела.

6.2.9. Халык саулыгына һәм аның яшәү шартларына тискәре йогынты чыганаклары булырга мөмкин булган объектларны урнаштыру һәм киңәйтү өчен мәйданчыклар аэроклиматик характеристиканы, җир рельефын, атмосферада индустриаль ташлауларның закончалылыгын, шулай ук атмосфераның пычрану потенциалын исәпкә алып сайлап алына.

6.2.10. I һәм II класслы зарарлы матдәләр белән пычрану чыганаклары булган җитештерү объектларын секундына 1 метрга кадәр тизлек белән, озак яки еш кабатлана торган штильләр, инверсияләр, томан белән (бер ел эчендә 30 - 40 процент, кыш дәвамында - 50 - 60 процент) җилләр күп булган районнарда урнаштырырга кирәк түгел.

6.2.11. Атмосфера пычрануның потенциалы (алга таба - ПЗА) - атмосфераның катнашмаларны чәчәргә сәләте. ПЗА СанПиН 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп, метеорологик параметрларның уртача еллык күрсәткечләре буенча билгеләнә.

6.2.12. I һәм II класслы предприятиеләрне югары һәм бик югары булган территорияләрдә урнаштыру Россия Федерациясенең Баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасары тарафыннан индивидуаль тәртиптә хәл ителә.

6.2.13. Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше саулыгына йогынты ясау чыганаклары булган сәнәгать объектлары, җитештерүләр һәм корылмалар өчен СанПиН таләпләре нигезендә санитар-яклау зоналары билгеләнә 2.2.1/2.1.1.1200-03 һәм әлеге нормативларны раслау.

Санитар-саклау зоналарында торак төзелешен һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре белән башка территорияләрне урнаштыру тыела. Санитар-саклау зонасы яки аның бер өлеше Резерв территория буларак карала алмый һәм җитештерү яки торак территорияне киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.2.14. Атмосфера һавасын пычратудан саклауны СанПин 2.1.6.1032-01 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

6.3. Су ресурсларын саклау

6.3.1. Су объектларын саклау халыкның сәламәтлегенә куркыныч тудыручы һәм массакүләм йогышлы, паразитар һәм йогышлы булмаган авырулар үсешенә, судан файдалану шартларының начараюына яки аның януына, эчә торган, хуҗалык - көнкүреш, дәвалау һәм рекреация максатларының юкка чыгуына ярдәм итүче өслек һәм җир асты суларының пычрануын булдырмау һәм бетерү өчен кирәк.

6.3.2. Эчә торган, хуҗалык-көнкүрештәге һәм рекреацион судагы су объектлары, әгәр судан файдалану пунктларында суның составы һәм үзлекләре күрсәткечләре хуҗалык эшчәнлегенең, көнкүрештә файдалануның турыдан-туры яисә турыдан-туры йогынтысында үзгәргән һәм халыкның судан файдалану өчен тулысынча яраксыз булган очракта, пычранган дип санала.

6.3.3. Химик матдәләрнең эчтәлеге 2.1.5.1315-03 һәм ГН 2.1.5.2307-07 раслаган су объектларында матдәләрнең чама белән рөхсәт ителгән иң чик күләмдәге концентрацияләреннән һәм су объектларында матдәләрнең якынча мөмкин булган дәрәҗәләреннән артмаска тиеш.

6.3.4. Су объектларын саклау чараларын Россия Федерациясе Су кодексы, Татарстан Республикасы норматив хокукый актлары, билгеләнгән тәртиптә расланган санитар һәм экологик нормалар, шулай ук әлеге нормативлар таләпләре нигезендә күздә тотарга кирәк. Шул ук вакытта, хуҗалык-эчәргә яраклы су белән тәэмин итү, халык ялы өчен файдаланыла торган су объектларында, шулай ук торак пунктлар чикләрендә урнашкан рекреация үзәкләрендә, шул исәптән санатор-курорт зоналарында, рекреация үзәкләрендә, пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясен үтәп, су объектларының пычрануын кисәтүне тәэмин итәргә кирәк.

6.3.5. Хуҗалык яки башка объектларны урнаштыру, проектлау, файдалануга тапшыру һәм эксплуатацияләү һәм су объектларының су сыйфатына йогынты ясарга сәләтле теләсә нинди эшләр башкарганда, СанПин 2.1.5.980-00 һәм СП 2.1.5.1059-01 билгеләнгән нормативларны үтәү мәҗбүри.

6.3.6. Торак, иҗтимагый-эшлекле, катнаш һәм рекреацион зоналарны юынты сулар чыгаруга карата су объектлары агымы буенча югарырак урнаштырырга кирәк.

6.3.7. Хуҗалык-эчәр сулары һәм мәдәни-көнкүреш сулыклары чыганаклары буларак кулланыла торган сусаклагычларны һәм аларның түбәнге бьефларын эксплуатацияләүне сусаклагычларны проектлауга, төзүгә һәм эксплуатацияләүгә санитария һәм экологик таләпләрне исәпкә алып гамәлгә ашырырга кирәк.

6.3.8. Су объектлары ярларында урнашкан ял зоналарында су саклау чаралары ГОСТ 17.1.5.02-80 таләпләренә җавап бирергә тиеш.

6.3.9. Табигый сулыкны яки сулыкны үзгәртү яки төзекләндерү эшләре аның табигый чыгышын саклау шарты белән башкарыла.

6.3.10. Порт корылмаларын урнаштыруны таләп итүче предприятиеләрне селитеб территориясенә карата су агымы буенча түбәнрәк итеп 200 метрдан да ким булмаган ераклыкта урнаштырырга кирәк.

6.3.11. Предприятиеләр, склад хуҗалыклары, автохуҗалыклар һәм башка объектлар территорияләрендәге өске сулар чистартылган суларны җитештерү ихтыяҗларына файдаланып, чистарту корылмаларында чистартылырга тиеш.

6.3.12. Су объектларына агып төшүче һәм дренаж суларын агызу тыела:
табигый дәвалау ресурслары булган;

махсус сакланылучы су объектларына кертелгән;

эчәр сулар һәм хуҗалык-көнкүрешне су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары чикләрендә урнашкан;

дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны саклауның I, II зоналары чикләрендә урнашкан, халыкның туризм, спорт һәм массакүләм ялы урыннарында; балык саклау зоналары, балык хуҗалыгы тыюлыклары чикләрендә урнашкан зоналар.

6.3.13. Эчү һәм хуҗалык максатларында кулланыла торган су объектлары өчен көнкүреш су белән тәэмин итү, СанПиН 2.1.4.1110-02 нигезендә санитария саклау зоналары билгеләнә. Санитария саклау зоналары территориясендә санитар төзекләндерү буенча чаралар күрергә кирәк. Җир асты суларын химик пычрату куркынычын тудырган объектларны урнаштыру, Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсе булганда гына, санитария саклау зонасының III поясы чикләрендә су горизонтын пычранудан яклау буенча махсус чаралар башкарылган очракта гына рөхсәт ителә.

6.3.14. Уңай гидрологик режимны хуплау, санитария торышын яхшырту, өске су объектларыннан нәтиҗәле файдалану өчен су саклау зоналары һәм яр буе яклау полосалары билгеләнә, алар чикләрендә хуҗалык итүнең махсус режимы регламентлана. Гражданнарның су объектларына ирекле керүен тәэмин итү максатларында яр буе полосасы билгеләнә.

6.3.15. Су саклау зоналары, яр буе саклау һәм яр буе полосалары, шулай ук аларны саклау һәм хуҗалыктан файдалану режимнары Россия Федерациясе Су кодексы белән билгеләнә.

6.3.16. Өске суларны пычратудан саклауны СанПин 2.1.5.980-00 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

Җир асты суларын пычратудан саклауны СП 2.1.5.1059-01 билгеләнгән таләпләргә туры китереп башкарырга кирәк.

6.4. Туфракны саклау

6.4.1. Җирлекнең туфрагын саклау буенча таләпләр пычранган туфракның кеше сәламәтлегенә йогынтысы булган территорияләргә карата куела һәм яшәү шартлары туфракның үзенчәлеген, территориянең туфрак-климат үзенчәлекләрен, химик кушылмаларның һәм элементларның фонлы эчтәлеген исәпкә алып билгеләнә.

6.4.2. Туфракның торышын бәяләү СанПиН 2.1.7.1287-03 таләпләре нигезендә, функциональ файдалануның тиешле төрләре өчен санация үткәрүне таләп итә торган тотрыклы норматив пычрану участокларын ачыклау максатында уздырыла.

6.4.3. Кеше өчен потенциаль куркыныч химик һәм биологик матдәләр, биологик һәм микробиологик организмнарның микъдары, шулай ук радиация фоны дәрәҗәсе билгеләнгән ПДК (дәрәҗәләр) дәрәҗәсеннән артмаска тиеш.

6.4.4. Туфрак сыйфатына карата гигиена таләпләре беренче чиратта мәктәпкәчә белем бирү һәм гомуми белем бирү оешмалары, спорт, уен, балалар мәйданчыклары, ял мәйданчыклары, рекреация зоналары, эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын, су саклау зоналарын һәм яр буе яклау полосаларын санитар саклау зоналары, санитар-яклау зоналары өчен билгеләнә.

6.4.5. Объектларны урнаштыру өчен мәйданнар сайлау;

туфракның физик-химик үзлекләрен, аларның составын исәпкә алып үткәрелә;

табигать-климат характеристикалары (җилләр розалары, явым-төшем күләме, температура режимы);

туфракның ландшафт, геологик һәм гидрологик характеристикалары;

хуҗалык куллану төрләре.

6.4.6. Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе бәяләмәсеннән башка төзелеш өчен җир кишәрлекләре бирү рөхсәт ителми.

6.4.7. Торак урыннардагы туфракның санитар-эпидемиологик яктан куркыныч дәрәҗәсе буенча пычрану дәрәҗәсе буенча 5 категориягә бүленергә мөмкин: чиста, рөхсәт ителгән, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч.

Химик һәм эпидемиология күрсәткечләре буенча туфракка карата таләпләр әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән.

6.4.8. СанПиН 2.1.1287.1287-03 нигезендә авыл хуҗалыгында химик матдәләрне пычрату дәрәҗәсе буенча файдалануның туфраклары түбәндәге категорияләргә бүленергә мөмкин: рөхсәт ителә торган, уртача куркыныч, куркыныч һәм гадәттән тыш куркыныч (әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 2 нче таблицасы).

Туфрактан файдалану буенча тәкъдимнәр пычрануга бәйле рәвештә әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 3 нче таблицасында китерелгән.

6.4.9. Туфракны яклау чаралары аларны пычрату категориясен исәпкә алган һәр конкрет очракта эшләнә һәм түбәндәгеләрне күздә тотарга тиеш:

файдалануның махсус режимнарын кертү;

максатчан билгеләнешне үзгәртү;

туфракны рекультивацияләү һәм мелиорацияләү, уңдырышлылыкны торгызу.

6.4.10. Торак зоналарда, транспортның йогынтысы зоналарында, җирләнгән сәнәгать калдыкларында (полигоннарга якын территорияләрдә), сәнәгать һәм коммуналь калдыкларны складлау урыннарында, авыл хуҗалыгы җирләрендә, санитар-яклау зоналарында туфракның торышын мониторинглау башкарылырга тиеш. мониторинг вакытында өйрәнелә торган күрсәткечләрнең күләме һәм исемлеге, Татарстан Республикасы буенча Роспотребнадзор идарәсе белән килештереп, һәр конкрет очракта, максатларны һәм бурычларны исәпкә алып билгеләнә.

Җирләрне, җирләрне деградацияләүне булдырмау, туфракның һәм пычранган территорияләрнең уңдырышлылыгын торгызу максатларында, әйләнештән тартып алып, консервацияләү рөхсәт ителә.

6.4.11. Радиоактив һәм химик пычрануга дучар булган җирләр, авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләр категориясеннән чыгарылып, кулланылышта чикләнергә тиеш һәм аларны сервацияләү өчен запас җирләргә күчерелергә мөмкин. Мондый җирләрдә авыл хуҗалыгы продукциясен җитештерү һәм сату тыела. Җирләрне консервацияләү тәртибе Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнә.

6.5. Тавыштан һәм вибрациядән саклау

6.5.1. Торак пунктларны планлаштыруны һәм төзүне рөхсәт ителгән тавыш дәрәҗәсен исәпкә алып башкарырга кирәк.

6.5.2. Нормалаштырыла торган территорияләр өчен тавыш бирүнең рөхсәт ителгән шартларын, тышкы тавышның төп чыганакларының шау-шулы рактеристикасын, көтелгән тавыш дәрәҗәләрен билгеләү һәм хисап нокталарында таләп ителгән түбәнәюне билгеләү тәртибен кабул итәргә кирәк.

Төрле территорияләрдә кешегә тавыш йогынтысының максималь дәрәҗәләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 4 нче таблицасында бирелгән.

6.5.3. Торак һәм иҗтимагый биналар, торак төзелеше территорияләре, җитештерү предприятиеләренең эш урыннары тышкы тавыш чыганакларыннан саклау объектлары булып тора.

6.5.4. Яңа проектлана торган аэропортлар янында һәм яңа проектлана торган аэропортлар, аэродромнар, вертодромнар янында урнашкан торак төзелеше территорияләрендә авиация шау-шуы дәрәҗәләре ГОСТ 22283-88 билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.5. Торак пунктларны тавышлы саклау чараларын СП 51.13330.2011 таләпләренә туры китереп карарга кирәк.

6.5.6. Инфразвук - ишетүче (акустик) ешлыклардан түбәнрәк ятучы аваз тирбәнешләре һәм дулкыннар - 20 Гц. Инновацион чыганаклар түбәндәгеләр булырга мөмкин: секундына кимендә 20 цикл ешлыгы белән эшли торган җиһазлар, транспорт, аэродинамик һәм удар хәрәкәтнең сәнәгать җайланмалары, су асты һәм җир асты шартлаулары һәм башкалар.

Инфразвукның мөмкин булган күрсәткечләр нормалары СН 2.2.4/2.1.8.583-96 регламентлана һәм әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 5 нче таблицасында китерелгән.

6.5.7. Технологик җиһазларның эш режимнарын үзгәртү, аэродинамик процессларның интенсивлыгын киметү (транспорт тизлеген, пар җылылык электр станцияләрен агызу системаларын чикләү) юлы белән аны чыганакта киметү

инфразвукка каршы көрәшүнең иң нәтиҗәле ысулы булып тора. Аны тарату юлында инфразвукның кимүе интерференция тибындагы глушительләрне куллану юлы белән мөмкин.

6.5.8. Торак пунктларда яңа төзелеш һәм реконструкция территорияләре вибрация параметрлары буенча (СН 2.2.4/2.1.8.566-96) таләпләре белән бәяләнергә тиеш.

6.5.9. Торак һәм иҗтимагый биналарда, торак төзелеше территориясендә вибрация чыганаклары булып инженер челтәрләре һәм корылмалар, җитештерү предприятиеләрен урнаштыру һәм җиһазлау, эш барышында зур динамик йөкләнеш тудыручы транспорт чаралары торырга мөмкин, алар грунтта һәм төзелеш корылмаларында вибрация таралуын, шулай ук сейсмик активлыкны тудыра. Вибрацияләр шау-шуның сәбәбе булырга мөмкин.

Торак һәм иҗтимагый биналарда, торак төзелеше территориясендә, эш урыннарында вибрация дәрәҗәсе гамәлдәге норматив документлар белән билгеләнгән күрсәткечләрдән артмаска тиеш.

6.5.10. Вибрациядән саклау буенча чаралар түбәндәгеләр күздә тота:
биналарны һәм корылмаларны вибрация чыганакларыннан бетерү;
биналарны һәм корылмаларны проектлаганда вибрация чыганагы барлыкка килә торган динамик йөкләнешне киметү чаралары.

6.6.Электр магнит кырларыннан саклау

6.6.1. Җирлек территорияләрен электр магнит кырлары йогынтысыннан саклау, шулай ук электр магнит нурланышларының санитар-яклау зоналары күләмнәрен билгеләгәндә гамәлдәге норматив документлар белән эш итәргә кирәк. радиотехник объектлар тапшыру өчен санитар-яклау зоналары зурлыгын билгеләү радиоешлыклы диапазонның электр магнит нурланышлары буенча гамәлдәге нормалар һәм радиоешлыкның интенсивлыгын исәпләү методикалары нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.6.2. Электр магнит кырларыннан, нурланышлардан һәм нурланышлардан яклау буенча махсус таләпләр түбәндәгеләр өчен билгеләнә:

стационар радиотехник объектларның барлык типлары (радиоүзәкләрне, радио- һәм телевизион станцияләрне, радиолокация һәм радиореле станцияләрен һәм һ.б.);
сәнәгать генераторлары, югары киеренкелектәге ВЛ һәм электр магнит энергиясе чыгара торган башка объектлар;

кәрәзле элемтә системаларының элементлары һәм хәрәкәтчән бәйләнешнең башка төрләре.

6.6.3. Радиоешлык диапазонының тышкы электромагнит кыры йогынтысына дучар ителгән торак, иҗтимагый һәм җитештерү биналары эчендә радиоешлыклы радиотехник объектлар (алга таба - ПРТО) тарафыннан төзелә торган электромагнит кырының дәрәҗәсе халык өчен билгеләнгән СанПиннан артмаска тиеш. 2.1.8/2.2.4.1383-03 СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 - СанПин 2.1.2645-10 һәм 6 нчы кушымтаның таблицасында китерелгән 6 нчы кушымтаның икенче нурланышын исәпкә алып, әлеге нормативларга туры килә.

6.6.4. 3 - 30 МГц һәм граждан диапазонындагы радиоһәвәскәр радио станцияләрен 26,5 - 27,5 МГц урнаштыру СанПиН 2.1.8.2.2.4.1383-03 таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.6.5. Халыкны ПРТО антенналары белән булдырыла торган электр магнит кырлары йогынтысыннан яклау максатларында, ПРТО ның перспектив үсешен исәпкә алып, санитар-саклану зоналары һәм төзелешне чикләү зоналары билгеләнә (бинадан читтә 10 Вт артык булмаган нәтиҗәле нурланыш куәте булган бер стационар радиостанцияне урнаштыру очракларыннан тыш).

Санитар-яклау зонасы чикләре әлеге нормативларга 6 нчы кушымтаның 6 нчы таблицасында күрсәтелгән ПДУ буенча җирнең өске катламыннан 2 метр биеклектә билгеләнә.

6.6.6. Корылманы чикләү зонасы тышкы чикләрдә җир өслегеннән 2 метрдан артык биеклектә элеккеге тромагнит кырлары ПДДадан артып киткән территориядән гыйбарәт. Төзелешнең чикләү зонасының тышкы чиге перспективалы төзелеш биналарының максималь биеклеге буенча билгеләнә, аларның өске каты биеклегендә электромагнит кырларының дәрәҗәсе ПДДадан артмый.

6.6.7. Торак төзелеше территориясендә урнашкан 100 кВт артык тапшыручылар егәрлеге белән санитар-яклау зонасы чикләре Россия Федерациясенең Баш дәүләт санитар табибы яисә аның урынбасарының карары белән билгеләнгән тәртиптә билгеләнә.

6.6.8. Санитар-яклау зонасы һәм төзелешне чикләү зонасы торак төзелеше территориясе сыйфатында һәм әйләнә-тирә мохитнең нормалаштырыла торган сыйфат күрсәткечләре булган башка объектлардан файдалана алмый, шулай ук предприятиенең резерв территорияләре буларак карала һәм сәнәгать мәйданчыгын киңәйтү өчен файдаланыла алмый.

6.6.9. Халыкны ВЛ барлыкка килә торган электр кыры йогынтысыннан яклау максатларында СанПиН 2.2.1./2.1.1200-03 таләпләре нигезендә санитар аермалар билгеләнә. ВЛ өчен ГОСТ 12.1.051-90 нигезендә шулай ук саклау зоналары билгеләнә.

6.6.10. Халыкны электр магнит кырларыннан, нурланышлардан һәм нурланышлардан яклау чаралары түбәндәгеләрне үз эченә алырга тиеш:

электр магнит кыры чыганакларын рациональ урнаштыру һәм яклау чараларын куллану;

тапшыргычларның һәм антенналарның бушатыла торган куәтен киметү;

нурланыш чыганакларыннан, шул исәптән икенчел нурланыштан (челтәрләргә, корылмаларга, коммуникацияләргә) файдалану мөмкинлеген чикләү;

югары вольтлы ВЛдан санитар аермалар урнаштыру.

6.7. Радиация куркынычсызлыгы

6.7.1. Җирлек территориясендә радиация куркынычсызлыгын тәэмин итү буенча таләпләр «Халыкның радиация куркынычсызлыгы турында» 1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы Федераль закон, СанПиН 2.6.1.2523-09 (НРБ-99/2009), СП 2.6.1.2612-10 (ОСПОРБ-99/2010) һәм җайга салына торган табигый нурланыш чыганакларына кагыла: радон изотоплары һәм аларның һавада таркалу продуктлары,

төзелеш эшләнмәләрендә булган табигый радионуклидларны гамма-нурланыш, эчәргә яраклы суда, ашламаларда һәм файдалы казылмаларда табигый радионудлар.

6.7.2. Халыкның Радиацион иминлеге тәэмин ителә:

радиация контроле һәм радиация торышы турында мәгълүмат системасын оештыру;

нормаль шартларда һәм радиацияле авария очрагында халыкны, шулай ук әйләнә-тирә мохит компонентларын радиацияле яклау чараларын планлаштыруның һәм уздыруның нәтиҗәлелеге.

6.7.3. Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләре территорияләрен төзү өчен бүлеп бирү алдыннан радиация шартларын 2.6.1.2612-10 (ОСПОРБ-99/2010), СанПиН 2.6.1.2800-10 һәм СП 11-102-97 таләпләре нигезендә бәяләргә кирәк.

6.7.4. Торак һәм иҗтимагый биналар төзү өчен территорияләрне сайлаганда гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,3 МкВ/сәгатьтән дә ким булмаган һәм грунт өслегеннән радон агымы тыгызлыгы 80 мБк/(кв. метр) артмаган участоклар сайлап алына. Биналар һәм корылмалар урнаштырганда, гамма-нурланышның эквивалент дозасы 0,6 МкВ/сәгатьтән артмаган территорияләрне сайлыйлар, ә корылма контурасы чикләрендә радон өслегеннән грунт агымының тыгызлыгы 250 мБк/(кв.метр) тәшкил итә. Әлеге Параметрлар арткан очракта, проектта бинаны гамма - нурланыш һәм радонның югары дәрәҗәләреннән саклау системасы каралырга тиеш.

6.7.5. Радиоактив пычратуларны эзләү барышында ачыкланган төзелеш участоклары дезактивацияне (радиацион реабилитация) инженерлык әзерләү барышында булырга тиеш.

6.7.6. Радиацияле объектны урнаштыру урынын сайлаганда, объект категориясен, аның халык һәм әйләнә-тирә мохит өчен потенциаль радиация, химия һәм янгын куркынычы янавын белергә кирәк. Яңа төзелә торган объектның мәйданчыгы төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре, проектлау нормалары һәм СП 2.6.1.2612-10 таләпләренә туры килергә тиеш.

6.7.7. Нурланыш объектыннан яклауны проектлаганда объект территориясеннән читтә халык өчен эквивалент дозаның егәрлеге 0,06 мкЗв/С дан артмаска тиеш, ә персонал һәм объект территориясендә һәм территориясендә халык өчен әлеге нормативка 6 нчы кушымтаның 7 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

6.8. Микроклиматны көйләү

6.8.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштырганда һәм төзегәндә, горизонт яклары буйлап яктылык проемотларын ориентацияләү һәм проектлана торган биналар өчен яктылык климаты коэффициенты күрсәткечен 83 нче таблица буенча кабул итәргә кирәк.

83 нче таблица

Горизонт һәм проектлаштырыла торган биналар өчен яктылык климатының коэффициенты ягыннан яктылык проемнарын билгеләү

Яктылык проемнары	**Яктылык проемнарына горизонтка таба юнәлеш бирү.**	**Яктылык климатының коэффициенты**
Бинаның арткы як стенасында	Т, ТК, ТК, КБ, КЧ, ККЧ, ККБ,К	1
Турыпочмаклы һәм трапецияле фонарьларда	Т - К, КЧ-КБ, ТКЧ - ККБ, ККЧ - ТКБ	1
“Шед" тибындагы фонарьларда	Т	1
Зенит фонарьларында	-	1
Искәрмә: 1.Т –төньяк, ТК –төньяк-көнчыгыш, ТК -төньяк-көнбатыш, КЧ – көнчыгыш, КБ – көнбатыш, ККЧ – көньяк-көнчыгыш, ККБ – көньяк-көнбатыш, К –көньяк. 2. СНИП нигезендә, дәвалау учреждениеләрендә яктылык ягыннан яктылык проемнарын кабул итәргә кирәк.		

6.8.2. Бүлмәләр һәм территорияләрне инсоляцияләү дәвамлылыгын исәпләү билгеләнгән тәртиптә расланган инсоляция графиклары буенча, СанПиН таләпләренә туры китереп башкарыла 2.2.1/2.1.1.1076-01.

Инсоляция дәвамлылыгы регламентлана:

торак биналарда;

мәктәпкәчә белем бирү оешмаларында;

белем бирү оешмаларында, балаларга өстәмә белем бирү оешмаларында, һөнәри белем бирү оешмаларында, интернат-мәктәпләрдә, балалар йортларында һ. б.;

дәвалау-профилактика, санатор-сәламәтләндерү һәм курорт учреждениеләрендә; социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләре (инвалидлар һәм өлкәннәр өчен интернат-йортлар һ. б.).

6.8.3. Торак һәм җәмәгать биналары өчен өзлексез инсоляция дәвамлылыгы биналарның тибына һәм функциональ билгеләнешенә, шәһәрнең планлаштыру зоналарына бәйле рәвештә дифференцияләнә һәм 22 марттан 22 сентябрьгә кадәр бер көнгә кимендә 2,0 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.4. Торак биналарда инсоляция дәвамлылыгы бер бүлмәдә 1 - 3 бүлмәле фатирлар һәм 4 һәм аннан да күбрәк бүлмәләр булган ике бүлмәдә булырга тиеш. Инсоляция дәвамлылыгының өзелүе рөхсәт ителә, шул вакытта бер чор 1,0 сәгатьтән дә ким булмаска тиеш. Шул ук вакытта нормалаштырыла торган инсоляциянең суммар озынлыгы 0,5 сәгатькә артырга тиеш.

6.8.5. Инсоляциянең озынлыгы 0,5 сәгатькә, 2 - 3 бүлмәле фатирларда һәм 3 бүлмәдән дә ким булмаган бүлмә инсоляцияләнә торган күп бүлмәле фатирларда (4 һәм аннан да күбрәк бүлмә), шулай ук аеруча катлаулы шәһәр төзелеше шартларында төзелеш урнаштырганда киметергә рөхсәт ителә.

6.8.6. Балалар өчен уен мәйданчыклары, спорт мәйданчыклары, торак биналар, мәктәпкәчә оешмаларның төркем мәйданчыклары, спорт зонасы, гомуми белем бирү мәктәпләре һәм мәктәп-интернатларның ял итү зоналары, стационар тибындагы дәвалау - профилактика учреждениеләренең ял зоналары территорияләрендә инсоляция дәвамлылыгы җир кишәрлегенең 50 процентында кимендә 3 сәгать тәшкил итәргә тиеш.

6.8.7. Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү буенча таләпләр аерым фатирларның торак бүлмәләренә яки коммуналь фатирларның бүлмәләренә, гомуми белем бирү мәктәпләре, мәктәп - интернатлар һәм башка урта махсус уку йортлары, дәвалау - профилактика, санатор - сәламәтләндерү һәм социаль тәэмин итү учреждениеләренең көньяк-көнбатыш һәм Көнбатыш юнәлешенә ия булган бүлмәләренә кагыла.

6.8.8. Елның эссе вакытында инсоляцияләрнең һәм территорияләрнең артык җылы йогынтысын чикләү биналарның планлаштыру һәм юнәлеш бирү, территорияләрне төзекләндерү белән тәэмин ителергә тиеш, ә биналарны кояштан саклау мөмкинлеге булмаганда, кояшны саклауның конструктив һәм техник чараларын күздә тотарга кирәк. Инсоляция территорияләренең җылылык йогынтысын чикләү биналарны кысу, махсус кысынкы җайланмалар һәм рациональ яшелләндерү белән тәэмин ителергә тиеш.

6.8.9. Инсоляциянең артык җылылык йогынтысын чикләү чаралары биналарны табигый яктырту нормаларын бозуга китермәскә тиеш.

6.8.10

6.9. Җитештерү һәм куллану калдыклары белән эш итү.

6.9.1. Торак пунктлар территорияләрен планлаштыру һәм төзегәндә әйләнә-тирә мохитнең җитештерү һәм куллану калдыклары белән пычрануын булдырмау буенча чараларны күздә тотарга кирәк.

6.9.2. Татарстан Республикасы Муниципаль берәмлекләре территориясендә барлыкка килә торган калдыкларны җыю, транспортлау, эшкәртү, утильләштерү, зарарсызландыру һәм урнаштыру системасын оештыруны Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен санитар чистартуның генераль схемаларына һәм Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләрен төзекләндерү кагыйдәләренә туры китереп күздә тотарга кирәк.

6.9.3. Проект документациясен эшләгәндә җитештерү һәм куллану калдыкларының барлыкка килү, җыю, куллану, зарарсызландыру, транспортлау һәм урнаштыруга анализ ясалырга тиеш, шул исәптән калдыклар барлыкка килүнең иң куркыныч чыганакларын һәм оештырылмаган чүплекләрне ачыклау да.;

калдыклар барлыкка килү күләмнәрен киметү, аларны утильләштерү һәм зарарсызландыру өлкәсендә потенциалны бәяләү;

проектны төзү һәм эксплуатацияләү чорында калдыклар барлыкка килү һәм эш итү, чыгару һәм зарарсызландыру күләмнәре фаразы.

6.9.4. Калдыкларны урнаштыруның һәм утильләштерүнең экологик куркынычсыз шартларын булдыру чаралары комплекслы рәвештә (калдыклар барлыкка килү чыганагыннан алып утильләштерү, урнаштыру урынына кадәр) эшләнергә тиеш. Торак пунктларның төркемнәре өчен үзәкләштерелгән җирлекара полигоннарны проектлау тәкъдим ителә.

6.9.5. Полигоннарны урнаштыру рөхсәт ителми:

су белән тәэмин итү чыганакларын санитар саклау зоналары территорияләрендә; дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны санитар (тау-санитар) саклау округларында;

өске су объектларының су саклау зоналарында;

ярыклы токымнарның өслегенә чыгу урыннары;

су күтәрүче горизонтлар өзелә торган урыннарда;

халык күпләп ял итә торган һәм сәламәтләндерү учреждениеләре урнашкан урыннарда.

6.9.6. Калдыкларны утильләштерү, термик йогышсызландыру һәм урнаштыру объектлары төзелеше өчен җир кишәрлекләрен сайлау, гамәлдәге санитар нормаларга (СанПиН) туры китереп, әлеге максатларда территорияне куллану мөмкинлекләрен бәяләүдән чыгып башкарылырга тиеш 2.2.1/2.1.1.1200-03(СанПиН 2.1.7.1322-03).

6.10. Охрана растительного и животного мира.

6.10.1. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында» 2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон нигезендә шәһәр округлары һәм җирлекләрнең Яшел фондын саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм экологик хәлне нормальләштерү һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен кирәкле чаралар системасын күздә тота.

6.10.2. Яңа төзелешне проектлауны һәм гамәлдәге төзелешне заманча торышын һәм гамәлдәге яшел үсентеләрне максималь рәвештә саклауны исәпкә алып башкарырга кирәк. Бер үк вакытта Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең Яшел утыртмаларын булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре таләпләре дә үтәлергә тиеш.

6.10.3. Кыйммәтле үсемлекләр дөньясы объектларын фәнни һәм хуҗалык ягыннан саклауны тәэмин итү максатларында аеруча саклана торган табигый территорияләр һәм акваторияләр бүлеп бирелергә мөмкин, алар өчен махсус сак режимы билгеләнә.

6.10.4. «Хайваннар дөньясы турында» 1995 елның 24 апрелендәге 52 - ФЗ номерлы Федераль закон таләпләренә туры китереп, объектларны урнаштыру, проектлау һәм төзүдә һәм хуҗалык эшчәнлегенең башка төрләрен тормышка ашырганда, хайваннар дөньясы объектларының яшәү тирәлеген һәм аларның үрчү, ял итү һәм миграция юлларын саклау, шулай ук территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларының кагылгысызлыгын тәэмин итү буенча чаралар каралырга һәм үткәрелергә тиеш.

6.10.5. Хайваннар дөньясы объектларының хуҗалык һәм фәнни яктан кыйммәтле булган яшәү урыннарын саклау максатларында, аларның яшәү циклларын (үрчетү,яшь үрчетү, ял итү, миграция һ.б.) тормышка ашыру өчен кирәкле территорияләр һәм акваторияләрнең саклау участоклары бүлеп бирелә. Әгәр алар хайваннар дөньясы объектларының тормыш циклларын бозалар икән, территорияләрнең һәм акваторияләрнең саклау участокларында хуҗалык эшчәнлегенең аерым төрләре тыела яки аларны үткәрү вакыты һәм технологияләре регламентлана.

6.12. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау. Уртак таләпләр.

6.12.1. Тарихи-мәдәни билгеләнештәге җирләрнең категорияләре һәм аларны куллану режимнары Россия Федерациясе Җир кодексының 99 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.12.2. Мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) җирләрендә эшчәнлекне җайга салу «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» 2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы һәм алар нигезендә нәшер ителгән норматив хокукый актлар таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла.

6.12.3. Хәрби һәм граждан җеназалары җирләрендәге эшчәнлекне җайга салу 1996 елның 12 гыйнварындагы 8-ФЗ номерлы «җирләү һәм җирләү эше турында» гы Федераль закон, «Ватанны саклаганда һәлак булучыларның истәлеген мәңгеләштерү турында» 1993 елның 14 гыйнварындагы 4291-1 номерлы Россия Федерациясе Законы, әлеге нормативларның «махсус билгеләнештәге зоналар» бүлегенең, мәдәни мирас объектлары булып саналган очракта, әлеге нормативларның "махсус билгеләнештәге зоналар" бүлегенең таләпләре нигезендә гамәлгә ашырыла. “Объектлар турында " 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләреРоссия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасы (тарих һәм мәдәният һәйкәлләре) Россия Федерациясе халыклары».

Мәдәни мирас объектларын саклау.

6.12.4. «Мәдәни мирас объектларын (тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне) саклау " бүлеге, Мәдәни мирас объектларын ачыклау, исәпкә алу, өйрәнү, аларның җимерелүенә яки зыян китерүенә юл куймау, мәдәни мирас объектларының сакланышын һәм кулланылышын контрольдә тоту максатыннан, территориаль планлаштыру документларын эшләү өчен (яки процессында) эшләнә.Мәдәни мирас объектларын саклау таләпләре шәһәр төзелеше регламентларына һәм проект документларына кертелә.

6.12.5. Мәдәни мирас объектының сакланышын тәэмин итү максатларында аның белән бергә территориядә мәдәни мирас объектын саклау зоналары: сак зонасы, төзелеш һәм хуҗалык эшчәнлеген җайга салу зонасы, саклана торган табигать ландшафты зонасы билгеләнә.Шәһәр төзелеше һәм табигый-ландшафт ситуациясенә карап, мәдәни мирас объекты аталган зоналарның барлык төрләренә дә ия булырга мөмкин.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналарын эшләү мәдәни мирас объектларын дәүләт тарафыннан саклау чарасы булып тора.

6.12.6. Мәдәни мирас объектын саклау зоналарының кирәкле составы мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты белән билгеләнә.

Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты-Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль планлаштыру документларының бер өлеше.

Саклау зоналары проекты мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләрен, җирләрдән файдалану режимнарын һәм әлеге зоналар чикләрендә шәһәр төзелеше регламентларын билгели.

Искәрмә:

1. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проектын эшләү табигый, тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм башка тикшеренүләргә нигезләнә, аларның нәтиҗәләре тарихи - мәдәни терәк планының документлар комплексында теркәлә.

2. Мәдәни мирас объектын саклау зоналары проекты Дәүләт тарихи-мәдәни экспертизага бирелергә тиеш.

3. Саклау зоналары территориясе чикләре гамәлдәге һәм (яки) булган җир биләмәләре һәм җирдән файдалану чикләре белән туры килмәскә мөмкин.

6.12.7. Җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары шәһәр төзелеше эшчәнлеген тормышка ашырганда тарихи һәм мәдәни һәйкәлләрне саклау зоналары чикләрендә планлаштыру, төзелеш, композицияләр, табигый ландшафт, масштаблы, стиль, материаллар, төс һәм декоратив элементлар белән берләшкән биналарның һәм корылмаларның күләмле-пространство структурасын, табигый һәм булдырылган әйләнә-тирә мохит белән чагыштыруны тәэмин итәргә тиеш.

6.12.8. Билгеләнгән саклау зоналары чикләрендә җирләрдән һәм шәһәр төзелеше регламентларыннан файдалану режимнарын үтәү шәһәр төзелеше хуҗалыгы эшчәнлеген башкарганда мәҗбүри. Җирләрдән файдалануның билгеләнгән режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары турындагы мәгълүматлар муниципаль берәмлекләрнең төзелеш кагыйдәләренә кертелә. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары булуы турында белешмәләр Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына, Дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына һәм дәүләт җир кадастрына кертелә.

Искәрмә:

Тарихи-мәдәни кыйммәткә ия булган объектларны саклау зоналары чикләрендә ачыкланган һәм ачыкланган мәдәни мирас объектларын мәдәни мирас объектларының бердәм дәүләт реестрына кертү нәтиҗәсендә, мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты төзәтмәләр кертергә тиеш.

6.12.9. Мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре (Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектларын һәм Бөтендөнья мирас исемлегенә кертелгән мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләреннән тыш), шулай ук җирләрдән файдалану режимнары һәм шәһәр төзелеше регламентлары мәдәни мирас объектларын саклау зоналары проекты нигезендә раслана:

федераль әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата-Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты тарафыннан мәдәни мирас объектларын саклау буенча федераль орган белән килештерү буенча;

региональ һәм җирле (муниципаль) әһәмияттәге мәдәни мирас объектларына карата - «мәдәни һәм тарихи кыйммәтләрне саклау һәм алардан файдалану турында»Татарстан Республикасы Законында билгеләнгән тәртиптә.

6.12.10. Тарих һәм мәдәният һәйкәлләрен саклау зоналары чикләрендә җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиорация, хуҗалык һәм башка эшләр башкару тыела, бу һәйкәлне һәм бөтенлеген бозмый торган хуҗалык эшчәнлегенең билгеләнгән төрләрен

саклау эшләреннән тыш һәйкәл яки ансамбльнең җимерелү, җимерелү яки юк итү куркынычы тудырмый.

6.12.11. Һәйкәл яки ансамбльне һәм (яки) аларның территорияләрен, шул исәптән җир төзелеше, Җир, төзелеш, мелиоратив, хуҗалык һәм башка эшләрне саклау буенча эшләр башкару проектлары мәдәни мирас объектларын саклау зоналарында тиешле органнар белән килештерелергә тиеш.

Күрсәтелгән эшләрне башкарганда, хуҗалык үзләштерелергә тиешле территориядә мәдәни мирас объекты билгеләре булган (Реестрга кертелгән яки ачыкланган) объектларның булмавы турында, шулай ук дәүләт тарихи-мәдәни экспертиза һәм дәүләт экологик экспертизасының уңай бәяләмәләрен алган төзелеш процессында әлеге объектларның сакланышын тәэмин итү буенча бүлекләрнең җитештерү проектларында дәүләт тарихи-мәдәни экспертизасы бәяләмәләре булу мәҗбүри.

6.12.12. Мәдәни мирас объектларында мәдәни мирас объектының физик сакланышын тәэмин итүгә юнәлдерелгән ремонт - реставрация эшләре рөхсәт ителә, шул исәптән: мәдәни мирас объектын консервацияләү, һәйкәлне ремонтлау, һәйкәлне яки ансамбльне реставрацияләү, мәдәни мирас объектын заманча файдалану өчен җайлаштыру, шулай ук фәнни - тикшеренү, эзләнү, проект һәм җитештерү эшләре, фәнни - методик җитәкчелек, техник һәм авторлык күзәтчелеге.

Искәрмә:

1. Аерым очракларда археологик мирас объектын саклау астында, билгеләнгән тәртиптә, археологик табылдыклардан тулысынча яки өлешчә тартып алынып, коткару археологик кыр эшләре аңлана.

2. Объектның тарихи, архитектура, фәнни, сәнгать, шәһәр төзелеше, эстетик яки башка әһәмиятлелеге һәм аны торгызу өчен кирәкле җитәрлек фәнни мәгълүматлары булганда (аерым очракларда) югалган мәдәни мирас объектын торгызу рөхсәт ителә.

6.12.13. Физик һәм юридик затлар мәдәни мирас объекты территориясендә хуҗалык эшчәнлеген башкарырга, җир кишәрлегеннән (яки су объекты участогы) файдаланырга хокуклы һәм әлеге территориядән файдалану режимын һәм «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон, Россия Федерациясе җир законнары һәм«Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы Законы белән билгеләнгән таләпләрне үтәргә тиеш.

6.12.14. Мәдәни мирас объектлары төрле максатлар өчен кулланыла ала (объект милекчесе теләге буенча), әгәр бу күрсәтелгән объектларның торышын начарайтмаса, әйләнә-тирә тарихи-мәдәни мохиткә зыян китермәсә, шулай ук башка затларның хокукларын һәм законлы мәнфәгатьләрен бозмаса, бу очракта таләпләрнең үтәлеше мәҗбүри булып тора:

реестрга кертү өчен нигез булып торган, аның үзенчәлекләре нигезендә тарихи-мәдәни мирас җирләрен карап тоту режимы; объектның тышкы күренеше һәм интерьерының үзгәрмәүчәнлеге;

«Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкярләр) турында» 2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль законда билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектында яисә аның җир кишәрлегендә эшләрне проектлау һәм үткәрү;

мәдәни мирас объектларын саклау органнары белән килештереп урнаштырылган объектка керү шартларын тәэмин итү. Искәрмә:

Әлеге объектның сакланышын һәм гражданнарның законлы мәнфәгатьләрен тәэмин итү максатларында, Россия Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан, әлеге чикләүләрне кертү өчен нигез булып торган шартларны тулысынча бетергәнчегә кадәр гамәлдә булган әлеге объекттан файдалану чикләүләре билгеләнергә мөмкин.

6.12.15. Мәдәни мирас объектын һәм аның территориясен куллану тыела:

складлар һәм шартлаткыч һәм янгын куркынычы булган материаллар, складлар һәм материаллар җитештерү өчен, мәдәни мирас объектлары интерьерларын, аларның фасадларын һәм территорияләрен, әйләнә-тирә табигать мохитен пычратуга китерә торган материаллар җитештерү өчен,

зарарлы пар-газообразные һәм башка бүлеп бирү рөхсәт итүче материаллар складлары һәм җитештерү өчен,

бөртекле, яшелчә, терлекчелек продуктлары саклау һәм җитештерү, шулай ук хуҗалык максатларында хайваннарны тоту өчен биналар,

транспорт чаралары, авыл хуҗалыгы һәм башка үзйөрешле машиналарның гаражлары һәм тукталышлары,

мәдәни мирас объектлары конструкцияләренә динамик һәм вибрацион йогынты ясый торган станоклар, җайланмалар һәм башка механик двигательләр белән тәэмин ителгән производстволар (егәрлекләренә бәйсез рәвештә),

һәйкәл өчен уңайсыз температура-дымлылык режимы һәм химик актив матдәләр булган производство һәм лабораторияләр булдыру.

6.12.16. Мәдәни мирас объектларыннан Транспорт һәм инженерлык коммуникацияләренә кадәр ераклыкны да кимендә кабул итәргә кирәк:

тиз йөрешле һәм туктаусыз хәрәкәт итүче магистральләрнең йөрү өлешләренә кадәр:

катлаулы рельеф шартларында - 100 метр;

яссы рельефта-50 метр;

суүткәргеч, канализация һәм җылылык белән тәэмин итү челтәрләренә кадәр (аерылышучылардан тыш) -15 метр;

башка җир асты инженерлык челтәрләренә кадәр-5 метр.

Реконструкция шартларында инженерлык челтәрләренә кадәр күрсәтелгән араларны киметергә, ләкин ким дигәндә, кабул итәргә рөхсәт ителә:

су суырткыч челтәрләргә кадәр-5 метр,

су күтәрмәүчеләр - 2 метр.

Шул ук вакытта мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү бүлеген эшләүне һәм аның нигезендә эшләр башкарганда мәдәни мирас объектларының сакланышын тәэмин итү буенча махсус чаралар үткәрүне тәэмин итәргә кирәк.

6.12.17. Ачыкланган мәдәни мирас объектларына карата реестрга кертү турындагы мәсьәләне хәл иткәнче, реестрга кертелгән мәдәни мирас объектларына карата да шундый ук чаралар карала.

6.12.18. Россия тарихи җирлекләренең рәсми расланган исемлегенә керүче Тарихи җирлекләрдә шәһәрне формалаштыручы барлык тарихи - тарихи кыйммәтле объектлар: планировка, төзелеш, композиция, табигый ландшафт, археологик катлам, төрле шәһәр киңлекләре (ирекле, төзелгән, яшелләндерелгән) арасындагы нисбәт,дәүләт сагына тиеш.- пространство структурасы, фрагментар һәм руинирлаштырылган шәһәр төзелеше мирасы, масштабы, күләме, структурасы, стиль, материал, төс, декоратив элементлар, табигый һәм булдырылган кеше белән чагыштыру, үсеш барышында алынган тарихи җирлекнең төрле функцияләре, шулай ук башка кыйммәтле объектлар Берләшкән биналар һәм корылмаларның формасы һәм йөзе.

6.12.19. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше, хуҗалык һәм башка эшчәнлек, мәдәни мирас объектларының һәм тарихи кыйммәтле шәһәр төзүче объектларның сакланышын тәэмин итүне исәпкә алып, Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы, «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр)турында» Федераль закон һәм «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында» Татарстан Республикасы Законы нигезендә аерым җайга салынырга тиеш.

6.12.20. Тарихи җирлектә шәһәр төзелеше эшчәнлеген аерым җайга салу мәдәни мирас объектларын саклау органнары һәм башкарма хакимият органнарының мәдәни мирас объектларын саклау буенча чаралар комплексын җайга салу өлкәсендә шәһәр төзелеше эшчәнлеген җайга салу өлкәсендәге контрольлеге аша гамәлгә ашырыла:

тарихи җирлек чикләрендә тарихи-архитектура, тарихи-шәһәр төзелеше, архив һәм археологик тикшеренүләр нигезендә тарихи-мәдәни терәк план төзү;

биналар һәм корылмаларның күләменә һәм пропорцияләренә, төзелеш материалларын куллануга, чәчәкләр чишелешенә, автостоянкаларны, реклама, элмә такталарын һәм мәдәни мирас объектларының һәм тарихи мохитнең сакланышын тәэмин итүнең башка шартларына кагылышлы шәһәр төзелеше регламентларын эшләү.

Искәрмә:Тарихи-мәдәни терәк планнардагы белешмәләр, шәһәр төзелеше эшчәнлеге объектлары буларак мәдәни мирас объектлары территорияләре чикләре һәм мәдәни мирас объектларын саклау зоналары чикләре турында Белешмәләр Дәүләт шәһәр төзелеше кадастрына кертелергә тиеш.

6.12.21. Тарихи җирлекләр өчен эшләнелә торган территориаль планлаштыру документлары һәм мәдәни мирас объектлары территорияләре һәм аларның саклау зоналары чикләрендә билгеләнә торган шәһәр төзелеше регламентлары Россия

Федерациясе Хөкүмәте тарафыннан билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау федераль органы һәм башкарма хакимият органы белән мәҗбүри килештерелергә тиеш Татарстан Республикасы законы белән билгеләнгән тәртиптә мәдәни мирас объектларын саклау өлкәсендә вәкаләтле Россия Федерациясе субъекты булып тора.

6.13. Аеруча кыйммәтле җирләр

6.13.1. Аеруча кыйммәтле җирләрнең категорияләре һәм билгеләнеше Россия Федерациясе Җир кодексының 100 статьясы таләпләренә туры китереп билгеләнә.

6.13.2. Аеруча кыйммәтле җирләрдә аларның максатчан билгеләнешенә туры килми торган теләсә нинди эшчәнлек тыела.

6.14. Инженерно-экологические изыскания

6.14.1.При подготовке документации по планировке и застройке территории, а также проектной документации, строительства, реконструкции объектов капитального строительства необходимо выполнение инженерно-экологических изысканий.

6.14.2. Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр комплекслы инженерлык эзләнүләренең иң мөстәкыйль төре булып тора һәм әйләнә-тирәлекнең заманча торышын бәяләү һәм тискәре экологик һәм алар белән бәйле социаль, икътисадый һәм башка нәтиҗәләрне булдырмау, минимальләштерү һәм халыкның оптималь яшәү шартларын саклау максаты белән, антропоген йөкләнеш йогынтысында мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау өчен башкарыла.

6.14.3. Инженерлык-экологик эзләнүләр үткәрү Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексының 47 статьясы, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 19 гыйнварындагы 20 номерлы карары белән, капиталь төзелеш объектларының проект документларын әзерләү, төзү, реконструкцияләү, капиталь ремонты өчен инженерлык эзләнүләре төрләре исемлеген һәм инженерлык эзләнүләрен үтәү турындагы нигезләмәне раслый.

Инженерлык - экологик тикшеренүләрне оештыру һәм үткәрү тәртибенә карата гомуми нигезләмәләр һәм таләпләр СНиПның 8 бүлегендә билгеләнгән 11 -02-96 "төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре". Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр үткәрүнең төп кагыйдәләре һәм тәкъдим ителә торган процедуралары «төзелеш өчен инженерлык-экологик эзләнүләр " СП11-102-97 сп11 регламентлана.

6.14.4. Инженерлык-экология эзләнүләрен тәэмин итәргә тиеш:

территориянең табигый һәм техноген шартларын, аны хуҗалык итү һәм социаль өлкәне комплексллы өйрәнү;

табигый тирәлекнең аерым компонентларының һәм тулаем экосистемаларның хәзерге экологик торышын, аларның техноген йогынтыларга бирешүчәнлеген торгызу;

объектны төзегәндә, эксплуатацияләгәндә һәм бетергәндә табигый (табигый-техник) системаларның мөмкин булган үзгәрешләренең фаразын эшләү;

экологик куркыныч һәм хәвеф-хәтәрне бәяләү;

инженерлык-хуҗалык эшчәнлегенең зарарлы һәм теләмәүче экологик нәтиҗәләрен булдырмау буенча тәкъдимнәр эшләү һәм экологик хәлне саклау, торгызу һәм савыктыру буенча табигатьне саклау һәм компенсация чараларын нигезләү;

җирле халыкның социаль-икътисади, тарихи, мәдәни, этник һәм башка мәнфәгатьләрен саклау буенча чаралар эшләү;

проект һәм проект эшләре этапларына җавап бирүче локаль экологик мониторинг оештыру һәм үткәрү буенча рекомендацияләр һәм (яки) программалар эшләү.

6.14.5. Инженерлык-экологик эзләнүләр түбәндәге документация төрләре өчен проектлаштыруның билгеләнгән тәртибе нигезендә башкарыла:

территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документлар;

проект документлары - төзелеш проектлары, предприятиеләр, биналар һәм корылмаларның эш документлары.

Искәрмә:территориаль планлаштыру документларында (муниципаль берәмлекләрнең территориаль планлаштыру схемаларында, җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарында) территорияләрнең тотрыклы үсешен, экологик иминлекне, халыкның сәламәтлеген саклау, табигый ресурслардан рациональ файдалану мәсьәләләре «әйләнә-тирә мохитне саклау»бүлегендә карала.

6.14.6. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр максаты булып территорияләрнең тотрыклы үсешен, халыкның экологик куркынычсызлыгын, шәһәр төзелеше һәм башка проект карарларының оптимальлеген тәэмин итү тора.

6.14.7. Территорияне планлаштыру һәм төзү буенча документларны экологик нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр үз эченә алырга тиеш:

территориянең (торак, җитештерү, рекреацион зоналарда) экологик торышын бәяләү, шул исәптән атмосфера һавасы, туфрак, грунт, җир асты һәм өске су объектлары, транспорт чаралары, җитештерү һәм куллану калдыклары, аеруча саклана торган табигый территорияләр булу-булмавын бәяләү;

оценку физических воздействий (шума, вибрации, электрических и магнитных полей, ионизирующих излучений от природных и техногенных источников);

аның структур оешмасы буенча билгеләнгән карарларны гамәлгә ашырганда территориянең функциональ әһәмиятенә һәм экологик шартларына мөмкин булган үзгәрешләрне фаразлау;

әйләнә-тирәлекне саклау һәм экологик мониторинг чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр һәм рекомендацияләр.

Искәрмә:Татарстан Республикасы Экология һәм табигый байлыклар министрлыгы белән килештерелгән шәһәр округлары һәм җирлекләрнең расланган генераль планнары булганда, аерым территориаль зоналар һәм төзелеш проектлары

буенча проект документларын нигезләү өчен инженер-экологик эзләнүләр генераль план белән каралган аерым биналар үткәрелми.

6.14.8. Башкарылган инженер-экологик эзләнүләр материаллары «әйләнә-тирә мохитне саклау» бүлегенең территорияне планлаштыру һәм төзү проектларын эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.9. Капиталь төзелеш объектларының проект документациясен нигезләү, үзгәртеп кору өчен инженерлык-экологик эзләнүләрнең бурычлары булып тора:

объектны эксплуатацияләүнең нормаль режимын, шулай ук залп һәм аварияле ташлауларны һәм пычраткыч матдәләр ташлауны исәпкә алып, объектның сайлап алынган вариантында проект документациясен экологик нигезләү өчен кирәкле һәм җитәрлек материаллар алу;

территориаль планлаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру һәм төзү документларын әзерләгәндә алынган әйләнә-тирә мохит торышы буенча материалларны һәм мәгълүматларны ачыклау, йогынты зонасы чикләрен аныклау.

6.14.10. Инженерлык-экологик эзләнүләр материаллары эш проектының «әйләнә-тирә мохитне саклау буенча чаралар исемлеге» бүлеген эшләүне тәэмин итәргә тиеш.

6.14.11. Инженерлык-экологик эзләнүләр нигезләү өчен проект документларын үз эченә алырга тиеш:

объектны төзи башлаганчы әйләнә-тирә мохит компонентларының торышын бәяләү, пычрану фон характеристикасы;

экосистемаларның торышын, аларның йогынтысына тотрыклылыгын һәм яңадан торгызуга сәләтен бәяләү;

фаразланган йогынтыларга сизгер булган табигый шартларның төп компонентлары буенча тәэсир итү зонасы чикләрен аныклау;

объектны төзегәндә һәм эксплуатацияләгәндә корылманың йогынтысы зонасында әйләнә - тирә мохитне үзгәртүне фаразлау өчен кирәкле параметрларны алу;

табигатьне саклау чараларын оештыру, шулай ук әйләнә-тирә мохитне торгызу һәм савыктыру чараларын оештыру буенча тәкъдимнәр;

объектны төзү, эксплуатацияләү һәм бетерү чорында локаль һәм махсус экологик мониторинг программасына тәкъдимнәр.

6.14.12. Инженер-экологик тикшеренүләр составында аерым эш төрләрен һәм тикшеренүләрне билгеләү һәм кирәклеге, аларның үзара алышынуы шартлары, проектлана торган биналарның һәм корылмаларның төренә, характерына һәм җаваплылыгы дәрәҗәсенә, табигый - техноген хәл үзенчәлекләренә, территориянең экологик өйрәнелгәнлегенә һәм проект эшләренең стадиясенә бәйле рәвештә билгеләнә.

Инженерлык-экологик эзләнүләрне башкару өчен кирәкле объектлар исемлеге әлеге бүлеккә кушымтада күрсәтелгән һәм дәүләт экспертизасына тиешле барлык объектларны үз эченә ала.

7. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау

7.1. Гомуми таләпләр

7.1.1. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау Татарстан Республикасы территориясен һәм халкын табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр килеп чыкканда куркынычлардан, шулай ук хәрби гамәлләр алып барганда яисә бу гамәлләр нәтиҗәсендә саклануны тәэмин итүгә юнәлдерелгән чаралар җыелмасыннан гыйбарәт.

7.1.2. Гражданнар оборонасы буенча чаралар Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан«гражданнар оборонасы турында»1998 елның 28 февралендәге 28-ФЗ номерлы федераль закон таләпләренә туры китереп эшләнә.

7.1.3. Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләр йогынтысыннан саклау чаралары«халыкны табигый техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрне яклау турында» 1998 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы федераль закон таләпләре нигезендә, ГОСТ Р22.0.07-95 таләпләрен исәпкә алып, Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең җирле үзидарә органнары тарафыннан эшләнә.

7.1.4. Авыл җирлегенең генераль планын, шул исәптән гражданнар оборонасы буенча группага ия булган территорияләрне, шулай ук төзелгән территорияне, төзелгән территорияне тәэмин итү өчен билгеләнгән инженерлык, социаль һәм коммуналь – көнкүреш инфраструктурасы объектларын реконструкцияләүне исәпкә алып, СНиП 22-02-2003, СНиП II таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк-7-81*- СНиП 2.01.51-90,СНиП II-11-77, СНиП 21-01-97*, СНиП 2.01.02-85*, ППБ 01-03, СП 11-112-2001, СП11-107-98, Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла-казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгының һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 2006 елның 25 июнендәге 422/90/376 һәм 12.09.2006 елдагы 8232 номерлы боерыклары белән расланган халыкка хәбәр итү системасы турында нигезләмәләр № 1544-р, 1997 елның 21 июлендәге 117-ФЗ номерлы Федераль закон, әлеге нормативларның 37 һәм 37 бүлекләре.

7.2. Инженерлык әзерләү һәм территорияне саклау

7.2.1. Гомуми таләпләр

7.2.1.1. Шәһәр төзелеше карарларын кабул итү инженер-геологик хәл һәм гамәлдәге экзодинамик процессларны җентекләп анализлау нәтиҗәләренә нигезләнергә тиеш. Соңгы карарны, инженерлык әзерлеге буенча чараларның комплекслы бәясен, конструктив карарлар һәм эксплуатация чыгымнарын, шулай ук кабул ителгән

вариантның иминлеген исәпкә алып, техник-икътисади чагыштыру вариантларыннан соң кабул итәргә кирәк.

Нигез грунтларының исәп - хисап гидрогеологик режимын үтәүне тәэмин итәргә, шулай ук табигый шартларны теләмәүгә һәм үзләштерелә торган территорияне бозуга китерүче эрозия һәм башка физик-геологик процессларның үсешен булдырмауны тәэмин итәргә кирәк.

7.2.1.2. Территорияләрне планлаштырганда һәм төзегәндә гамәлдәге норматив документлар (СНиП 22-01-95, СНиП11-02 - 96, СНиП 33-01-2003, СНиП 2.06.15-85 һ.б.) һәм Россия территориясен куркыныч процесслардан инженерлык яклавының гомуми схемасы нигезендә табигый риск факторларыннан инженерлык ягыннан яклауны күздә тотарга кирәк.

Инженерлык әзерлеге буенча чараларны инженер-геологик шартларның үзгәрүен фаразлауны, территорияне куллану һәм планлаштыруны исәпкә алып башкарырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан әзерләү төзелеш алып барылырга тиешле территорияләрне шәһәр төзелеше ягыннан үзләштерү мөмкинлеген тәэмин итәргә тиеш.

Инженерлык әзерләү һәм яклау төзелешләрнең, инженерлык инфраструктурасы системасының, ландшафтлы һәм су объектларының, шулай ук яшел массивларның рациональ эшләве өчен уңай шартлар тудыру максатыннан үткәрелә.

7.2.1.3. Инженерлык ягыннан яклау зарурлыгы Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше Кодексының Татарстан Республикасы территорияләрен үстерү өлешендә нигезләмәләре нигезендә билгеләнә:

яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган территорияләр өчен - территориаль планлаштыру документлары проектларында, планлаштыру һәм техник карарларның вариантын исәпкә алып, территорияне планлаштыру буенча документлар проектларында, табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен киметүдә;

төзелгән территорияләр өчен-гамәлдәге планлаштыру карарларын һәм табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрнең ихтимал булган тискәре нәтиҗәләрен исәпкә алып, объектны төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлауны гамәлгә ашыру өчен проект документларында катнашу. Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге, деградацияләнгән утырту грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы кысыла торган грунтлар аз булган участокларда урнашкан.

Махсус грунтларда урнашкан территорияләрне планлаштыру һәм төзүне СНиП2.01.09-91 таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.1.4. Инженерлык яклавын проектлаганда тәэмин итәргә(күздә тотарга) кирәк:

саклана торган территорияләргә, биналарга һәм корылмаларга тискәре йогынты ясауның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенә кадәр киметү, бетерү яки киметү мөмкин булган куркыныч процессларны булдырмау;

эшләрне гамәлдәге геологик процессларның яңа һәм(яки) интенсификациясенә китерми торган ысуллар белән җитештерү;

тыюлык зоналарын, ландшафтларны, итнең тарихи объектларын саклау.Д.; инженерлык саклау корылмаларының тиешле архитектура бизәлеше; әйләнә - тирә мохитне саклау чаралары белән ярашуы; кирәкле очракларда-якланган территорияләрнең һәм объектларның торышын һәм төзелеш һәм эксплуатация чорында инженерлык саклау корылмаларының эшен системалы күзәтү (мониторинг).

7.2.1.5. Куркыныч геологик процесслардан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП22-02-2003 таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

Корылмаларны төзегәндә һәм инженерлык яклавы чараларын гамәлгә ашырганда бозылган территорияләрне рекультивацияләүне һәм төзекләндерүне ГОСТ 17.5.3.04-83* һәм ГОСТ17. 5. 05-84 таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.2. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

7.2.2.1. Инженерлык ягыннан су басудан саклау кирәк булганда, төзелеш,милли куллану һәм әйләнә - тирә мохитне эксплуатацияләү, саклау һәм/яки су басуның тискәре йогынтыларын бетерү таләпләренә бәйле рәвештә, территорияләрне һәм аерым объектларны су басуны тәэмин итә торган чаралар комплексын күздә тотарга кирәк.

7.2.2.2. Су басудан яклау кертергә тиеш:

Язгы-көзге чорда, су ташу вакытында халыкны ташу белән бәйле куркыныч күренешләрдән саклау;

биналарны, корылмаларны, нигез грунтларын локаль яклау һәм төзелгән территорияне тулаем яклау;

табигый ландшафтларны яклау, аеруча фәнни яки мәдәни кыйммәткә ия булган табигый системаларны саклау, су бүлү;

дренаж суларын утильләштерүгә (чистартуга); җир асты һәм өслек сулары режимына, су бүлү коммуникацияләрендәге чыгымнарга (агымнарга) һәм басымнарга, нигезләргә, биналарга һәм корылмаларга деформация ясауга, шулай ук инженерлык саклау корылмаларына мониторинг системасы.

7.2.2.3. Су басудан саклау тәэмин ителергә тиеш:

төзелгән территорияләрнең, җитештерү-техник, коммуникацион, транспорт объектларының һәм аларның аерым корылмаларының өзлексез һәм ышанычлы эшләве һәм үсеше;

халык тормышының норматив санитар-гигиена шартлары;

норматив санитар-гигиена, социаль һәм рекреацион шартлар якланган территорияләр.

7.2.2.4. Су басу характерына карап (локаль – аерым биналар, корылмалар һәм участоклар; мәйданнар) локаль һәм/яки территориаль инженерлык саклау системалары проектлана.

Локаль инженерлык яклау системасы аерым биналарны һәм корылмаларны яклауга юнәлдерелергә тиеш. Ул үз эченә ала дренажа, противофильтрационные завесы һәм экраны.

Территориаль система төзелгән территорияне (участокларны) гомуми яклауны тәэмин итәргә, эшкәртү дренажларын, фильтрационнарны үз эченә алырга тиеш

өслек агынтысын оештыру белән территорияне вертикаль планлаштыру, ачык сулыкларны һәм табигый дренировкалауның башка элементларын чистарту, яңгыр канализациясе, су объектлары режимын көйләү, микроклимат, агролесомелиорация һәм башка шартларны яхшырту.

Яңгыр канализациясе территориаль системаның элементы булып торырга һәм инженерлык яклауның гомуми системасы составында яисә аерым проектланырга тиеш.

7.2.2.5. Су басудан инженерлык яклавы системасы аерым участокларның һәм объектларның барлык локаль системаларын берләштерә торган территориаль бердәм булып тора. Шул ук вакытта ул муниципаль районнарны территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнары, шулай ук территорияне планлаштыру буенча документлар белән үзара бәйләнештә булырга тиеш.

7.2.2.6. Су басудан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 һәм СНиП2.06.15-85 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.2.7. Грунт суларының югары торышы булган территорияләрдә, сазлыклы участокларда, ябык дренажлар урнаштыру юлы белән, капиталь төзелеш зонасында грунт сулары дәрәҗәсенең кимүен күздә тотарга кирәк.

Азкатлы төзелешләр территориясендә, шулай ук гомуми файдаланудагы яшелләндерелгән территорияләрдә, спорт яссылык корылмалары территорияләрендә ачык киптерү челтәрен проектларга рөхсәт ителә.

7.2.2.8. Төзелергә тиешле торф ятмаларында, грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюе белән беррәттән, өслеген минераль грунт белән йөкләүне, ә тиешле нигезләгәндә, кабатларга рөхсәт ителә. Минераль грунтлар белән йөкләү катламының калынлыгы торф утырмасын һәм территорияне өске агымны урнаштыру өчен кирәкле уклонны тәэмин итүне исәпкә алып билгеләнә.

7.2.2.9. Территорияне су басудан инженерлык ягыннан яклауны гамәлгә ашырганда яклана торган территориянең һәм янәшәдәге акваториянең рекреацион потенциалын киметү рөхсәт ителми.

Су астында калган сулыкларның һәм сулыкларның яр буе территорияләрен рекреация өчен куллануны табигатьтән файдалануның башка төрләре һәм су хуҗалыгы комплекслары булдыру белән беррәттән карарга кирәк.

7.2.3. Су басудан саклау өчен корылмалар һәм чаралар

7.2.3.1. Яр буе участокларында урнашкан торак пунктларның территорияләре язгы ташу сулары белән су басудан, җил белән - су куудан һәм грунт сулары белән су басу (юдыру) яки җимерелү белән якланырга тиеш. Сөрелгән территориянең бровкасы тамгасын, җил куышы вакытында дулкынның биеклеген исәпкә алып, югары суларның исәп-хисап горизонтыннан 0,5 метрга югарырак кабул итәргә кирәк. Исәп-хисап дамбасының ишкәк ишү дәрәҗәсен корылмаларның классына карап, СНиП 2.06.15-85 һәм СНиП33-01-2003 нигезендә билгеләргә кирәк.

Югары суларның исәп-хисап горизонты өчен суның иң югары дәрәҗәсен кабатлау билгесе кабул итәргә кирәк: 100 елга бер тапкыр-торак һәм иҗтимагый биналар төзелгән яки төзелергә тиешле территорияләр өчен; 10 елга бер тапкыр-яссылык спорт корылмалары территорияләре өчен.

7.2.3.2. Су басудан инженерлык яклавының төп чаралары сыйфатында каралырга тиеш:

су объектлары ягыннан территорияләрне җимерү;

ясалма арттыру территория рельефын су басмау планы билгеләренә кадәр;

су басу, вакытлыча су басу территорияләре һәм түбән бозылган җирләрдән ташландык һәм дренаж суларын агызып чыгару, җайга салу, бүлеп бирү;

инженерлык яклау корылмалары, шул исәптән җимерелү дамбалары, дренажлар, дренаж һәм су агызу челтәрләре һәм башкалар.

Инженерлык яклавының өстәмә чаралары буларак, табигый системаларның һәм аларның компонентларының табигый үзлекләрен кулланырга кирәк.

Территорияне инженерлык ягыннан яклау проекты составына язгы ташуларны һәм яңгыр ташкыннарын үткәрүне күздә тоткан оештыру-техник чараларны кертергә кирәк.

7.2.3.3. Үзләштерелә торган территорияләрне инженерлык ягыннан яклау территориаль һәм локаль корылмаларның һәм чараларның бердәм системасын булдыруны күздә тотарга тиеш.

7.2.3.4. Су басудан инженерлык яклавын төзегәндә, су белән тәэмин итүне һәм су белән тәэмин итүне, сәнәгать һәм коммуналь объектларны эксплуатацияләүне яхшырту максатларында, шулай ук энергетика, транспорт, рекреация һәм табигатьне саклау максатларында, корылмаларны һәм инженерлык саклау системаларын бер үк вакытта куллану мөмкинлеген һәм максатчанлыгын билгеләргә кирәк.

7.2.3.5. Су басудан саклау корылмалары һәм чаралары СНиП 22-02-2003 һәм СНиП2.06.15-85 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.3.6.

7.2.4. Яр саклау корылмалары һәм чаралар

7.2.4.1. Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан саклау өчен, корылмалардан һәм таблицада китерелгән чаралардан файдаланалар.

85 нче таблица

Елгаларның, күлләрнең, сусаклагычларның, диңгезләрнең ярларын инженерлык ягыннан яклау өчен корылмалар һәм чаралар

Корылманың төре һәм чаралар	Корылманы билгеләү һәм чаралар, аларны куллану шартлары
Дулкынлы	
Яр буенда: монолит һәм җыелма бетоннан, тимер-бетон, таш, ряжей, свайдан торган волноотказы профильле яр буе диварлары	I һәм II класслы биналарны һәм корылмаларны саклау өчен сусаклагычларда, күлләрдә һәм елгаларда, автомобиль һәм тимер юлларда, кыйммәтле җир биләмәләрендә
Шпунт диварлар тимер-бетон һәм металл	Нигездә, елгаларда һәм сусаклагычларда
Нигез террассаны баскыч белән ныгыту	Сусаклагычларда чокырларның текәлеге 15г. тән артык
Массив дулкыннар	Сусаклагычларда су тотрыклы булганда
Кагылыш: бетон, асфальт-бетон, асфальттан монолит капламалар	Сусаклагычларда, елгаларда, тигез җир корылмаларында аларның стационар тотрыклылыгы җитәрлек булганда
Җыелма плиталардан капламалар	Дулкыннарда 2,5 метрга кадәр
Каплау берсе сыгылмалы тюфяков һәм сетчат блоклар тутырылган ташлар	Сусаклагычларда,елгаларда, җир корылмаларында (сулыклар һәм биек дулкыннар булганда-0,5-0,6 метрдан кимрәк)
Синтетик материаллардан һәм вто - рика чималыннан каплау	Шул ук
Дулкынландыргыч	
Яр буе (пористой напорная грань һәм дулкынландыргыч камералары булган корылмалар)	Сусаклагычларда яр буйлары
Сокосные: таштан таш	Рекреацион куллану булмаганда, сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмаларында
Наброски тартмасы укладки берсе фасонные блоклар	Сулыкларда рекреация булмаган очракта-аларны куллану
Ясалма ирекле пляжлар	Сулыкларда сулыкларның сулык яр буйларында начар хәлдә булган - яр буйларында тотрыклы рәвештә көчүе шартларында (10° дан да ким);
Пляж тотып торучылар	
Яр буенда: бетон, бетон блоклардан, таштан су асты банкетлары	Сусаклагычларда пляжны ныгыту өчен бераз дулкынланганда

Корылманың төре һәм чаралар	**Корылманы билгеләү һәм чаралар, аларны куллану шартлары**
Локаль участокларда инерт материаллары белән тәэмин итү (таш банкетлар, Комлы примывлар һ. б.)	Сулыкларда Аллаһуның кодрәтенә дәлаләт кыла торган нәрсәләр бардыр.
Поперечные (молы, шпоры (гравитационные, свайные һ. б.))	Табигый һәм ясалма пляжларны төзегәндә һәм ныгытканда сусаклагычларда, елгаларда
Махсус	
Рельефның табигый формаларын имитацияләүче корылмалар	Су саклагычларда яр процессларын җайга салу өчен
Нанос запасларын күчерү (яр буеннан күчерү, су асты карьерларын куллану һ. б.)	Сусаклагычларда нанослар балансын җайга салу өчен
Агучы дамбалар	Елгаларда елга ярларын саклау һәм ярларны юдырудан ерак китү өчен
Грунттан агыла торган дамбалар	Ул елгаларда югары тизлек белән йөри торган юлларында
массив шпоры яки	Шулай ук
(ясалма беркетү грунт откосы)	Дулкыннарның биеклеге 0,5 метрга кадәр булган сусаклагычларда, елгаларда, җир корылмаларында

7.2.4.2. Яр саклау корылмаларының һәм аларның комплексларының төрен сайлап алуны ярның якланган участогының билгеләнешенә һәм режимына карап, кирәкле очракларда судночылык, урман пославы, судан файдалану таләпләрен исәпкә алып башкарырга кирәк.

7.2.4.3. Яр саклау корылмалары СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп проектлана.

7.2.5. Коррупциягә каршы чаралар

7.2.5.1. Карстка каршы чараларны геологик төзелештә эреләә торган тау токымнары (известняклар, доломитлар, акбур, карбонат цементы булган тышлау грунтлары, гипслар, ангидритлар, таш тоз) булган һәм өслектә карст күренешләре булган территорияләрдә (бүрәнәләр, котловиннар, карст - эрозия чокырлары һ.б.) һәм (яисә) грунт массивы тирәнлегендә (грунт эретү, грунтларны эретү һ. б.) булган биналар һәм корылмаларның проектларында күздә тотарга кирәк. (куышлыклар, мәгарәләр һ. б.).

.2.5.2. Биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау өчен карстан түбәндәге чаралар кулланыла: аларны яраштыру:

планлаштыру;

су саклау һәм профильтрацион;

геотехник (нигезләрне ныгыту);

конструктив (аерым яки геотехник комплекс белән);

технологик (технологик җиһазларның һәм коммуникацияләрнең ышанычлылыгын арттыру, аларны кабатлау, аларның үтүләрен контрольдә тоту, авария хәлендәге участокларны вакытында өзү мөмкинлеген тәэмин итү һ. б.);

эксплуатация (грунт торышы, биналар һәм коралларның деформацияләре мониторингы).

Картка каршы чаралар ачыкланган һәм фаразланган карст күренешләренең характерына, барлыкка килгән токымның төренә, аларның яту шартларына һәм проектлана торган якланыла торган территорияләрне һәм корылмаларны саклау үзенчәлекләре белән билгеләнә торган таләпләргә бәйле рәвештә сайларга кирәк.

7.2.5.3. Коррупциягә каршы чаралар:

активлашуны булдырмаска, ә кирәк булганда, кәрәзле һәм карст-суфффозион процессларның активлыгын киметергә кирәк;

грунт катламнарының карст һәм карст-суффозион деформацияләрен кирәкле дәрәҗәдә төшереп калдырырга яки киметергә;

карст куышлыкларыннан җир асты бүлмәләренә һәм тау эшләнмәләренә су арттырылган фильтрацияне һәм өзелүне булдырмау;

территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны карст күренешләре вакытында нормаль эксплуатацияләү мөмкинлеген тәэмин итү.

7.2.5.4. Планлаштыру чаралары законсыз территорияләрдән рациональ файдалануны һәм каршы яклауга чыгымнарны оптимальләштерүне тәэмин итәргә тиеш. Алар әлеге районның үсеш перспективасын һәм карстны үстерү шартларына противокарст яклавы йогынтысын исәпкә алырга тиеш.

Планлаштыру чаралары составына керә:
функциональ зоналарны махсус урнаштыру, планировка структурасын эшләгәндә магистраль урамнарны һәм челтәрләрне трассировкалау, карстокуркынычлы участокларны карап чыгу һәм аларга яшел үсентеләр урнаштыру мөмкин булган;

территорияләрне карст үсешенә төзелешнең техноген йогынтысыннан инженерлык яклавын эшләү;

биналарның һәм корылмаларның I - II категория участокларыннан читтә, шулай ук уңышсызлыклар барлыкка килү ешлыгы аз булган участоклардан читтә, әмма аларның уртача диаметрлары 20 метрдан артык булган (А тотрыклылыгы категориясе) урнашкан.

7.2.5.5. Су саклау, биналарны һәм корылмаларны төзү һәм эксплуатацияләү чорында гидро-геологик шартларның техноген үзгәрешләре йогынтысында аның белән бәйле суффозион һәм уңышсыз күренешләрне булдырмау өчен юнәлдерелергә тиеш.:

өске, сәнәгать һәм хуҗалык - көнкүреш суларын грунтта инфильтрацияләүне максималь дәрәҗәдә киметү, шул исәптән сәнәгать һәм хуҗалык - көнкүреш суларын агызуга каршы көрәш;

җир асты суларының дәрәҗәләрен күтәрүне (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), ярык-карст һәм сезшезалегая торган су горизонтларында су хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук гидрогеологик шартларның башка техноген үзгәрешләрен булдырмау (бигрәк тә түбән булган су горизонтлары дәрәҗәләрен киметү белән бергә), дәрәҗәләрнең кискен тирбәлешләрен булдырмау, ярык-карст һәм сезшезалегая торган су горизонтларында сулар хәрәкәте тизлеген арттыру, шулай ук карстны активлаштыруга;

җир өслегенең җентекле вертикаль планлаштыруын эшләү һәм су бүлеп бирелгән ышанычлы яңгыр канализациясен урнаштыру.

казаннарда һәм төзелеш чорында җир өсте сулары тупланугa юл куймау, гидроизоляция, су агызу коммуникацияләрен һәм продуктүткәргечләрне салу, куен казаннарын салу эшләрен катгый контрольдә тоту.

7.2.5.6. Су саклагычларның, җир асты су алу җайланмаларының һәм башка су төшерү һәм терәк гидротехник корылмаларның һәм төзелгән һәм төзелә торган территорияләргә җайланмаларның йогынтысын чикләргә кирәк.

7.2.5.7. Сусаклагычларны, сулыкларны, каналларны, шлам саклау системаларын, су белән тәэмин итү һәм канализация системаларын, дренажларны, котлованнарны һәм башка корылмаларны проектлаганда карстның гидрологик һәм гидрогеологик үзенчәлекләре исәпкә алынырга тиеш. Кирәк булганда, фильтрациягә каршы завеслар һәм экраннар, гидротехник корылмаларның һәм җайланмаларның эш режимын җайга салу һ. б. кулланыла

7.2.5.8. Геотехник чараларга түбәндәгеләр керә:

җир өстендә, котлованнарда һәм тау эшкәртмәләрендә табылган карст куышлыкларын һәм ярыкларны тампонирлау;

беркетелгән токымнарны һәм (яки) чыккан грунтларны цементацион эретмәләр инъекциясе яки башка ысуллар белән беркетү;

фундаментларның ышанычлы законсыз яки беркетелгән грунтларга таянуы.

7.2.5.9. Техник чараларны кулланып, карст һәм карст-суффозион деформацияләр барлыкка килү мөмкинлеге тулысынча юкка чыгарылмаган, шулай ук техник мөмкин булмаган яки аларны куллануның максатка ярашсызлыгы булган очракта корылманың фундаментын һәм конструкцияләрен, карст деформацияләрен исәпкә алып, исәпкә алына торган конструктив чаралар каралырга тиеш.

7.2.5.10. Картка каршы чаралар СНиП 22-02-2003 таләпләренә туры китереп гамәлгә ашырыла.

7.2.6. Грунтларның салкын булуыннан яклау өчен чаралар

7.2.6.1. Грунтларның салкын (криоген) катламыннан инженерлык яклавы җиңел азкатлы биналар һәм корылмалар, линия корылмалары һәм коммуникацияләр (труба үткәргечләр, электр линияләре, юллар, элемтә линияләре һ.б.) өчен кирәк

7.2.6.2. Янгынга каршы чаралар түбәндәге төрләргә бүленә:

инженер-мелиорация (җылылык белән мелиорация һәм гидромелиорация); конструктив;

физик-химик (катнашу, грунт гидрофобизациясе һ. б.);

катнаш.

Җылылык мелиорация чаралары фундаментны җылылык изоляцияләү, фундамент янында җир асты коммуникацияләренең тышкы периметры буенча фундамент салу күздә тотыла.

Гидромелиоратив чаралар грунт сулары дәрәҗәсенең түбәнәюен, сезонлы туң катламы чикләрендә грунтларны киптерүне һәм грунтларны атмосфера һәм җитештерү сулары белән туенудан саклауны, ачык һәм ябык дренаж системаларын куллануны күздә тота.

Конструктив каршы чаралар пучиноас грунтларында фундамент һәм корылмалар конструкцияләре эшенең нәтиҗәлелеген арттыруны күздә тота һәм корылманың фундаментын һәм җир өлешен тигезсез грунт формаларына яраклаштыру, фундамент чыгаручы көчләрне киметү өчен билгеләнә.

Физик-химик каршы чаралар грунтны бәйләүче һәм стабильләштерүче матдәләр белән махсус эшкәртүне күздә тота.

7.2.6.3. Кирәк булганда, кулланыла торган чараларның ышанычлылыгын һәм нәтиҗәлелеген тәэмин итү өчен мониторингны күздә тотарга кирәк. Дымлылыкка, грунтның туңу режимына, корылмаларның кышкы һәм кыш азагында тузуына һәм деформацияләнүенә күзәтүләр үткәрергә кирәк. Күзәтүләрнең составын һәм режимын инженер-геокриологик шартларның катлаулылыгына, кулланыла торган фундамент типларына һәм үзләштерелә торган территориядә салкын тоту процессларының потенциаль куркынычына бәйле рәвештә билгелиләр.

7.2.6.4. СНиП 22-02-2003, СНиП 33-01-2003 һәм СНиП 2.06.15 - 85 таләпләренә туры китереп, грунтларның салкын болытыннан саклану чараларын проектлаштырырга кирәк.

Юл өслеге конструкциясенең салкын болытыннан саклану өчен чаралар 2-2001 МОДН таләпләрен исәпкә алып башкарылырга тиеш.

7.2.7. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау буенча корылмалар һәм чаралар

7.2.7.1. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар проектлаганда каралырга тиеш:

планлаштыру чаралары;

биналарны һәм корылмаларны саклау буенча конструктив чаралар;

тигезсез явым-төшемне киметүче һәм биналарның һәм корылмаларның креналарын төрле ысулларны кулланып бетерүче чаралар;

җир өслегендәге деформацияне киметә торган тау эшләре тәртибен күздә тоткан тау саклау чаралары;

төзелеш мәйданчыкларының нигездәге деформацияләрнең тигезсезлеген киметә торган инженер әзерлеге;

утырту грунталары белән катлаулы территорияләрдә су саклау чаралары;

тышкы һәм эчке яктан нормаль эксплуатацияләүне тәэмин итә торган чаралар инженерлык челтәрләре, лифтлар һәм башка инженер һәм технологик җиһазлар барлыкка килү чорында нигезнең тигезсез үзгәрешләре;

җир өслегенең, шулай ук биналар һәм корылмаларның деформацияләренә инструменталь күзәтү, кирәк булганда, төзелеш чорында да.

7.2.7.2. Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында саклау корылмалары һәм чараларын СНиП 2.01.09-91 таләпләренә туры китереп проектларга кирәк.

7.2.7.3. Файдалы казылма ятмаларын планлаштыру һәм төзегәндә җир асты байлыклары турындагы закон таләпләрен үтәргә кирәк.

Файдалы казылма ятмалары мәйданнарын җир асты байлыкларыннан файдалану буенча Федераль агентлык яисә аның территориаль органнары рөхсәте белән төзү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җир асты байлыкларыннан файдалы казылмаларны чыгару мөмкинлеген тәэмин итүче чаралар каралырга һәм гамәлгә ашырылырга тиеш.
7.2.7.4. Төзелеш өчен, беренче чиратта, территорияләрне кулланырга кирәк: сәнәгый булмаган файдалы казылмалар ята;

файдалы казылма җир өслеген үзгәртеп кору процессы тәмамланды;

эшкәртү проектлана торган объектларны амортизацияләү вакыты тәмамланганнан соң көтелә.

Файдалы казылмаларның сәнәгать запаслары булган территорияләр төзү өчен билгеләнгән төзелешнең максатчанлыгы биналарны һәм корылмаларны урнаштыруның мөмкин булган вариантларының чагыштырма икътисади нәтиҗәлелеге исәп-хисаплары белән расланырга тиеш.

7.2.7.5. Территорияне планлаштыру буенча документацияне эшләгәндә аның составына төп сызымталарның масштабында башкарылган тау-геологик чикләүләр схемасын кертергә кирәк. Схемаларда төзелеш шартлары буенча территорияләр категорияләре күрсәтелергә тиеш: торак районнар һәм микрорайоннар төзү өчен яраклы, чикләнгән яраклы, яраксыз, вакытлыча яраксыз.

Территорияләрне категорияләргә бүлүне 2.01.09 - 91 СНиПның 9 нчы кушымтасына туры китереп башкарырга кирәк.

7.2.7.6. Фараз буенча, уңышсызлыклар барлыкка килергә мөмкин булган эшкәртелә торган территорияләрдә, шулай ук артык барлыкка килергә мөмкин булган участокларда биналар һәм корылмаларны проектлау рөхсәт ителми. Фараз буенча I һәм 1к төркемнәре буенча иң чик күрсәткечләрдән артып киткән.

Җир өслеге реформалары көтелә торган территорияләрдә (1 һәм 2 СНиП 2.01.09-91 таблицалары), биналарны һәм корылмаларны проектлау махсус оешма бәяләмәсе буенча аерым очракларда һәм тиешле техник булганда гына рөхсәт ителергә мөмкин.

7.2.7.7. Төзелеш өчен бүлеп бирелә торган территорияләр утырту калынлыгының минималь тирәнлеге, деградацияләнгән грунталары булган участокларда, шулай ук утырту калынлыгы аз сыешлы урыннарда урнашкан.

7.2.7.8. Җир рельефында текә катламнар рәвешендә төзелә торган территорияне планлаштыру терраслар белән башкарыла.

7.2.7.9. Юеш технологик процесслы биналар һәм корылмалар төзелә торган территориянең киметелгән өлешләрендә урнашырга тиеш. Җир асты сулары дәрәҗәсе югары булган участокларда, шулай ук агынтылык түшәүче катламлы участокларда күрсәтелгән биналар һәм корылмалар СНиП 2.01.09-91 таләпләре нигезендә урнашырга тиеш.

7.2.8. Чүплеккә каршы корылмалар һәм чаралар

7.2.8.1. Инженерлык яклавын тулы процесслардан проектлаганда, бу процессларны булдырмауга һәм тотрыклыландыруга юнәлтелгән түбәндәге чараларны кулланунең максатка ярашлылыгын карарга кирәк:

аның тотрыклылыгын арттыру максатларында рельефны үзгәртү - тиешле тизлек бирү һәм склонны терраслау, тотрыксыз грунтларны бетерү яки алыштыру, каты призма (контрбанкет) калкулыгының аскы өлешендә өеп чыгару (контрбанкет);

территорияне вертикаль планлаштыру һәм өске су бүлү системасын урнаштыру ярдәмендә өске сулар агымын җайга салу-өске суларның тоткарлыксыз агып төшүен тәэмин итү, суларның агып төшүен һәм яр буе территориясеннән агып төшүен булдырмау;

су грунт һәм эрозия процессларына йогынты ясамый - текә сулыкларда грунтны бәйләүче материаллар, горизонталь һәм башка өслекләрдә - асфальтобетон һәм битум - минераль катнашмалардан түшәмәләр белән тукландырырга рөхсәт ителә.;

ясалма агролесомелиорация (үсемлек катламын торгызу) - күпьеллык үләннәр чәчү, агачлар һәм куаклар утырту, күпьеллык үләннәр һәм берновка чәчү белән бергә;

грунтларны ныгыту: армияләү-җимереклекләрдән саклау, чүп-чар барлыкка килү өчен;

цементация, смолизация, силикатлаштыру, грунтларны электрохимик һәм термик беркетү - йомшак һәм ярыкланган грунтларда; утыртыла торган корылмалар - терәк диварлар, свай конструкцияләре һәм баганалар, диварлар, контрфорслар, опояскалар (нык билләр), анкер ныгытмалары.;

башка чаралар (җылылык - саклау җайланмалары һәм капламалар ярдәмендә Җылылык процессларын җайга салу, туңдыру һәм суыту процессларының зарарлы йогынтысыннан саклау, сак зоналарын билгеләү һ.б.).

7.2.8.2. Әгәр 7.2.8.1 пунктында күрсәтелгән чаралар һәм корылмаларны куллану оползнялар барлыкка килү мөмкинлеген тулысынча юкка чыгармый, шулай ук техник яклану мөмкин булмаганда яисә актив яклануның максатка ярашсызлыгы очрагында пассив яклау чараларын күздә тотарга кирәк:

саклана торган корылмаларны аларны туңдыруга җайлаштыру;

башка чаралар.

7.2.8.3. Корылган территорияләрдән, юллардан һәм мәйданнардан (якланган зонадан тыш) куркыныч зонада салынган сулардан коры һәм яңгыр суларын махсус нигезләнгәндә генә ташлау рөхсәт ителә.

Куркыныч зонада чистарту корылмаларын урнаштыру рөхсәт ителми.

Водостоклардан су чыгаруны ачык сулыкларга һәм елгаларга, шулай ук агынты суларны чистарту таләпләрен үтәп, эрозиягә каршы җайланмалар һәм авыруларга каршы чаралар һәм әйләнә-тирә мохиткә зыян китерүнең башка төрләрен мәҗбүри гамәлгә ашырганда, кертергә кирәк.

7.2.8.4. Кисемтәләргә каршы корылмаларны һәм сулыклар һәм су агымнары ярларында чараларны проектлаганда, регион саклау корылмаларына карата таләпләрне өстәмә рәвештә үтәргә кирәк.

7.2.8.5. Саклау чараларын һәм корылмаларны һәм аларның комплексларынсайлаганда, тау битендәге (откос) мөмкин булган деформацияләрнең төрләрен, сакланган объектларның җаваплылык дәрәҗәсен, аларның конструктив һәм эксплуатация үзенчәлекләрен исәпкә ала.

7.2.8.6.Койма полосалары СНиП 22-02-2003 таләпләре нигезендә проектлана.

7.3. Янгын куркынычсызлыгы

7.3.1. Янгынга каршы таләпләрне 15 бүлекнең «шәһәр төзелеше эшчәнлегендә янгын куркынычсызлыгы таләпләре» дигән № 123 - ФЗ Федераль законның «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» дигән таләпләренә, шулай ук Россия Федерациясе законнарында һәм норматив-техник документларында бәян ителгән һәм күрсәтелгән Федераль закон таләпләренә каршы килми торган янгын куркынычсызлыгы буенча башка таләпләр нигезендә кабул итәргә кирәк

7.3.2. Җирлек территорияләрен планлаштыру һәм төзү, янгын куркынычсызлыгы таләпләрен исәпкә алып, җирлекләрнең генераль планы нигезендә башкарылырга тиеш. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләренең янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү чараларын үткәрүгә кагылышлы нигезләмәләрне тасвирлау һәм нигезләү материалларга авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары территорияләрен планлаштыру проектларын нигезләү буенча аңлатма язмаларына керергә тиеш.

7.3.3. Норматив документларда янгын куркынычсызлыгы таләпләре булмаганда яки аның янгын куркынычсызлыгының тиешле дәрәҗәсенә ирешү өчен, янгын куркынычсызлыгы буенча норматив документларда каралган карарлардан аермалы техник карарлар кулланыла икән, «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 22 июль, 2008 ел, № 123-ФЗ Федераль закон нигезләмәләре нигезендә, саклану объектының янгын куркынычсызлыгын тәэмин итү спецификасын чагылдыручы һәм кирәкле инженер - техник һәм оештыру чаралары комплексын үз эченә алган махсус техник шартлар эшләнергә тиеш. Махсус техник шартлар эшләү һәм килештерү Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 01.04.2008 ел, № 36 боерыгы белән билгеләнгән тәртиптә гамәлгә ашырыла.

7.3.4. Торак, иҗтимагый һәм административ биналар, биналар, корылмалар һәм сәнәгать оешмаларының корылмалары арасындагы янгынга каршы араларны, янгын куркынычсызлыгы классына карап, 86 таблица нигезендә кабул итәргә кирәк.

86 нчы таблица

Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы ераклык, янгын куркынычы классына һәм янгын куркынычсызлыгы дәрәҗәсенә карап

Бинаның ут ныклыгы дәрәҗәсе	**Конструкторлык классы янгын сүндерү хезмәте куркыныч**	**Минималь ераклыклар шул дәрәҗә огнестойкости конструктив янгын куркынычы классында биналарның, Корылмалар һәм корылмалар, метрлар**		
		I, II, III C0	**II, III, IV C1**	**IV, V C2, C3**
I, II, III	CO	6	8	10
II, III, IV	C1	8	10	12
IV, V	C2, C3	10	12	15

7.3.5. Биналар, корылмалар һәм төзелешләр арасындагы янгынга каршы ераклык тышкы диварлар яки биналар, корылмалар һәм корылмаларның арасындагы ераклык буларак билгеләнә. Янучан материаллардан эшләнгән биналарның, корылмаларның һәм корылмаларның 1 метр конструкциясен әлеге конструкцияләр арасындагы араны кабул итәргә кирәк.

7.3.6. Бина, корылмалар һәм корылмалар арасындагы янгынга каршы араны, тәрәзә уемнарыннан башка түбә һәм янмый торган материаллардан тыш, IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы класслары биналарыннан тыш, 20 процентка киметергә рөхсәт ителә. Биналар, кораллар һәм I һәм II дәрәҗәдәге янгын куркынычы классындагы янгынга каршы араны киметергә рөхсәт ителә.

7.3.7. Янгынга каршы тору материалларыннан ясалган ике катлы биналар, корылмалар һәм янгынга каршы ераклыкны 20 процентка арттырырга кирәк.

7.3.8. Биналар, корылмалар һәм корылмалар арасында янгынга каршы араны I һәм II дәрәҗәдәге янгынга каршы араны, башка бина, корылма һәм корылма каршында урнашкан корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы 1 нче типтагы корылма булган очракта, 3,5 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә.

7.3.9. Бер-ике фатирлы торак йорт һәм хуҗалык корылмаларыннан (сарайлар, гаражлар, мунча) йорт яны җир кишәрлегеннән торак йортларга һәм күрше йорт яны җир участокларында хуҗалык корылмаларына кадәр янгынга каршы ераклыкны таблица нигезендә кабул итәргә кирәк. Күрсәтелгән типтагы биналар арасында янгынга каршы ераклыкны, бер-берсенә мөрәҗәгать иткән биналарның стеналары тәрәзәләре булмаган очракта, 6 метрга кадәр киметергә рөхсәт ителә.

7.3.10. Торак, җәмәгать һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы класслары) I һәм II дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан, җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга кадәр (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр) 9 метрдан да ким булмаска тиеш (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына кадәр, с2, С3 - 15 метр), III дәрәҗә янгын куркынычы-12 метр, IV һәм V дәрәҗә ут төрткеченә кадәр - 15 метр. Торак, иҗтимагый һәм административ биналардан (Ф1, Ф2, Ф3, Ф4 функциональ янгын куркынычы классларыннан) IV һәм V дәрәҗә янгын куркынычсызлыгы классларыннан җитештерү һәм склад биналарына, корылмаларга һәм корылмаларга (Ф5 функциональ янгын куркынычы классына) кадәр аралар 18 метр тәшкил итәргә тиеш. Күрсәтелгән биналарның III дәрәҗәдәге ут сыйдырышлыгы өчен алар арасындагы ераклык 12 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.11. Вакытлы корылмалар, лареклар, киосклар, ясалма һәм башка шундый корылмаларны урнаштыру 87 таблицадагы яңалыклар таләпләренә туры китереп башкарылырга тиеш.

7.3.12. Савытларны саклау өчен мәйданчыклар, киртәләргә ия булырга һәм биналардан, корылмалардан һәм корылмалардан кимендә 15 метр ераклыкта урнашырга тиеш.

7.3.13. Янгынга каршы стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре биналарыннан тыш, I - III дәрәҗәдәге янгын сүндерү стеналары, биналар, корылмалар һәм корылмалардан тыш, янгынга каршы ераклык (Ф1.1, Ф4.1 функциональ янгын куркынычы классларыннан тыш) һәм күп катлы гараж - автомобильләр пассив йөрешле стоянкалар арасында нормалашмый.

7.3.14. Шәһәр торак пунктлары төзелеше чикләреннән урман массивларына кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш, ә шәһәр һәм бер, ике катлы индивидуаль төзелеш чикләреннән алып урман массивларына кадәр-15 метрдан да ким булмаска тиеш. Янгын деполары һәм тышкы янгын суүткәргече булмаган җирлекләрдә янгын сүндерү депослары булмаган биналардан күрше урман массивларына кадәр ераклыкны 50 процентка арттырырга кирәк.

7.3.15. Юллар һәм җәяүлеләр юлларын проектлаганда янгын сүндерү машиналарының торак һәм җәмәгать биналарына, шул исәптән -янкорма бүлмәләренә, янгын автолестникларыннан яки автоподъемниклардан теләсә кайсы фатирга яки бинага керү мөмкинлеген тәэмин итәргә кирәк.

Бина диварына кадәр ераклык, кагыйдә буларак, биналар өчен 10 катка кадәр 5-8 метр һәм 10 каттан артык биналар өчен 8-10 метр кабул итәргә кирәк. Бу зонада киртәләр, һава электр линияләре урнаштыру һәм агач утырту рөхсәт ителми. Керү юллары булмаган биналарның фасадлары буенда, каты өслекле юллар.

Урынына, янгын сүндерү машиналарының өслегенә яки грунтка рөхсәт ителгән йөкләнешен исәпкә алып, киңлеге 6 метр булган полосаларны күздә тотарга рөхсәт ител

7.3.16. Җитештерелә торган һәм кулланыла торган куркыныч җитештерү объектлары янгын куркынычы булган матдәләр һәм материаллар юкка чыгарыла, эшкәртелә, саклана, транспортлана, юкка чыгарыла, алар өчен эшләнергә тиеш сәнәгать

куркынычсызлыгы турында декларацияләр (алга таба - шартлату куркынычы булган объектлар) авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырылырга тиеш, ә әгәр бу мөмкин булмаса максатка ярашлы булмаса, шартлаткыч объект территориясеннән читтә урнашкан кешеләрне, биналарны һәм корылмаларны янгын һәм (яки) шартлау куркыныч факторларының йогынтысыннан саклау буенча чаралар эшләнергә тиеш. Территорияләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар урнашкан бүтән җитештерү объектлары шартлату һәм янгын куркынычы буенча территорияләрдә дә, шулай ук авыл җирлекләре һәм шәһәр округлары чикләрендә дә урнашырга мөмкин. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече 22 июньдә Федераль закон белән билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш. "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент». Шартлау куркынычы булган объектларны Җирлекләр һәм шәһәр округлары чикләрендә урнаштырганда куркыныч факторларның күрше саклау объектларына, климат һәм географик үзенчәлекләргә, җирлек рельефына, елгалар агымы юнәлешенә һәм җилнең өстенлекле юнәлешенә йогынтысы мөмкинлеген исәпкә алырга кирәк. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән Ф1 - Ф4 функциональ куркынычлык класслары биналарына кадәр, белем бирү һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмаларының, гомуми белем бирү оешмаларының, медицина оешмаларының һәм ял оешмаларының җир участокларыннан 50 метрдан да ким булмаска тиеш

7.3.17. Сыекландырылган табигый газлар комплекслары торак пунктлардан җил ягыннан урнашырга тиеш. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынсынучы сыеклыклар складлары торак пунктларның торак зонасыннан читтә, торак районнарга карата җилнең өстенлекле юнәлешеннән чыгып урнашырга тиеш

7.3.18. Сыекландырылган углеводород газлары һәм җиңел ялкынлана торган сыеклыклар складлары корылмалары күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләре белән чагыштырганда түбән дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә урнашырга тиеш. Күрсәтелгән складларны күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрдәге тимер юллар территорияләренең тамгалары белән чагыштырганда югарырак дәрәҗәдәге җир кишәрлекләрендә, алардан 300 метрдан артык ераклыкта урнаштыру рөхсәт ителә. 100 метрдан 300 метрга кадәр ераклыкта урнашкан складларда торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрнең тимер юллары территориясендә сыеклык таралуны булдырмый торган чаралар (шул исәптән икенче җимерелү, авария сыешлыклары, бүлеп бирелгән каналлар, траншеялар) каралырга тиеш.

7.3.19. Торак төзелешләр, иҗтимагый-эшлекле зоналар һәм җирлекләрнең һәм шәһәр округларының рекреацион билгеләнешендәге рекреацион зоналары чикләрендә А, Б һәм В категорияле биналар һәм корылмалар булмаган җитештерү объектларын урнаштыру рөхсәт ителә. Шул ук вакытта җитештерү объектының җир кишәрлеге чикләреннән торак биналарга, мәгариф һәм мәктәпкәчә белем бирү оешмалары биналарына, гомуми белем бирү оешмалары, медицина оешмалары һәм ял учреждениеләренә кадәр ераклык «янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент» 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон таләпләре нигезендә билгеләнә.

7.3.20. Кешеләргә һәм торак биналарга янгын һәм шартлау куркыныч факторларының куркыныч факторларын бетерү мөмкин булмаган очракта, егәрлекне киметүне, оешмаларны яисә аерым производство оешмаларын яңадан профильләштерүне яки оешманы торак төзелешеннән читкә күчерүне күздә тотарга кирәк.

7.3.21. Биналар, корылмалар арасындагы янгынга каршы ераклык күрше биналарга, корылмаларга янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш. 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 4, 5 һәм 6 нчы таблицаларында күрсәтелгән янгынга каршы араны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы кушымталарының 1, 2, 3, 5 һәм 6 нчы таблицаларында «янгын куркынычсызлыгы турында Техник регламент»22 июль, 2008 ел, № 123 - ФЗ Федераль законның 37 статьясында каралган янгынга каршы киртәләрне кулланганда саклану объектларына (торак, җәмәгать биналарыннан, балалар һәм спорт мәйданчыкларыннан тыш) кадәр киметү рөхсәт ителә. Шул ук вакытта янгын куркынычының исәп-хисап күрсәткече күрсәтелгән Федераль законның 93 статьясында билгеләнгән янгын куркынычының рөхсәт ителгән күләменнән артмаска тиеш.

7.3.22. Янгынга каршы ераклыклар янгынның таралуын тәэмин итәргә тиеш:

1) урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмаларыннан алып биналар һәм корылмаларга кадәр:

а) урманчылыклар (Урман-парклар) территорияләреннән читтә;

б) урманчылыклар (Урман-парклар) территорияләрендә;

2) урманчылыклардан (урман паркларыннан) читтә урнашкан урман утыртмаларыннан биналар һәм корылмаларга кадәр.

7.3.23. Россия Федерациясе милли куркынычсызлыгы өчен кискен мөһим булган объектлардан урманчылыкларда (урман паркларында) урман утыртмалары чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык, әгәр Россия Федерациясе законнарында башкача билгеләнмәгән булса, 100 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.24. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендә урнашкан А, Б һәм В категорияләре биналары һәм корылмаларыннан янгын куркынычсызлыгы һәм янгын куркынычсызлыгы буенча, алар белән чиктәш саклану объектларына кадәр янгынга каршы ераклыкны әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасы нигезендә кабул итәргә кирәк.

7.3.25. 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыкны гомуми сыйдырышлыгы 50 000 куб метрдан артык булган II категория складлары өчен кабул итәргә кирәк. 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән аралар әлеге нормативларга карата билгеләнә:

1) биналар һәм корылмалар арасында-тышкы диварлар һәм биналар һәм корылмаларның конструкцияләре арасындагы ераклык;

2) атланмалы җайланмалардан - сливон - яңгыр эстакадалары белән тимер юл осасыннан;

3) автомобиль цистерналарының атланмай җайланмалары өчен, насослар өчен, савытлар өчен - әлеге мәйданчыклар чикләреннән (ачык һәм өслекле) мәйданчыклар;

4) технологик эстакадалардан һәм труба үткәргечләрдән - ерак торбаүткәргечтән;

5)Факель җайланмаларыннан-факел кәүсәсеннән.

7.3.26. Нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан торфның ачык яткан участокларына кадәр янгынга каршы

ераклыкны ике тапкырга киметергә рөхсәт ителә № 10 кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан, калынлыгы 0,5 метрдан да ким булмаган җир катламының торфка күмелү шарты белән, нефть һәм нефть продуктлары складлары биналарыннан һәм корылмаларыннан араның яртысы чикләрендә әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 1 нче таблицасында күрсәтелгән ераклыктан бер тапкыр.

7.3.27. Нефть һәм нефть продуктларын саклау складларыннан катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урманчылыкларының (урман паркларының) урман утыртмалары чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкыр киметергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта урманчылыкларның (урман - паркларның) урман утыртмалары чикләре буенда нефть һәм нефть продуктлары складлары белән 5 метрдан да ким булмаган җир өсте катламы үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яки сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

7.3.28. Нефть һәм нефть продуктларының резервуар паркларын урнаштырганда, күрше торак пунктлар, оешмалар һәм гомуми челтәрнең резервуар паркыннан 200 метрга кадәр ераклыкта урнашкан тимер юллары территорияләренең тамгалары белән чагыштырганда, югарырак билге булган мәйданчыкларда, шулай ук елга ярларының су киселешеннән 200 һәм аннан да кимрәк метр ераклыкта (максималь дәрәҗәдә) нефть һәм нефть продуктлары складларын урнаштырганда (резервуарларны авария вакытында торак пунктлар, оешмалар территорияләрендә, гомуми челтәрдәге яки сулыкта нефть һәм нефть продуктлары чыгару мөмкинлеген булдырмый торган өстәмә чараларны күздә тотарга кирәк. Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләре 2 метр биеклектән ким булмаган янмый торган материаллардан киртәләр белән әйләндереп алынырга тиеш.

7.3.29. Торак йортлардан һәм җәмәгать биналарыннан алып, гомуми сыйдырышлыгы 2000 куб. метр булган нефть һәм нефть продуктлары складларына кадәр, котельныйларда, дизель электростанцияләрендә һәм торак һәм җәмәгать биналарына һәм корылмаларга хезмәт күрсәтүче башка энергия объектларында янгынга каршы аралар әлеге нормативка 10 нчы кушымтаның 7 нче таблицасында китерелгән арадан да ким булмаска тиеш.

7.3.30. Нефть һәм нефть продуктлары складларының категорияләре әлеге нормативларга 10 нчы кушымтаның 8 нче таблицасы нигезендә билгеләнә.

7.3.31. Ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен резервуарларның (кан тамырларының), ягулык һәм (яки) аның парлары мөрәҗәгать иткән җир өсте җиһазларының, ягулык һәм авария резервуарларын саклау өчен җир асты резервуарларының сулыш арматурасыннан, ягулык - тарату колонкасы корпусыннан һәм сыекландырылган углеводород газлары һәм сыекландырылган табигый газ колонкаларыннан, автоцистерналар һәм технологик коелар өчен мәйданчыклар чикләреннән, чистарту корылмаларының технологик җиһазларының стеналарыннан, ягулык-тарату колонкалары корпусларыннан, ягулык-тарату колонкалары корпусларыннан, сыекландырылган углеводород газы транспорт чараларын туктату өчен һәм тышкы диварлар һәм конструкцияләр биналар һәм корылмалар АЗС җиһазлары белән җиһазландырылган, анда ягулык яки аның парлары бар:

1) мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмалары, интернат тибындагы гомуми белем бирү оешмалары, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре, бер фатирлы торак биналарның җир кишәрлекләре чикләренә кадәр;;

2) тәрәзә яки ишекләргә кадәр (торак һәм иҗтимагый биналар өчен).

7.3.32. Мотор ягулыгы АЗСларыннан күрше объектларга кадәр янгынга каршы ераклыклар кушымтаның 2 нче таблицасында билгеләнгән таләпләргә туры килергә тиеш № 10. Торак пунктлар территорияләрендә урнашкан АЗСларның җир өсте резервуарларының гомуми сыйдырышлыгы 40 куб. метрдан артмаска тиеш

7.3.33. АЗСлардан катнаш токымнарның (ылыслы һәм яфраклы) урманчылыкларының (урман паркларының) урман утыртмалары чикләренә кадәр ераклыкны ике тапкыр киметергә рөхсәт ителә. Шул ук вакытта АЗСлардан урман утыртмалары (урман парклары) чикләре буйларында 5 метрдан да ким булмаган җир өсте катламы үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яки сөрелгән җир полосасы каралырга тиеш.

7.3.34. Авыл хуҗалыгы культуралары утыртмалары янында АЗСлар урнаштырганда, утыртулар янындагы АЗСлар читләре буенда үз өслеге буенча ялкынны таратмый торган материаллардан яисә 5 метрдан да ким булмаган сөрелгән җир полосасы булырга тиеш.

7.3.35. Сыек ягулыкны саклау өчен АЗС резервуарларыннан мәктәпкәчә белем бирү, гомуми белем бирү оешмалары, интернат тибындагы белем бирү оешмалары, стационар тибындагы дәвалау учреждениеләре җир кишәрлекләре чикләренә кадәр янгынга каршы ераклык 50 метрдан да ким булмаска тиеш.

7.3.36. Биналар һәм корылмалар, шулай ук оешмалар һәм торак пунктлар территорияләре янгыннарны сүндерү өчен янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганакларына ия булырга тиеш.

7.3.37. Янгынга каршы су белән тәэмин итү чыганаклары сыйфатында табигый һәм ясалма сулыклар, шулай ук эчке һәм тышкы суүткәргечләр (шул исәптән эчә торган, хуҗалык - эчә торган, хуҗалык һәм янгынга каршы) файдаланырга мөмкин.

7.3.38. Ясалма сулыкларны урнаштыру, табигый сулыкларны куллану һәм янгынга каршы су үткәргеч җайланмалары, шулай ук аларның параметрлары 2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон белән билгеләнә "Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент».

7.3.39. Янгын сүндерү максатларында файданыла торган елгаларга һәм сулыкларга 12*12 метрдан да ким булмаган мәйданчыклар белән су алу өчен подъездлар урнаштырырга кирәк.

7.3.40. Җирлекләр һәм шәһәр округлары территорияләрендә янгын сагы бүлекчәләрен урнаштыру беренче бүлекчәнең шәһәр җирлекләрендә һәм шәһәр округларында чакыру урынына килү вакыты 10 минуттан, авыл җирлекләрендә 20 минуттан артмаска тиешлегеннән чыгып билгеләнә.

7.3.41. Янгын сүндерү автомобильләре саны Россия Федерациясе Эчке эшләр министрлыгының Янгынга каршы дәүләт хезмәтенең Баш идарәсе тарафыннан расланган «янгын саклау объектларын проектлау нормалары» НПБ 101-95 буенча кабул ителә.

7.4. Шәһәр төзелешен проектлаганда гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү

7.4.1. Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары һәм гадәттән тыш хәлләрне кисәтү чаралары каралырга тиеш:

Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексы таләпләренә туры китереп, Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын әзерләү;

Татарстан Республикасы муниципаль берәмлекләренең территориаль планлаштыру документларын әзерләү (муниципаль районнарның территориаль планлаштыру схемалары, шәһәр округларының, җирлекләрнең генераль планнары);

территорияне планлаштыру буенча документлар (территорияләрне планлаштыру проектлары, ызанлау проектлары, җир кишәрлекләренең шәһәр төзелеше планнары проектларын)эшләү;

төзелешне (техник - икътисадый нигезләү, техник-икътисадый исәп-хисапларны) нигезли торган материалларны, шулай ук капиталь төзелеш объектларын төзү һәм реконструкцияләүгә проект документларын эшләү.

ә зарарлы стоклар һәм ташлаулар.

7.4.2. Җирлекнең генераль планын әзерләгәндә, планлаштырылган һәм торак районнарның халык саны, проектлаштырганда, шуны исәпкә алырга кирәк:

СНиП 2.01.51-90 таләпләренә туры килергә тиеш (4 нче таблица);

торак районнар һәм микрорайоннар (кварталлар) халкының максималь тыгызлыгы, кеше/гектар, проектлаганда СНиП 2.01.51-90 (5 нче таблица) таләпләренә туры килергә тиеш;

торак пунктның торак зоналарын төзегәндә биналарның катламы 10 каттан артмаска тиеш

7.4.3. Территорияләрне планлаштыру буенча документлар әзерләгәндә, шулай ук төзелгән территорияләрне үстергәндә, хәзерге заман зарарлану чараларының һәм аларның икенчел зарарлаучы факторларның мөмкин булган йогынтысы буенча территорияне зоналаштыруны, шулай ук мөмкин булган аварияләрнең, катастрофаларның һәм табигый бәла-казаларның характерын һәм масштабларын, башка торак пунктлардан, шулай ук махсус әһәмияттәге объектларның характерын һәм масштабларын исәпкә алып, «сары линияләр» планы эшләнә.

“Сары линия" дән алып төзелешкә кадәр аермалар төрле катлы биналардан өемнәр таралу мөмкинлеген исәпкә алып, «гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары» СНиП 2.01.51-90 кушымтасы таләпләре нигезендә билгеләнә.

Магистраль урамнарның ике ягы буенча урнашкан биналар арасындагы ераклык аларның мөмкин булган зоналары һәм «сары линияләр» чикләрендәге юлларның яртысы тигез күләмдә кабул ителә. «Сары линия» чикләрендәге юлның яртысыннан да ким булмаган өлешен кабул итәргә кирәк.

Юлның төзелеп бетмәгән өлешенең киңлеген «сары сызыклар» чикләрендә кимендә 7 метр кабул итәргә кирәк.

7.4.4. Шәһәр округының һәм җирлекләрнең генераль планнарын, территорияләрне планлаштыру буенча документларны әзерләгәндә яшел үсентеләр (парклар, бакчалар, бульварлар) һәм төзелештән азат булган территорияләрне (сулыклар, спорт мәйданчыклары һ. б.) мәйданы 100 метрдан да ким булмаган киңлектә селитет территориясен янгынга каршы өзекләр белән тәэмин итүче бердәм системага

тоташтырырга кирәк. I, II, III, III, IIIа дәрәҗәдәге биналар һәм корылмалар арасында 2,5 кв.километрдан артык һәм Шб, IV, IV, V дәрәҗәдәге ут төрлелеге бинаалары күп булган очракта, 0,25 кв. километрдан да артык түгел

7.4.5. Яшел үсентеләр һәм төзелештән буш торган территорияләр системасы, шулай ук магистраль урамнар челтәре торак пункт җиңелгән очракта, халыкның урманнар яки яшел үсентеләр белән шөгыльләнүче зоналарга ирекле чыгуын тәэмин итәргә тиеш.

7.4.6. Торак пунктларның магистраль урамнары, транспортның торак һәм җитештерү зоналарыннан чыгу мөмкинлеген исәпкә алып, ике юнәлеш буенча проектланырга тиеш.

7.4.7. Автобуслар, йөк һәм җиңел автомобильләр өчен тукталышлар, урып-җыю машиналарының җитештерү-ремонт базалары, троллейбус деполары һәм трамвай парклары, нигездә, торак пунктларның читләрендә проектланырга тиеш.

Проектлаганда янгын сүндерү деполары биналарының автостоянка урыннары төп янгын сүндерү машиналары резервының 100 процентын урнаштыруны тәэмин итәргә тиеш

7.4.8. Йортлар һәм ял базалары, шифаханәләр, спорт һәм яшьләр лагерьлары ел әйләнәсе һәм кыска вакытлы эшчәнлек алып бара, сәнәгать предприятиеләренең ярдәмче хуҗалыклары, шулай ук бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре, кагыйдә буларак, торак пунктлардан читтә проектланырга тиеш.

Күрсәтелгән хуҗалыклар, учреждениеләр, бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре челтәрен үстерү, аларны торак пунктлардан эвакуацияләнә торган халыкны урнаштыру һәм дәвалау учреждениеләрен җәелдерү өчен, аларны сугыш вакытында куллануны исәпкә алып башкарылырга тиеш.

Эвакуацияләнә торган халыкны торак белән тәэмин итү бер кешегә гомуми мәйданы 2,5 кв.километр исәбеннән башкарыла.

7.4.9. Торак пунктларны яки берничә торак пунктны су белән тәэмин итүнең яңа проектлана һәм реконструкцияләнә торган системалары, шулай ук аеруча мөһим объектлар ике бәйсез су белән тәэмин итү чыганагына нигезләнергә тиеш, аларның берсе җир асты булырга тиеш.

7.4.10. Баш корылмаларның суммар егәрлеген проектлаганда тыныч вакыт нормалары буенча исәп тотарга кирәк. Баш корылмаларның бер төркеме сафтан чыккан очракта, калган корылмаларның егәрлеге авария режимы буенча предприятиеләрнең җитештерү-техник ихтыяҗларына, шулай ук халык саны өчен тәүлегенә 31 литр нормасы буенча хуҗалык-эчәргә яраклы суга су белән тәэмин итәргә тиеш.

Халыкны эчәргә яраклы су белән гарантияле тәэмин итү өчен, барлык баш корылмалар сафтан чыккан яки су белән тәэмин итү чыганаклары зарарланган очракта, бер кешегә тәүлегенә кимендә 10 литр күләмендә эчәргә яраклы су запасы булдыру максатларында резервуарларны проектларга кирәк.

7.4.11. Торак пунктта һәм торак пунктлардан читтә урнашкан махсус әһәмияттәге объектларда берничә мөстәкыйль сууткәргеч (коммуналь һәм сәнәгать) проектлаганда, суны бер сууткәргечтән, санитар нормаларны һәм кагыйдәләрне үтәп, икенчесенә күчерү мөмкинлеген күздә тотарга кирәк.

7.4.12. Янгынга каршы гидрантлар, шулай ук категорияле шәһәр яисә категорияле шәһәрдән читтә урнашкан махсус әһәмияткә ия объект суүткәргеченең зарарланган участокларын сүндерү өчен бикле урыннарны биналарны һәм корылмаларны җимергәндә төзелми торган территориягә урнаштырырга кирәк.

7.4.13. Халыкны һәм авыл хуҗалыгы хайваннарын су белән тәэмин итү өчен гамәлдә булган һәм проектлана торган шахта коелары һәм җир асты суларын алу өчен башка корылмалар аларга радиоактив явым-төшемнәр һәм тамчылы-сыек агулы матдәләр эләгүдән сакланырга тиеш.

Торак пунктларны һәм сәнәгать предприятиеләрен су белән тәэмин итү өчен гамәлдәге су җыю скважиналарының барысы да, шулай ук авыл хуҗалыгы җирләрен су белән тәэмин итү өчен, күчмә тарга су бирү юлы белән, хуҗалык ихтыяҗлары өчен кирәк булган җайланмаларга ия булырга тиеш, ә 5 литр дебитлы скважиналарга, моннан тыш, янгын сүндерү машиналары белән су алу җайланмалары булырга тиеш.

7.4.14. Торак пунктларны электр белән тәэмин итү системаларын проектлаганда аларны берничә бәйсез һәм территориаль яктан төрле туклану чыганакларыннан электр белән тәэмин итүне күздә тотарга кирәк, аларның бер өлеше мөмкин булган җимерелүләр зоналарыннан читтә урнашырга тиеш. Шул ук вакытта күрсәтелгән чыганаклар һәм аларның электр тапшыру линияләре бер-берсеннән бер үк вакытта сафтан чыгу мөмкинлеген юкка чыгара торган ераклыкта булырга тиеш. Электр белән тәэмин итү системалары электр үткәргечләрнең һава линияләре белән кыска вакытлы очышлар төзү хисабына җимерелгән объектларны урап узуга электр энергиясен транзитлаштыруны тәэмин итү мөмкинлеген исәпкә алырга тиеш.

7.4.15. Магистраль торбаүткәргечләрне (газүткәргечләрне, нефть үткәргечләрне, нефть продуктларын) тоташтыручы насос һәм ком- прессор станцияләрен проектлаучы электр белән тәэмин итү, кагыйдә буларак, мөмкин булган көчле җимерелүләр зоналарыннан читтә урнашкан электр подстанцияләрен һәм электр подстанцияләрен электр белән тәэмин итү чыганакларыннан гамәлгә ашырылырга, кирәк очракларда автоном резерв чыганакларны проектлаштырырга тиеш.

7.4.16. ТЭЦ, подстанцияләр, бүлү җайланмалары һәм электр тапшыру линияләрен проектлауны СНиП 2.01.05-90 (5 бүлек) таләпләрен исәпкә алып гамәлгә ашырырга кирәк.

8. Инженерлык тикшеренүләренә таләпләр

8.1. Территориаль планлаштыру документларын, җирлекнең генераль планын, территорияне планлаштыру документларын инженерлык эзләнүләренең тиешле төрләрен үтәмичә әзерләү рөхсәт ителми. Инженерлык тикшеренүләрен башкарганда СНиП 11-02-96 таләпләренә таянып эш итәргә кирәк.

8.2. Инженерлык тикшеренүләре гамәлдәге законнар таләпләренә җавап бирә торган затлар һәм оешмалар тарафыннан башкарылырга мөмкин.

8.3. Башкарылган инженер эзләнүләре материаллары Россия Федерациясе Шәһәр төзелеше кодексында каралган очракларда проект документациясе һәм норматив-техник документлар таләпләренә туры килүен билгеләү өчен дәүләт экспертизасын үткәрүгә җибәрелә.

8.4. Топографик төшерү һәм инженер - топография планнарын төзү инженерлык эзләнүләре фондындагы материалларны кулланып башкарылырга тиеш.

8.5. Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 13.11.2010 ел, № 492 боерыгы белән расланган җирлекләрнең һәм шәһәр округларының генераль планнарын эшләү буенча методик рекомендацияләр һәм проект документациясен эшләү өчен яраклылык вакыты ике елдан да артмаска тиеш. Башка очракларда территорияне тикшерергә һәм җирлектәге үзгәрешләр булган очракта, булган топографик Материалларны актуальләштерергә, соңыннан Материалларны инженерлык эзләнүләре фондына тапшырырга кирәк.

8.6. Шәһәр төзелеше документларын эшләү өчен инженер-геологик тикшеренүләрне шәһәр төзелеше документларының масштабына туры килә торган инженер - геологик төшерү детальлеге (масштабында) белән башкарырга кирәк.

8.7. Территорияне инженерлык ягыннан яклау кирәклеге, Татарстан Республикасы территориясендә ачыкланган куркыныч геологик процессларга карата СНиП 22-02-2003 нигезләмәләрен исәпкә алып, шәһәр төзелеше документларын эшләгәндә билгеләнә: болыннар, карсталар, су басу, ярларны эшкәртү, су басу, су басу.

8.8. Инженерлык яклавын проектлаганда инженерлык эзләнүләрен СП 11-102 - 97, СП 11-103-97, СП 11-104-97, СП 11-104-97, СП 11-105-97, СП 11-105-97 таләпләренә һәм төзелеш өчен грунт тикшеренүләре өлкәсендә дәүләт стандартлары таләпләренә туры китереп башкарырга кирәк. Инженерлык эзләнүләре материалларының составы, эчтәлеге һәм детальлеге (масштабы) кирәкле график материалларның тиешле масштабы белән билгеләнә. Инженерлык эзләнүләре территориядә башкарылган эзләнү эшләренең барлык төрләрен үз эченә алган мәгълүматны гомумиләштерүгә нигезләнергә тиеш.

8.9. Эзләнүләр нәтиҗәсендә, табигый һәм техноген факторларны исәпкә алып, инженерлык - геологик, гидрологик һәм экологик шартларны исәпкә алып, исәп-хисап чорына үзгәреш фаразлары, шулай ук геологик куркынычсызлык чикләре буенча территорияне территориаль бәяләү (районлаштыру) һәм инженерлык яклауның принципиаль юнәлешләрен сайлау буенча рекомендацияләр булырга тиеш.

К
Шәһәр төзелешен проектлау буенча
җирле нормативларга
1нче кушымта

НОРМАТИВ СЫЛТАМАЛАР

Федераль законнар

1. Россия Федерациясе Конституциясе;
2. Россия Федерациясенең шәһәр төзелеше кодексы;
3. Россия Федерациясе Җир кодексы;
4. Россия Федерациясе Торак кодексы;
5. Россия Федерациясе Су кодексы;

6. Россия Федерациясе Урман кодексы;
7. Россия Федерациясе Һава кодексы;
8. Россия Федерациясе эчке су транспорты кодексы;
9. «Җир асты байлыклары турында»1992 елның 21 февралендәге 2395-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;
10. «Россия Федерациясенең дәүләт чиге турында»1993 елның 1 апрелендәге 4730-1 номерлы Россия Федерациясе Законы;
11. «Халыкны һәм территорияләрне табигый һәм техноген характердагы гадәттән тыш хәлләрдән яклау турында»1994 елның 21 декабрендәге 68-ФЗ номерлы Федераль закон;
12. «Табигый урманнар, дәвалау-савыктыру урыннары һәм курортлар турында»1995 елның 23 февралендәге 26 - ФЗ номерлы Федераль закон;
13. «Аеруча саклаулы табигать территорияләре турында»1995 елның 14 мартындагы 33-ФЗ номерлы Федераль закон;
14. «Хайваннар дөньясы турында»1995 елның 24 апрелендәге 52-ФЗ номерлы Федераль закон;
15. «Өлкән яшьтәге гражданнарга һәм инвалидларга социаль хезмәт күрсәтү турында»1995 елның 2 августындагы 122-ФЗ номерлы Федераль закон;
16. «Россия Федерациясендә архитектура эшчәнлеге турында»1995 елның 17 ноябрендәге 169-ФЗ номерлы Федераль закон;
17. «Экологик экспертиза турында»1995 елның 23 ноябрендәге 174-ФЗ номерлы Федераль закон;
18. «Россия Федерациясендә инвалидларны социаль яклау турында»1995 елның 24 ноябрендәге 181-ФЗ номерлы Федераль закон;
19. «Юл хәрәкәте иминлеге турында»1995 елның 10 декабрендәге 196-ФЗ номерлы Федераль закон;
20. «Халыкның радиация куркынычсызлыгы турында» 1996 елның 9 гыйнварындагы 3-ФЗ номерлы Федераль закон;
21. «Җирләү һәм саклау эше турында»1996 елның 12 декабрендәге 8-ФЗ номерлы Федераль закон;
22. «Куркыныч җитештерү объектларының сәнәгать куркынычсызлыгы турында»1997 елның 21 июлендәге 116-ФЗ номерлы Федераль закон;
23. «Географик объектлар исемнәре турында»1997 елның 18 декабрендәге 152-ФЗ номерлы Федераль закон;
24. «Гражданнарның коммерциягә карамаган бакчачылык, яшелчәчелек һәм дача берләшмәләре турында»1998 елның 15 апрелендәге 66-ФЗ номерлы Федераль закон;
25. «Җитештерү һәм куллану калдыклары турында»1998 елның 24 июнендәге 89-ФЗ номерлы Федераль закон;
26. «Гражданнар оборонасы турында»1998 елның 12 декабрендәге 28-ФЗ номерлы Федераль закон;
27. «Халыкның санитар-эпидемиологик иминлеге турында»1999 елның 30 мартындагы 52 - ФЗ номерлы Федераль закон;
28. «Россия Федерациясендә газ белән тәэмин итү турында»1999 елның 31 мартындагы 69-ФЗ номерлы Федераль закон;
29. «Атмосфера һавасын саклау турында»1999 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

30. «Әйләнә-тирәлекне саклау турында»2002 елның 10 гыйнварындагы 7-ФЗ номерлы Федераль закон;

31. «Табигый урман-чебен ресурслары, дәвалау урыннары һәм курортлары турында»1995 елның 23 февралендәге 26 - ФЗ номерлы Федераль закон;

32. «Россия Федерациясендә туристлык эшчәнлеге нигезләре турында»1996 елның 24 ноябрендәге 132-ФЗ номерлы Федераль закон;

33. «Атмосфера һавасын саклау турында»1996 елның 4 маендагы 96-ФЗ номерлы Федераль закон;

34. «Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрнең уңдырышлылыгын тәэмин итүне дәүләт җайга салуы турында»1998 елның 16 июлендәге 101-ФЗ номерлы Федераль закон;

35. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирас объектлары (тарихи һәм мәдәни ядкәрләр) турында»2002 елның 25 июнендәге 73-ФЗ номерлы Федераль закон;

36. «Россия Федерациясендә тимер юл транспорты турында»2003 елның 10 гыйнварындагы 17-ФЗ номерлы Федераль закон;

37. «Россия Федерациясендә җирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында»2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль закон;

38. «Җир кишәрлекләрен бер категориядән икенчесенә күчерү турында»2004 елның 21 декабрендәге 172-ФЗ номерлы Федераль закон;

39. «Россия Федерациясендә автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында һәм Россия Федерациясенең аерым закон актларына үзгәрешләр кертү хакында»2007 елның 8 ноябрендәге 257-ФЗ номерлы Федераль закон;

40. "Элемтә турында»2003 елның 7 июлендәге 126-ФЗ номерлы Федераль закон;

41. «Мәгариф турында»1992 елның 10 июлендәге 3266-1 номерлы Федераль закон;

42. «Югары һәм аннан соң-югары уку йортлары һөнәри белем турында»1996 елның 22 августындагы 125 - ФЗ номерлы Федераль закон;

43. «Техник җайга салу турында»2002 елның 27 декабрендәге 184-ФЗ номерлы Федераль закон;

44. «Янгын куркынычсызлыгы таләпләре турында Техник регламент»2008 елның 22 июлендәге 123-ФЗ номерлы Федераль закон;

45. "Биналарның һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент»2009 елның 30 декабрендәге 384-ФЗ номерлы Федераль закон;

46. «Күчемсез мөлкәткә хокукларны һәм аның белән алыш-бирешләрне дәүләт теркәве турында»1997 елның 21 июлендәге 122-ФЗ номерлы Федераль закон;

47. «Ягулык-энергетика комплексы объектлары иминлеге турында»2011 елның 21 июлендәге 256 - ФЗ номерлы Федераль закон.

Берләшкән Милләтләр Оешмасының һәм Россия Федерациясенең башка норматив актлары

1. БМО Генераль Ассамблеясенең 2006 елның 13 декабрендәге 61/106 номерлы резолюциясе белән кабул ителгән Инвалидлар хокуклары турында Конвенция;

2. «Инвалидлар өчен уңайлы яшәү мохитен формалаштыру чаралары турында»1992 елның 2 октябрендәге 1156 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

3. «Россия Федерациясе халыкларының аеруча кыйммәтле мәдәни мирас объектлары турында»1992 елның 30 ноябрендәге 1487 номерлы Россия Федерациясе Президенты Указы;

4. «Инвалидларның социаль инфраструктура объектларына һәм мәгълүматка тоткарлыксыз үтеп керүен тәэмин итү чаралары турында»1996 елның 7 декабрендәге 1449 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

5. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2000 елның 17 февралендәге Карары № 135»Россия Федерациясе Кораллы Көчләре, башка гаскәрләр, хәрби формированиеләр һәм органнар арсеналлары, базалары һәм складлары каршындагы тыю зоналарын һәм тыю зоналарын билгеләү турында Нигезләмәне раслау хакында";

6. «Газ бүлү челтәрләрен саклау кагыйдәләрен раслау турында»2000 елның 20 ноябрендәге 878 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

7. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 30 декабрендәге карары № 794»гадәттән тыш хәлләрне кисәтү һәм бетерү буенча бердәм дәүләт системасы турындагы нигезләмәне раслау хакында";

8. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 20 июнендәге карары 384»саклана торган объектлар зоналары чикләрен билгеләү һәм мондый зоналар өчен шәһәр төзелеше регламентларын Килештерү кагыйдәләрен раслау турында";

9. «Россия Федерациясе халыкларының мәдәни мирасын (тарихи һәм мәдәни ядкарьләрне) саклау зоналары турындагы нигезләмәне раслау хакында»2008 елның 26 апрелендәге 315 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

10. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 24 октябрендәге карары № 754 " халыкның сәүдә объектлары мәйданы белән минималь тәэмин ителеш нормативларын билгеләү Кагыйдәләрен раслау турында»;

11. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2006 елның 13 февралендәге Карары Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының «капиталь төзелеш объектын инженер - техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыруның техник шартларын билгеләү һәм бирү кагыйдәләрен һәм капиталь төзелеш объектын инженер-техник тәэмин итү челтәрләренә тоташтыру кагыйдәләрен раслау турында»2007 ел, 8 нче июнь, 83 нче номерлы карары;

12. "Эчке су транспорты объектлары иминлеге турында техник регламентны раслау хакында»2010 елның 12 августындагы 623 номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте карары;

13. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары "Тимер юл хәрәкәте составының куркынычсызлыгы турында техник регламентны раслау хакында»;

14. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары "Тимер юл транспорты инфраструктурасы иминлеге турында техник регламентны раслау хакында»;

15. Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2010 елның 15 июлендәге карары 533 раслау Турында «техник регламент турында куркынычсызлык югары тизлекле тимер юл транспорты»;

16. «Янгынга каршы режим турында»Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2012 елның 25 апрелендәге 390 номерлы карары;

17. Янау турында халыкка үз вакытында хәбәр итүне тәэмин итү чаралары турында Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 2003 елның 25 октябрендәге 1554-р

номерлы күрсәтмәсе тыныч һәм сугыш вакытында гадәттән тыш хәлләр барлыкка килү яисә барлыкка килү турында;

18. «Стандартлаштыруның милли системасын үстерү концепциясе турында»2000 елның 28 февралендәге 266-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте боерыгы;

19. "2020 елга кадәр чорга Россия Федерациясенең озак сроклы социаль-икътисадый үсеше концепциясе турында»2008 елның 17 ноябрендәге 1662-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте күрсәтмәсе;

20. «Биналар һәм корылмаларның иминлеге турында Техник регламент " Федераль закон таләпләрен үтәү мәҗбүри нигездә тәэмин ителә торган Илкүләм стандартлар һәм кагыйдәләр җыелмасы (мондый стандартларның һәм кагыйдәләрнең бер өлеше) исемлеге турында»2010 елның 21 июнендәге 1047-р номерлы Россия Федерациясе Хөкүмәте боерыгы;

21. "Биналарны һәм корылмаларны проектлаганда, төзегәндә һәм реконструкцияләгәндә картлар һәм инвалидларның тормыш-көнкүрешен тәэмин итү буенча өстәмә чаралар турында»1994 елның 11 ноябрендәге 18-27/1-4403-15 номерлы Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгы һәм Россия Федерациясе халыкны социаль яклау министрлыгының карары;

22. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгының 2006 елның 25 июлендәге 422 номерлы, Россия Федерациясе Мәгълүмат технологияләре һәм элемтә министрлыгының 90 номерлы, Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының 376 номерлы боерыгы;

23. «Хуҗалык эшчәнлеген һәм башка төр эшчәнлекне экологик нигезләү буенча Инструкцияне раслау турында «1995 елның 29 декабрендәге 539 номерлы Россия Федерациясе Табигый байлыклар һәм экология министрлыгы боерыгы;

24. Россия Федерациясе Табигый байлыклар һәм экология министрлыгының 2010 елның 3 мартындагы 59 номерлы боерыгы «җир асты байлыкларыннан файдалану буенча федераль агентлык тарафыннан алда торган төзелеш участогы астында файдалы казылмалар булмау турында бәяләмәләр бирү һәм файдалы казылма ятмалары ятмалары мәйданнарын төзүне гамәлгә ашыруга рөхсәт бирү, шулай ук аларны яткан урыннарда урнаштыру буенча дәүләт хезмәте күрсәтүнең административ регламентын раслау турында җир асты корылмалары»;

25. "Капиталь төзелеш объектына проект документларын эшләү өчен махсус техник шартлар эшләү һәм килештерү тәртибе»Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 2008 елның 1 апрелендәге 36 номерлы боерыгы;

26. Россия Федерациясе Гражданнар оборонасы, гадәттән тыш хәлләр һәм табигый бәла - казалар нәтиҗәләрен бетерү министрлыгы, Россия Федерациясе Мәгълүмати технологияләр һәм элемтә министрлыгы һәм Россия Федерациясе Мәдәният һәм массакүләм коммуникацияләр министрлыгының «халыкка хәбәр итү системалары турында Нигезләмәне раслау хакында»2006 елның 25 июлендәге 422/90/376 номерлы боерыгы;

27. Россия Федерациясе Төзелеш министрлыгының «Торак пунктларны инженерлык саклау корылмаларын эксплуатацияләү кагыйдәләре» 1995 елның 29 декабрендәге 167-139 номерлы боерыгы.

Россия Федерациясенең дәүләт стандартлары (ГОСТ)

1. ГОСТ 17.0.01-76* «Табигатьне саклау һәм табигый ресурслардан файдалануны яхшырту өлкәсендә стандартлар системасы. Төп нигезләмәләр»;

2. ГОСТ 17.1.04-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын судан файдалану максатлары буенча классификацияләү»;

3. ГОСТ 17.1.3.06-82 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Җир асты суларын саклауга гомуми таләпләр»;

4. ГОСТ 17.1.3.13-86 «табигатьне саклау. Гидросфера. Өслек суларын пычратудан саклауга гомуми таләпләр»;

5. ГОСТ 17.1.5.02-80 «Табигатьне саклау. Гидросфера. Су объектларын рекреацияләү зоналарына гигиеник таләпләр»;

6. ГОСТ 17.5.3.01-78 * " табигатьне саклау. Җир. Шәһәрләрнең яшел зоналары составы һәм күләме»;

7. ГОСТ 17.5.3.02-90 «Табигатьне саклау. Җир. Дәүләт урман фонды җирләрендә тимер һәм автомобиль - автомобиль юллары буенда урманнарны саклау полосаларын бүлеп бирү нормалары»;

8. ГОСТ 17.53.03-80 «Табигатьне саклау. Җир. Гидроле-сомелиорациягә карата гомуми таләпләр» ;

9. ГОСТ 17.5.3.04-83 * " Табигатьне саклау. Җир. Җирләрне рекультивацияләүгә карата гомуми таләпләр»; 10. ГОСТ 17.6.3.01-78 * " Табигатьне саклау. Флора. Саклау һәм рациональ файдалану - урманнарны, яшел зоналарны куллану. Гомуми таләпләр»;

10. ГОСТ 17.6.3.01-78* «Табигатьне саклау. Флора. Урманнарны, шәһәрләрнең яшел зоналарын саклау һәм алардан нәтиҗәле файдалану. Гомуми таләпләр»;

11. ГОСТ 9238-83 «Колея 1520 (1524) мм тимер юлларның төзелмәләрен һәм хәрәкәт составын якынайту габаритлары»;

12. ГОСТ 9720-76 «Колея 750 мм тимер юлларының төзелмәләрен һәм хәрәкәт составын якынайту габаритлары»;

13. ГОСТ 20444-85 «Тавыш. Транспорт агымнары. Ысуллары үлчәү шумовой характеристикасы»;

14. ГОСТ 22283-88 «Тавыш авиация. Торак төзелеше территориясендә тавыш бирүнең рөхсәт ителгән дәрәҗәләре һәм аны үлчәү методлары»;

15. ГОСТ 23337-78* «Тавыш. Селитет территориясендә һәм торак һәм җәмәгать биналары биналарында тавышны үлчәү методлары»;

16. ГОСТ 2761-84* " Үзәкләштерелгән хуҗалык-эчәр су белән тәэмин итү чыганаклары. Гигиена, техник таләпләр һәм сайлау кагыйдәләре»;

17. "Гадәттән тыш хәлләрдә иминлек. Мониторинг һәм фаразлау»;

18. ГОСТ 25772-83 «Баскычлар, балконнар һәм түбәләр корыч коймалар. Гомуми техник шартлар»;

19. ГОСТ Р 50681-2010 " Туристик хезмәтләр. Туристик хезмәтләрне проектлау»;

20. ГОСТ Р 52108-2003 «Ресурсларны саклау. Калдыклар белән эш итү. Төп нигезләмәләр»;

21. ГОСТ Р 52142-2003 "Халыкка социаль хезмәт күрсәтү. Социаль хезмәт күрсәтүнең сыйфаты. Гомуми нигезләмәләр»;

22. ГОСТ Р 52282-2004 «Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Светофорлар юл. Типы һәм төп параметрлары. Гомуми техник таләпләр. Сынаулар алымнары»;

23. ГОСТ Р 52289-2004* " Юл хәрәкәтен оештыруның техник чаралары. Юл билгеләрен, тамгаларын, светофорларны, юл коймаларын һәм юнәлешле җайланмаларны куллану кагыйдәләре»;

24. ГОСТ Р 52766-2007 «Гомуми файдаланудагы автомобиль юллары. Төзекләндерү элементлары. Гомуми таләпләр»;

25. ГОСТ Р 54954-2012 " Ярашлылыкны бәяләү. Күчемсез милек объектларына экологик таләпләр».

Төзелеш нормалары һәм кагыйдәләре (ТНһК)

1. ТНһК II-11-77* «Гражданнар оборонасының саклау корылмалары»;

2. ТНһК II-35-76* «Котельные җайланмалары»;

3. ТНһКII-58-75 «Җылылык электростанцияләре»;

4. ТНһК II-89-80 «Сәнәгать предприятиеләренең генераль планнары»;

5. ТНһК III-10-75 «Территорияне төзекләндерү»;

6. ТНһК 1.05.03.-83 «Комплексы төзелешне исәпкә алып, торак төзелешендә эш нормалары»;

7.ТНһК 21-01-97* " Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»; 8. .ТНһК 2.01.05-85»куркынычлык буенча объектлар категорияләре";

9. ТНһК 2.01.09-91»Эшкәртелә торган территорияләрдә һәм утырту грунтларында биналар һәм корылмалар";

10. ТНһК 2.01.28-85 «Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннары. Проектлау буенча төп нигезләмәләр»;

11. ТНһК 2.01.51-90 «Гражданнар оборонасының инженер-техник чаралары»;

12. ТНһК 2.04.01-85* " Эчке сууткәргеч һәм биналарны канализация»;

13. ТНһК 2.04.02-84* «Су Белән Тәэмин Итү. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;

14. ТНһК 2.04.03-85 «Канализация. Тышкы челтәрләр һәм корылмалар»;

15. ТНһК 2.05.02-85* " Автомобиль юллары»; 16. СНиП 2.05.03-84* «күперләр һәм торбалар»;

17. ТНһК 2.05.06-85* " Магистраль торбаүткәргечләр»;

18. ТНһК 2.05.07-91* " Сәнәгать транспорты»;

19. ТНһК 2.05.09-90 " Трамвай һәм троллейбус линияләре»;

20. ТНһК 2.05.11-83 " Колхозларда, совхозларда һәм башка авыл хуҗалыгы предприятиеләрендә һәм оешмаларында Хуҗалык эчендәге автомобиль юллары»;

21. ТНһК 2.05.13-90"Шәһәр һәм башка торак пунктлар территорияләрендә салына торган нефть продуктлары";

22. ТНhК 2.06.04-82* " Гидротехник корылмаларга (дулкынлы, бозлы һәм суднолардан) йөкләнеш һәм йогынты ясау»;

23.ТНhК 2.06.05-84* «Грунт материалларыннан плотиналар»;

24.ТНhК 2.06.07-87 «Терәк диварлар, суднолар йөрү шлюзлары, Балык үткәрү һәм балык саклау корылмалары";

25. ТНhК 2.06.15-85 «Территорияне су басудан һәм су астыннан инженерлык яклавы»;

26. ТНhК 2.09.04-87* " Административ һәм көнкүреш биналары»;

27. ТНhК 2.10.02-84 «Авыл хуҗалыгы продукциясен саклау һәм эшкәртү өчен биналар һәм биналар»;

28. ТНhК 2.10.03-84 "Терлекчелек, кошчылык һәм җәнлекчелек биналары һәм биналары»;

29. ТНhК 2.10.05-85 «Ашлык саклау һәм эшкәртү предприятиеләре, биналары һәм корылмалары»;

30. ТНhК 2.11.03-93 «Нефть һәм нефть продуктлары складлары. Янгынга каршы нормалар»;

31. ТНhК 11 -02-96 " Төзелеш өчен инженерлык эзләнүләре. Төп яңалыклар»;

32. ТНhК 11 -04-2003 " Шәһәр төзелеше документларын эшләү, килештерү, экс - экспертиза һәм раслау тәртибе турында Инструкция»;

33.ТНhК 21-01-97*" Биналарның һәм корылмаларның янгын куркынычсызлыгы»;

34. ТНhК 21 -02-99* "Автомобиль кую урыннары»;

35. ТНhК 22-02-2003 " Куркыныч геологик процесслардан территорияләрне, биналарны һәм корылмаларны инженерлык ягыннан яклау. Төп нигезләмәләр»;

36. ТНhК 23-01-99* «Төзелеш климатологиясе»;

37. ТНhК 23-02-2003 " Биналарны җылылык белән саклау»;

38. ТНhК 23-03-2003 " Яклау нче тавыш та керми»;

39. ТНhК 23-05-95* " Табигый һәм ясалма яктырту»;

40. ТНhК 30-02-97 «Бакчачылык берләшмәләре территорияләрен, биналар һәм корылмалар төзү һәм планлаштыру»;

41. ТНhК 31-01-2003 «Күп фатирлы торак биналар»;

42. ТНhК 31-02-2001 «Бер фатирлы йортлар»;

43. ТНhК 31-03-2001 «Җитештерү биналары»;

44. ТНhК 31-04-2001 " Склад биналары»;

45. ТНhК 31-05-2003 " Административ билгеләнештәге иҗтимагый биналар»;

46. ТНhК 31-06-2009 " Иҗтимагый биналар һәм корылмалар»;

47. ТНhК 32-01-95 " Тимер юл колеялары 1 520 мм»;

48. ТНhК 32-03-96 «Аэродромы»; 49. СНиП 32-04-97 «тимер юл һәм автомобиль юллары тоннельләре»;

50. ТНhК 33-01-2003 «Гидротехник корылмалар. Төп нигезләмәләр»;

51. ТНhК 34-02-99 " Җир асты газ, нефть һәм азык-төлек саклагычлары»;

52. ТНhК 35-01-2001 " Биналар һәм корылмаларның халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелеге»;

53. ТНһК 41-01-2003 " Җылылык, вентиляция һәм кондиционерлау»;
54. ТНһК 41-02-2003 «Җылылык челтәрләре»;
55. ТНһК 42-01-2002 «Газ бүлү системалары».

Кулланма

1. ТНһК II өчен кулланма-60-75* "Шәһәрләрдә һәм башка торак пунктларда җиңел автомобильләргә техник хезмәт күрсәтү предприятиеләрен, гаражларны һәм предприятиеләрен урнаштыру буенча кулланма". Киевнип шәһәр төзелеше, 1983 ел;
2. «Вокзалларны проектлау буенча кулланма» ТНһК II-85-80 өчен Пособие. Цниипград төзелеше, 1983 ел;
3. «Агулы сәнәгать калдыкларын зарарсызландыру һәм күмү полигоннарын проектлау буенча кулланма " ТНһКка 2.01.28-85 буенча кулланма. СССР Дәүләт төзелеше, 1984 ел;
4. ТНһКга Пособие-2.07.01-89* «Шәһәр һәм авыл җирлекләрен су белән тәэмин итү һәм канализация буенча Пособие. Инженерлык җиһазларының ЦНИИЭП" ҖЧҖ, 1990 ел.

Проектлау һәм төзелеш буенча кагыйдәләр җыелмасы

1. ПҖ 1.13130.2009 " Янгынга каршы саклау системасы. Эвакуация юллары һәм чыгу юллары»;
2. ПҖ 11-102-97 " Төзелеш өчен инженер-экологик эзләнүләр»;
3. ПҖ 11-103-97 " Төзелеш өчен инженер-Гидрометеорология эзләнүләре»;
4. ПҖ11-106-97 / «Гражданнарның бакчачылык (дача) берләшмәләре территорияләрен төзүгә проект-планлаштыру документларын эшләү, килештерү, раслау һәм составы тәртибе";
5. ПҖ11-107-98 «Гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Гадәттән тыш хәлләрне һәм төзелеш проектларын кисәтү буенча чаралар;
6. "Гражданнар оборонасының инженер - техник чаралары. Шәһәр һәм авыл җирлекләре, башка муниципаль берәмлекләр территорияләре өчен гадәттән тыш хәлләрне һәм шәһәр төзелеше документларын кисәтү буенча чаралар»;
7. Азкатлы торак төзелеше территорияләрен планлаштыру һәм төзү " 30-102-99 СП;
8. «Православие храмнары биналарын, корылмаларын һәм ком - комплексларын проектлау һәм төзү»31-103-99 СП;
9. СП 31-102-99 " Инвалидлар һәм башка аз хәрәкәтләнүче кешеләр өчен җәмәгать биналарыннан һәм корылмаларыннан файдалану таләпләре»;
10. ПҖ 31-107-2004 " Күпфатирлы торак биналарның архитектура-планлаштыру чишелешләре»;
11. ПҖ 31-110-2003 " Торак һәм иҗтимагый биналарның электр җайланмаларын проектлау һәм монтажлау»;

12. СП 31-112-2004(1), физкультура-спорт заллары. 1 өлеш;

13. 31-112-2004(2) - физкультура-спорт заллары. 2 өлеш;

14. 31-112-2004(3) - физкультура-спорт заллары. 3 өлеш. Ябык ишекләр-ышанычлы ареналар»;

15. ПҖ 31-113-2004 «Йөзү өчен бассейннар»;

16. ПҖ 33-101-2003 " Төп исәп - хисап гидрологик хай-рактеристикаларын билгеләү»;

17. ПҖ 34-106-98 " Җир асты газ, нефть һәм аларны эшкәртү продуктлары саклагычлары»;

18.ПҖ 35-101-2001 " Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен һәркем файдалана алырлык булуын исәпкә алып биналарны һәм корылмаларны проектлаштыру. Гомуми нигезләмәләр»;

19. ПҖ 35-102-2001 " Инвалидларга уңайлы торак мохит»;

20. ПҖ 35-103-2001 " Аз - бильле килүчеләр өчен мөмкин булган җәмәгать биналары һәм корылмалары»;

21. ПҖ 35-105-2002 " Инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре өчен үтемлелекне исәпкә алып, шәһәр төзелешен реконструкцияләү»;

22. ПҖ 35-106-2003 " Социаль хезмәт күрсәтү учреждениеләрен исәпләү һәм урнаштыру»;

23. ПҖ 35-107-2003 "Билгеле яшәү урыны булмаган затларны вакытлыча тору учреждениеләре биналары";

24. ПҖ 35-116-2006 " Мөмкинлекләре чикләнгән балалар һәм яшүсмерләр өчен тернәкләндерү үзәкләре»;

25. ПҖ 35-112-2005 " Интернат-йортлар»;

26. ПҖ 35-117-2006 " Инвалид балалар өчен интернат-йортлар»;

27. СП 4.13130.2008 " янгынга каршы саклау системалары. Янгын саклау объектларында янгын чыгу очракларын чикләү. Күләмле-планлаштыру һәм конструктив карарларга таләпләр»;

28. ПҖ 411-04-2000 «Җылылык белән тәэмин итүнең автоном чыганакларын проектлау»;

29. ПҖ 41-08-2004 «Газ ягулыгында җылылык - нераторлы торак биналарны фатир саен җылылык белән тәэмин итү";

30. ПҖ 42.13330.2011 СНиП 2.07.01-89* " Шәһәр төзелеше. Шәһәр һәм авыл җирлекләрен планлаштыру һәм төзү»;

31. ПҖ 42-101-2003 «Металл һәм полиэтилен торбалардан газ бүлү системаларын проектлау һәм төзү буенча Гомуми нигезләмәләр».

Төзелеш нормалары (ТН)

1. ТН 441-72* " Предприятиеләр, биналар һәм корылмалар мәйданчыклары һәм участоклары коймаларын проектлаштыру буенча күрсәтмәләр»;

2. ТН 452-73 " Магистраль торбаүткәргечләр өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

3. ТН 455-73 " Балык хуҗалыгы предприятиеләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

4. ТН 456-73 " Магистраль суүткәргечләр һәм канализация коллекторлары өчен җир бүлеп бирү нормалары»;

5. ТН 457-74 " Аэропортлар өчен җир бүлеп бирү нормалары»;
6. ТН 461-74 " Элемтә линияләре өчен җир бүлеп бирү нормалары»;
7.ТН № 467-74 «Автомобиль юллары өчен җир бүлеп бирү нормалары».

Ведомство төзелеш нормалары

1. ВТН 01-89 " Автомобильләргә хезмәт күрсәтү предприятиеләре»;
2. ВТН 33-2. 2. 12-87 «Мелиорация системалары һәм корылмалары. Насос станцияләре. Проектлау нормалары»;
3. ВТН 60-89 «Торак һәм иҗтимагый биналарның инженерлык җиһазларын элемтә, сигнализация һәм диспетчерлаштыру җайланмалары. Проектлау нормалары»;
4. ВТН 61-89(р) «Торак йортларны реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау. Проектлау нормалары»;
5. ВТН 62-91* "Гомуми белем бирү мохитен инвалидлар һәм халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәрен исәпкә алып проектлау".

Тармак нормалары

«Магистраль автомобиль юлларында урнашкан күпер корылмаларында киртәләү җайланмаларына карата гомуми техник таләпләр» 218.012-99 номерлы ОДН;

ОСН № 3.02.01-97 «Торак - коммуналь юллар өчен җирләрне проектлау нормалары һәм
кагыйдәләре»;

ОСН АПК 2.10.14.01-04 «Терлекчелек, җәнлекчелек һәм кошчылык предприятиеләре һәм авыл
хуҗалыгы билгеләнешендәге башка объектлар өчен административ, көнкүреш биналарын һәм бүлмәләрне проектлау нормалары»;

ОСТ 218.1.002-2003 "Автомобиль юлларында автобус тукталышлары. Гомуми техник шартлар»;

Халык китапханәсе эшчәнлегенең 2008 елның 22 маенда кабул ителгән модель стандарты.

Санитар кагыйдәләр һәм нормалар (СанПиН)

1. СанПин 1.2584-10 «Пестицидлар һәм агрохимикатларны куллану, саклау, ташу, сату, куллану, зарарсызландыру һәм утильләштерү процессларының куркынычсызлыгына гигиеник таләпләр»;
2. СанПин 2.1.2882-11 «Зиратларны, зиратларны, биналарны һәм каберлекләрне карап тотуга гигиеник таләпләр";
3. СанПиН 2.1.2.1188-03 «Йөзү бассейннары. Су корылмасына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;
4. СанПиН 2.1.2.1331-03 «Аквапаркларның су корылышына, эксплуатациясенә һәм сыйфатына гигиеник таләпләр»;
5. СанПиН 2.1.2645-10 «Торак биналарда һәм биналарда яшәү шартларына карата санитар-эпидемиологик таләпләр";
6. СанПиН 2.1.3.2630-10 «Медицина эшчәнлеген башкаручы оешмаларга карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

7. СанПиН 2.1.4.1074-01 «Эчәргә яраклы су. Үзәкләштерелгән эчә торган су белән тәэмин итүнең сыйфатына гигиеник таләпләр. Сыйфат контроле»;

8. СанПин 2.1.4.1110-02 «Су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчәргә яраклы суларны санитар саклау зоналары";

9. СанПиН 2.1.4.1175-02 «Су сыйфатына карата гигиеник таләпләр. Чыганакларны санитар саклау»;

10. СанПиН 2.1.5.980-00 «Өслекләрне саклауга гигиеник таләпләр су»;

11. СанПиН 2.1.6.1032-01 «Сыйфатны тәэмин итүгә гигиеник таләпләр торак пунктларның атмосфера һавасы";

12. СанПиН 2.1.7.2790-10 «Медицина калдыклары белән эш итүгә карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

13. СанПиН 2.1.7.1287-03 «Туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

14. СанПиН 2.1.7.197-07 «Туфрак сыйфатына карата санитар-эпидемиологик таләпләр. Үзгәртү № 1 к СанПиН 2.1.7.1287-03»;

15. СанПиН 2.1.7.1322-03 «Җитештерү һәм куллану калдыкларын урнаштыруга һәм зарарсызлауга гигиеник таләпләр";

16. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1190-03 " Коры җирдә хәрәкәтле радиоэлемтә чараларын урнаштыруга һәм эксплуатацияләүгә карата гигиеник таләпләр»;

17. СанПиН 2.1.8/2.2.4.1383-03 " Тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә гигиена таләпләре»;

18. СанПиН 2.1.8/2.2.4.2302-07 " Тапшыручы радиотехник объектларны урнаштыру һәм эксплуатацияләүгә карата гигиена таләпләре. СанПиН № 1 үзгәрешләр 2.1.8/2.2.4.1383-03 к;

19. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1076-01 " Торак һәм иҗтимагый биналар һәм территорияләрнең инсоляциясенә һәм кояштан саклау буенча гигиеник таләпләр»;

20. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 " Санитар - саклау зоналары һәм санитар класс-предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны сертификацияләү» (2010 ел);

21. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2361-08 «Санитар-эпидемиологик кагыйдәләргә һәм нормаларга карата 1 нче номерлы үзгәрешләр «санитар - саклау зоналары һәм предприятиеләрне, корылмаларны һәм башка объектларны санитар классификацияләү". Яңа редакция»;

22. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2555-09 «Үзгәртү № 2 СанПиН 2.2.1/2.1.1.1200-03 "Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;

23. СанПиН 2.2.1/2.1.1.2739-10 № 3 СанПиНга үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү 2.2.1/2.1.1.1200-03 «Предприятиеләрнең, корылмаларның һәм башка объектларның санитар-саклау зоналары һәм санитар классификациясе. Яңа редакция»;

24. СанПиН 2.2.1/2.1.1.1278-03 " Торак һәм җәмәгать биналарын табигый, ясалма һәм заманча яктырту буенча гигиена таләпләре»;

25. СанПиН 2.2.4.1191-03 «Җитештерү шартларында электромагнит кырлар»;

26. СанПин 2.3.6.1079-01 " Җәмәгать туклануын оештыру, аларда азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм оборонага сәләтлелек буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;

27. СанПин 2.4.121 - 03 «Социаль реабилитациягә мохтаҗ балигъ булмаган балалар өчен махсус учреждениеләрне урнаштыруга, карап тотуга, җиһазлауга һәм эш режимына гигиеник таләпләр»;

28. СанПин 2.4.1.2660-10 «мәктәпкәчә оешмаларда эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

29. СанПин 2.4.2.1178-02 «Гомуми белем бирү учреждениеләрендә уку шартларына гигиеник таләпләр»;

30. 2.4.3.1186-03 «Башлангыч һөнәри белем бирү учреждениеләрендә укыту-җитештерү процессын оештыруга карата санитар - эпидемиологик таләпләр»СанПин 2.4.3.1186-03;

31. 2.4.4.1204-03 «Шәһәр читендәге стационар балалар ял итү һәм сәламәтләндерү учреждениеләренең эш режимын булдыруга, карап тотуга һәм оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»СанПин 2.4.4.1204-03;

32. СанПин 2.4.4.1251-03 «Балаларга өстәмә белем бирү учреждениеләренә (мәктәптән тыш учреждениеләр) карата санитар-эпидемиологик таләпләр";

33. СанПин 2.6.1.2523-09 (РРБ-99/2009) " радиацион куркынычсызлык нормалары»;

34. СанПин 2971-84 " Сәнәгать ешлыгының алмаш токының электр тапшыргычының һава линияләре төзелә торган электр кырыннан халыкны яклау буенча санитар нормалар һәм кагыйдәләр»;

35. СанПин 3907-85 «Сусаклагычларны проектлау, төзү һәм эксплуатацияләү буенча санитар кагыйдәләр»;

36. СанПин 4060-85 «Дәвалау пляжлары. Төзелеш, обо-Рудов һәм эксплуатацияләү санитария кагыйдәләре»;

37. СанПин 2.4.2843-11 " Балалар шифаханәләрен төзүгә, карап тотуга һәм аларның эшен оештыруга карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

38. СанПиН 42-128-4690-88 «Торак урыннар территорияләрен карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;

39. СанПиН 983-72 "Җәмәгать җыештыру җайланмаларын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр".

Санитар нормалар (СН)

1. СН 2.2.4/2.1.8.562-96 »эш урыннарында, торак, җәмәгать биналарында һәм торак төзелеше территориясендә шау - шу";
2. 2. СН 2.2.4/2.1.8.566-96 " җитештерү вибрация, торак һәм җәмәгать биналары биналарында вибрация. Санитар нормалар» дигән темага семинар узды.

Санитар кагыйдәләр (СК)

1. СК 2.1.5.1059-01 " Җир асты суларын пычрактан саклауга гигиеник таләпләр»;

2. СК 2.1.7.1038-01 " Каты коммуналь калдыклар өчен полигоннарны төзүгә һәм карап тотуга гигиеник таләпләр»;

3. СК 2.1.7.1386-03 " Җитештерү һәм куллану токсинлы калдыкларыныңкуркынычлылык классын билгеләү буенча санитар кагыйдәләр»;

4. СК 2.2.1312-03 " Яңа төзелә һәм реконструкцияләнә торган сәнәгать предприятиеләрен проектлау буенча гигиена таләпләре»;

5. СК 2.3.6.1066-01 " Сәүдәне оештыруга һәм аларда азык-төлек чималы һәм азык-төлек продуктлары әйләнешенә карата санитар-эпидемиологик таләпләр»;

6. СК 2.3.6.1079-01 " Җәмәгать туклануы оешмаларына азык-төлек продуктлары һәм азык-төлек чималын әзерләү һәм әйләнешкә салу буенча санитар-эпидемиологик таләпләр»;

7. СанПиН 2.4.4.2599-10. "Каникуллар чорында балаларның көндезге торуы булган сәламәтләндерү учреждениеләрендә тәртип урнаштыруга, карап тотуга һәм режимны оештыруга гигиеник таләпләр. Санитар-эпидемиологик кагыйдәләр һәм нормативлар»;

8. СК 2.4.990-00 " Ятим балалар һәм ата-ана тәрбиясеннән мәхрүм калган балалар өчен балалар йортларында һәм интернат мәктәпләрдә эш режимын урнаштыруга, карап тотуга, оештыруга карата гигиена таләпләре»;

9. СК 2.6.1.2612-10 " Радиацион иминлекне тәэмин итүнең төп санитар кагыйдәләре (ОСПОРБ-99/2010)»;

10. СК 1567-76 " Физик культура һәм спорт буенча шөгыльләнү урыннарын урнаштыру һәм карап тоту буенча санитар кагыйдәләр»;

11. СК 4076-86 «Физик һәм акыл ягыннан кимчелекләре булган балалар өчен махсус гомуми белем бирү мәктәп-интернатларын урнаштыру, җайланмалар, карап тоту һәм режимы буенча санитар кагыйдәләр " сп 4076-86

Гигиена нормалары (ГН)

1. ГН 2.1.5.1315-03 «Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК)»ГН 2.1.5.1315 - 03;

2. ГН 2.1.5.2280-07 «Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). 2.1.5.1315-03 номерлы Татарстан Республикасы Законына үзгәрешләр һәм өстәмәләр кертү турында;

3. ГН 2.1.5.2307-07 «Хуҗалык-эчә торган һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре»ГН 2.1.5.2307 - 07;

4. ГН 2.1.5.2312-08 «Хуҗалык-эчә торган һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре. ГН 2.1.5.2307-07.;

5. ГН 2.1.5.2415-08 «Хуҗалык-эчәргә яраклы һәм мәдәни-көнкүреш суларыннан файдаланудагы су объектларында химик матдәләрнең (бер) рөхсәт ителгән дәрәҗәләре. Г. 2.1.5.2307-07.;

6. ГК 2.1.6.1338-03 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе»;

7. ГК 2.1.6.1765-03 «Торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә 1 ГН 2.1.6.1338-03»;

8. ГК 2.1.6.1983-05 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән чик концентрациясе. 2.1.6.1338-03 ГК 2 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр;

9. ГК 2.1.6.1985-06 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе. Өстәмә: ГН 2.1.6.1338 - 03.;

10. ГН 2.1.6.2326-08 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). ГН 2.1.6.1338-03 ГК 4 өстәмә.;

11. ГН 2.1.6.2416-08 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). 5 ГК 2.1.6.1338-03 өстәмә.;

12. ГН 2.1.6.2450 - 09 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03.;

13. ГН 2.1.6.2498 - 09 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03.;

14. ГН 2.1.6.604-10 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычратучы матдәләрнең рөхсәт ителгән иң чик концентрациясе (ПДК). Өстәмә: ГН 2.1.6.1338-03»;

15. ГН 2.1.6.29-07 " Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) йогынтысының якынча куркынычсыз дәрәҗәсе»;

16. ГН 2.1.6.2328-08 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. № 1 ГН 2.1.6.29-07»

17. ГТ 2.1.6.2414-08 «Торак пунктларның атмосфера һавасындагы пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) йогынтысының якынча куркынычсыз дәрәҗәсе. ГН 2.1.6.2309-07.;

18. ГН 2.1.6.2451-09 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. ГН 2.1.6.29-07.;

19. ГН 2.1.6.2505-09 «Торак урыннарның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. 2.1.6.309-07 ГК 4 нче өстәмәләр һәм үзгәрешләр;

20. ГН 2.1.6.2577-10 «Торак пунктларның атмосфера һавасында пычраткыч матдәләрнең (аяк киеме) якынча куркынычсыз дәрәҗәләре. 5 нче өстәмә: ГН 2.1.6.29-07»;

21. ГН 2.1.7.2041-06»туфракта химик матдәләрнең рөхсәт ителгән концентрациясе (ПДК)";

22. ГН 2.1.7.2511 - 09 «Туфракта химик матдәләрнең якынча рөхсәт ителгән концентрацияләре (ОДК)»;

23. Гыр 2.1.8/2.2.4.2262-07 " Торак, җәмәгать биналары биналарында һәм селитет территорияләрендә 50 Гц ешлыгы булган магнит кырларының рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре».

Ветеринария-санитария кагыйдәләре

1.Россия Федерациясе Баш дәүләт ветеринария инспекторы тарафыннан 04.12.1995 ел, № 13-7-2/469 расланган биологик калдыкларны җыю, утильләштерү һәм юк итү буенча ветеринария-санитария кагыйдәләре.

Җитәкчелек документлары (ЖД, СО)

1. ЖД 34.20.185-94 (153-34.20.185-94) " Шәһәр электр челтәрләрен проектлау буенча Инструкция»;

2.ЖД 45.120-2000 (НТП 112-2000) «технологик проектлау нормалары. Шәһәр һәм авыл телефон челтәрләре»;

3. "Предприятиеләр чыгарган зарарлы матдәләрнең атмосфера һавасында концентрациясен исәпләү методикасы» ЖД 52.04.2002-86 (ОНД 86 «;

4. 153-34.21.122-2003 - «Биналарны, корылмаларны һәм сәнәгать коммуникацияләрен яшен саклау буенча Инструкция».

Төзелештә җитәкче документлар (ТЖД)

1. «Төзелеш проектларына дәүләт экспертизасын үткәрү тәртибе турында Инструкция»11-195 ТЖД;

2. «Россия Федерациясе шәһәрләрендә һәм башка җирлекләрендә Кызыл линияләрне проектлау һәм урнаштыру тәртибе турында Инструкция»30-201-98 ТЖД;

3. «Инвалидлар өчен социаль инфраструктура объектларына үтемлелек таләпләрен гамәлгә ашыру тәртибе» дигән 35-2019 номерлы ТЖД.

Төзелештә методик документлар (ТМД)

1. "Вокзалларны проектлау буенча тәкъдимнәр»;

2. ТМД 13.«Россия Федерациясендә яшел үсентеләрне булдыру, саклау һәм карап тоту кагыйдәләре»15.00.;

3. ТМД № 15-2. 99 " шәһәр һәм авыл җирлекләрендә җирләрдән файдалануга һәм аларны саклауга дәүләт контролен гамәлгә ашыру тәртибе турында күрсәтмә»;

4. "Шәһәрләр территорияләрен зоналаштыру схемаларын эшләү буенча методик рекомендацияләр»ТМД 30-1. 99;

5. ТМД № 35-1. 2000 " инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре ихтыяҗларын исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне, биналар һәм корылмаларны проектлаштыру буенча тәкъдимнәр. Чыгарылыш 1. "Гомуми нигезләмәләр»;

6. ТМД № 35-2. 2000 " инвалидлар һәм халыкның башка аз хәрәкәтләнүче төркемнәре ихтыяҗларын исәпкә алып, әйләнә-тирә мохитне, биналар һәм корылмаларны проектлаштыру буенча тәкъдимнәр. Чыгарылыш 2. «Шәһәр төзелеше таләпләре»;

7. "РСФСРда гомумдәүләт һәм республика әһәмиятендәге атомобиль юлларында авто - сервис объектлары составын билгеләү һәм аларны урнаштыру буенча Методик күрсәтмәләр".Янгын куркынычсызлыгы нормалары (НПБ) һәм кагыйдәләре

Янгын куркынычсызлыгы нормалары (НПБ) һәм кагыйдәләре (ППБ)

1. НПБ 88-2001* «янгын сүндерү һәм сигнализация урнаштыру. Проектлау нормалары һәм кагыйдәләре»;

2. НПБ 101 -95 " янгын саклау объектларын проектлау нормалары»;

3. НПБ 111-98* «автозаправка станцияләре. Янгын куркынычсызлыгы таләпләрек;

4. НПБ 250-97 «янгын сүндерү бүлекчәләрен транспортлау өчен лифтлар" биналарында һәм корылмаларында. Гомуми техник таләпләр».

Куркынычсызлык кагыйдәләре (ПБ)

1. ПБ 09-540-03 «шартлау куркынычы янаган химия, нефть химиясе һәм нефть эшкәртү производстволары өчен шартлату куркынычсызлыгының гомуми кагыйдәләре»;

2. № 12-529-03 " газ бүлү һәм газ куллану системалары иминлеге кагыйдәләре»;

3. ПБ 12-609-03 «сыекландырылган углеводород газларын кулланучы объектлар өчен куркынычсызлык кагыйдәләре».

Башка документлар

Тарихи торак урыннарның тарихи һәм мәдәни ядкярләрен саклау зоналарының тарихи-архитектура терәк планнарын һәм проектларын эшләү буенча Методик тәкъдимнәр. Мәскәү, 1990 ел;

Шәһәр һәм авыл җирлекләре чикләреннән урман кишәрлекләренә кадәр янгынга каршы тору чараларын урнаштыру тәртибе турында методик рекомендацияләр. Мәскәү, 20.03.2012;

Электр җайланмаларын урнаштыру кагыйдәләре (ПУЭ). Басма 7-нче, Россия Федерациясе Ягулык һәм энергетика министрлыгы, 2000 ел;

«ФСК ЕЭС» ААҖнең техник сәясәте турында нигезләмә, 02.06.2006;

Авиация-техник базаларны проектлау буенча кулланма. ВНТП II өчен кулланма-85. Дәүләт проект-тикшеренү һәм фәнни-тикшеренү институты» Аэропроект", 1986 ел;

Җылылык электростанцияләре, ВНИИГ П-78-2000 урнаштыру районында грунт сулары торышын тикшереп тору буенча тәкъдимнәр;

Эре шәһәрләрдә иҗтимагый-транспорт үзәкләрен (узелларны) проектлау буенча тәкъдимнәр. Россия Дәүләт Төзелеше. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП. Мәскәү, 1998 ел;

Шәһәр һәм авыл җирлекләре урамнарын һәм юлларын проектлау буенча тәкъдимнәр. Шәһәр төзелеше буенча ЦНИИП. Мәскәү, 1994 ел;

Балалар спорт уен инфраструктурасын урнаштыру өлешендә йорт яны территориясен төзекләндерү буенча тәкъдимнәр (Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 14.12.2010 ел, № 42053-ИБ/14 хаты);

Россия Федерациясе региональ үсеш министрлыгының 20.05.2011 ел, № 13137-ИП/08 хаты Линияле объектлар булмаган һәм капиталь төзелеш объекты составына керүче инженерлык - техник тәэмин итү челтәрләрен төзү, реконструкцияләү һәм капиталь ремонтлау өчен проект документлары турында.

Татарстан Республикасының норматив хокукый актлары һәм башка документлары

1. «Татарстан Республикасында мәдәни мирас объектлары турында»2005 елның 1 апрелендәге 60-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

2. «Татарстан Республикасында шәһәр-төзелеш эшчәнлеге турында»2010 елның 25 декабрендәге 98-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

3. «Татарстан Республикасының административ-территориаль төзелеше турында»2005 елның 7 декабрендәге 116 - ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

4. "Автомобиль юллары һәм юл эшчәнлеге турында»2009 елның 8 июлендәге 43-ТРЗ номерлы Татарстан Республикасы законы;

5. ТР законы № 21-ТРЗ, 09.04.2015 «ятим балаларны һәм ата - ана тәрбиясеннән мәхрум калган балаларны торак урыннары белән тәэмин итү турында һәм»Татарстан Республикасында халыкка адреслы социаль ярдәм күрсәтү турында "Татарстан Республикасы Законының 8 статьясына үзгәреш кертү хакында " Татарстан Республикасы Законының 2 статьясына үзгәрешләр кертү турында";

6. «Татарстан Республикасының территориаль планлаштыру схемасын раслау турында»2011 елның 21 февралендәге 134 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары;

7. «Татарстан Республикасы территориясендә «көймәләр һәм балконнар пыяласы»территориаль Строй нормаларын куллану турында " 2001 елның 13 декабрендәге 885 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар кабинеты карары.

Шәһәр төзелешен проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
2 нче кушымта

ТЕРМИННАР ҺӘМ БИЛГЕЛӘМӘЛӘР

Антропоген йогынты-кеше эшчәнлегенең табигый мохиткә турыдан-туры яки турыдан-туры йогынтысы, ул ноктало, локаль яки глобаль үзгәрешләргә китерә.

Бизнес-инкубатор-кече, яңа төзелгән предприятиеләргә һәм яңа эш башлаучы эшмәкәрләргә ярдәм итү бурычларын хәл итүче оешма.

Буфер зонасы-төрле билгеләнештәге территорияләр (зоналар) арасында чик буе участогы, аны оештыру аларның үзара тискәре йогынтысын йомшартырга тиеш.

Су саклау зонасы - суларны пычратуны, чүпләнүне һәм агуны булдырмау өчен махсус режим салына торган акваторияләргә якын - тирә территория.

Әйләнә - тирәлеккә йогынты-әйләнә-тирә мохиткә тискәре яки уңай характердагы теләсә кайсы үзгәреш, тулысынча яки өлешчә Кеше эшчәнлегенең экологик аспектлары нәтиҗәсе булып тора.

Керү төркеме - бинаның тышкы һәм эчке өлешләрдән торган өлеше. Тышкы өлеше, гадәттә, җиһазландырылган навесом һәм водоотводом, үз эченә ала баскычлар, пандуслар, колонналар, коймалар. Эчке зона тамбур, вестибюль зонасы, коляска, гардероб, подъезд буенча дежур тору өчен бүлмәләр, сак посты, үткәрү бюросы һ.б. үз эченә ала.

Шәһәр төзелешен проектлау - территориаль планлаштыру документлары проектларын, шәһәр төзелеше зонасын формалаштыру документларын һәм территорияне планлаштыру документларын әзерләү эшчәнлеге.

Торак пункт чиге-торак пункт җирләренең тышкы чиге, ул аларны башка Категория җирләрдән аерып тора.

Торак төркем - квартал (микрорайон) территориясе, ул торак йортларны, балалар бакчасын, гомуми файдаланудагы территорияләрне, торак төркемдә яшәүчеләргә хезмәт күрсәтү белән бәйле башка объектларны урнаштыру өчен билгеләнгән.

Торак район-микрорайоннар һәм (яки) торак төркемнәреннән торган шәһәр территориясенең бер өлеше, аерым торак йортларны, торак комплексларны урнаштыру һәм халыкны социаль инфраструктура объектлары комплексы һәм скверларны, бульварларны яки паркны үз эченә алган рекреацион территорияләр системасы белән тәэмин итү өчен.

Тыелган (куркыныч) зона-оешманың куркынычсызлыгын тәэмин итә торган территория һәм аның тышкы коймасына якын территория.

Яшел зона-шәһәрдән 150 км ераклыктагы саклау сани-гигиена һәм рекреация функцияләрен башкара торган беренче төркем урманнары категориясе.

Яшел үсентеләр-билгеле бер территориядә агач, куак һәм үлән үсемлекләре җыелмасы.

Шәһәр һәм авыл җирлекләренең яшел фонды - әлеге җирлекләр чикләрендә язгы-куак һәм үлән үсемлекләре белән капланган агачларның тупланмасы.

Шәһәр һәм авыл җирлекләренең Яшел фондын саклау яшел фондны саклауны һәм үстерүне тәэмин итә торган һәм уңайлы әйләнә-тирә мохит булдыру өчен чаралар системасын күздә тота.

Җир кишәрлеге - федераль законнар нигезендә билгеләнгән җир өслегенең бер өлеше. Федераль закон белән билгеләнгән очракларда һәм тәртиптә ясалма җир кишәрлекләре булдырыла ала.

Рекреацион зоналар - муниципаль берәмлекләр, торак пунктлар чикләрендә, урманнар, шәһәр урманнары, скверлар, парклар, шәһәр бакчалары, буалар, күлләр, сусаклагычлар, пляжлар, гомуми файдаланудагы су объектларының яр буе полосалары, шулай ук ял, Туризм, физик культура һәм спорт белән шөгыльләнү өчен файдаланыла торган һәм файдаланыла торган башка территорияләр чикләрендә.

Су объектларын рекреацияләү зонасы - су объекты яки аның янәшәсендәге ярлы, ял итү өчен файдаланыла торган участогы.

Инвалидлар-организм функцияләренең нык бозылуына, шул исәптән терәк - хәрәкәт аппараты зарарлануга, тормыш эшчәнлеген чикләүгә китерә торган һәм аларны социаль яклау кирәклеген тудыра торган күрү һәм ишетү җитешсезлекләренә бәйле, сәламәтлеге бозылуга иреша торган кешеләр.

Биналарның инженерлык җиһазлары-халыкның көнкүреше һәм хезмәт эшчәнлеге өчен уңайлы шартлар тәэмин итүче техник җайланмалар комплексы.

Инновацияләр инкубаторы-тикшеренүләрнең өстенлекле (эзләнү) юнәлешләрен гамәлгә ашыручы һәм аларның старт үсешен тәэмин итүче зур булмаган предприятиеләр һәм фирмалар зонасы.

Тарихи-архитектура тыюлык территориясе - һәйкәлләрне һәм аларның тарихи тирәлекләрен саклау һәм реставрацияләү белән бергә, аны музей экспонаты буларак түгел, ә заманча тормыш өчен яраклы мохит буларак куллануны күз алдында тоткан җирлек территориясе.

Әйләнә-тирә мохиткә һәм кеше сәламәтлегенә йогынты чыганаклары-сәнәгать мәйданыннан читтә барлыкка килә торган пычрану дәрәҗәсе ПДК һәм/яки ПДДДАН артып киткән объектлар,яисә торак зоналарны пычратуга керткән өлеш 0,1 ПДК дан артып китә.

Квартал-җирлектәге барлык төзелеш зоналарының планлаштырылган әгъзасы берәмлеге, ул кызыл линия чикләрендә урамнар яки транспорт юллары белән бүлеп бирелә. Зурлыгы буенча зур булмаган (8-10 гектар) торак зонаның кварталы, кагыйдә буларак, көндәлек хезмәт күрсәтүнең тулы комплексына ия түгел.

Коммуналь-склад зонасы-коммуналь һәм склад объектларын, торак-коммуналь хуҗалык объектларын, транспорт объектларын, күпләп сату объектларын урнаштыру зонасы.

Төзелешнең тыгызлыгы коэффициенты-биналарның һәм корылмаларның барлык катлары мәйданының участок мәйданына мөнәсәбәте.

Төзелеш коэфффициенты - биналар астында һәм кораллар белән мәшгуль мәйданның участок мәйданына мөнәсәбәте.

Кызыл линияләр - гомуми файдаланудагы территорияләрнең гамәлдәге, планлаштырыла торган (үзгәртелә, яңа барлыкка килә торган) чикләрен, электр тапшыру линияләре, элемтә линияләре (шул исәптән линия-кабель корылмалары), торба үткәргечләр, автомобиль юллары, тимер юл линияләре һәм башка шундый корылмалар (линия объектлары) урнашкан җир кишәрлекләре чикләрен билгели торган кызыл линияләр.

Урман паркы-халык ял итә торган төзекләндерелгән урман территориясе.

Линия объектлары-линия-озын объектлар системасы (электр челтәрләре, магистраль газүткәргечләр, нефть үткәргечләр һәм нефть продуктлары, элемтә линияләре, автомобиль юллары, тимер юл линияләре), алар кызыл линия чикләрендә урнашкан һәм элемтәне тәэмин итү, электр энергиясен тапшыру, газ, нефть һәм нефть продуктларын транспортлау, транспорт чаралары хәрәкәте өчен билгеләнгән. Ике һәм аннан күбрәк капиталь төзелеш объектын тәэмин итүче инженер-техник челтәрләр аерым линия объекты буларак карала, аңа квартал газүткәргечен һәм башка линия объектларын (сүүткәргеч, канализация, линия-кабель элемтә корылмаларын һ.б.) кертергә мөмкин.

Төзелешне җайга салу линиясе-биналар, корылмалар һәм корылмалар урнаштырганда, кызыл линиядән яки җир кишәрлеге чикләреннән чигенеп, төзелешнең чиге (СП 42.13330.2011).

Халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәре-мөстәкыйль хәрәкәт иткәндә, кирәкле мәгълүмат алуда яки киңлектә ориентлашканда кыенлыклар кичерүче кешеләр. Бирелә халыкның аз хәрәкәтләнүче төркемнәренә инвалидлар, вакытлыча сәламәтлекләре бозылган кешеләр, йөкле хатын-кызлар, өлкән яшьтәге кешеләр һ. б. кертелгән.

Магистраль җылылык энергетикасы челтәре-ул махсус җылылык энергетикасы челтәре, аның төп функциясе-җылылык энергиясе чыганагыннан микрорайонга, кварталга яки сәнәгать предприятиесенә кадәр җылылык китерүчене транспортлау һәм китерү.

Магистральара территория-җирлекнең транспорт магистральләре белән төзелеш системасында бүлеп бирелә торган территория. Конкрет шартларга карап, кварталларга керергә яки эре территориаль массив рәвешендә хәл ителергә мөмкин. Магистральара территориянең мәйданы, төзелеш характерына һәм вакытына карап, 30-1000 гектар.

Микрорайон-торак зонаның функциональ структурасының төп берәмлеге. Торак йортлар һәм халыкка көндәлек мәдәни-көнкүреш хезмәте күрсәтүнең дәрәҗәсен тәэмин итүче якын-тирә иҗтимагый учреждениеләрне үз эченә ала.

Музей-тыюлык-тарих һәм мәдәният һәйкәлләре төркеме, анда тарихи-архитектура, сәнгать, ландшафт һәм табигый комплексларның музей күрсәтү объекты буларак саклана һәм кулланыла.

Фәнни парк-фәнни - тикшерену институтларын һәм тәҗрибә производстволарын өстенлекле урнаштыру зонасы.

Гомуми файдаланудагы шәһәр һәм муниципаль әһәмияттәге гомуми файдаланудагы территорияләрнең төрле территориаль - территориаль зоналарында урнашкан, яшелләндерү һәм рекреацион зоналарда файдалану өчен билгеләнгән.

экологик максатларда чикләнмәгән затлар даирәсе өчен ачык, шул исәптән парклар, бакчалар, скверлар, бульварлар.

Аеруча саклана торган табигый территорияләр - аеруча саклаулы табигать территорияләре-табигать саклау, фәнни, тарихи-мәдәни, эстетик, рекреацион, сәламәтләндерү әһәмияте булган территорияләр.

Шәһәр төзелеше үсешенең перспектив территориясе - шәһәрнең киләчәк үсеше өчен файдаланыла торган һәм социаль инфраструктура, җитештерү билгеләнешендәге, инженерлык һәм транспорт инфраструктурасы объектларын урнаштыру һәм халыкның рекреацион ихтыяҗларын тәэмин итү өчен файдаланыла торган территория.

Җәяүлеләр зоналары-җәяүлеләр өчен билгеләнгән территорияләр, аларга транспорт хәрәкәте рөхсәт ителми, бу территорияләргә хезмәт күрсәтүче махсус транспорттан тыш.

Завод алды зонасы-җитештерү предприятиесенең иҗтимагый чараларын уздыру өчен буш урын. Аны яңа подъездлар һәм эшләүче алымнар ягыннан урнаштырырга кирәк. Завод алды зонасы предприятиенең тер-территориясеннән читтә урнашкан. Аны гомумзаводның административ-көнкүреш объектлары формалаштыра.

Йорт яны территориясе-билгеләнгән чикләрдә һәм анда урнашкан торак бина, башка күчемсез милек объектлары, аларда торак яки башка максатлар (биналар) өчен билгеләнгән аерым өлешләр гражданнар, Россия Федерациясе, Россия Федерациясе субъектлары, муниципаль берәмлекләр (йорт хуҗалары) - хосусый, дәүләт, муниципаль һәм башка милек рәвешләрендә, ә калган өлешләре (гомуми мөлкәт) аларның гомуми өлешле милкендә.

Сәнәгать зонасы - әйләнә-тирә мохиткә йогынты ясауның төрле нормативлары булган җитештерү объектларын урнаштыру зонасы, кагыйдә буларак, киңлеге 50 метрдан артык булган санитар - яклау зоналары, шулай ук тимер-арыш килү юллары урнаштыруны таләп итә.

Сәнәгать үзәге - уртак объектлар булган предприятиеләр төркеме-аерым җитештерүләр һәм хуҗалыклар, инженер корылмалары, коммуникацияләр, бердәм көнкүреш һәм башка хезмәт күрсәтү системасы. Мөстәкыйль рәвештә яки сәнәгать зонасы составында аның структур өлеше буларак урнаша ала.

Бүлү челтәре-магистраль челтәрләрдән биналарга җавап биргәнче җылылык энергиясен транспортлау һәм китерү.

Җирләрне рекультивацияләү - бозылган җирләрнең про - дуктивлыгын һәм халык хуҗалыгы кыйммәтен торгызуга, шулай ук әйләнә - тирә мохит шартларын җәмгыять мәнфәгатьләренә туры китереп яхшыртуга юнәлтелгән эшләр комплексы.

Санитар-саклау зонасы - сәнәгать мәйданчыклары - предприятиеләр, Корылмалар һәм башка җитештерү һәм авыл хуҗалыгы объектлары чикләре, торак төзелеше, рекреацион зоналар арасындагы территория, ул атмосфера һавасының җир асты катламында пычранган матдәләрне карап тотуның таләп ителә торган гигиена нормаларын тәэмин итү, предприятиеләрнең, транспорт - порт коммуникацияләренең, халыкка электр тапшыру линияләренең тискәре йогынтысын киметү өчен билгеләнгән.

Халыкны күчерү системасы - торак урыннарның территориаль кушылмасы, алар арасында функцияләрне төгәл бүлү, җитештерү һәм социаль элемтәләр бар.

Яшәү тирәлеге - кеше тормышының шартларын билгели торган әйләнә-тирә (табигый һәм ясалма) мохит объектлары, күренешләре һәм факторлары җыелмасы.

Урта район - бер үк төрле яки якын урта характеристикалы (морфотиплар) кварталлар төркеме.

Җирлекнең территориаль зонасы - шәһәр төзелешенең өстенлекле төре - аерым файдалану зонасы.

Техник коридор - коммуналь челтәрләр (торбаүткәргечләр, кабельләр, электр тапшыру линияләре һ.б.) салынган, өлешчә туры килә торган яки сак зоналарына яки бүлеп бирелгән полосаларга кагылучы җир участогы.

Технопарк - индустриаль, эшлекле, күргәзмә үзәкләре, фәнни-тикшеренү институтлары, ярдәмче хезмәтләр кооперациясе белән чиктәш җирдә урнашкан уку йортлары, инженер һәм транспорт белән тәэмин итү, хезмәт-көнкүреш хезмәте күрсәтү һәм җитештерү белән идарә итү системалары Төркеме.

Функциональ зоналар-территориаль планлаштыру документлары белән чикләр һәм функциональ билгеләнеше билгеләнгән зоналар.

Бер фатирлы торак йорт участогы-квартал территориясенең бер гаиләнең уртак яшәү өчен билгеләнгән һәм аның белән бәйле туганнары яки якыннарының якыннары булган торак йортны урнаштыру өчен квартал территориясенең бер өлеше яки квартал урнаштыру өчен, һәм ял итү мәйданчыкларын, уен, спорт, хуҗалык мәйданчыкларын, гаражларны (стоянкаларны) урнаштыру төгәл функциональ зоналаштырылган йорт яны территориясе .

Экологик каркас - төрле төрдәге Яшел территорияләр системасы, территорияне шәһәр төзелеше белән үзләштерүнең (антропоген каркас) формалаштыручы Система экологик чиста әйләнә-тирәлек. Экологик каркас төрле категорияләрдәге урман массивлары, аеруча саклаулы табигать территорияләре, урман саклау полосалары, сулыкларның саклау зоналары, җитештерү һәм инженерлык корылмаларының саклау зоналары һ. б. хисабына барлыкка килә.

Шәһәр төзелешен проектлауның
җирле нормативларына
3нче кушымта

Җирлек территорияләрен оештыру

1 нче таблица

Халыкның уртача еллык саны (Татарстан Республикасы икътисад министрлыгы фаразы нигезендә)

(мең кеше)

Исеме	2012	2015	2020	2025	2030	2035
1	2	3	4	5	6	7
Гомумән алганда, Татарстан Республикасы буенча	380,32	3832,9	3861,7	3871,4	3881,1	389,08

2 нче таблица

Территориаль планлаштыру документларында күрсәтелә торган объектларның тәкъдим ителгән исемлеге

№ п/п	Объект төре	Объектлар	Муниципаль район	Шәһәр	Җирлек
1	2	3	4	5	6
1	Электр белән тәэмин итү	Түбәнәйтүче станцияләр:			
		ПС 550 кВ	+	+	+
		ПС 220 кВ	+	+	+
		ПС 110 кВ	+	+	+
		ПС 35 кВ	+	+	+
		ПС 10 кВ		+	+
		Электр тапшыру линияләре:			
		550 кВ	+	+	+
		220 кВ	+	+	+
		110 кВ	+	+	+
		35 кВ	+	+	+
		10 кВ		+	+

		ГРЭС		+	
		ТЭЦ		+	
2	Газ белән тәэмин итү	Газ бүлү станцияләре	+	+	+
		Югары басымлы магистраль газүткәргеч	+	+	+
		Газ бүлү пункты	+	+	+
		Югары басымлы газүткәргеч	+	+	+
		Уртача басымлы газүткәргеч	+	+	+
3	Элемтә	Магистраль элемтә челтәрләре	+	+	+
		Автоматик телефон станциясе		+	+
		Элемтә барлыкка килү		+	+
		Телевизион ретранслятор		+	+
		Радиотрансляция станциясе		+	+
		Элемтә челтәрләре	+	+	+
4	Җылылык белән тәэмин итү	ГЭС, ГРЭС	+	+	+
		ТЭЦ		+	
		Казан		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
5	Су белән тәэмин итү	Су алу	+	+	+
		Су чистарту корылмалары	+	+	+
		Насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
6	Су бүлү	Канализация чистарту корылмалары		+	+
		Баш канализация станциясе		+	+
		Канализация насос станциясе		+	+
		Магистраль челтәрләре		+	+
7	Ягулык белән тәэмин итүне оештыру	Газ саклагычы		+	+
		Газгольдер		+	+
		Ягулык складлары (күмер, утын)		+	+
8	Каты коммуналь, сәнәгать һәм биологик калдыкларны утильләштерү һәм урнаштыру	Каты коммуналь калдыклар полигоны	+	+	+
		Сәнәгать калдыклары полигоны	+	+	+
		Үләтлек	+	+	+
		Чүп эшкәртү заводы	+	+	+
9	Автомобиль юллары	Федераль әһәмияттәге автомобиль юллары	+	+	+
		Төбәк әһәмиятендәге автомобиль юллары	+	+	+
		Муниципаль район чикләрендә, торак пунктлардан читтә җирле әһәмияттәге автомобиль юллары	+	+	+
		Шәһәр округы чикләрендә җирле әһәмияттәге автомобиль юллары		+	
		Торак пункт чикләрендәге урамнар һәм юллар		+	+
10	Тимер юллар	Тимер юл станцияләре, тукталышлар яңа платформалар	+	+	+
11	Мәгариф	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары			
		Гомуми белем бирү оешмалары:			
		Башлангыч белем бирү оешмалары			

		гомуми белем бирү (башлангыч мәктәпләр)			
		Төп гомуми белем бирү оешмалары (төп мәктәпләр)			
		Урта гомуми белем бирү оешмалары (урта мәктәпләр)			
		Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру			
		Мәктәпара укыту-җитештерү комбинатлары			
12	Сәламәтлек саклау	Дәвалау	+	+	+
		Амбулатор	+	+	+
13	Рекреация	Балалар ял лагерьлары	+	+	+
		Ял йортлары (пансионатлар) балалар белән гаиләләр өчен	+	+	+
		Туристик базалар гаиләләр өчен балалар	+	+	+
		Урман-парк	+	+	+
		Парк, бакча		+	+
		Сквер, бульвар		+	+
		Ял итү өчен мәйданчыклар		+	+
		Аквапарк		+	+
		Пляж		+	+
		Яр		+	+
14	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре	Халыкка көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре (халыкка турыдан-туры хезмәт күрсәтү)	+	+	+
		Мунча		+	+
15	Сәүдә объектлары	Азык-төлек товарлары кибетләре	+	+	+
		Азык-төлек булмаган товарлар кибетләре	+	+	+
		Базар комплекслары	+	+	+
16	Туклану предприятиеләре	Җәмәгать туклануы предприятиеләре		+	+
17	Идарә оешмалары һәм учреждениеләре			+	+
18	Элемтә предприятиеләре	Почта элемтәсе бүлекчәләре	+	+	+
19	Торак инфраструктура	Социаль торак фонды		+	+
20	Китапханә	Авыл китапханәсе	+	+	+
		Китапханә пункты	+	+	+
21	Мәдәният объектлары	Клуб	+	+	+
		Театр	+	+	+
		Цирк	+	+	+
		Концерт залы	+	+	+
		Кинотеатр	+	+	+
		Музей	+	+	+
		Дини-мәдәни билгеләнеш учреждениесе	+	+	+
22	Физкультуа-спорт объектлары	Физкультура-спорт заллары	+	+	+
		Ачык яссылык корылмалары	+	+	+
23	Җәмәгать	Хокук тәртибен саклауның терәк пункты	+	+	+

	тәртибен саклау	Полиция участок пункты	+	+	+
24	Янгын куркынычсызлыгы	Янгын бүлеге	+	+	+
		Янгын депосы		+	+
		Янгын пункты		+	+
25	Җирле әһәмияттәге дәвалау-савыктыру урыннарын һәм курортларны булдыру, үстерү һәм саклауны тәэмин итү	Шифаханә-курорт учреждениеләре	+	+	+
26	Яңа Территорияләр	Сәнәгать предприятиеләре	+	+	+
		Коммуналь-склад объектлары	+	+	+
		Бизнес-инкубатор	+	+	+
		Технопарк	+	+	+
27	Балалар һәм яшьләр белән эшләү чараларын оештыру һәм гамәлгә ашыру	Яшьләр эшләре буенча органнар учреждениеләре	+	+	+

4 нче	Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре	Клуб тибындагы учреждениеләр, кызыксынулар буенча клублар, ял үзәкләре, өлкәннәр һәм балалар өчен китапханәләр	Клуб тибындагы учреждениеләр, кино җайланмалары, китапханәләр филиаллары өлкәннәр һәм балалар өчен

таблица

Таблица 3

Иҗтимагый үзәкләрнең һәм иҗтимагый-эшлекле зона объектларының структурасы һәм типологиясе

Юнәлешләр буенча объектлар	**Иҗтимагый үзәкләр төрләре һәм хезмәт күрсәтү төрләре буенча иҗтимагый-эшлекле зона объектлары**	
	вакытлы хезмәт күрсәтү	**көндәлек хезмәт күрсәтү**
	Эре авыл торак пункты үзәге	авыл үзәге җирлек (авылара), урта авыл торак пункты
1	**2**	**3**
Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре	Административ хуҗалык хезмәте, элемтә бүлеге, полиция, банклар, юридик һәм нотариаль конторалар, ремонт-эксплуатация идарәләре	Административ хуҗалык бинасы, элемтә бүлеге, банк, торак-коммуналь хуҗалык предприятиеләре, тәртип саклау терәк пункты
Белем бирү оешмалары	Колледжлар, лицейлар, гимназияләр, балалар сәнгать һәм иҗат мәктәпләре һ.б.	Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары, гомуми белем бирү оешмалары, балалар иҗат мәктәпләре

Сәламәтлек саклау һәм социаль тәэмин итү учреждениеләре	Участок хастаханәсе, поликлиника, күчмә ашыгыч медицина ярдәме пункты, даруханә	Фельдшер-акушерлык пункты, табиб амбулаториясе, даруханә
Физкультура-спорт корылмалары	Стадионнар, спорт заллары, бассейннар, балалар спорт мәктәпләре	Стадион, бассейнлы спорт залы, мәктәп белән бергә
Сәүдә һәм җәмәгать туклануы	Азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы предприятиеләре	Көндәлек азык-төлек һәм сәнәгать товарлары кибетләре, җәмәгать туклануы пунктлары
Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре	Көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, үзеңдә хезмәт күрсәтү-кер юу-химчисткалары, мунчалар, янгын деполары, бәдрәф гомумст.	Көнкүрешкә хезмәт күрсәтү предприятиеләре, кер юу-химик чистартуларның кабул итү пунктлары, мунчалар

4 нче таблица

Хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләрен исәпләү нормалары һәм җир кишәрлекләре күләме.

Учреждения, предприятия, сооружения	**Үлчәү берәмлеге, үлчәү**	**1000 кешегә тәкъдим ителә торган тәэмин ителеш (минимумы чикләрендә)**	**Җир участогының күләме, кв.метр, аерым очракларда - гектарларда (га)**	**Искәрмә**
		авыл җирлеге		
1	**2**	**3**	**4**	**5**
I. Белем бирү оешмалары				
Мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	1 урын	Авыл җирлегенең, шәһәр округының демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Урнашкан урын 100 урынга кадәр - 40; 100 дән артык - 35; оешмалар комплексында 500 урыннан артык - 30. Җир кишәрлекләренең күләмнәре киметелергә мөмкин: реконструкция шартларында - 25%ка; авышлык белән рельефта урнашканда - 20 %тан артыгы - 15 %ка; торак пунктларда - яңа төзелешләрдә - 10 %ка (яшелләндерү мәйданын кыскарту исәбенә)	Балаларның мәктәпкәчә белем бирү оешмалары белән тәэмин ителеш дәрәҗәсе (1 - 6 яшь) шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре - 85 - 100%; авыл җирлекләре - 85 - 90%. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының "2019 елга кадәр җәмәгать инфраструктурасы, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында" 2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә мәктәпкәчә мәгариф оешмаларының төп төрләренең гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткече арттырылган норматив түбәндәгеләрне тәшкил итә: шәһәр округлары һәм шәһәр җирлекләре - бер тәрбияләнүчегә 11,28 кв. метр;

				авыл җирлекләре - бер тәрбияләнүчегә 14,36 кв. метр.
Төркемнәрне тулынландыруны компенсацияләүче мәктәпкәчә белем бирү оешмалары	гомуми мәйданның 1 кв. м. 1 тәрбияләнү-чегә гомуми мәйданда	17,05 - 51,16	Задание буенча проектлау	Сыйдырышлылыгына карап, 2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы Татарстан Республикасы Министрлар Кабинеты карары нигезендә "Иҗтимагый инфраструктура, социаль инфраструктура белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү 2019 елга кадәр хезмәт күрсәтү турында"
гомуми белем бирү учреждениеләре	1 нче урын	Җирлекнең демографик структурасына бәйле рәвештә билгеләнә	Сыйдырышлыгы: 400 урынга кадәр - 50; 400-500 урын-60; 500 - 600 урын-50; 600-800 урын - 40; 800-1100 урын - 33; 1100 урын - - 1500 урын-21; 1500-2000 урын-17 (реконструкция шартларында 20% ка кимергә мөмкин)	I-XI сыйныф укучыларын колачлау дәрәҗәсе-100%. Гомуми белем бирү оешмасының спорт зонасы физкультура-сәламәтләндерү комплексы белән берләшергә мөмкин. Гомуми белем бирү оешмалары биналарының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: шәһәр округы һәм шәһәр җирлекләре-16,96 - 31,73 кв. метр, авыл җирлекләре - 10,07-22,25 кв. метр (сыйдырышлылыгына карап, Россия Федерациясе Хөкүмәтенең 1996 елның 3 июлендәге 1063-р номерлы күрсәтмәсе нигезендә)

Балаларга өстәмә белем бирүне оештыру	1 нче урын	Мәктәп укучыларының гомуми санының 120% ы, шул исәптән бин алар төрләре буенча, %: яшь туристлар станциясе-0,4%; балалар-яшүсмерләр спорт мәктәбе 20%; балалар сәнгать мәктәбе яки музыка, сәнгать, хореография мәктәбе - 12%	Задание буенча проектлау	Билгеле бер мәктәпкәчә яшьтәге балаларны колачлау күздә тотыла. Авыл җирлекләрендә балаларга өстәмә белем бирү оешмалары өчен урыннарны гомуми белем бирү оешмалары биналарында урнаштыруны күздә тотарга киңәш ителә. Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында"
Интернат оешмалары	1 нче урын	Задание буенча проектлау, әмма 0,6 ким булмаска тиеш	Сыйдырышлыгы: 200-300 урын-70; 300-500 урын-65; 500 һәм аннан күбрәк урын-45	Интернат бинасын (йокы корпусын) интернат оешмасының җир кишәрлегендә урнаштырганда җир кишәрлегенең мәйданын 0,2 гектарга арттырырга кирәк

Һөнәри белем бирү оешмалары	1 нче урын	Задание буенча проектлау, әмма кимендә 3,0	Әлеге кушымтаның 5 нче таблицасы буенча	Җир кишәрлекләре авыл җирлекләрендә урнашкан авыл хуҗалыгы юнәлешендәге уку йортлары өчен 50% ка артырга мөмкин. Төзекләндерү шартларында гуманитар профильдәге уку йортлары өчен 30% ка кимергә мөмкин. Һөнәри белем бирү оешмаларының гомуми мәйданының чагыштырма күрсәткечләре нормативлары: Һөнәри училищелар өчен 1 укучыга 17,35 кв. метр; (Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының 2009 елның 26 гыйнварындагы 42 номерлы карары нигезендә "2019 елга кадәр иҗтимагый инфраструктура, социаль хезмәт күрсәтүләр белән тәэмин ителешнең социаль гарантияләре дәрәҗәсен билгеләү турында")

2. Медицина оешмалары һәм социаль хезмәт күрсәтү оешмалары				
Фельдшер ярдәме яки фельдшер-акушерлык пункты	1 нче обьект	Бирем буенча проектлау	0,2 га	
Даруханә		Бирем буенча проектлау, якынча	объектка 0,2-0,3 га	Авыл җирлекләрендә, кагыйдә буларак, амбулаториядә һәм ФАПта
	1 учреждение	1 яшәүчегә 6,2 мең		
	гомуми мәйданы кв. метр	14,0		
Яшьләр эшләре буенча	гомуми мәйданы кв. метр	25	Задание буенча	Күппрофильле учреждениеләр составында булырга мөмкин.

органнар учреждениеләре			проектлау	Учреждениене яшьләр сәясәте өлкәсенә кертүнең төп критериясе-кимендә 50% ким булмаган 12 яшьтән алып 12 яшькә кадәр озак вакытка исәпләнгән нигездә шөгыльләнүчеләр. 23 ел
	эш урыны	2 (укытучы, тренер, социаль хезмәткәр һ. б.)		
Предприятиеләр һәм оешмаларның ял базалары, яшьләр лагерьлары	1 нче урын	Бирем буенча проектлау	140 - 160	
Балалар лагерьлары	1 нче урын	0,05	150 - 200	

Туристик кунакханәләр	1 нче урын	Бирем буенча проектлауга якынча 5-9	50 - 75	Җәмәгать үзәкләрендә урнашкан туристик кунакханәләр өчен җир кишәрлекләре күләме билгеләнгән коммуналь кунакханәләр нормалары буенча кабул итү рөхсәт ителә.
Туристик базалар	1 нче урын	Шул ук	65 - 80	
Туристик базалар өчен балалы гаиләләр өчен	1 нче урын	Шул ук	95 - 120	
Шәһәр читендәге ял базалары, балык тоту-ау базалары: кунып калу белән	1 нче урын	15	Задание буенча проектлау	
Төн кунмыйча		112		
Мотеллар	1 нче урын	3	75 - 100	
Кемпинглар	1 нче урын	9	135 - 150	
III. Мәдәният һәм сәнгать учреждениеләре				
Музейлар	1 нче учреждение	1-2 урын муниципаль районга	Шул ук	мәдәни-массакүләм һәм физкультура оешмалары-укучылар һәм халык тарафыннан (нормативларны суммалаштырып) җәяүлеләр өчен мөмкин булган чикләрдә куллану өчен 500 метрдан да артмаган сәламәтләндерү эшләре
Авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре клублары, мең кеше: 0,2 дән артык 1дән 3кә кадәр	1 нче урын	300 300 – 230 га кадәр	Шул ук	Зур җирлекләр өчен кабул итәргә тиеш азрак сыйдырышлы клублар һәм китапханәләр булдырырга кирәк

Авыл массакүләм китапханәләре 1 мең кешегә хезмәт күрсәтү зоналары (30 минутлык һәркем өчен мөмкин булганны исәпкә алып);: авыл җирлекләре һәм аларның төркемнәре, мең кеше: 1дән 3кә кадәр	мең берәмлек саклау урын	6 - 7,5 5 - 6	Шул ук	
IV. Физкультура-спорт корылмалары				
Яссы спорт корылмалары территориясе	мең кв. метр	1,95	Задание буенча проектлау	Гомуми кулланыштагы физкультура-спорт корылмаларын мәгариф мәктәпләренең һәм башка уку йортларының, ял һәм мәдәният учреждениеләренең спорт объектлары белән берләштерергә кирәк. Кече җирлекләр өчен залларны һәм бассейннарны исәпләү нормаларын, объектларның минималь сыйдырышлылыгын исәпкә алып, технологик таләпләр буенча кабул итәргә кирәк. Физкультура-сәламәтләндерү мәйданчыклары комплекслары һәр җирлектә карала. 2 меңнән 5 меңгә кадәр халкы булган җирлекләрдә 540 кв.метр мәйданлы бер спорт залын күздә тотарга кирәк. Шәһәр әһәмиятендәге физкультура-спорт корылмаларын куллану 30 минуттан артмаска тиеш. Торак районда урнашкан физкультура-спорт корылмаларының өлешен гомуми нормадан чыгып кабул итәргә кирәк:
Спорт заллары, шул исәптән:	зал идәненең мәйданы кв. Метр	350	Задание буенча проектлау, әмма кимендә искәрмәдә күрсәтелгәнчә	
гомуми файдалану		60 – 80		

Балалар һәм яшүсмерләр спорт мәктәбе	зал идәненең мәйданы кв. Метр	10		

				территорияләр - 35, спорт заллары-50, бассейннар-45
V. Сәүдә һәм җәмәгать туклануы				
Сәүдә объектлары, шул исәптән: киосклар, павильоннар, кибетләр, ваклап сату базарлары	сәүдә мәйданы кв. метр	486,6	Җирле әһәмияттәге сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: 4тән алып 6 - 0,4 - 0,6 объектка га; 6 яшьтән алып 10 - 0,6 - 0,8 объектка га; 10нан алып 15 - 0,8 - 1,1 объектка га; 15тән 15кә кадәр 20 - 1,1 - 1,3 га объектка. Кече шәһәр җирлекләренең һәм авыл җирлекләренең сәүдә үзәкләре, халык саны, мең кеше: кадәр 1 - 0,1 - 0,2 га; 1дән алып 3 - 0,2 - 0,4 га; 3тән алып 4 - 0,4 - 0,6 га; 5-6 - 0,6-1,0 га; 7дән 10 га кадәр - 1,0 га - 1,2 га сәүдә предприятиеләре, кв. метр:	
шул исәптән: азык-төлек товарларын сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метр	148,5		
азык-төлек булмаган товарлар сату буенча	сәүдә мәйданы кв. метр	338,1		

			Сәүдә мәйданы 0,06 кв. метр;	

			650дән алып 1500 - 0,06 - 0,04 кв. метр сәүдә мәйданы; 1500 дән алып 3500 - 0,04 - 0,02 мәйданы 3500 - 0,02 кв. метрдан артык булган сәүдә мәйданы. Ваклап сату базарлары өчен - сәүдә мәйданының 1 кв. метрына 7-14 кв. метр; 14-комплексның сәүдә мәйданы янында 600 кв. метр; 7-комплексның сәүдә мәйданы 3000 кв. метрдан артык булганда	
Азык-төлек һәм яшелчә продукциясе базасы	гомуми мәйданы кв. метр		Задание буенча проектлау	
Җәмәгать туклануы предприятиесе	1 нче утырту урыны	40	Шул исәптән урыннар, га, 100 урынга: кадәр 50 - 0,2 - 0,25; 50дән алып 150 - 0,15 - 0,2; 150дән артык-0,1	Шәһәр-туризм үзәкләрендә җәмәгать туклануы предприятиеләре челтәрен вакытлыча халыкны исәпкә алып исәпләргә кирәк. Җитештерү предприятиеләрендә, учреждениеләрдә, оешмаларда һәм уку йортларында җәмәгать туклануы предприятиеләренә ихтыяҗ 1 мең эшләүче (укучы) норматив буенча максималь сменада исәпләнә. Авыл җирлекләренең җитештерү зоналарында һәм башка хезмәт кушымталары урыннарында, шулай ук эшчеләргә хезмәт күрсәтү өчен кыр станокларында максималь сменада эшләүче 1 мең кешегә 220 урын исәбеннән җәмәгать туклануы предприятиеләре каралырга тиеш.

				Җәмәгать туклануы предприятиеләре норма буенча тәүлегенә 1 мең кешегә 300 кг исәпләнә. Зур шәһәр округларында һәм шәһәр җирлекләрендә халык күпләп ял итә торган зоналар өчен җәмәгать туклануы предприятиеләре нормаларын исәпкә алырга кирәк: 1 мең кешегә 1,1-1,8 урын
VI. Көнкүреш һәм коммуналь хезмәт күрсәтү учреждениеләре һәм предприятиеләре				
Халыкка көнкүреш хезмәт күрсәтү предприятиеләре	1 эш урыны	4	10 эш урыны бар. егәрлеге булган предприятиеләр, эш урыннары: 10 - 50 - 0,1 - 0,2 га; 50 - 150 - 0,05 - 0,08 га; 150 - 0,03 - 0,04 гадан артык	Көйләргә мөмкин булган һәм урнаштырылган

Мунча-сәламәтләндерү комплексы	1 урын	7	0,2-0,4 га-объект	Шәһәр округында һәм җирлекләрдә төзекләндерелгән торак фонды тарафыннан 1 мең кешегә мунча һәм мунча-сәламәтләндерү комплексларының сыйфатын исәпләү нормалары бар. 3 урынга, ә җирлекләргә-яңа төзелешләр өчен - 10 урынга кадәр киметү рөхсәт ителә.
Кунакханә	1 урын		Кунакханәнең урыннары саны: 25-100-55; 100 дән артык 500-30; 500-1000нән артык - 20; 1000 - 2000-15	
Янгын депосы	1 янгын автомобиле	0,4	0,5-2,0 га яңа объект	НПБ буенча исәп-хисап 101-95
Җәмәгать бәдрәфе	1 җайланма			Кешеләр күп була торган урыннарда
Зират	га	0,24	Бирем буенча проектлау	Шәһәр округы чикләрендә, махсус билгеләнештәге зоналар территорияләрендә урнашкан
VII. Административ-эшлекле һәм хуҗалык учреждениеләре				
Административ-идарә итү учреждениесе	1 эш урыны	Бирем буенча проектлау	Бинаның катлары: 3-5 кат - 44-18,5; 9-12 кат - 13,5-11; 16 һәм аннан да күбрәк катлар-10,5 өлкә, шәһәр, район хакимият органнары катларында:	

			3-5 кат - 54-30; 9-12 кат - 13-12; 16 һәм аннан күбрәк катлар-11; авыл хакимият органнары 2-3 катның катлары - 60 – 40	
Милиция бүлеге	1 объект	Задание буенча проектлау	0,3 - 0,5 га	Авыл җирендә авыл җирлекләре комплексы хезмәт күрсәтергә мөмкин
Торак-эксплуатация оешмалары: торак районы	1 объект		1 га	Шул ук

Бүлек, банк филиалы	1 объект	0,5	0,05 га-3 операция урынында; 0,4 га-20 операция урынында	
Операция бүлмәсе кассасы	1 объект	1 се 10-30 мең кешегә	0,2 га-2 операция бүлмәсе кассаларында; 0,5 га-7 операция кассасында	Шул ук
Элемтә бүлеге	1 объект	1 се 0,5-6,0 мең кешегә	Микрорайон, торак район, га, элемтә бүлекләре халыкка хезмәт күрсәтүче, төркем: IV-V (9 мең кешегә кадәр) - 0,07 - 0,08; III - IV (9-18 мең кеше) - 0,09-0,1; II - III (20-25 мең кеше) - 0,11-0,12. Авыл җирлеге элемтә бүлеге, га, халыкка хезмәт күрсәтелә торган төркемнәр өчен: V - VI (0,5 - 2 мең кеше) - 0,3-0,35; III - IV (2-6 мең кеше) - 0,4 - 0,45	Бүлекләрне, элемтә узелларын, почтамтларны урнаштыру, матбугат агентлыклары, телеграфлар, шәһәрара, шәһәр һәм авыл телефон станцияләре, спутник элемтәсе абонент терминаллары, чыбыклы тапшырулар станцияләре, радиотапшыру һәм телевидение объектлары, аларның төркемнәре, егәрлеге (сыйдырышлылыгы) һәм кирәкле участокларның күләме гамәлдәге нормаларга һәм кагыйдәләргә туры китереп кабул ителә.
VIII. Дини объектлар				
Дини биналар. Корылмалар	объект	Бирем буенча проектлау	Шул ук	

Шәһәр төзелешен проектлаштыру буенча
җирле нормативларга
4 нче кушымта

ТОРАК ЗОНАЛАР

Түбән Кама муниципаль районы халкының торак белән тәэмин ителешен фаразлау
(кеше /кв. метр)

№ п/п	**Исем**	**Җитешлек**	
		2015 нче ел	**2030 нчы ел**
1	**2**	**3**	**4**
1.	Түбән Кама районы	24,8	36,7

Шәһәр төзелешен проектлаштыруның
җирле нормативларына
5 нче кушымта

ЖИТЕШТЕРҮ ЗОНАЛАРЫ

1 нче таблица
Җитештерү объектларының җир участоклары төзелешенең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Җитештерү тармагы	**Предприятиеләр (җитештерү)**	**Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %**
1	**2**	**3**
Җирле сәнәгать		
	1. Нәфис керамикадан	56
	2. Металл һәм таштан ясалган сәнгать эшләнмәләре	52
	3. Агачтан уенчыклар һәм сувенирлар	53
	4. Металлдан уенчыклар	61
	5. Тегү әйберләре:	
	ике катлы биналарда	74
	ике катлы биналарда	
	ремонт һәм җиһазлар ясау	60

Искәрмә:

1. Җитештерү объектының җир участогын төзүнең тыгызлыгы төзелеш мәйданының коймадагы объект мәйданына мөнәсәбәте (яки киртә булмаганда) буларак процентларда билгеләнә
- тимер юллар өслеге биләгән мәйданны да кертеп, аңа тиешле шартлы чикләрдә).

2. Төзелеш мәйданы барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар суммасы буларак билгеләнә, шул исәптән, элмәләр, ачык технологик, санитар-техник, энергетика һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, йөк төяү җайланмалары мәйданчыклары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, шулай ук биналар һәм корылмалар урнаша алмый торган ачык стоянкалар, машиналар, механизмнар һәм ачык складлар.

Стоянкалар һәм складларның күләме һәм җиһазлары кабул ителгән очракта, төрле билгеләнештәге объектлар: предприятиеләрне технологик проектлау нормалары.

Төзелеш мәйданына объект территориясендә резерв участоклар кертелергә тиеш, бирем нигезендә билгеләнгән биналар һәм корылмаларны (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә) проектлау өчен билгеләнгән.

Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, тимер юл станцияләре, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү мәйданчыклары, яшел үсентеләр (агач, куаклар, чәчәкләр һәм үләннәр), гражданнарга караган автотранспорт чараларының ачык стоянкалары, ачык су белән тәэмин итү һәм башка канаулар, терәк диварлар, җир асты биналары һәм корылмалары яисә аларның өлешләре белән мәшгуль булган мәйданнар кертелми.

3. Биналар һәм корылмалар биләгән мәйданнарны исәпләү аларның тышкы контурлары буенча җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә башкарыла.

Галерейлар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына башка биналар яки корылмалар урнаша алмый торган герьлар һәм эстакадаларның горизонталь мәйданына проект кертелә, калган участокларда бары тик галерея һәм эстакадаларның фундаментлары белән биләгән мәйдан гына җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсе исәпкә алына.

4. Объектлар төзегәндә 2 процент һәм аннан да күбрәк төзелеш тыгызлыгын таблица нигезендә киметү рөхсәт ителә.

5. Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә (тиешле техник-икътисадый нигезләмәләр булганда), әмма әлеге кушымта белән билгеләнгән 1/10 дан да артмаска тиеш:

Уклон җирлегендә, %	**Төзелеш тыгызлыгын киметүнең төзәтү коэффициенты**
2 - 5	0,95 - 0,90
5 - 10	0,90 - 0,85
10 - 15	0,85 - 0,80
15 - 20	0,80 - 0,70

2 нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданнарын төзүнең минималь тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятиеләр		Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %
1		2
Мөгезле эре терлек	*Бәйләнгән сыерлардагы сөт* 50 - 60 % көтүлектәге сыерларның саны 400 сыерга 800 сыерга	 51*/45 55/50
	90 % көтүлекттәге сыерлар саны 400сыерга 800 һәм 1200 сыерга	 51/45 55/49
	Бәйсез сыерлардагы сөт 50-60 һәм 90 % көтүлекттәге сыерлар саны 800 сыер 1200 сыер 2000 сыер	 53 56 60
	Ит һәм ИТ репродукторлары 800 һәм 1200 сыер	52**/35

1		2
	Яшь терлекләрне үстерү һәм симертү 6000 һәм 12 000 терлек сыйдырышлы	 45
	Бозаулар үстерү, яшь терлекләрне үстерү һәм симертү 3000 терлек сыйдырышлы 6000 терлек сыйдырышлы	 41 46
	Мөгезле эре терлек симертү 1000 терлек сыйдырышлы 2000 терлек сыйдырышлы 3000 терлек сыйдырышлы 6000 терлек сыйдырышлы	 32 34 36 42
	Симертү мәйданчыклары 2000 терлек сыйдырышлы 4000 терлек сыйдырышлы	
	Нәселле	
	Сөтле 400 баш сыерга 800 баш сыерга	 45 55
	Итле 400,600,800 баш сыерга	 40
	Ремонтлы таналарны үстерү 1000 һәм 2000 терлек сыйдырышлы 3000 терлек сыйдырышлы 6000 терлек сыйдырышлы	 52 54 57
Дуңгызчылык	*Товарлы* Репродукторлары	
	4000 баш 8000 баш 12000 баш	36 43 47
	Симертү 6000 һәм 12000 баш	 39
	Җитештерү циклы белән 2000 баш 4000 баш 6000 һәм 12000 баш	 32 37 41
	Нәселле 100 ана дуңгызга 200 ана дуңгызга 300 ана дуңгызга	 38 40 50
Сарыкчылык	*Бер мәйданчыкта урнашкан* Йон, йон-ит, ит-майлы 2500 ана сарык 5000 ана сарык 4000 баш яшь терлеккә	 55 60 66
	йон-ит 2500 ана 2500 баш яшь терлеккә	66 62
	Тунлык 1200 ана сарык	56

	1	2
	Симертү 2500 баш 5000 баш	 65 74
	Каракүлче алу өчен симертү мәйданчыклары 5000 баш	 58
	Көтү әйләнеше белән йон-ит 2500 баш	 60
	йон-ит-сөтле 2000 баш һәм 4000 баш	 63
	Тунлык 1600 баш	 67
Кошчылык	*Йомырка юнәлешләре* 200 мең йомырка сала торган тавыкка 200 мең йомырка сала торган тавыкка	 28 32
	Ит юнәлешләре Бройлер 3 һәм 6 млн.бройлерга:	27***/43
	Үрдәк 65 үрдәк баласына	 31
	Күркәчелек 250 мең күркә баласы	 24
	Нәселле Йомырка юнәлешләре	
	50 мең тавыкка нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь кошлар зонасы	 25 28
	Ит юнәлешләре 50 мең тавыкка нәсел заводы: олы кошлар зонасы яшь кошлар зонасы	 25 25
Җәнлекчелек һәм йорт куяннары	Җәнлекчелек	21
	йорт куяннары	22

3нче таблица

Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыгының минималь төзелеш тыгызлыгы күрсәткечләре

Предприятиеләр		**Төзелешнең минималь тыгызлыгы, %**
Теплицалар	*Күпеллык теплицаларның гомуми мәйданы* 6 гектар 12 гектар 18, 24 һәм 30 гектар	 54 56 60
	Бер пролетлы теплицаларның гомуми мәйданы 5 гектар	41

Предприятиеләр		төзелешнең инималь тыгызлыгы, %
Авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау буенча	*Парклы хуҗалыклар өчен үзәк ремонтлау остаханәләре*	
	25 тракторга	25
	50 һәм 75 тракторга	28
	100 тракторга	31
	150-200 тракторга	35
	Бригадага яки парклы хуҗалыклар бүлекчәләренә техник хезмәт күрсәтү пунктлары	
	10,20 һәм 30 тракторга	30
	40 һәм аннан артык тракторга	38
Калган преприятиеләр	Авыл хуҗалыгы продукциясен эшкәртү һәм саклау буенча	50
	Катнаш азык	27
	Орлык һәм бөртек саклау буенча	28

*Сызык өстендә – чарлакларсыз, сызым астында кулланыла торган чардаклар белән биналар күрсәтелгән.

** Сызык өстендә тупас азыкны һәм асылмалы җәйгечләр саклау, эскертләрдә саклау күрсәткечләр күрсәткечләр китерелгән.

*** Сызык өстендә күпкатлы биналар, сызык астында - бер катлы биналар өчен күрсәткечләр китерелгән.

Искәрмә:

1.Төзелешнең минималь тыгызлыгын киметергә рөхсәт ителә, әмма әлеге кушымтада билгеләнгән 10 проценттан артык түгел, авыл хуҗалыгы предприятиеләрен төзегәндә, 3 проценттан артык мәйданда, утырту грунтларында һәм катлаулы инженер-геологик шартларда.

2.Авыл хуҗалыгы предприятиеләре мәйданчыкларын төзүнең тыгызлыгы предприятие мәйданының предприятие мәйданының гомуми күләменә мөнәсәбәте буларак процентларда билгеләнә.

Биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнарны исәпләү, аларның тышкы контуры буенча, җирнең планлаштырылган тамгалары дәрәҗәсендә, отмосткалар киңлеген исәпкә алмыйча башкарыла.

3. Предприятиенең төзелеш мәйданына барлык төрдәге биналар һәм корылмалар биләп торган мәйданнар, шул исәптән, элмәчләр, ачык технологик, санитар-техник һәм башка җайланмалар, эстакадалар һәм галереяләр, төяү - бушату җайланмалары, җир асты корылмалары (резервуарлар, базы, сыену урыннары, тоннельләр, инженерлык коммуникацияләренең керү каналлары, шулай ук хайваннар, кошлар һәм җәнлекләр өчен урамда йөрү, автомобильләр кую өчен мәйданчыклар, авыл хуҗалыгы машиналары һәм механизмнары, төрле билгеләнештәге складлар, төрле билгеләнештәге складлар, шулай ук; урамнарның, автомобильләрне һәм ачык саклау складларын кую өчен мәйданчыкларның күләме һәм җиһазлары технологик проектлау нормалары буенча кабул ителә.

Төзелеш мәйданына шулай ук предприятие мәйданчыгындагы резерв мәйданнар да кертелергә тиеш, әлеге биремнәрдә күрсәтелгән биналар һәм корылмаларның икенче чираты биналарын һәм корылмаларын урнаштыру өчен проектлау (күрсәтелгән биналарның һәм корылмаларның габаритлары чикләрендә)

Галереялар һәм эстакадалар биләгән мәйданнарны санаганда, төзелеш мәйданына күрсәтелгән объектларның горизонталь мәйданына бары тик башка биналар яки корылмалар урнаштыра алмый торган 8 участогы гына кертелә, ә калган җир өсте участоклары өчен бары тик җирнең планлаштыру билгеләре дәрәҗәсендә терәк конструкцияләре белән биләгән мәйдан гына исәпкә алына.

4. Төзелеш мәйданына биналар һәм корылмалар тирәсендәге отмосткалар, тротуарлар, автомобиль һәм тимер юллар, вакытлыча биналар һәм корылмалар, ачык спорт мәйданчыклары, хезмәт ияләренең ял итү өчен мәйданчыклар, яшел үсентеләр, гражданнарга караган транспорт чаралары өчен ачык мәйданчыклар, ачык су белән тәэмин итү һәм башка каналлар, терәк стеналар, җир асты корылмалары яисә аларның өлешләре белән билгеләнгән мәйданнар кертелергә тиеш түгел.

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге объектлар өчен классификация һәм санитар-яклау зоналары

Авыл хуҗалыгы җитештерүләре һәм объектлары

I класс - 1000 метр санитар-саклау зонасы

1. Дуңгызчылык комплекслары.
2. Кошчылык фабрикасындагы елына 400 меңнән артык йомырка сала торган тавык һәм 3 млн. артык бройлер.
3. Эре мөгезле терлек комплекслары.
4. Ачык тирес һәм тизәк саклагычлары

II класс - 500 метр санитар-саклау зонасы

1. 4 меңнән алып 12 мең башка кадәр дуңгыз фермалары
2. 1200 дән алып 2000 гә кадәр мөгезле эре терлек фермалары һәм яшь терлекләр өчен 6000гә кадәр терлек урыны.
3. Җәнлекчелек фермалары (чәшкеләр, төлкеләр һ.б.).
4. 100 меңнән 400 меңгә кадәр йомырка сала торган тавык һәм 1дән 3 млн. кадәр бройлер кошчылык фермалары
5. Биологик эшкәртелгән сыек тирес фракциясенең ачык саклагычлары.
6. Тирес һәм тизәкнең ябык саклагычлары.
7. 500 тоннадан артык агулы химикатларны саклау складлары.
8. Орлыкларны эшкәртү һәм агулау буенча җитештерү.
9. Сыекландырылган аммиак складлары.

III класс - 300 метр санитар-саклау зонасы

1. 4 мең башка кадәр дуңгыз фермалары.
2. 1200 баштан кимрәк мөгезле эре терлек фермалары (барлык белгечлекләр), атчылык фермалары.
3. 5-30 меңлек баш сарык фермасы.
4. 100 меңгә кадәр йомырка сала торган тавык һәм 1 млн.бройлерга кадәр кошчылык фермалары.
5. Тирес һәм тизәкне бораулау өчен мәйданчыклар.
6. 50 тоннадан артык булган агулы химикатлар һәм минераль ашламалар саклау складлары.
7. Авыл хуҗалыгы җирләрен тракторларны кулланып пестицидлар белән эшкәртү (кыр чикләреннән алып торак пунктка кадәр).
8. Җәнлекчелек фермалары.

9. Йөк автомобильләрен һәм авыл хуҗалыгы техникасын ремонтлау, технологик хезмәт күрсәтү һәм саклау буенча гаражлар һәм парклар.
10. Сыеклангдырылган аммиак складлары.

IV класс - 100 метр санитар-саклау зонасы

1. Теплица һәм парник хуҗалыклары.
2. 50 тоннага кадәр минераль ашламалар, агулы химикатлар саклау складлары.
3. Коры минераль ашламалар һәм үсемлекләрне саклау өчен химик чаралар складлары (зона азык-төлек продукциясен эшкәртү һәм саклау предприятиеләренә кадәр билгеләнә)
4. Терлекчелек агымнарын кулланып сугару объектлары.
5. Азык әзерләү, шул исәптән, азык-төлек калдыклары, цехлары.
6. 100 башка кадәр булган терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары).
7. Ягулык-майлау материаллары складлары.

V класс - 50 метр санитар-саклау зонасы.

1. Җиләк-җимеш, яшелчә, бәрәңге, ашлык саклау урыны.
2. Матди складлар.
3. 50 башка кадәр булган терлек асраучы хуҗалыклар (дуңгызлар, сыер абзарлары, питомниклар, ат абзарлары, җәнлекләр фермалары).

5 нче таблица

Терлекчелек комплексларының авыл хуҗалыгы продуктларын эшкәртү буенча җитештерү предприятиеләре

Җитештерү предприятиеләренең исеме	Санитар-саклау зонасы, метр
Ит комбинатлары һәм сугым сую	
Вак хайваннар һәм кошлар, шулай ук тәүлегенә 50-500 тонна егәрлекле терлек сую объектлары	
Ит эшкәртү производстволары	
Сөт, май, сыр җитештерү	
Җиләк-җимеш һәм яшелчә эшкәртү буенча җитештерү	
Тәүлегенә 5 тоннага кадәр ит эшкәртү буенча кече предприятиеләр һәм цехлар, сөт җыймыйча - 10 тоннага кадәр.	

Шәһәр төзелешен проектлаштыруның
җирле нормативларына
6нчы кушымта

Әйләнә-тирә мохитны саклау

Таблица 1

Пычрану категориясе	**Пычрану буенча суммар күрсәткеч (Zc)**	**Туфракның микъдары, мг/кг**					
		I класс куркынычлык тоташтыру		**II класс куркынычлык тоташтыру**		**III класс куркынычлык тоташтыру**	
		органик	**органик булмаган**	**органик**	**органик булмаган**	**органик**	**органик булмаган**
Чиста	-	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр	Фоннан ПДК кадәр
Рөхсәт ителгән	<16	1 дән 2 кадәр ПДК	2 фон күрсәткечләреннән ПДК кадәр	1 дән 2 кадәр ПДК	2 фон күрсәткечләреннән ПДК кадәр	1 дән 2 кадәр ПДК	2 фон күрсәткечләреннән ПДК кадәр
Уртача куркынычлык	16-32					1 дән 5 кадәр ПДК	ПДК дан Kmax кадәр
Куркынычлык	32-128	2 дән 5кадәр ПДК	ПДК дан Kmax кадәр	2 дән 5кадәр ПДК	ПДК дан Kmax кадәр	>5 ПДК	> Kmax
Гадәттән тыш куркынычлык	>128	>5 ПДК	> Kmax	>5 ПДК	> Kmax		

Kmax-зыянлылык күрсәткечләренең берсе буенча элементның рөхсәт ителгән дәрәҗәсенең максималь күрсәткече;

Zc-исәп-хисап торак урыннарда туфракның сыйфатын гигиеник бәяләү буенча Методик күрсәтмәләр нигезендә башкарыла.

ПДК-рөхсәт ителгән иң чик концентрация.

Искәрмә: Химик пычратучы матдәләр түбәндәге класс куркынычлылыгына бүленә:
I - мышьяк, кадмий, ртуть, свинец, цинк, фтор, 3,4-бензапирен;
II - бор, кобальт, никель, молибден, медь, сурьма, хром;
III - барий, ванадий, вольфрам, марганец, стронций, ацетофенон.

2нче таблица

Авыл хуҗалыгы билгеләнешендәге җирләрне гигиеник бәяләү һәм аларны куллану буенча киңәшләр

Туфракның пычрану категориясе	**Туфракның пычранганлык характериситкасы**	**Территорияне куллану мөмкинлеге**	**Туфракны савыктыру буенча киңәшләр**
L рөхсәт ителгән	Туфракта химик матдәләрнең микъдары Фоннан артып китә, әмма ПДК дан югарырак түгел	Теләсә кайсы культураны куллану	Туфракның пычрану чыганакларының йогынтысын киметү. Үсемлекләр өчен токсикантларның үтемлелеген киметү буенча чараларны гамәлгә ашыру (известьлау, органик ашламалар кертү һ. б.)
2. Уртача куркынычлык	Туфракта химик матдәләрнең микъдары гомуми - санитар, миграцион су һәм миграцион һава күрсәткечләре буенча лимитлаштырылган, әмма транслокацион күрсәткеч буенча өстәмә дәрәҗәдән түбәнрәк булган очракта аларның ПДК нан артып китә.	Авыл хуҗалыгы үсемлекләренең сыйфатын контроль шартларында теләсә нинди культураны куллану	1 нче категория чаралары. Миграцион су яки миграцион һава күрсәткечләре белән лимитлаштыручы матдәләр булганда, авыл хуҗалыгы эшчеләренең сулыш зонасында һәм җирле су чыганакларының суында бу матдәләрнең тотылуын контрольдә тоту үткәрелә
3.Югары куркынычлык	Химик матдәләрнең микъдары зарарлы транслокацион күрсәткеч булганда аларның ПДКсыннан артып китә	Техник культуралардан файдалану, авыл хуҗалыгы культураларыннан файдалану үсемлек концентраторларын исәпкә алып чикләнә	1 категория өчен күрсәтелгән чаралардан тыш, үсемлекләрдә, азык - төлек продуктларында һәм терлек азыгында токсикантларны карап тотуга мәҗбүри контроль. Үсемлекләр һәм азык - төлек үстерү кирәк булганда, аларны чиста туфракта үстерелгән азык-төлек белән бутарга киңәш ителә. Үсемлекләр-

			концентраторларны исәпкә алып, терлек азыгына яшел массаны куллануны чикләү
4. Гадәттән тыш куркынычлык	Химик матдәләр микъдары зарарлы матдәләрнең барлык күрсәткечләре буенча туфракта ПДКдан артып китә	Техник культураларны куллану яисә авыл хуҗалыгы кулланышыннан искәрмә. Урман саклау полосалары	Пычрану дәрәҗәсен киметү һәм токсикантларны бәйләү буенча чаралар

3 нче таблица

Пычрануга бәйле рәвештә туфрактан файдалану буенча киңәшләр

Туфракның пычрану категориясе	**Туфрактан файдалану буенча киңәшләр**
Чиста	Чикләүләрсез файдалану
Рөхсәт ителгән	Югары куркыныч объектларыннан тыш, чикләүләрсез файдалану
Уртача куркынычлык	Төзелеш эшләре барышында котлованнар һәм юдырмалар өчен, яшелләндерү участокларында, чиста грунт катламын салып, 0,2 метрдан да ким булмаган күләмдә файдалану
Куркыныч	Чиста грунт катламнары 0,5 метрдан да ким булмаган күләмдә капланган чокырлар һәм котлованнар өчен чикләнгән файдалану. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында файдалану
Гадәттән тыш куркынычлык	Махсуслаштырылган полигоннарда чыгару һәм утильләштерү. Эпидемиологик куркыныч булганда-кулланучылар хокукларын яклау һәм кеше иминлеге өлкәсендә күзәтчелек федераль хезмәте органнары күрсәтмәсе буенча дезинфекция (дезинвазия) уздырганнан соң, аннан соң лаборатор контроль астында файдалану

4нче таблица

Тавыш басымының рөхсәт ителгән һәм рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәләре, тавыш дәрәҗәләре, торак һәм иҗтимагый биналар биналарында һәм торак территориясендә тавыш бирүнең эквивалент һәм максималь дәрәҗәләре төзелеш

Биналар һәм территорияләр билгеләү	**Тәүлек вакыты, сәгать**	**Тавыш дәрәҗәсе La (тавышның эквивалент дәрәҗәсе), дБА**	**Тавышның максималь дәрәҗәсе Lамакс, дБА**
1	**2**	**3**	**4**
1. Җитештерү предприятиеләренең административ-идарә персоналының, лабораторияләрнең эш урыннары, үлчәү һәм аналитик эшләр өчен бүлмәләр		60	75
2. Диспетчерлык хезмәтләренең эш урыннары, телефон аша сөйләшү элемтәсе белән дистанцион идарә итү һәм күзәтү кабиналары, төгәл җыю участоклары, телефон һәм телеграф станцияләре		65	80
3. Эксперименталь эшләр үткәрү өчен лаборатория бүлмәләре, күзәтү кабиналары һәм телефон аша сөйләм элемтәсеннән		75	90

башка дистанцион идарә итү бүлмәләре			
4. Җитештерү предприятиеләренең даими эш урыннары булган биналар, даими эш урыннары булган предприятиеләр территорияләре(1-3 позициясендә санап үтелгән эшләрдән тыш)		80	95
1	**2**	**3**	**4**
5. Хастаханәләр һәм шифаханәләр палаталары	7.00-23.00 23.00-7.00	35 25	50 40
6. Операция хастаханәләре, хастаханәләрнең табиб кабинетлары, поликлиникалар, шифаханәләр		35	50
7. Сыйныф бүлмәләре, уку кабинетлары, уку йортлары аудиторияләре, конференц-заллар,китапханәләрнең уку заллары, клубларның тамаша заллары, суд утырышлары заллары, гыйбадәтханә биналары, клубларның гадәти җиһазлары булган тамаша заллары		40	55
8.Музыка класслары	-	35	50
9. Фатирларның торак бүлмәләре	7.00-23.00 23.00-7.00	40 30	55 45
10.Тулай торак бүлмәләре	7.00-23.00 23.00-7.00	45 35	60 50
11. . Кунакханәләр номерлары: биш һәм дүрт йолдызлы халыкара классификацияле кунакханәләр, өч йолдызлы халыкара классификацияле кунакханәләр, кимендә өч йолдызлы халыкара классификацияле кунакханәләр	7.00-23.00 23.00-7.00 7.00-23.00 23.00-7.00 7.00-23.00 23.00-7.00	35 25 40 30 45 35	50 40 55 45 60 50
12. Ял йортлары, пансионатлар, картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортлар, интернат-мәктәпләр һәм мәктәпкәчә яшьтәге балалар учреждениеләре өчен йокы бүлмәләре	7.00-23.00 23.00-7.00	40 30	55 45
13. Офис бүлмәләре, эш бүлмәләре һәм административ биналар, конструкторлык, проект һәм фәнни-тикшеренү үзәкләре оешмалары бүлмәләре		50	65
14.Кафе заллары, рестораннар	-	55	70
15.Театр фойелары, концерт заллары	-	45	*
16. Театр һәм концерт заллары	-	30	*
17. Күпмаксатлы заллар	-	35	*
18. "Долби» җиһазлы кинотеатрлар	-	30	45
19.Спорт заллары	-	45	*
20. Сәүдә заллары, вокзаллар һәм аэровокзаллар пассажирлары өчен заллар		60	75
21. Хастаханәләр һәм шифаханәләр биналары янындагы территорияләр	7.00-23.00 23.00-7.00	45 35	60 50
22. Торак биналар, ял йортлары, картлар һәм инвалидлар өчен интернат-йортларга турыдан-туры караган	7.00-23.00 23.00-7.00	55 45	70 60

территорияләр			
23. Поликлиникалар, мәктәпләр һәм башка уку йортлары, мәктәпкәчә балалар учреждениеләре, микрорайоннарның һәм кайбер төркем торак йортларның ял мәйданчыкларының турыдан-туры янәшәдәге территорияләр		55	70

* Әлеге биналарда тавышның максималь дәрәҗәләре нормалаштырылмый

Искәрмә:

1.1, 5 - 13 позицияләрендә китерелгән бүлмәләрдәге тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәсе башка биналардан һәм читтән килеп чыккан тавышка гына керә.

2. 5 - 12 позицияләрендә китерелгән биналарда тышкы чыганаклардан тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре норматив һава алмашын тәэмин итү шарты белән билгеләнгән, ягъни мәҗбүри вентиляция яки һава кондиционирования системасы булмаганда, ачык форточкалар яки һава агымын тәэмин итүче башка җайланмалар шартларында үтәлергә тиеш.Норматив һава алмашын тәэмин итүче мәҗбүри вентиляция яки кондиционерлау системалары булганда, биналарның тышкы тавышының рөхсәт ителгән дәрәҗәсе (15-17) ябык тәрәзәләрдәге биналарда рөхсәт ителгән дәрәҗәләрне тәэмин итү исәбеннән арттырылырга мөмкин.

3. Җилләтү, кондиционерлау һәм һава җылыту системалары җиһазларыннан, шулай ук җылылык һәм су белән тәэмин итү системалары насосларыннан һәм сәүдә һәм җәмәгать туклануы предприятиеләренең урнаштырылган (янкорма) суыту җайланмаларыннан алынган тавышның рөхсәт ителгән дәрәҗәләрен, тәүлекнең төнге вакыты өчен) 9-12 позициясеннән тыш, 5 дБ (дБА) түбәнрәк кабул итәргә кирәк. Шул ук вакытта тавышның тональлегенә төзәтмәне исәпкә алмыйлар.

5 нче таблица

Эш урыннарында инфраструктураның рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәсе, торак һәм җәмәгать урыннарында инфраструктураның рөхсәт ителгән дәрәҗәләре торак төзелеше территориясендә урнаштыру

№	Биналар билгеләү	Ешлыкның уртагеометрик билгеләре булган октав полосаларында тавыш басымы, дБ дәрәҗәләре, Гц				Тавыш басымының гомуми дәрәҗәсе, дБ лин
		2	4	8	16	
1	Җитештерү предприятиеләре: төрле авырлык дәрәҗәсендәге эшләр; төрле дәрәҗә интеллектуаль-эмоцияләр киеренкелеге эшләре	100 95	95 90	90 85	85 80	100 95
2	Торак төзелеше территориясе	90	85	80	75	90
3	Торак һәм иҗтимагый биналар	75	70	65	60	75

6 нчы таблица

Халык өчен 30 кГц - 300 ГГц ешлык диапазонындагы электромагнит кырының рөхсәт ителгән иң чик дәрәҗәсе

Ешлык диапозоны	**30-300 кГц**	**0,3-3 МГц**	**3-30 МГц**	**30-300 МГц**	**0,3-300 ГГц**
Нормалаштырылган параметр	Электр кырының киеренкелеге, Е (В/м)				Энергиянең тыгызлык агымы
Рөхсәт ителгән чик дәрәҗәләре	25	15	10	3	10 25

* Әйләнә-тирәне күзәтү яки сканерлау режимында эшләүче антеннадан нурланыш очраклары өчен.

Искәрмә: Таблицадагы диапазон түбән һәм югары ешлык чикләрен кертми

7 нче таблица

Тышкы ионлаштырылган нурланыштан яклауны проектлаганда кулланыла торган эквивалент дозаның егәрлеге

Нурланучы зоналар категориясе		**Биналар һәм территорияләрне билгеләү.**	**Нурланыш озынлыгы, сәгать/ел**	**Проект егәрлегенең эквивалент дозасы, мкЗв/с**
Персонал	А группасы	Персоналның даими тору урыннары	1700	6,0
		Персоналның вакытлыча тору урыннары	850	12
	Б группасы	Радиация объекты биналары һәм персонал урнашкан санитар-саклау зонасы территориясе	2000	1,2
Халык		Теләсә нинди башка биналар һәм территорияләр	8800	0,06

Шәһәр төзелешен
проектлаштыру
буенча җирле нормативларга
7 нче кушымта

Мәдәни һәм тарихи истәлекләрне саклау
Җирлекнең тарихи-мәдәни потенциалы

№	Җирлекнең атамасы	Археологик истәлекләр			Тарихи истәлекләр			Шәһәр төзелеше һәм архитектура һәйкәлләре			Сәнгать истәлекләре			Җирлекләр буенча барлыгы
		саклау категориясе												
		Ф	Р	М	Ф	Р	М	Ф	Р	М	Ф	Р	М	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	Кармалы	-	4	--	-	-	-	-	1	-	-	-	-	5

Искәрмә:
1. Таблицада литерлар беән түбәндәге саклау категорияләре күрсәтелде:
   Ф – федераль, Р – республика (региональ), **М** - җирле (муниципаль),
   В - ачыкланганархеология объектлары.
2. Мәдәни мирас объектлары саны вакланма аша күрсәтелә: санаучыда-комплекслар һәм объектлар саны, бүленүчеләрдә - объектлар саны

Шәһәр төзелешен
проектлаштыруның
җирле нормативларына
8 нче кушымта

ТРАНСПОРТ ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

1 нче таблица

Халыкны шәхси милектә автомобильләр белән тәэмин итү (җиңел, йөк һәм автобуслар да кертеп)

(1000 кешелек машина)

Муниципаль	2010 ел	2015 ел	2020 ел	2035 ел

районның атамасы				
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Түбән Кама	182,3	238,4	290,5	446,0

Шәһәр төзелешен проектлаштыруның
җирле нормативларына
9нчы кушымта

ИНЖЕНЕРЛЫК ИНФРАСТРУКТУРАСЫ

Су белән тәэмин ителү

1 нче таблица

Халыкның хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлары өчен тәүлеклек (бер елга) су куллану

Торак төзелеше районнарын төзекләндерү дәрәҗәсе	**Торак пунктларда бер кешегә уртача тәүлеклек (бер ел эчендә), литр/тәүлеккә хуҗалык-эчәр су куллану**
Эчке суүткәргеч һәм канализация белән тәэмин ителгән биналар төзү: ванналарсыз; ванналар һәм җирле су җылыткычларбелән; үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү	125-160 160-230 230-350

Искәрмә:

1. Су җыю колонкаларыннан судан файдалану белән бәйле биналар төзү районнары өчен бер кешегә тәүлеклек уртача (бер ел эчендә) су куллануны тәүлегенә 30-50 литр кабул итәргә кирәк.

2. Аерым су куллану җәмәгать биналарында хуҗалык - эчә торган һәм көнкүреш ихтыяҗларына (СНиП 2.08.02-89* кабул ителгән классификация буенча), ял йортлары, санатор - туристик комплекслар һәм балалар сәламәтләндерү лагерьлары өчен су чыгымнарыннан тыш СНиП 2.04.01-85 һәм технологик мәгълүматлар буенча кабул ителергә тиеш.

3.Таблицада күрсәтелгән чикләрдә чагыштырма су куллануны сайлау климат шартларына, су белән тәэмин итү чыганагының егәрлегенә һәм су сыйфатына, төзекләндерү дәрәҗәсенә, төзелешнең катлы булуына һәм җирле шартларга бәйле рәвештә башкарылырга тиеш.

4.Халыкны азык - төлек белән тәэмин итүче сәнәгать ихтыяҗлары өчен су күләмен һәм исәпкә алынмаган чыгымнарны тиешле нигезләгәндә торак пунктның хуҗалык-эчәргә яраклы ихтыяҗлары өчен су чыгымының 10-20 проценты күләмендә өстәмә рәвештә кабул итү рөхсәт ителә.

5. Үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин ителгән биналар төзелгән районнар (микрорайоннар) өчен җылылык челтәреннән тәүлеклек уртача алганда, хуҗалык-эчәргә яраклы су чыгымының 40 процентын һәм максималь су алу сәгатенә турыдан - туры кайнар суны алуны кабул итәргә кирәк. Катнаш төзелеш булганда күрсәтелгән биналарда яшәүче халык саныннан чыгып эш итәргә кирәк.

6. 1000 000нән артык кеше яшәгән торак пунктларда су куллануны һәр аерым очракта нигезләнгән һәм дәүләт күзәтчелеге органнары белән килештергәндә арттырырга рөхсәт ителә.

2 нче таблица

Кулланучылар тарафыннан су чыгымы нормалары

Судан кулланучылар	**Үлчәү**	**Су чыгымы нормалары (шул исәптән Кайнар), литр**	
		уртача тәүлектә	**тәүлегенә иң күп су куллану**
1	**2**	**3**	**4**
Фатир тибындагы торак йортлар: су белән тәэмин итүле һәм канализацияле ваннасыз	1 яшәүче	95	120
газ белән тәэмин итү	1 яшәүче	120	150
суүткәргеч, канализация һәм каты ягулыкта эшләүче су җылыткычлы ванналар белән	1 яшәүче	150	180
суүткәргеч, канализация һәм газ җылыткычлы ванналар белән	1 яшәүче	190	225
тиз эшләүче газ җылыткычлары һәм күп нокталы су алу җайланмасы белән	1 яшәүче	210	250
юдыргычлар, юу һәм душ белән җиһазландырылган үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү	1 яшәүче	195	230
Утыра торган ванналар һәм душ белән җиһазланган	1 яшәүче	230	275
1500-1700 мм озынлыгындагы ванналар белән душлар белән җиһазландырылган	1 яшәүче	250	300
үзәкләштерелгән кайнар су белән тәэмин итү	1 яшәүче	360	400

һәм аларны төзекләндерү таләпләре югары булган 12 каттан артык биеклектә			
Тулай торак: гомуми душ бүлмәләре	1 яшәүче	85	100
душ белән барлык торак бүлмәләрендә	1 яшәүче	110	120
бинаның һәр секциясендә торак бүлмәләрдә гомуми аш бүлмәсе һәм блоклы душ бүлмәләре	1 яшәүче	140	160
уртак ванналар һәм душлы кунакханәләр, пансионатлар һәм мотельләр	1 яшәүче	120	120
Шифаханәләр һәм ял йортлары: барлык торак бүлмәләрдә ванналар белән	1 койка	200	200
барлык торак бүлмәләрдә душлар белән	1 койка	150	150
Поликлиникалар һәм амбулаторияләр	сменага 1 авыру	13	15
Мәктәпкәчә оешмалар: Балалар көндезге вакытта булуы:			
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр белән	1 бала	21,5	30
чимал белән эшләүче ашханәләр белән, автоматик кер юу машиналары белән җиһазландырылган кер юу бүлмәләре	1 бала	75	105
Балалар лагерьлары (шул исәптән ел әйләнәсе): чимал белән эшләүче ашханәләр белән, автоматик кер юу машиналары белән җиһазландырылган кер юу бүлмәләре	1 урын	200	200
ярымфабрикатларда эшләүче ашханәләр һәм үзәкләштерелгән кер юу урыннары белән	1 урын	55	55
Административ биналар	1 эшләүче	12	16
Гимнастика заллары һәм ашханәләре каршында душ бүлмәләре булган, ярымфабрикатларда эшләүче гомуми белем бирү оешмалары	сменага 1 укучы һәм 1 укытучы	10	11,5
Озынайтылган көн белән	шул ук	12	14
Интернат-мәктәпләр: уку бүлмәләре (гимнастика залларында душ бүлмәле)	сменага 1 укучы һәм 1 укытучы	9	10,5
Йокы бүлмәләре белән	1 урын	70	70
Даруханәләр: сәүдә залы һәм ярдәмче бүлмәләр	1 эшләүче	12	16
дарулар әзерләү лабораториясе	1 эшләүче	310	370
Җәмәгать туклануы предприятиеләре: ризык әзерләү өчен:			

аш залында сатыла торган	1 шартлы ашамлык	12	12
ярымфабрикатлар чыгара торган:			
Итле	1тонна		6700
Балыклы	1тонна		6400
яшелчәле	1тонна		4400
Камыр ризыклары (кулинария)	1тонна		7700
Кибетләр: азык-төлек	сменага 1 эшләүче (сәүдә залының 20 кв.м)	250	250
Промтоварлар	сменага 1 эшләүче	12	16
Чәштарашханәләр	сменага 1 эш урыны	56	60
Клублар	1 урын	8,6	10
Тамашачылар өчен	1 урын	3	3
спортчылар өчен (душ керүне исәпкә алып)	1 кеше	100	100

1	2	3	4
Мунчалар:			
эскәмиядә таз белән сабынлап юыну өчен һәм душта коену өчен	1 килүче		180
шул ук алымнар белән сәламәтләндерү процедуралары һәм душта коену:	1 килүче		290
душ кабинасы	1 килүче		360

ванна кабинасы	1 килүче		540
Сибү чыгымнары: үлән капламына	1 кв.метр	3	3
футбол кырына	1 кв.метр	0,5	0,5
калган спорт корылмаларына	1 кв.метр	1,5	1.5
яшел утыртмалар,газоннар һәм чәчәклекләргә	1 кв.метр	3-6	3-6
Шугалак өслеген җәю	1 кв.метр	0,5	0,5

Искәрмә:

1. Су чыгымы нормалары төп кулланучылар өчен билгеләнгән һәм барлык өстәмә чыгымнарны үз эченә ала(хезмәт күрсәтүче персонал, хезмәт күрсәтүче персоналлар, килүчеләр өчен душ бүлмәләре, җыештыру өчен бүлмәләр һ.б.).

Су куллануны көнкүреш һәм җитештерү предприятиеләре биналарының төркемләп душ керү һәм аяк юу ванналарында , кер юу йортларында кер юганда һәм җәмәгать туклануы предприятиеләрендә азык әзерләгәндә, шулай ук хастаханәләр, шифаханәләр һәм сырхауханәләр составына керүче дәвалау процедураларында, күрсәтелгән ихтыяҗларга су тотуны үз эченә алган кулланучылардан тыш, өстәмә рәвештә исәпкә алырга кирәк.

2. Уртача тәүлеккә су чыгымы күләме техник-отышлы чагыштырмаларны үтәү өчен китерелгән.

3. Әлеге таблицада күрсәтелмәгән җитештерү ихтыяҗларына су чыгымын технологик биремнәргә һәм проектлау буенча күрсәтмәләргә туры китереп кабул итәргә кирәк.

4. Кер юу йортларындагы автоматлаштырылмаган кер юу машиналарында һәм махсус пычрак кер юу вакытында кайнар суның 1 кг коры кер юуга күләмен 30 процентка кадәр арттыру рөхсәт ителә.

5. Су сибүгә киткән чыгым күләме бер тапкыр су сибү исәбеннән билгеләнгән. Тәүлек өчен су сибү чыгымы климат шартларыннан чыгып билгеләнә.

3 нче таблица

Эчәргә яраклы су белән тәэмин итү чыганакларын һәм су үткәргечләрне санитар саклау зоналары

№ т/б	Су белән тәэмин итү чыганакларының исемнәре	Су белән тәэмин итү чыганакларының санитар саклау зоналары чикләре		
		I пояс	**II пояс**	**III пояс**
1	**2**	3	4	5
1.	Җир асты чыганаклары: а) скважиналар, шул исәптән: саклык сулары; кәнагатьләнерлек булмаган саклык сулары;	30 метрдан ким булмаган 50 метрдан ким булмаган	исәп-хисап буенча бәйлелек Тм 2) шул ук	исәп-хисап буенча бәйлелек Тх 3) шул ук
	Су коймалары: саклык өчен булган җир асты суларын	50 метрдан ким булмаган	шул ук	шул ук

	ясалма- тутырганда, шул исәптән- фильтрланган корылмалар (бассейннар, канал- лар)	100 метрдан ким булмаган		
2.	Өске чыганаклар а)агымсулар (елгалар, каналлар)	агымы буенча өскә таба 200 метрдан ким булмаган; агымы буенча аска таба 100 метрдан ким булмаган;	өскә таба агым белән исәп-хисап буенча; аска таба агым белән 250 метрдан ким булмаган;	II поясның чикләре белән туры килә II поясның чикләре белән туры килә
		кырые - җәйге- көзге ызанның су кисеме сызыгыннан 100 метрдан ким булмаган;	Кырые: тигез рельефта 500 метрдан; калкулыкта-750 метрдан; текә калкулыкта- 1000 метрдан ким булмаган;	3-5 км аралыктагы су бүлекләре сызыклары ,кушылдыклар белән бергә
	б) сулыклар (су- саклау урыны, күлләр)	акваториянең су коймасыннан төрле яклап һәм җәйге- көзге ызанның су кисеменең яр читеннән 100 метрдан ким булмаган;	акватория буйлап:су коймасы төрле яктан 3-5 км ; территория буйлап: ярның ике ягыннан 3-5 км ;су кисеме сызыгыннан 500- 1000м	II поясның чикләре белән туры килә
3	Суүткәргеч корылмалар һәм су ташыгычлар	Санитар-яклау сырының чикләре запас һәм көйләүче сыешлыклар, фильтрлар һәм элемтә өчен яктырткычларның диварларыннан-30 метрдан да ким түгел ; су этем башняларыннан - 10 метрдан да ким түгел.; калган биналардан (отстойниклар, реагент хуҗалыгы, хлор склады , насос станцияләре һ. б.) - 15 метрдан да ким түгел; суүткәргечнең ахыргы сызыкларыннан: грунт сулары булмаганда - 10 метрдан да ким булмаган су ташыгычларның диаметры 1000 миллиметрга кадәр һәм 20 метрдан да ким булмаган су ташыгычларның диаметры 1000 миллиметрдан артык; грунт сулары булганда-суның диаметрына карамастан, кимендә 50 метр		

Искәрмә:

1. Җир асты суларының инфильтрацион су алу җайланмаларының I поясы чикләренә су алу җайланмасы һәм өске сулык арасындагы яр буе территориясе кертелә.

2. Тмның II поясы чикләрен билгеләгәндә (җир асты суларының су алу җайланмасына агымы белән пычрану өчен микробларны алга җибәрү вакыты) таблица буенча кабул ителә:

Гидрологик шартлар	**Тм(тәүлеккә)**
1.Җир асты сулары (грунт сулары, шулай ук ачык сулык белән турыдан-туры гидравлик элемтәгә ия булган терәк һәм пластара сулар)җитәрлек дәрәҗәдә якланмаган.	400
2. Сакланган җир асты сулары (басымлы һәм басымсыз пластара сулар, ачык суүткәргечләр белән гидравлик элемтәсе булмаган)	200

3. Су катламын химик пычратулардан саклау өчен билгеләнгән өченче пояс чиге гидродинамик исәп-хисаплар белән билгеләнә. Шул ук вакытта химик пычрану вакытында су алу җайланмасына хәрәкәт исәп-хисап техникасы күбрәк булырга тиеш. Тх су алу җайланмасын эксплуатацияләү срогы буларак кабул ителә (су алу җайланмасын эксплуатацияләүнең гадәти вакыты - 25-50 ел).

4. Хлорның чыгым склады булганда, санитар-саклау зоналары торак һәм иҗтимагый биналарга кадәр күләме хлор җитештерү, саклау, транспортлау һәм куллану вакытында куркынычсызлык кагыйдәләрен исәпкә алып билгеләнә.

5. Әлеге кушымтада «су белән тәэмин итү чыганакларын һәм эчә торган суларны санитар саклау зоналары " 2.1.4.1110-02 СанПиН белән билгеләнгән нормалар бар.

4 нче таблица

Электр куллану нормалары

Коммуналь-көнкүреш кулланучыларның электр энергиясе чыгымының һәм электр йөкләнешен максимум куллану сәгатьләренең еллык сан күрсәткечләре

Торак пунктлар категорияләре	**Стационар элетр плитәләре булмаган торак пункт**		**Стационар электр плитәле торак пункт**	
	Электр энергиясенен чагыштырма чыгымы кВт сәг./1 кешегә елына	**Электр күләмен максимум кулланының еллык сәгатьләр саны**	**Электр энергиясенен чагыштырма чыгымы кВт сәг./ кешегә елына**	**Электр күләмен максимум кулланының еллык сәгатьләр саны**
Зур	2480	5400	3060	5600
Урта	2300	5350	2880	5550
Кече	2170	5300	2750	5500

Искәрмә:

1. Китерелгән зурайтылган күрсәткечләр торак һәм иҗтимагый биналар, коммуналь - көнкүреш хезмәте күрсәтү предприятиеләре, транспорт хезмәте күрсәтү объектлары, тышкы яктылык белән электр куллануны күздә тота.
2. Китерелгән мәгълүматлар торак биналарда кондиционерлау, электр белән җылыту һәм электр үткәргече куллануны исәпкә алмый.
3. Электр йөкләмәсен куллану сәгатьләренең еллык саны туклану үзәгенең 10 (6) кВ шиннарына китерелгән.

5 нче таблица

Торак биналар фатирында чагыштырма исәп-хисап электр йөкләмәсе

Электр энергиясен кулланучылар	**чагыштырма исәп-хисап электр йөкләмәсе , кВт / фатирга ,фатирлар саны буенча:**													
	1-5	**6**	**9**	**12**	**15**	**18**	**24**	**40**	**60**	**100**	**200**	**400**	**600**	**1000**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**	**7**	**8**	**9**	**10**	**11**	**12**	**13**	**14**	**15**
Плитәле фатирлар: табигый газда	4,5													
сыекландырылган газда (шул исәптән төркемле устлар саны- яңалыклар һәм каты ягулык.)	6													
8,5 кВт егәрлектәге электр плитәләре	10													
10,5кВт егәрлектәге электр плитәләре булган югары комфортлы фатирлар	14													
Бакчачылык ширкәтләре кишәрлекләрендәге	4													

йортлар														

*Типлаштырылган проектлар буенча

**Рекоментлаштырылган əһəмияттəге

Искəрмə:

1. Таблицада күрсəтелмəгəн фатирлар саны өчен чагыштырма исəп-хисап йөклəмəлəре интерполяция юлы белəн билгелəнə.

2. Фатирларның чагыштырма исəп-хисап йөклəнеше гомумйорт бүлмəлəрен (баскыч шакмаклары ,идəн аслары , техник катлар, чарлаклар һ.б.) яктырту йөклəнешен, шулай ук аз агулы җайланмаларның һəм вак көч җайланмаларының йөклəнешен исəпкə ала.

3. Гомуми мəйданы 70 кв.метр булган (35 - 90 кв. метрлы фатирлар) һəм типик проектлар буенча 150 кв. метр (100-300 кв. метрлы фатирлар) биналарда индивидуаль проектлар буенча югары комфортлы фатирлар өчен булган аерым исəп-хисап йөклəмəлəре китерелгəн.

4. Югары комфортлы фатирлар өчен исəп-хисап йөклəмəсен проектлауга бирелгəн бирем нигезендə яки билгелəнгəн егəрлек һəм ихтыяҗ коэффициенты нигезендə, 31-110-2003 СП буенча билгелəргə кирəк.

5. Чагыштырмача исəп-хисап йөклəмəлəре гаилəлəрнең фатирда бүлмəлəр бүленешен исəпкə алмый.

6. Чагыштырма исəп -хисап йөклəмəлəре гомумйорт көч йөклəмəлəрен , җəмəгать билгелəнешендəге биналарның (янкорма) яктырту һəм көч йөклəнешен, игълан йөклəнешен, шулай ук фатирларда электр җылытуын, электр - җылыткычларны һəм көнкүреш кондиционерларын (элиталы фатирлардан тыш) кулλануны исəпкə алмыйлар.

7. Таблицада китерелгəн исəп-хисап күрсəткечлəре җирле шартларны исəпкə алып конкрет куллану өчен төзəтмəлəр кертергə мөмкин. Документ - мəгълүматлар һəм билгелəнгəн тəртиптə расланган эксперименталь мəгълүматлар булганда йөклəнешлəрнең исəп-хисапларын алар буенча башкарырга кирəк.

8. 10 кВтка кадəр булган иллюминациялəр йөклəнеше бинага кертелгəндə исəп-хисап йөклəнешендə исəпкə алынмаска тиеш.

6 нчы таблица

Шəхси торак йортларның электр приемникларының чагыштырма исəп-хисап йөклəмəлəре

Электр энергиясен кулланучылар	чагыштырма исəп-хисап электр йөклəмəсе , кВт / йортка, торак йортлар саны буенча:									
	1-3									
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
Табигый газлы плитəле йортлар	11,5									
Табигый газлы плитəле йортлар һəм 12	22,3									

кВтка кадәр егәрлектәге электр сауналары										
10,5кВт егәрлектәге электр плитәләре булган йортлар	14,5									
10,5кВт егәрлектәге электр плитәләре булган йортлар һәм 12кВтка кадәр егәрлектәге электр сауналары	25,1									

Искәрмә:

1.Аерым торак йортлар саны өчен, таблицада күрсәтелмәгән чагыштырма исәп -хисап йөкләмәләре, интерполяция юлы белән билгеләнә.

2.Гомүми мәйданы 150 дән 600 кв.метрга кадәр булган аерым торак йортлар саны өчен чагыштырма исәп -хисап йөкләмәләре күрсәтелгән.

3. Гомүми мәйданы 150 кв.метрга кадәр булган электр саунасыз аерым торак йортлар өчен чагыштырма исәп -хисап йөкләмәләре 1нче таблицада чын кушымтада табигый яисә янган газлы, яисә электр плитәләре булган яңа төр фатирларга.

7 нче таблица

Җәмәгать биналарының эреләтелгән электр йөкләмәләре

№	Бина	Үлчәү берәмлеге	Чагыштырма йокләмә
1	**2**	**3**	**4**
Җәмәгать туклану предприятиелары			
1	Утыру урынына карап тулысынча электрлаштырылган: 400гә кадәр	кВт/урын	1,04
2	Утыру урынына карап өлешчә электрлаштырылган(газ ягулы плитәле) 400гә кадәр	шул ук	0,81
Ашамлык кибетләре			
4	Һава кондиционерыннан башка	кВт/кв.метр сату залы	0,23
5	Һава кондиционеры белән	шул ук	0,25
Ашамлык булмаган кибетләр			
6	Һава кондиционерыннан башка	“	0,14

7	Һава кондиционеры белән	“	0,16
Гомүм белем бирү мәктәпләре			
8	Электрлаштырылган ашханә һәм спорт залы белән	кВт/1 укучыга	0,25
9	Балалар ясле_- бакчалары	кВт/ урын	0,46

Торак һәм иҗтимагый биналар энергиясенең чагыштырма чыгымнарының база дәрәҗәсен билгеләү таблицалары

Азкатлы һәм күп фатирлы йортларны, кунакханәләрне һәм тулай торакларны җылылык белән тәэмин итүгә җылылык энергиясенең шәһәр төзелеше-җылылык бирү тәүлегенә кертелгән җылылык энергиясенең еллык чагыштырмача чыгымының база дәрәҗәсе

(Вт сәг./(кв.метр °С тәүлеккә.))

Җылытыла торган мәйдан, кв. метр	**Катлар саны**			
	1	**2**	**3**	**4**
60 һәм аннан кимрәк	42,0	-	-	-
100	34,7	37,5	-	-
150	30,6	33,3	36,1	-
250	27,8	29,2	30,6	-

Искәрмә:

1. Арадаш билгеләрдә җылытыла торган йортның мәйданы 60- 1500 кв. метр аралыгында база дәрәҗәсендәге әһәмияткә ия булган интерполяция сызыгы буенча билгеләнергә тиеш.

2. Бер фатирлы йортның җылытыла торган мәйданы астында эчке һава температурасы 12 °С тан югарырак булган җылытыла торган бүлмәләрнең мәйданын аңлыйлар, блокланган йортлар өчен - бер блоклы фатирның мәйданы - исәп-хисап температурасы 12 °С тан югарырак, ә баскычлы күп фатирлы йортлар өчен-җәйге бүлмәләрдән башка фатир мәйданнары суммасы.

3. 1500 кв. метр мәйданлы ике һәм өч катлы йортларда һәм аннан да күбрәк һәм дүрт катлы йортларда-күпфатирлы йортлар өчен мәгълүматлар китерелә, калган күрсәткечләр аерым торучы яки блокланган йортлар өчен.

9 нчы таблица

Күп катлы торак һәм аерым җәмәгать оешмалары биналарының җылыту һәм вентиляция системаларына җылылык энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

Биналар төрләре	**Катлар саны**							
	1	**2**	**3**					
Торак,кунакханә,тулай торак	8 нче таблица буенча							
Сырхауханәләр, дәвалау, белем бирү 1,5-сменалы эш режимы булган белем бирү учреждениеләре	33,8	32,8	31,8					
Балалар бакчалары	37,8	36,8	35,8					

Җылылык энергиясенең җылылык системасына һәм җәмәгать биналарының вентиляция системасына җылылык энергиясенең 9 нчы таблицада аталмаган еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

9 нчы таблица

(Вт сәг./(кв.метр °С тәүлеккә.))

Градус-тәүлек җылыту чоры, °С тәүлек	**Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлүләре, Вт/м2**					
	5-10	**11-15**	**16-20**	**21-25**	**26-30**	**31-35**
2000	26,0	22,0	19,0	17,0	13,0	10,0
4000	26,2	22,4	20,0	18,0	14,5	12,0
6000	26,5	23,0	21,0	19,0	15,7	13,5

11 нче таблица

Торак биналарны кондиционерлау системасына электр энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(елына кВт / кв. метр)

Тышкы һаваның исәп-хисап температурасы елның җылы чорында , °С	**Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлүләре**			
	4-6	**7-9**	**10-12**	**13-15**
22-23	3,0	5,0	7,0	9,0
24-25	6,5	9,0	11,0	13,5
26-27	10,5	13,5	15,5	18.0
28-29	15,0	18,5	20,5	23,0
30-31	20,5	24,0	26,0	28,5

32-33	26,5	30.0	32,0	34,5
34-35	33,0	36,5	38,5	41,0
36-37	40,0	43,5	45,5	48,0
38-39	47,5	51,0	53,0	55,5
40-41	55,0	59,0	61,0	63,5

12 нче таблица

Җәмәгать биналарын кондиционерлау системасына электр энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(елына кВт / кв. метр)

Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы , °С	**Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлүләре**					
	5-10	**11-15**	**16-20**	**21-25**	**26-30**	**31-35**
22-23	6,0	8,0	9,5	11,0	12,0	12,5
24-25	10,0	12,0	13,5	15,0	16,5	18,0
26-27	14,0	17,0	19,0	21,0	22,5	24,0
Елның җылы чорында тышкы һаваның исәп-хисап температурасы , °С	**Уртача тәүлеклек чагыштырмача эчке җылылык бүлүләре**					
	5-10	**11-15**	**16-20**	**21-25**	**26-30**	**31-35**
28-29	20,0	23,0	25,5	28,0	30,0	31,5
30-31	27,0	30,5	33,0	35,5	37,5	39,5
32-33	34,5	39,0	41,5	44,0	46,0	48,0
34-35	42,5	46,5	50,0	52,5	55,0	57,5
36-37	51,0	55,5	59,0	62,0	65,0	67,5
38-39	60,0	64,5	69,0	72,5	75,5	78,0
40-41	70,0	75,0	79,5	83,0	86,0	89,0

13нче таблица

Җылылык энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының кайнар су белән тәэмин итү системасына база дәрәҗәсе

(елына кВт сәг. / кв. метр)

Бина төрләре	**Фатир мәйданы, кунакханә номерлары, тулай торак мәйданы, елына 1 кешегә/кв. метр.**				
	12-15	**16-20**	**21-25**	**26-30**	**31-40**
Торак	200	150	120	100	80
Кунакханә	150	112	90	75	60
Тулай торак	180	135	110	90	70

14 нче таблица

Офис һәм административ кайнар су белән тәэмин итү системасына җылылык энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг. / кв. метр елына)

Куллану режимы, сәгать саны атнага	**Бер хезмәткәргә туры килә торган мәйдан, кеше өчен кв. метр**				
	6-8	**9-10**	**11-12**	**13-14**	**15-16**
40-60	6,0	4,5	3,5	3,0	2,5
61-80	8,5	7,3	6,0	4,7	3,5
81-100	11,0	9,5	8,0	6,7	4,5
101-120	13,0	11,0	9,5	7,5	5,5

121-140	15,5	13,3	11,0	8,7	6,5
141-168	18,0	15,5	13,0	10,5	7,5

16 нчы таблица

Җәмәгать биналарын яктырту системасына электр энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг. / кв. метр елына)

Биналарны куллану режимы, сәгать атнага	**Уртача яктырту дәрәҗәсе, лк**					
	100-150	**151-200**	**201-250**	**251-300**	**301-350**	**351-400**
40-60	38,5	56,0	70,0	87,5	90,5	119,0
61-80	42,0	67,0	84,0	105,0	126,0	143,0
81-100	54,0	78,5	98,0	124,5	147,0	166,5
101-120	61,5	89,5	112,0	140,0	168,0	190,5
121-140	69,5	101,0	126,0	158,0	189,0	214,0
141-168	77,0	112,0	140,0	175,0	210,0	238,0

17 нче таблица

Биналарны инженерлык белән тәэмин итү системасына электр энергиясенең еллык чагыштырма чыгымының база дәрәҗәсе

(кВт сәг. / кв. метр елына)

Бина төрләре	**Катлар саны**				
	1-3	**4-6**	**7-10**	**11-15**	**>15**
Торак					
Эксплуатация режимы белән иҗтимагый оешмалар, сәгать, атнага:40-60	**10,0**	**10,5**	**11,3**	**12,0**	**13,0**
61-80	12,0	12,6	13,4	14,3	15.5
81-100	13,7	14,5	15,5	16,7	18.2
101-120	15,2	16,0	17,3	18,8	20.4
121-140	16,6	17,6	19.1	20,8	22,7
141-168	18,0	19.2	20,5	22,0	25.0

18 нче таблица

Торак биналарның инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел энергиянең еллык чагыштырма суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв.метр елга)

Җылыту чорында тәүлеклек	**Катлар саны**					
	1-3					

градус күрсәткеч						
2000	46,0					
4000	49,0					
6000	53,0					
8000	58,0					
10 000	64,0					
12 000	70,0					

19 нчы таблица

Җәмгыять биналарының инженерлык белән тәэмин итү системасына беренчел энергиянең еллык чагыштырма суммар чыгымының база дәрәҗәсе

(кг.у.т./кв.метр елга)

Җылыту чорында тәүлеклек градус күрсәткеч	**Биналарны эксплуатацияләү режимы, атнада сәгатьләр**					
	40-60	**61-80**	**81-100**	**101-120**	**121-140**	**141-168**
2000	61,5	68,0	74,5	81,0	87,5	94,0
4000	54,9	59,9	64,9	69,9	75,8	79,8
6000	61,3	65,0	68,7	72.4	76.0	79,6
8000	68,7	71.4	74,1	76,9	79,7	82,4
10 000	75,5	77,4	79,3	81,2	83,1	85,0
12 000	85,5	87,4	88,3	90,2	92,1	94,0

Шәһәр төзелешен проектлау буенча
җирле нормативларның
10 нчы кушымта

ЯНГЫН КУРКЫНЫЧСЫЗЛЫГЫ

Нефть һәм нефть продуктлары складлары территорияләрендәге биналардан һәм корылмалардан алар белән чиктәш саклау объектларына кадәр янгынга каршы ераклык

фть һәм нефть продуктлары складлары биналары һәм корылмалары белән чикләүче объектларның исеме	**Нефть һәм нефть продуктлары складлары корылмалары белән чиктәш булган объектларга һәм биналарга кадәр янгынга каршы ераклык**				
	I	**II**	**IIIа**	**IIIб**	**IIIв**
1	**2**	**3**	**4**	**5**	**6**
Биналар һәм корылмалар чикләнүче җитештерү объектлары	100	40	40	40	40
Урманчылык (урман парклары) урман үсентеләре белән: ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы токымнар	 100 100	 50 100	 50 50	 50 50	 50 50
Урман материаллары, торф, җепселле янучан матдәләр складлары,печән, саламы, шулай ук ачык ятма торф участоклары	100	100	50	50	50

Гомуми челтәрнең тимер юл станцияләре; борылышларда һәм платформаларда; узышканда	150 80 60	100 70 50	80 60 40	60 50 40	50 40 30
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (машиналар йөрү өлеше): I, II һәм III категория; IV һәм V категорияләр	75 40	50 30	45 20	45 20	45 15
Торак һәм иҗтимагый биналар	200	100	100	100	100
Автозаправка колонкалары таратылган гомуми кулланылыштагы станцияләр	50	30	30	30	30
Шәхси гаражлар һәм ачык стоянкалар өчен автомобильләр	100	40	40	40	40
Чистарту канализация корылмалары һәм насос станцияләре, складка кермәүче	100	100	40	40	40
Су заправкасы корылмалары, складка кермәүче	200	150	100	75	75
Резервуар парк өчен авария сыйдырышлыгы (авария сыешлыклары)	60	40	40	40	40
Шартлаткыч һәм янгын куркынычы буенча А һәм Б категорияле технологик җайланмалар һәм газ яндыру өчен факель җайланмалар	100	100	100	100	100

Автозаправка бензин станцияләреннән һәм дизель ягулыгыннан алар белән чиктәш объектларга кадәр янгынга каршы ераклык

Янгынга каршы ераклыклар билгеләнә объектларның исемнәре	**автозаправка станцияләреннән Янгынга каршы ераклык**		
	Җир асты саклыклары	**җир өсте резервуарлары белән**	
		гомуми сыйдырышлылык 20 куб. метрдан артык	**гомуми сыйдырышлылык 20 куб. метрдан артмаган**
1	**2**	**3**	**4**
Чимал эшкәртү оешмаларының җитештерү, склад һәм административ спорт-көнкүреш биналары һәм корылмалары	15	25	25
Урманчылык (урман парклары) урман үсентеләре белән: ылыслы һәм катнаш токымнар; яфраклы токымнар	25 10	40 15	30 12
Торак һәм иҗтимагый биналар	25	50	40
Кешеләр күпләп була торган урыннар	25	50	50
Шәхси гаражлар һәм ачык стоянкалар өчен автомобильләр	18	30	20
Сәүдә киосклары	20	25	25
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (машиналар йөрү өлеше): I, II һәм III категория; IV һәм V категорияләр	12 9	20 12	15 9

Электрлаштырылган шәһәр маршрутлары транспорт бүлеге (элемтә өчен кадәр)	15	20	20
Гомуми челтәрнең тимер юл станцияләре;	25	30	30
Чистарту канализация корылмалары һәм насос станцияләре, складка кермәүче	15	30	25
АН, БН, ГН категорияле радиоактив һәм зарарлы матдәләр булган биналар һәм корылмалар		100	
Урман материаллары, торф, җепселле янучан матдәләр складлары,печән, саламы, шулай ук ачык ятма торф участоклары	20	40	30

3 нче таблица

Изотермик ысул белән складка кермәгән объектларны һәм корылмаларны саклаганда 10 000 куб. метр булган складтагы резервуардан янгынга каршы ераклык

Биналар һәм корылмаларның исемнәре	**Янгынга каршы ара, метр**			
	Басым астында җир өсте резервуар-лары	**Басым астында җир асты резервуар-лары**	**Изотермик җир өсте резервуар-лары**	**Изотермик җир асты резервуар-лары**
1	**2**	**3**	**4**	**5**
Трамвай юллары һәм троллейбус линияләре, гомуми челтәрнең тимер юллары	100	75	100	75
Гомуми челтәрдәге автомобиль юллары (машиналар йөрү өлеше)	50	50	50	50
Электр линияләре (һава) югары көчәнешле	1,5тән ким булмаган терәк	1,5тән ким булмаган терәк	1,5тән ким булмаган терәк	1,5тән ким булмаган терәк
Чиктәш оешмалар территориясе чикләре (коймаларга кадәр)	300	250	300	200
Торак һәм иҗтимагый биналар	читтә булмаган	читтә булмаган	читтә булмаган	читтә булмаган

	санитар саклагыч зоналары, әмма 500 ким түгел	санитар саклагыч зоналары, әмма 300 ким түгел	санитар саклагыч зоналары, әмма 500 ким түгел	санитар саклагыч зоналары, әмма 300 ким түгел
Җылылык үзәге	200	200	200	200
Агач материаллары һәм каты ягулык складлары	200	150	200	150
Урманчылыклар (урман парклары) ылыслы токым үсентеләре белән (оешма яки склад территориясе коймаларыннан)	100	75	100	75
Урманчылыклар (урман парклары) яфраклы токым үсентеләре белән (оешма яки склад территориясе коймаларыннан)	20	20	20	20
Завод эчендәге җир өсте һәм җир асты технологик торбалары, складка кагылмаучы				
Оешма биналары һәм корылмалары җитештерү зонасында резервуарлар, куб. метрларда: 2000 - 5000; 6000 - 10 000	 150 250	 120 200	 150 200	 100 125
Факель урнаштыру (факел баганасына кадәр)	150	100	150	200
Зонада биналар һәм корылмалар, оешма территориясенә тиеп торган (административ зонага)	250	200	250	200